

②DÜNYA ƏDƏBİYYATI

Yohann Volfqanq
GETE

Faust

YOHANN VOLFGANQ GETE

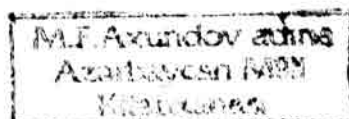
W6(4)

G 38

231528

FAUST

(*Faciə*)

"ÖNDƏR NƏŞRİYYAT"
BAKİ-2004

*Bu kitab "Yohann Volfqanq Gete. Faust" (Bakı, Azərnəşr, 1970)
nəşri əsasında təkrar nəşrə hazırlanmışdır*

Tərcümə edən:

Əhməd Cəmil

Redaktoru:

Mikayıl Rzaquluzadə

832 - dc 21

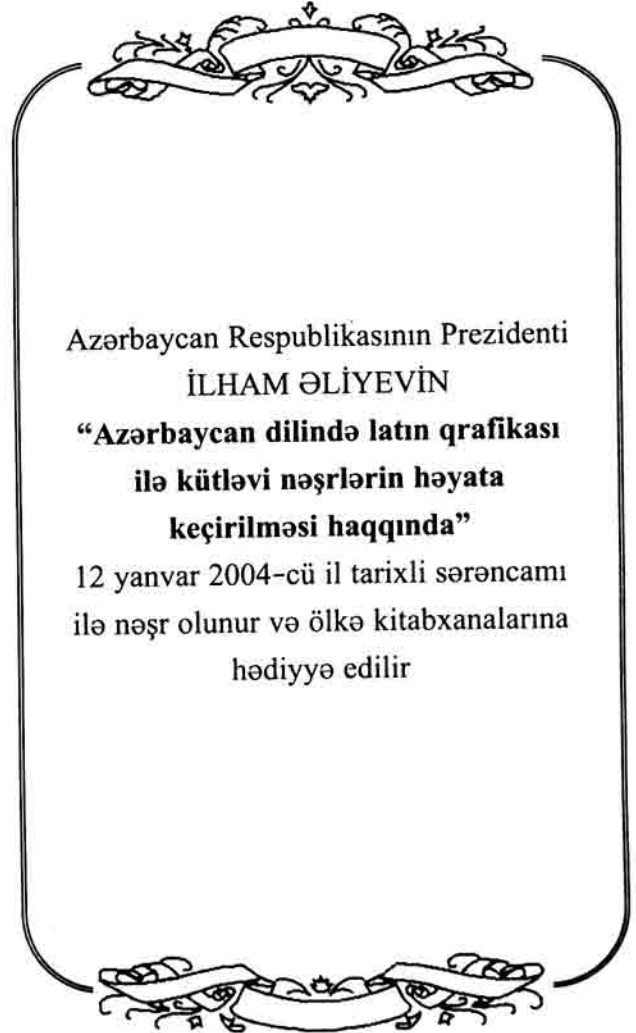
AZE

Yohann Volfqanq Gete. Faust. Bakı, "Öndər nəşriyyat", 2004, 560 səh.

Yalnız alman ədəbiyyatının deyil, bütün dünya ədəbiyyatının şah əsərlərindən olan "Faust" da bir çox ölməz əsərlər, o cümlədən "İliada", "İlahi komediya", "Şahnamə", "İskəndərnamə" kimi xalq dastan və rəvayətləri əsasında yaranmışdır. Mütəfəkkir sənətkar Y.V.Getenin haqlı olaraq alman həyatının ensiklopediyası sayılan bu əsəri son dərəcə müəkkəb həyatı-ictimai hadisələrlə yanaşı, dərin fəlsəfi-mistik mifoloji motivləri əhatə edir. Müəllif ideal bir cəmiyyəti öz xəyalının qüdrəti ilə qurmağa çalışmış və ölümsüz "Faust" əsərinin sonunda belə bir cəmiyyət yaratmışdır.

ISBN 9952-416-04-X

© "ÖNDƏR NƏŞRİYYAT", 2004

GETE – “FAUST”

*Yaşamaq istərsən, vuruş həmişə!
Azadlıq layiqdir o adama ki,
Atıla bu yolda hər an döyüşə!..*

Gete – “Faust”

Bu misralar böyük alman mütəfəkkir-şairi Yohann Volfqanq Getenin (28 avqust 1749, Frankfurt-Mayn – 22 mart 1832, Veymar) yaradıcılığının və şah əsəri “Faust” faciəsinin başlıca ideyasını ifadə edir.

Getenin həyat və yaradıcılığı, yalnız öz vətəni Almaniyada deyil, bütün Avropada ön mürəkkəb tarixi ictimai-siyasi cəxnaşmalar dövrünə təsadüf edir və o, ilk gənclik yaşlarından bu “fırtına və hücum” cəbhələrinə atılır, hətta bu ad altında məlum olan ədəbi cərəyana, bu çoxqun ədəbi mübarizəyə başçılıq edir.

On səkkizinci əsrin yetmiş-səksəninci illərində feodal Almaniyada despotizmə qarşı etiraz kimi meydana çıxan bu ədəbi cərəyana mənsub olanlar içərisində yetişən iki böyük sənətkar – Gete və Şiller ilk gənclik dövründəki əsərlərində bu mənəvi mübarizənin ideyasını ifadə edən ən səciyyəvi nümunələr vermişlər. Getenin yaradıcılığının bu dövründə ən görkəmli əsərləri olan “Prometey” və “Gənc Verterin iztirabları” baş qəhrəmanlarının səciyyə və taleləri etibarilə bir-birindən nə qədər fərqlənsələr də, ideya etibarilə ictimai mühitlə mübarizədə bu və ya digər şəkildə faciəli nəticəyə gəlib çıxırlar.

Ta qədim yunan mifologiyasından bəri dünya ədəbiyyatında azadlıq uğrunda mübarizə rəmzi kimi ən müxtəlif ədəbi janrlarda yaradılan və tərənnüm edilən Prometey surətini Gete də sehvə-sehvə yaradır, onunla yanaşı mövcud qanun-qaydalara, ictimai quruluşa qarşı üsyankarları təsvir edir. Lakin bunlarla bərabər bu mübarizəyə davam gətirə bilməyən – zəif kövrək, aciz insanların surətlərini də eyni məhəbbətlə yaradır. Güclülər də, zəiflər də, nəhənglər də, cılızlar da haqsızlıqlara qarşı mübarizə aparır.

Bu baxımdan güclü Prometeylə zəif Verter, Getenin “Fırtına və hücum” dövrü yaradıcılığında cəmiyyətin iki ziddiyyətli ifadəçisidir.

“Fırtına və hücum” ruhunda yazılmış və onun ideya istiqamətini daha aydın ifadə edən əsərlərdən gənc Şillerin “Qaçaq”, “Fiyesko qəsd” kimi əsərləri ilə kəsərli siyasi lirik şeirlərində feodalizm quruluşuna hiddət və nifrət o dərəcədə aydın və kəskin ifadə edilmişdir ki, bu hal o zamankı dünya inqilabi hərəkəti başçıların böyük rəğbətini qazanmış və Fransa burjuva

inqilabı zamanı Konvent Şillərə “Fransa respublikasının fəxri vətəndaşı” adı vermişdir.

Bu baxımdan “Fırtına və hücum” ideyasını aydın göstərmək mənasında, Şillerin bilavasitə zamanın hökmdarlarına xitab edən “Qəddar monarxlar” şeirindən bu misralar çox əlamətdardır:

*Bütün çirkinlikləri, qəddar ehtirasları
Gizlədin hökmdarlıq rıdası altında siz.
Ancaq nəğməkarlardan qorxub həzər ediniz!*

*Ən qalın geyimləri, polad zirehi dəlib,
Onların atdığı ox gəlib çatacaq sizə,
Batacaq o riyakar, soyuq qəlblərinizə!..*

Feodalizm quruluşuna və mütləqiyyətə qarşı mübarizə ideyalarını tərənnüm və təbliğ etmək baxımından, əsərlərin təsirlilik dərəcəsi etibarilə, başqa cür desək, əməli-həyatı əhəmiyyəti etibarilə çoxqun gənclik dövründə “Fırtına və hücum” ruhundakı əsərlərində də Gete əməliyyatçı olmaqdan daha çox seyrçi, çağırışçı olmaqdan daha çox tərənnümçüdür.

Gənc Getenin “Fırtına və hücum” ruhundakı əsərlərində xəyal vüsəti ilə yanaşı müşahidə olunan nəticə məhdudluğu onun arzu ilə imkan arasındakı ziddiyyəti duymasından, arxalandığı burjuva sinfinin hələ çox zəif olduğunu dərk etməsindən irəli gəlirdi. Buna görədir ki, başlıca qəhrəmanları ictimai mühitlə mübarizədə məğlub, aqibətləri faciəli olur.

Lakin çox keçmədən Getenin həm şəxsi həyatında, həm yaradıcılığında mühüm bir dönüş əmələ gəlir: 1775-ci ildə Veymar prins, sonralar isə hersoq olan Karl Avqustun dövləti ilə Gete onun sarayına köçür və qalan ömrünü orada keçirir. Sarayda müşavir, nazir, məhkəmə rəisi və sair böyük vəzifələrə təyin edilir, nəhayət, əyan adı alır, belə ki, sözdə feodalizm quruluşunun çoxqun düşməni olan Gete işdə görkəmli bir saray xadimi olur.

Şərqi və Qərbi bir çox böyük sənətkarlarının həyatında baş verib, əksəriyyətlə onların mənəvi, hətta bəzən cismani fəlakətinə bəis olan bu hadisə, əlbəttə, Getenin də yaradıcılığının sonrakı inkişaf yoluna müəyyən dərəcədə təsir edir, ona başqa bir istiqamət verir.

Saray həyatının ilk on ili ədəbi yaradıcılıq baxımından, demək olar ki, tamamilə səmərəsiz keçir. Bu dövrdə Gete girişdiyi saray işləri ilə yanaşı, cürbəcür təbiyyat elmləri ilə məşğul olub, hətta bir neçə elmi əsər və bunlarla yanaşı öz yaradıcılıq yoluna tamamilə yad olan əhəmiyyətsiz öyləncəli şeir və nəğmələr yazır. Hətta belə əsərlərin birində öz Verter əsərinə də kinayə edir.

Yaradıcılıq həyatında on illik bir durğunluqdan sonra, 1786-cı ildə davamlı İtaliya səfəri Getenin yaradıcılıq ruhunu yenidən dirçəldir. Klassik mə-

dəniiyyətin canlı xatirələrini yaşadan İtaliya şəhərləri, möhtəşəm saraylar, binalar, heykəllər, abidələr, muzeylər və i. a. Geteyə o qədər təsir edir ki, bir zaman yeni bir ictimai quruluş yaratmaq arzusu ilə köhnə dünyaya meydan oxuyan, onu məhv etmək istəyən, coşqun, üsyankar, "Fırtına və hücum" başçısı Gete, dönüb alman klassisizminin başçısı olur. Vaxtilə milli xalq mədəniyyətinə, onun qotik memarlıq abidələrinə valeh və heyran olan Gete, indi antik sənət əsərlərinin məftunu və pərəstişkarı olur. Özü də klassik üslubda əsərlər yazmağa başlayır. Əlbəttə, klassik üslub dedikdə, yalnız zahiri cəhət, yəni əsərlərin yalnız şəkli, vəzn-qafiyə, dil və ifadə xüsusiyyətləri deyil, məzmun və şəkil vəhdəti mənasında bütün yaradıcılıq kompleksi anlaşılmalıdır.

Beləliklə, Getenin yeni klassik üslubda yazmağa başladığı əsərlərində, artıq coşqun ruhlu qəhrəman və iştirakçılar yoxdur, bunlar dincəlməmiş, mövcud qanun-qaydanın dəyişməz olduğuna inanmış, əlirəşməz məqsədlər uğrunda nahaq mübarizədən əl çəkmiş sakit adamlardır. Əslinə qalsa, Getenin yaradıcılığının "Fırtına və hücum" dövründəki qəhrəmanları da, ictimai quruluşun, mövcud qanun-qaydanın fərdi mübarizə nəticəsində dəyişdirilə biləcəyinə o qədər də möhkəm inanmırdılar, amma bununla bərabər üsyankarlıqdan əl çəkməyir, qalib gəlməsələr də, bu məqsəd uğrunda vuruşur, həlak olur, azadlığı heç olmazsa ölümdə görürdülər. Klassik ruhda yazılmış əsərlərin qəhrəman və iştirakçıları isə üsyandan tamamilə uzaq, dinc, üzüyola, mövcud quruluşa müti və sadıq adamlardır. Yaradıcılığının bu dövründə yazdığı bir şeirin-dəki bu şüarvarı misralar bu baxımdan çox səciyyəvidir.

*Dünya ilə bəhs etmə, dincliklə yaşa!
Özünü dərk elə, ömrü vur başa.*

Beləliklə, Gete İtaliya səyahətindən sonra tamamilə dəyişib, həm nəzəri əsərlərində, həm bədii yaradıcılığında "Veymar klassisizmi" adlanan yeni estetik normaların yaradıcısı və bu ədəbi məktəbin başçısı olur. Əsərlərinin adları, məzmunları, qəhrəman və iştirakçıları da, başlıca olaraq, klassik ədəbiyyatla əlaqədar olan "İfigeniya Tavridada" (1887), "Torkvato Tasso" (1790), "German və Doroteya" və sair əsərləri məhz belə əsərlərdir.

Getenin klassisizmə məftun olduğu dövrünün maraqlı cəhətlərindən biri onun "Ümumdünya ədəbiyyatına", o cümlədən Şərq xalqlarının ədəbiyyatlarına müraciət etməsi, onları çox yüksək qiymətləndirməsi və qismən onların təsiri altında bəzi əsərlər yazmasıdır. Onun "Qərb-Şərq divanı" (1814-1819) adlı şeirlər məcmuəsi, bunun Şərq üslubunda "Divan" adlandırılması özü də bu baxımdan maraqlıdır. "Divan"da Gete artıq gəncliyin coşqun üsyankarlıq ruhundan uzaqlaşmış, dinclik, rahatlıq təbliğ etdiyi bir dövrdə Şərq ruhunda arifanə zövq və səfa motivləri tərənnüm edir.

Getenin Şərq ədəbiyyatına, xüsusən şərq lirik şeirinə dərin rəğbət və məhəbbəti onun bütün Şərq poeziyasında lirik şeirin ən mahir ustadlarından sayılan böyük İran şairi Hafiz Şiraziyə həsr etdiyi "Namütənahi" şeirində çox aydın görünür:

*O qədər böyüksən ki, ədəbiyyat kimi sən,
Əvvəlin yox, sonun yox, ədəbiyyat kimisən.
Şeirin bir asiman ki, daima hərəkətdə,
Sənə da əks olunmuş əvvəliylə vəhdətdə.
Əvvəldən axıradək başdan-başa sənətdir,
Sənətdə bu nə hikmət, bu nə böyük qüdrətdir.*

Getenin yaradıcılığının bu dövrü üçün səciyyəvi olan dinclik, rahatlıq, zövq-səfa meylini göstərən, həm də Şərq klassik poeziyasının ustası qarşısında böyük heyranlıq və pərəstişkarlığını ifadə edən bu maraqlı şeir aşağıdakı misralarla qurtarır:

*Nolaydı, mən də sənə bənzəyəydim bir qədər...
Gəl sənənlə könlüdən həmdəm olaq, ey Hafiz!
Gəl sənənlə həyatın cövrünü, cəfasını,
Eşqini, hicranını, zövqünü, səfasını
Birgə duyaq, bir dadaq, sənənlə bölüşək biz!..
Bu, mənimcün həyatda ən böyük bir nemətdir;
Sənənlə həmdəm olmaq nə böyük səadətdir!
Ancaq sənətdə təkrar yoxdur... Var ol yenə sən!
Sən bizdən çox böyüksən, sən həmişə yenisən!*

Getenin təsiri ilə o zamankı alman ədəbiyyatında Şərq poeziyasına meyil və rəğbət artmış və bu səpkidə bir çox əsərlər yaranmışdır.

Lakin Gete istər hersoq sarayı mühitinin, istər Qərb və ya Şərq klassisizminin təsirinə qapılıb qalsaydı, öz yaradıcılıq simasını itirseydi, əlbəttə, bu gün bütün dünyanın tanıdığı Gete olmazdı. Bir çox böyük mütəfəkkir sənətkarların həyatında olduğu kimi Getenin həyatında da yaşadığı mühtilə ziddiyyət, ictimai mövqeyi ilə şəxsi inamı arasındakı daimi mübarizə onun yaradıcılığında dərin izlər buraxmış, bir növ ikilik yaratmışdır. Mütəfəkkir-sənətkar Gete ilə saray naziri Gete daimi mübarizə şəraitində yaşamış, gah bu, gah da o qalib gəlmiş və nəticədə bir çox mürəkkəb, ziddiyyətli, amma hər halda dərin mənalı, ölümsüz sənət əsərləri yaranmışdır.

Böyük sənətkarın həyat və yaradıcılığının bu cəhətini nəzərə alan F.Engels də göstərir ki, Getenin xasiyyəti, daxili enerjisi, bütün mənəvi istiqaməti onu əməli həyatda iştirak etməyə yönəldirdi. Ətrafındakı həyat isə çox miskindi. Gete bütün ömrü boyu nifrət etdiyi, lakin içərisində yaşamağa

məcbur olduğu həmin yeganə mühitə uyğunlaşmağa məcbur idi. Yaşa dol-
duqca, mübarizə nəticəsində təqətdən düşmüş qüdrətli şair miskin Veymar
naziri qarşısında (yəni şair Gete nazir Gete qarşısında) güzəştə getməli idi.

Yəqin ki, bu vəziyyəti dərk edən böyük sənətkar ətrafındakı ictimai qu-
ruluşun eybəcərliklərinə qalib gələ bilməyəcəyini görə-görə, bu mühitə və
öz rəsmi yüksək mövqeyinə güzəştə gedə-gedə, yenə öz əsas ideyasından –
azad insan cəmiyyəti qurmaq arzusundan əl çəkməyib, hətta qoca yaşlarında,
ömrünün son illərində də bütün qüdrətini sərf etməkdən, bu uğurda son bir
təşəbbüs kimi öz ürək sözlərini söyləməkdən, öz böyük ideyasını ifadə et-
məkdən çəkinməmişdir.

Bir çox böyük mütəfəkkir sənətkarlar kimi, o cümlədən bizim dahi Niza-
mi kimi, o da belə ideal bir cəmiyyəti öz xəyalının qüdrəti ilə qurmağa çalış-
mış və ölməz "Faust" əsərinin sonunda belə bir cəmiyyət yaratmışdır.

Yalnız Getenin, hətta yalnız alman ədəbiyyatının deyil, bütün dünya ədə-
biyyatının şah əsərlərindən olan "Faust" da bir çox belə ölümsüz əsərlər kimi:
"İliada" kimi, "İlahi komediya" kimi, "Şahnamə" kimi, "İskəndərnamə" kimi,
"Leyli və Məcnun" kimi xalq dastan və rəvayətləri əsasında yaranmışdır.

Guya XVI əsrin ilk yarısında yaşamış cadugər doktor İohan Faust haq-
qında əfsanəvi rəvayətlər ən müxtəlif variantlarda əsrlər boyu, bütün Avropa
ölkələrində yayıla-yayıla, nəhayət Getedən çox-çox əvvəl bədii ədəbiyyatda
da bir çox şəkillərdə öz əksini tapmışdı: guya Faust xəbis ruh İblis ilə əlbir
olub, öz ruhunu ona satmış və bunun müqabilində dünya və kainatın bütün
gizlin sirlərinə vəqif, cürbəcür sehr və möcüzələr yaratmağa qadir bir cadugər
olmuşdur. Onun macəralı sərgüzəşt və möcüzələri də saysız-hesabsız rəva-
yətlərin, hekayələrin, romanların, poema və dram əsərlərinin əsas məzmu-
nunu təşkil etmişdir.

Uzun müddət xalq rəvayətləri kimi yayılmış, kitab halında çap edilmiş
bu əfsanəvi ilk dəfə XVI əsr ingilis dramaturqu Kristofer Marlo dram halında
"Doktor Faustun faciəli əhvalatı" adı ilə qələmə almışdı. Çox ehtimal ki,
Marlonun bu faciəsi gözərgi ingilis teatr truppaları tərəfindən XVII əsrin əv-
vələrində Almaniya gətirilmiş, orada kukla teatrı tamaşaları halında geniş
yayılmış və gənc Getenin də diqqətini cəlb etmişdir.

Marlodan sonra bu mövzu və məzmununda Almaniya da ayrı-ayrı müəl-
liflər: Vidman, Pfiser, Lessinq və sairələri cürbəcür janrlarda əsərlər yazmışlar.

Gete "Faust" üzərində, demək olar ki, bütün yaradıcılığı boyunca işlə-
mişdir: əsəri 1772-ci ildə, 23 yaşında bir gənc ikən yazmağa başlayıb, 1831-
ci ildə, yəni 82 yaşında bir qoca ikən, ölümündən bircə il əvvəl bitirmişdir.

Hələ "Fırtına və hücum" dövrünün coşqun ilham və həyəcanları zamanı,
Faustun üsyankar ruhu ilə həmahəng olan gənc bir qəlbin çırpıntıları ilə baş-
lanan əsər artıq alman ədəbiyyatında romantizmin hakim olduğu bir dövrdə
baş çatmışdır.

Tamamilə təbii ki, "Faust"da böyük sənətkarın keçdiyi bütün yara-
dıcılıq mərhələləri bu və ya digər dərəcədə əks olunmuşdur: əsərin birinci
hissəsində Getenin "Fırtına və hücum" dövründəki yaradıcılıq ehtirasları ay-
dın gözə çarpır. Bu hissədə aldadılmış gənc bir qızın son dərəcə məyusluq
həyəcanı ilə öz övladının qatili olması (Qretxen) mövzusu o dövrdə çox ya-
yılmış mövzulardan idi. Həmin hissədəki xalq əyləncələrinə, xalq dilinə
meyl də bu dövr ilə əlaqədardır. Əsərin ən yüksək bədii ifadə zirvəsinə çatdı-
ğı ikinci hissədə Getenin klassisizmə valeh və heyran olduğu dövrün əlamət-
ləri müşahidə olunur: qədim Yunan mifologiyası əsasında bir çox bədii əsər-
də yaradılmış Yelena sürəti və bununla əlaqədar səhnə, hadisələrin Yunanıst-
ana köçürülməsi, zahiri dəbdəbəli, təmtəraqlı səhnələr: maskarad, klassik
Valpurgiya gecəsi və sairə Getenin yaradıcılığında klassisizm dövrünün ən
aydın görünən izləridir. Əsərin son səhnəsində isə, mistik xor, Faustun cəsə-
dinin mələklərin qanadlarında səmalara yüksəlməsi Getenin romantizmə
meylinin açıq ifadəsidir...

Son dərəcə mürəkkəb həyatı-ictimai hadisələrlə yanaşı, dərin fəlsəfi-
mistik mifoloji motivləri əhatə edən "Faust" əsərini tam mənası ilə dərin-
dən başa düşmək üçün qədim Yunan mifologiyasından tutmuş, Getenin zamanın-
dakı müxtəlif fikri, ədəbi, estetik cərəyanları bilmək, müəllif və əsər haqqın-
dakı əsas tədqiqat əsərləri ilə tanış olmaq lazımdır ki, bunu heç bir müqəddi-
mə və ya izahlar əvəz edə bilməz.

Bununla bərabər əsərin məna və mahiyyətini düzgün qavramaq baxımın-
dan bir neçə mühüm cəhəti qeyd etmək vacibdir.

Uzun bir müddətdə, müəyyən fasilələrlə və başlıca olaraq, müəllifin mə-
nəvi inkişafı, dünyagörüşü və həyatı məsələlərə münasibəti ilə əlaqədar ola-
raq, müxtəlif, hətta bir-birinə zidd mərhələlərdə yazılmış əsəri, bu mərhələ-
ləri nəzərə almadan düzgün anlamaq çətindir.

İlk variantları sadə və nisbətən adi həyatı məsələlərlə daha çox əlaqədə
yazılmış əsərə (1772–1775) sonradan əlavə edilmiş, məsələn, "Proloq asi-
manda" (1800) bütün əsərə tamamilə yeni, dərin bir məna vermişdir. Faust
barəsində Allah ilə xəbis ruhun (Mefistofelin) mübahisəsi Faust sürətini ta-
mamilə dəyişib, onun axtarışlarının məna və mahiyyətini yeni bir yöndən
açıb göstərir.

Faust artıq ilk variantlardakı sadəcə üsyankar ruhlu bir "həqiqət axta-
rıcısı" deyil, həyatın mənasını, həyatda həqiqi, düzgün yolu yorulmadan
axtaran və bu yolda düşdüyü eniş-yoxuşlardakı bədrəmələrə, yıxılmalara
baxmayaraq, daim irəliləyən, nəhayət öz nöqtəyi-nəzərindən bu yolu tapan
və son arzusuna – insanları azadlıq və səadətə qovuşdurmağa nail olan, nəticə
etibarlı ilə, xəbis ruha – Mefistofelə qalib gələn çox mürəkkəb, cəmiyyət dərəcədə
qüvvətli, iradəli bir surətdir.

Baş qəhrəman Faustun keçdiyi bu çətin eniş-yoxuşlu yolun bir neçə başlıca mərhələsi var ki, bunlar əsərdə öz əksini tapmışdır:

Birinci mərhələ – Faustun sadədil məsum qız Qretxenlə sevimsi mərhələsidir ki, bu mərhələdə Faust həmin qızın qardaşını öldürür, bu sevimsi isə, saf sadədil qızın öz anasının və körpəsinin qatili olması, nəhayət həbsxanada dəli olub ölməsi ilə nəticələnir. Lakin bütün bu faciələr Faustun bədaxlıqından, bədəfkarlığından doğmur. Çünki o, Qretxenlə birlikdə “bir otaq aləmində” qalıb xoşbəxt ola bilməzdi. Belə olsaydı, o cəhanşümul Faust ola bilməzdi.

Faust böyük dünyaya, geniş aləmə can atırdı və ikinci mərhələ – onun qədim dünya mifologiyasının həmişəcavan surətlərindən dünya gözəli Yelena ilə müəşiqə mərhələsidir. Bu müəşiqə rəmzi mənada sənətə həsr olunmuş həyatı ifadə edir. Faust bu qədim klassik gözəllik aləmində bir müddət xoşbəxt kimi görünür, bəzi tədqiqatçılar tərəfindən, hətta onun Yelenadan doğulan oğlu antik sənətlə yeni müasir sənətin birləşməsi rəmzi kimi izah olunur.

Lakin Faustu bu mərhələ də təmin etmir. O, üçüncü mərhələyə qədəm qoyur ki, burada onun qarşısında tamamilə yeni aləmlər açılır.

Getenin böyük yaradıcılıq dühası sayəsində Faust bu qat-qarış xəyali aləmdən də çıxış yolu axtarır və nəhayət bu dünyada, yer üzündə azad cəmiyyət qurmaq, yaradıcı zəhmətlə insanlığa və insanlara xidmət etmək yolunu tapır.

“Faust”da, xüsusən əsərin ikinci hissəsində zahirən yerdən, yəni konkret ictimai dövr və mühitdən daha çox səmələrdən, sehrkarlıqdan, qədim yunan əfsanələrindən, xristian dini-mistik ayinlərindən, nəhayət utopik-ideal bir azad cəmiyyət qurmaq kimi mücərrəd məsələlərdən danışılmasına baxmayaraq, hər böyük sənət əsəri kimi, bu da həyat ilə, müəyyən tarixi dövr və mühit ilə, yəni Getenin öz yaşadığı Almaniya ilə və alman xalqının həyatı ilə üzvi surətdə bağlıdır. Haqlı olaraq “Faust” alman həyatının ensiklopediyası kimi yüksək qiymətləndirilir. Əsərin sonlarında ölümsüz sənətkar zahirən gözləri tutulmuş, əslində isə, həqiqətləri əvvəlkindən daha aydın görən qoca Faustun dili ilə təsdiq edir ki, həyatın əsası, azadlıq və tərəqqinin başlıca rəhni – xalqın xeyri üçün yaratmaq cüreti və fədakar zəhmətdir:

*Olmuşam həmişə mən bu niyyətdə:
Gərək yer üzündə bütün gənc-qoca
Yorulmaq bilməyə həyat boyunca,
Ömrü başa vura fəaliyyətdə.
Mən qaynar həyatlı azad ölkəmi
Yalnız belə görmək istərdim, inan!..*

İTHAF

Gəncliyimdə gördüyüm, ey dumanlı kölgələr
Alıbsınız dövrəmi yenə də əvvəlki tək.
Sizləri təcəssümə – qadirmi ilham, hünər?
Könül o arzusuna nə ilə cəhd edəcək?
Yox, bürüyün dövrəmi, sıxlaşın siz tüstülər–
Dumanlar pərdəsiylə gözlərimi örtərək.
Sehrkar bir meh olun – əsin üstümə, əsin.
Köksüm gəncliyə məxsus həyəcanla titrəsin.

Yenə gəldi sizinlə keçmiş sevinc, səadət,
Canlandı gözlərimdə gözəllərin xəyalı.
Yada düşdü yenidən ilk dostluq, ilk məhəbbət,
Az qala unudulmuş bir əfsanə misalı,
Baş qaldırdı sinəmdə qüssə, kədər, şikayət –
O dolambac yolların ayrılığı, vüsali.
Yenə yada saldınız o fərəhli dəmləri,
Taleyin uzaqlara atdığı hamdəmləri!

Onlar nəğmələrimi bir də eşitməyəcək,
Dağıldı... – dəstəmizdən nə bir səs, nə iz qalır.
Qəmli şikayətimi indi tərifləyəcək
Yadların rəğbətiysə, məni qorxuya salır.
Nəğmələrimi sevən dost qalıbsa da tək-tək,
Onlar nə soraq verir indi, nə soraq alır;
Hamısı köçüb, gedib... varsa da sağ qalanlar,
Onlar da uzaq düşüb, dağılıb diyar-diyar.

Çoxdan könüldə sönmüş bir arzu, yenə həssas
Ruhlar səltənətinin dinc qoynuna yüksəlir.
Eol arfasının o xəfif və anlaşılmaz
Sədasi tək, dolaşıq nəğməmin səsi gəlir.
Bir gizilti duyuram... Yox, göz yaşım qurumaz;
Daşa dönmüş ürəyim qəhərlənir, kövrəlir.
Nəyim varsa, – yox olub, uzaq keçmişə dönür;
Keçmişlər gerçək olub, gözlərimə görünür.

PROLOQ-TEATRDA

Direktor, şair, komik

Direktor

Çətin günlərimdə, siz hər ikiniz
Daim yetibsiniz hayıma, dostlar,
Bəs, necə gedəcək indi işimiz?
Burda nəyə ümid bağlamaq olar?

Mən çox istəyərdim ki, kütləni razı salaq,
Onun razı qalması, həyatdır bizim üçün.
Dirəklər basdırılmış, səhnə hazır, indi xalq
Toy-bayram həsrətilə bizi gözləyir bugün.
Yerlər tamam tutulmuş, qaldırıb qaşlarını,
Gözləyirlər ki, salaq biz onları heyrətə.
Nə ilə qatmaq olar, bilirəm, başlarını,
Lakin düşmüşəm, düzü, çətin bir vəziyyətə!...
Çox incə zövqə malik şıltaq deyillər, ancaq
Çox mütləq etmiş, çox kitab oxumuşlar.
Necə edək? Nə ilə xalqda maraq oyadaq?
Mənalı, yeni əsər gözləyir repertuar.
Camaatın, həmişə sel kimi axışaraq
Səs küylə teatra gəldiyini görəndə;
Ya cənnət qapısına can atır kimi, hər vaxt
Teatrın qapısında izdiham kükrəyəndə;
Ya da gündüz, hələ heç saat dörd də olmamış,
Aclıq ili çörəkçi dükanına cuman tək,
Biletçün baş yarılib, qol sındığını görmək
Adama ləzzət verir! Bu möcüzəyə alqış!
Belə bir möcüzəni şair göstərə bilər.
Ey dost, rica edirəm, sən bu gün onu göstər!

Şair

Yox, mənə danışmaq sən o kütlədən,
Baxırsan, vahimə düşür canına.
Qoy o basırıqdan uzaq olum mən,

Düşməyim bu selin burulğanına.
Məni tənhalığa yüksəyə apar,
Sakit düşüncəli göylər qoynuna.
Şair pak sevinci orada tapar.
Tanrılar məhəbbət lütf edir ona.

Ürəkdən nə qopsa belə bir anda,
Dodaqlar pıçıldar, dil təkrar edir,
Yaxşı-pis, nə desən, fani cahanda,
O yenə bir anda yox olub gedər.
İllər sınağından çıxmayan sənət
Anı parıltı tək yaşayar bir gün.
Qalar əsil sənət, böyük həqiqət
Həmişə gələcək nəsillər üçün!

Komik

Bu gələcəksöhbəti nə vaxt kəsiləcəkdir?
Təəvvür edin, hərgah mən də o fikrə düşsəm,
Onda bugünkü nəslə kim əyləndirəcəkdir?
Axı, onlar da gerek gülüb, əylənə bir dəm!
Şən adamlar gərəksiz deyildir cəmiyyətdə,
Maraqlı çıxış edən camaatdan çəkinməz.
Tamaşaçı nə qədər çox olarsa, əlbəttə,
Onu ələ almaqda qəti çətinlik çəkməz.
İstər ki, tamaşaçı hələ bir az da artsın,
Hərəkətə gətirib hamıda ruh oyatsın.
Qorxmayın! Qoy istedad cəsarət versin sizə,
Xəyaldan, ehtirasdan yapışın, boş tutmayın!
Ağıl, hiss, mühakimə gətirin səhnəmizə,
Lakin bir az da məzə qatmağı unutmayın!

Direktor

Ən başlıcası – gerek çoxlu əhvalat ola,
Xalq tamaşa etməyə gəlir, bundan zövq alır.
Macəra macəranı gerek sürətlə qova...
Onda ki, hamı heyran, ağzıaçıla qalır, –

Demək tamaşaçının gözündə yüksəldiniz,
Siz oyunu uddunuz – ona qalib gəldiniz!
Çoxluğu çoxluq ilə ələ gətirmək olar,
Gərək hər kəs burada bir şey əzx edib sevə.
Çox olsa – hərə ordan özünə bir pay alar,
Hamı da teatrdan razı qayıdar evə.
Bütöv bir şey verməyin, doğrayın xırda-xırda;
Belə bir həftəbecər alqış gətirər sizə,
Uydurmaq sizə asan olar, oynamaq – bizə!
Bütöv şey nəyə lazım? Onsuz da bu camaat
Tikə-tikə edəcək, nə yazsanız, axırda.

Şair

Sönük əsər yazmaq? Varmı mənası?
Hansı fərli şair bu niyyətdədir?
Ancaq fərsizlərin cızma-qarası
Sizin aranızda çox hörmətdədir!

Direktor

Mənə təsir etmir bu məzəmmətlər;
İşləmək niyyəti olan hər qoçaq
Gərək tapsın əvvəl yaxşı alətlər.
Burada bir çətin iş yoxdur. Ancaq
Bir görün kiminçün yazırsınız siz:
Biri darıxanda gəlib-dincəlir,
Biri xirtdəyəcən yeyib təhərsiz,
Həzm eləmək üçün buraya gəlir.
Ən pisi o qəzet oxuyanlardır, –
Gəlirlər tutsunlar bizə bir irad:
Əsər ya məsxərə – nə fərqi vardır...
O ki, xanımlardır, onların, heyhat,
Çoxu işvə, əda, naz satanlardır.
Çoxu rola girib pulsuz-parasız,
Burda özlərini, bəzəklərini,
Xalqa göstərməyə gəlirlər yalnız.
Nə üçün xülyaya qapılırsınız?
Salona yaxından bir nəzər salıb,

Bir az o göylərdən yerə enin siz:
Kimi ruhsuz, soyuq, kimi yöndəmsiz...
Tamaşa bitməyə bənddir, baş alıb –
Kimi düz gedəcək burdan qumara,
Kimi aşnasının isti qoynuna...
Bilmirəm, nə düşüb siz axmaqlara,
Şeir pərisini incidir, ona
Əzab verirsiniz? Çox yazın, lap çox!
Hamını çaşdırıb, karıxdırın siz.
Qoy, razı qalsınlar, başqa çarə yox!
Nə oldu? Olmaya sancdı qəlbiniz?

Şair

Yox, sən get özünə başqa bir qul tap!
Deyirsən, yəni bu xilqətdən mənə
Verilmiş müqəddəs hüquqları lap
Ayaqlara atım, tapdadım sənə?
Nəylə məftun edir şair hər kəsi?
Nəylə hakim olur o, qəlb mülkünə?
Aləmi fəth edib könlünün səsi,
Dönmürmü aləmlə birgə könlünə?
Zamanın milində həyat telini
Laqeyd əyrici tək əyirən xilqət,
Fırlada-fırlada hey öz milini
Ahəngiz səslərə verməzəkən diqqət,
Kim bu vaxt möhtəşəm bir akkord vurur?
Deyin, kim döyüşkən bir ehtirası
Coşqun fırtınaya çevirir məğrur?
Kimin hünəriylə şəfəq şüası –
Nur saçır təfəkkür varaqlarına?
Kim hörür, de, şərəf çələnglərini?
Kim səpir ilk bahar çiçəklərini
Öz məşuqəsinin ayaqlarına?
Olimpi qoruyan hansı qüvvətdir?
Kimdir allahları dost edən bizə?
O, insanda olan ulu qüdrətdir,
Şair ilhamında o çıxır üzə.

K o m i k

Eləsə, – bərk tutun siz o qüdrətdən.
Sevgidə, sevdada olduğu kimi,
İstifadə edin o məharətdən:
Birisi, görürsən, hardasa kimi
Görür təsadüfən – yaxınlaşırlar.
Başlanır qəm, sevinc, ümid, həyəcan,
Məhəbbət, qısqanlıq, şübhə, intizar...
Bir də baxırsan ki, hazırdır roman.
Belə komediya verin bizə siz,
Götürün həyatdan lap qucaq-qucaq.
Hamı başa vurur ömrü, şübhəsiz,
Həyatı dərk edən az olur ancaq.
Həyatdan nə alsan verəcək ləzzət,
Rəng-rəng, müəmmalı tutqun lövhələr:
Çoxlu səhv, çox yalan, az bir həqiqət!
Bu cür hazırlanmır hər içki məgər?
Gənclik dinlədikcə kəlamınızı,
Ümid edəcək ki, açılacaq sirr...
Qəhərləndirəcək hər söz bir qızı,
Bəzisi olacaq lap mütəəssir.
Bil, gənclik öz könül arzularını
Səhnədə canlanmış gördümü, – o vaxt,
Hər dəqiqə gülüb şaqıldamağa,
Göz yaşı tökməyə hazır olacaq.
Nəcib bir ilhamın parıltısından
Onların gözləri qamaşacaqdır.
Dünyagörmüşlər yox, cavan, beyniqan
Uşaqlar heyrətdən lap çaşacaqdır!

Ş a i r

Qaytar, elə isə, sən o illəri!
Həmin illəri ki, könlüm cavandı,
Daşardı qəlbimdə nəgmə selləri,
Dünya gözlərimdə hələ dumandı...
Hər qönçə bir sirli aləm vəd edir,

Hər gül oyadardı qəlbə min maraq.
Heç nəyi olmayan yoxsul dərbəder,
Hamıdan zəngindi, xoşbəxti ancaq.
Həqiqətlər arzum, xülyalar yuxum,
Əslində bu idi bütün var-yoxum!
Qaytar o arzumu, məhəbbətimi,
Yaşayım o xoşbəxt günləri yenə.
Qaytar o eşqimi, o nifrətimi,
Qaytar gəncliyimi, təki sən mənə!

K o m i k

Gənclik! Gənclik o vaxt gərək olar ki,
Döyüş meydanında olasan yalqız,
Ya da alovlanan bir ehtirasla
Atılıb boynuna sarıla bir qız;
Qaçasan ilk şərəf çələngi üçün
Uzaq bir mənzilə, ani sürətlə;
Rəqs edib yorulub, sonra da bütün –
Gecən sənin keçə eyş-işrətlə...
Amma məharətlə lal bir kamanın
Tanış simlərini çalib titrətmək;
Hərdən öz yolundan sapan qocanın
Bir məqsəd güdməsi səndələyərək,
Hörmət qazandırır ona, – bu düzdür...
Deyirlər: Qocalıq insanı qorxaq
Uşağa çevirir... yox, o boş sözdür;
Qəbrədək uşağıq, hamımız uşaq!

D i r e k t o r

Çox söz güləşdirdik, bəsdir. Nahaqdır.
Gəlin, qol çırmayıb tez işə keçək.
Boş danışıklara gedən bu vaxtı
Yaxşı olardı ki, işə sərf edək.
Təbdən danışmaqla yetməzsən kama,
İlham gözləməklə gəlməz, yalandır,
Şair hakim ola gərək ilhama!

Biz nə istəyirik – sizə əyandır:
Arzumuz-atəşin, odlu bir meydir!
Sözsüzəcə bu gündən başlayın işə.
Günü-günə satmaq çox axmaq şeydir;
Hər günün öz hökmü olur həmişə.
Fürsət ələ düşdü – qurtardı – dərhal
Bərk-bərk kəkkilindən yapışın onun;
Alman səhnəsində heç kəsə macal –
Verməyib çıxarır hərə min oyun.
Heyfiniz gəlməsin, – qoy təmtəraqla
Bəzəsin səhnəni qayalar, buzlar;
Benqal işığıyla, əlvən çıraqla
Səpin hər tərəfə gümüş ulduzlar.
Bütün yeri-göyü gəzin, dolaşın,
Qənaət etməyin əsla heç nəyə:
Od, su, işıq, bəzək, butafor, maşın,
Daha nə lazımdır, yığın səhnəyə.
Doldurun səhnəni heyvanla, quşla,
Yaxşı hər nə varsa, seçin – dənələmə!
Enin göy üzündən iti uçuşla,
Keçin yer qatından düz cəhənnəmə!

PROLOQ – ASİMANDA

Allah, cənnət qoşunu, sonra Mefistofel,
Üç baş mələk

Rəfa il

Günəş bir əzəli ahənglə, qeyri
Kürələrlə birgə, yenə dövr edir;
Yer dairəsində onun bu seyri
Göy gurultusuyla xitamə yetir.
Mələklər feyz alır bu mənzərədən,
Fələklər nə sirli, nə hikmətlidir!
İdraka sığmayan xilqət əzəldən
Necə də gözəldir, əzəmətlidir!

Cəbrail

Yeri fırlandırır iti bir sürət,
Dönür yer kürəsi öz cəlalıyla;
Qovur bir-birini işıqla zülmət
Daim öz günəşi, öz hilalıyla!
Dənizlər çalxanır köpüklənərək,
Sular qayaları döyür şiddətlə.
Yer dövrə vurduqca göylə həmahəng,
Tufanlar köksündə coşur hiddətlə.

Mika il

Tufanlar səhradan bir baş dənizə,
Dənizdən səhraya hücum çəkərək,
Bütün yer üzünü zəncirləyərək,
Salır ram olmayan dünyaya lərzə.
Uzaqda şimşəklər çaxır... Göylərin –
Gurlayacağını o verir xəbər.
Lakin bu kainat daima dərin
İntizam içində dönüb seyr edər.

Hər üçü

Mələklər seyrindən alır güc-qüvvət,
Ya rəbb! Gör, fələklər nə hikmətlidir!
Yaratdığı gündən bu günə xilqət
Gör, nə həşəmətli, əzəmətlidir!

Mefistofel

Lütf edib, ey Tanrı, xoş nəzərinlə,
Deyibsən qasidlər gətirsin pəyam.
Bax, mən də, bütün bu nöqərlərinlə
Bir yerdə, burada hüsurundayam.
Ancaq bağışla ki, mən təmtəraqla
Danışa bilmirəm; danışsam əgər,
Bu həzərat məni ələ salmaqla
Əl çəkməz, lağ edib gülər hər yerdə.
Yadırğamasaydın gülməyi, inan,
Uğunub gedərdin lap sən özün də...
Mən söz açammaram günəşdən, aydan,
Onu bilirəm ki, dünya üzündə
Əzablar içində boğulur bəşər...
Bəli, yer üzünün allahı – insan,
O qərribə məxluq bu günə qədər
Heç dəyişməmişdir... Bəlkə, çox güman,
Sən ilahi nurun parıltısından
Ona verməsəydin bir kiçik zərrə,
Şüur adlandırmaz bunu, bilmərrə,
Olmazdı heyvandan beşbetər heyvan.
Bağışlayın, təbir caizsə hərgah,
Ot-ələf içində tullanıb düşən,
Köhnə nəğmə deyən, bu yarımallah,
Bir cırcıramadır lap zəhlə tökən.
Ot-ələf içində otursa, nə var!
Burun soxmadığı yer qoymur idbar.

Allah

Buydu deyəcəyin? Bu köhnə söhbət?
Yenə giley-güzar, yenə şikayət!
Heç xoşa gələn şey yoxdur dünyada?

Mefistofel

Bəli, başdan-başa, tanrım, qan, qada...
İnsanlar qəm, möhnət içindədir lap.
Mən də rəhm eləyib, vermirəm əzab!

Allah

Orada Faustu tanıyırsanmı?

Mefistofel

O doktor deyilmi?

Allah

Mənim bəndəmdir.

Mefistofel

Göylərə əl atan o hürr insanmı?!
O ki, hər nemətdən qaçan sərsəmdir!
O bəndəlik edir sənə başqa cür...
Can atır harasa çox uzaqlara.
Dünyanın ən böyük zövqünü güdür,
Gah təmin etməyir heç nə bir-ara,
Gah da tələb edir səyyarələri.
Deyəsən, ağıldan kəmdir bir qarış,
Fikri-zikri yalnız arzu, axtarış...
Bitib tükənməyir heç dərdi-səri.

Allah

Axtarır, zülmətdə hələ yol gedir,
Nuru, hümmətimlə kəşf edəcəkdir.
Ağac boy atanda, bağban hiss edir
Nə vaxt çiçək açıb, bar verəcəkdir.

Mefistofel

Mərc gölləm: O, mənim olacaq gec-tez!
İzin ver, onu öz yoluma çəkim...
Gedəcək dalımcə, şübhə yoxdur heç!

Allah

Nə qədər yaşayır yer üzündə o,
Bu sənə qadağan edilmir; ancaq
İnsan axtaranda, – səhvi olacaq.

Mefistofel

Eləsə, sağ olun, çox minnətdaram.
Mənim ölürlə heç yoxdur aram.
Çox xoşuma gəlir – dolğun, şux yanaq.
Nə cür oynayırsa pişik siçanla,
Xoşdur dirilərlə o cür oynamaq.

Allah

İcazə verirəm, bir şərtlə, anla:
Sən onun ruhunu ilk qaynağından
Bacarıb qopara bilsən, lap qopar,
Öz dönük yolunla zülmətə apar
Yox, əgər görsən ki, o nəcib insan
Şübhələr, zülmətlər dolu həyatda,
Cəhd edir haqq yola çıxsın inadla,
Onda barı utan, ar elə, utan!

Mefistofel

Razıyam! Çox uzun çəkməz bu işlər.
Mərzi udacağam, lap xatircəməm.
Olacaq – məsələ baş tutsa əgər –
Bu, mənim qələbəm, mənim təntənəm!
O da, mənim əziz, istəkli xalam
İlan tək torpaqda sürünəcəkdir.
Bəli, acgözlüklə o, ümidvaram,
Yerlərdə toz-torpaq sümürəcəkdir.

Allah

O vaxt hüsuruma gəl, çəkinmədən,
Sənin kimilərə deyiləm düşmən.
Sən inkar ruhları içində, ən az –
Nifrət elədiyim ruhsan, hoqqabaz.
Dinlik axtarmaqdır insanın meyli.
Səni yol yoldaşı etdim, – coşasan,
Cıradıb, narahat eləyib xeyli,
Onu yaradıcı işə qoşasan!

(Mələklərə müraciətlə)

Göylər övladını oxşasın ancaq
Əzəli, əbədi həsniylə cənnət.
Aləmdə nə varsa: olmuş-olacaq,
Oyatsın qoy sizdə şəfqət, məhəbbət.
Qoy alsın hər canlı, fani, səbatsız,
Sizdən şəfqət, səbat, haqq nuru yalnız!

Göylər örtülür. Mələklər çəkilirlər.

Mefistofel

(tək)

Hərdən xoşum gəlir lap bu qocadan,
Onunla aranı vurmamaq şərtidir.
Şeytanın özüylə belə mehriban
Danışmaq, özü də bir kəramətdir.

G E C Ə

Qotik üslubda uca tağlı, darısqal bir otaq. F a u s t yorğun və fikirli
halda yazı masası arxasında kreslosunda oturmuşdur.

F a u s t

Heyhat! Fəlsəfəyə daldım dərindən,
Öyrəndim hüququ, təbabəti mən.
Əfsus ki, səy ilə cəhd edib, hətta,
Hər bəhsi öyrəndim ilahiyyatda.
Amma qaldımyənə əvvəlki tək, bax,
Necə var idimsə, eləcə axmaq.
On ildir magistr, doktordur adım.
Budur başlarını on il tovladım,
Çəkdim şagirdləri ora-bura hey.
Gördüm, yox, öyrənə bilmirik bir şey.
Nəhayət bir fikrə gəldim, bu fikir
İndi parçalayıb qəlbimi didir.
Hərçənd ki, mən sarsaq magistrlərdən,
Doktorlar, keşislər və mirzələrdən
Daha ağıllıyam, – nə tərəddüdlər,
Nə şübhələr verir mənə qəm, kədər.
Qorxmuram nə şeytan, nə cəhənnəmdən.
Bu var ki, məhrumam sevincdən də mən.
Demirəm bir kamil aliməm, görək
Bütün insanlara təlim verərək,
Onları çıxaram düzgün bir yola.

Həsretəm sərvətə, şöhrətə, pula...
Heç dünya malına salmadım nəzər.
Belə güzərana it dözməz, bezər!
Odur ki, ruhlara tutub üzümü,
Tilsim aləminə verdim özümü,
Ruqların gücüylə sirləri açam,
Bəzi hikmətləri dərk edəm bəlkə.
Bilmədiklərimi, tər tökə-tökə,
Daha söyləməkdən biryolluq qaçam.
Bəlkə əyan ola mənə bu xilqət, –
Quru, boş sözləri atam nihayət,

Bu masa başında, ey solğun qəmər,
Gecələr mənə ta sabaha qədər
Kağızlar, kitablar arasında sən
Yuxusuz görməyə adət etmişən!
Kaş şahid olaydın indi bir ara
Burda keçirdiyim iztirablara.
Ah, kaş ki, füsunkar parlayışında
Dolana biləydim dağlar başında...
Nura qərq olanda hər tala, çəmən,
Kahalar yanında pərilərlə mən
Gəzəydim, çiməydim saf şəhində şad,
Elmin bu boğucu dəmindən azad.

Eyvah! Mən hələ də bu zindandayam?!
Lənətə gələsən, ey nəmli daxmam!
Günəşin, gündüzün xoş şəfəqləri
Rəngli şüşələrdən keçmir içəri!
Budur, yığın-yığın, hara baxırsan,
Kağızdır, hislənmiş, saralmış kağız.
Rəflər qalaq-qalaq yerdən tağacan
Toz basmış, qurd kəsmiş kitabdır yalnız.
Mixbərdir, alətdir, şüşə qablardır...
Bütün bu şeylərlə tıxnaşib hər yan.
Bax, sənə belə bir aləmin vardır,
Məgər dünyamıdır, sənə bu dünyan?..

Soruşursan da bir, ürəyin neçin
 Sıxılır kədərlə hərdən sinəndə?
 Niyə ağnılarla doğranıb için,
 Həyat eşqini də öldürüb sənə?
 Allahın insana rəva gördüyü
 Canlı təbiətin əvəzində, bax,
 Sənin dörd bir yanın ölü sümüyü,
 Heyvan müqəvvası, toz, kifdir ancaq.
 Qaç! Qaç təbiətin azad qoynuna.
 Nostradamusun yazdığı əsər
 Qoy olsun bu yolda sənə ilk rəhbər.
 Bilsən – hara gedir ulduzlar gecə,
 Qəlbin qüvvət tapar. O vaxt təbiət
 Sənə yol göstərir, duyarsan necə
 Ruhlar bir-birilə eləyir söhbət.
 Sanma gizli rəmzi quru əql açar.
 Yox, bunu şərh etməz dayaz əqlimiz...
 Ey başım üstündə uçuşan ruhlar,
 Mənim çağırışıma cavab verin siz!
(Kitabı açır və makrokosm rəmzini görür)

Ah, ilk baxışda bir xoş nəşənin səadəti
 Hissiyatımı sardı, duyğularım ayıldı.
 Coşqun həyat eşqinin qəlbəki hərarəti
 Damarlarımdan axıb varlığıma yayıldı.
 Sinəmdəki aramsın üsyanları yatıran
 Qəlbimin sevincini, işığını artıran,
 Öz müəmmalı, sirli, əcayib qüvvəsilə
 Təbiətdəki gizli hikmətləri faş edən
 Bu rəmzi yaradan da Allahmıdır, göresən?
 Mən də bir allaham mı? Baxdıqca bu rəmzlərə
 Açılır nur içində xilqətdən bir mənərə,
 Görünür başdan-başa bütün təbiət, aləm,
 Mürşidin sözlərini mən indi dərk edirəm:
 “Üzümmüzə bağlıdır ruhlar aləmi, – demə,
 Öz gözlərin bağlıdır. Açıq alınla dur, get,
 Ey şagirdim, təlaşlı köksünü nura qorq et,
 Çim sübh şəfəqlərində, sonra gir o aləmə!”

(Diqqətlə rəmza baxır)

Bax, gör, necə hissələr qarışıb bir tam olur,
 Yaşayır, zühur edir hər birində digəri.
 Bir-birinə verərək qızıl piyalələri,
 Səma qüvvələri, gör, necə də qalxır, enir,
 Saçılır şükrü sənə ətri qanadlarından,
 Göydən sürətlə enir, keçir yer qatlarından,
 Tam bir ahənglə hər bir zərrəcikdə səslənir.
 Nə gözəl tamaşadır! Əfsus yalnız tamaşa...
 Ey sonu görünməyən intəhasız təbiət,
 Mən səni harda tutum? Ey yerin, göyün qoşa
 Həyat çeşməsi olan döşlər, rəhmli döşlər!
 Bu ölgün sinəm sizə pənah gətirmək istər...
 Sizdən axır aləmə həyat, nemət, bərəkət...
 Görəsən, əbəsmidir, ah, bu çəkdiyim həsrət?!
(Kitabın səhifələrini acıqlı bir halda çevirir və Yer Ruhunun rəmzini görür.)

Bu rəmzin təsirisə bambaşqadır, gör, necə!
 Ey Yer Ruh, sən mənə daha yaxınsan, yaxın.
 Bax, budur, hiss edirəm, artır gücüm anbaan,
 Sanki təzə şərabdan məst oluram yenicə.
 İndi mən bu dünyanın hər tufanına dalmaq,
 Aləmin sevincinə-dərdinə şərik olmaq,
 Həyat gəmim qəzaya uğrayanda, qorxmadan
 Çarpışmaqçın özümdə cəsarət duyuram, bax!..

Başımın üstündə göylər qaralır,
 Ay da öz nurunu gizləyir məndən.
 Çırağım hiss edir, tüstü ucalır...
 Dövrəmdə al şüa parlayır hərdən
 Tağdan sarsıdıcı bir dəhşət enir.
 Soyuq bir gizilti gəzir canımda,
 Burdasan, – duyuram dövrəmdə hənir,
 Bilirəm, uçursan, ey ruh, yanımda...
 Səni mən çağırıdım, özünü göstər,
 Ah, qəlbim az qalır qopsun yerindən.
 Yeni həyəcanlar arzusu ilə
 Hazıram qəlbimi qurban verəm mən!

Gəl! Sən gəlməlisən, sən gəlməlisən,
Ömrüm bahasına olsa da hökmən!

*(Kitabı cəld götürüb ofsun oxuyur, birdən qırmızı bir alov alışı,
alovlar içindən Ruh zahir olur.)*

R u h

Məni kim çağırırdı?

F a u s t

(Üzünü kənara çevirib)

Dəhşətli kabus!

R u h

Ruhlar aləmində gəzib bir müddət
Məni gur səsinlə çağırıdın, əfsus,
İndisə...

F a u s t

Görkəmin dəhşətdir! Dəhşət!

R u h

Yalvardın, səsində kədər, həyəcan,
Can atdın görəsən üzümü bir an.
Könül fəryadına acıyıb qəlbən.
Bax, budur, gəlmişəm, qarşıdayam mən!
Nə miskin qorxaqsan, ey fəvqəlbəşər,
Bəs, hanı qəlbinin o çağırışları?
Hanı o ürək ki, göylər fəth edər,
Aləmə sığmazdı çırpınışları?
Hanı o mətin qəlb? Coşub özünü
Bərabər tutardı ruhla hər zaman.
Bəs, hanı o Faust? Çağırışı, ünü
Getməyib hələ də qulaqlarımdan.
Duycaq hənirimi, qorxub deyəsən,
Miskin soxulcantək sən gizlənirsən?

F a u s t

Ey oddan törəmiş! Bağırma bar-bar,
Faust qarşındadır! Sənə barabar.

R u h

Həyat ümmanlarında,
Əməl tufanlarında
Gah zühur edir hərdən,
Gah da qeyb oluram mən.
Mən əzəli, əbədi
Bir dəryanın axışı.
Mən həyatla ölümün
Daima bir-birini
Əvəz edən naxışı...
Şehirli kələfilə
Zaman adlı dəzgahın,
Mən canlı libasını
Toxuyuram Allahın!

F a u s t

Ey sonsuz aləmdə təcəssüm edən
Coşqun ruh! Yaxınam necə sənə mən!

R u h

Xeyr, sən yaxınsan, bəlkə də az-çox,
Dərk edə bildiyin ruha, mənə yox!
(Yox olur.)

F a u s t

(həyəcanlı)

Sənə yox?

Bəs, kimə? Açıq de, görək,
Mən canlı surəti ikən Allahın
Sənə də bənzəyə bilmərəm, demək?

Qapı döyülür.

Lənətə gələsən! Vaxt tapdı... Sarsaq.
Odur, əlaltımdır... söz müqəvvası!
Vaxtsiz gəlişiyə alt-üst olacaq
Bu xoş səadətli ruhlar dünyası.

V a q n e r, gecə xələtində, başında gecə təsəyi, əlində çıraq, içəri girir.
Faust narazı bir tövr ilə üzünü çevirir.

V a q n e r

Çox üzr istəyirəm! Deyəsən, Yunan
Faciələrindən siz bir monoloq
Oxumaqdaydınız... Bu istedadın
Mən də istəyərdim əxz edib az-çox,
Olum sayənizdə mənəfəətbərdar
Çox eşitmişəm ki, komediantlar
Bəzən keşislərə dərs verir, hətta...

F a u s t

Komediant isə keşiş həyatda, –
Mümkündür. Son vaxtlar belələri var.

V a q n e r

Nə edək? Qapanıb hücrəyə çox vaxt,
Dünyanı bayramdan-bayrama ancaq
Uzaqdan durbinlə seyr edirik biz,
Odur ki, sözüümüz olur kəsərsiz.

F a u s t

Əlbəttə, deyilən o söz duyğudan,
Hissdən məhrumdursa və o doğrudan –
Ürəkdən gəlmirsə güclü ilhamla,
Ürək də fəth edə bilməz inamla.
Bu inam alovu yox isə sizdə,
Üfləyib kül örtmüş ocağı hordən,
Özgə süfrəsinin sür-sümüyündən
Təam hazırlayın öz hücrənizdə
Və salın heyrətə, varsa meyliniz,

Yalnız uşaqları, meymunları siz.
Söz qəlbədən gəlmirsə, buna əmin ol,
Heç vaxt tapmayacaq ürəklərə yol!

V a q n e r

Yox, nitqin canıdır bəzək, təmtəraq,
Hayıf ki, mən bundan məhrumam ancaq.

F a u s t

Ləyaqətli natiq olmasın görək
Zıqrov səşindən xoşlanan təlxək.
Ağıllı, mənalı hər söz ağızda
Dürr səpər bəzəksiz, təmtəraqsız da.
Ciddi bir mətləbə aidsə söhbət,
Sözlə oynamağa qalarmı hacət?
Bəli, təmtəraqlı nitqlər ancaq
Buludları qovan soyuq, səfasız
Payız küləyi tək xışıldadacaq
Quru yarpaqları – çox etinasız.

V a q n e r

Ah, pərvərdigara! Elmin, sənətin
Yolu nə uzundur, ömür nə gödək!
Elmi axtarışın bu ağır, çətin
Yolunda qəlbimə çökür şübhə, şəkk.
Əsil sərçəşməyə çatmaq üçün sən
Yol tapa bilmirsən heç bir vaxt asan!..
Yol yarı olmamış, bir də görürsən,
Dünyanı tərk etdi zavallı insan.

F a u s t

Perqament müqəddəs çeşmədir məgər?
Quru tədqiqatla yangımı söner?
Yox, yox, qaynamırsa çeşmə ürəkdən
Nə çıxar onları eşələməkdən!

V a q n e r

Yox, həm maraqlıdır, həm də nəşəli
Keçmiş əsrlərin ruhunu duymaq,
Bilmək qadir olub bizdən çox qabaq
Müdrək bir insanın zəkası nəyə?
Biz necə qalxmışıq ondan yüksəyə?

F a u s t

Bəli, lap yüksəyə, lap aya qədər!
Yox, dost, timsalıdır lal qərinələr
Yeddi möhrü olan sirli kitabın.
Keçmiş əsrlərin ruhu dediyin
Öz şəxsi rəyidir alim cənabın,
Əsrə qiymət verir dərk etdiyi tək...
Əgər yazdığını onun açasan,
Ötəri bir nəzər salsan, – qaçarsan:
Zir-zibil, cır-cında dolu bir çəllək,
Ya gəlişigözəl boş bir təmtəraq –
Zərli, parıltılı nəsihətlər ki,
Kukla səhnəsinə yaraşar ancaq.

V a q n e r

Bəs, dünya? Bəs, həyat? Bəşər ruhu, bəs?..
Axı, dərk etməyə can atır hər kəs...

F a u s t

Dərk etmək – bu, müşkül işdir bir qədər!
Əsil atasının adıyla tifli
Kim yəqin eləyib çağıra bilər?
Ömür-gün sərf edib bir neçə axmaq
Dərk etdi bir para şeyləri, ancaq
Gizləyə bilməyib öz sirlərini,
Açıb söylədilər fikirlərini –
Onları çarmıxa çəkdiilər...nəysə,
Bəsdir, gecə keçir, söhbəti kəsək.

V a q n e r

Məmnuniyyət ilə yatmaz sübhədək
Mən qulaq asardım söhbətinizə,
Ya icazənizlə sabah mübarək
Pasxa bayramının birinci günü
Bir neçə sual da verərdim sizə.
Nə qədər bilsəm də, can atıb ürək
Yenə də istəyir hər şeyi bilmək!

(Gedir.)

F a u s t

(Tək)

Daima boş, bayağı şeyləri araşdırın
Bu baş öz ümidini itirməyir bir an da.
Bu həris əlləriylə xəzinədən yapışan
Sevinir, fərəhlənir bir soxulcan tapanda...
Heç, gör rəvadırmı ki, bu insanabənzərin
Səsini eşidəsən ruhlar pərvaz edərkən?
Əfsuslar ki, təşəkkür etməliyəm bəşərin
Bu zəlil övladına ürəkdən bu dəfə mən.
Sən, az qala aqlımı başımdan çıxaracaq
Ümitsizlikdən məni xilas elədin o an.
O xəyalət nə qədər möhtəşəm, müəzzəm! Ah,
Mən isə qarşısında onun – bir adi cırtıdan!

Bu əbədi varlığın həqiqət güzgüsünə,
Mən də ilahiyyətin canlı bir surəti tək
Yaxın bildim özümü, güman etdim ölməzəm,
Nuri-cənnət, həqiqət feyzi arzu edərək.
Mələklər başçısından yüksəklərdə dayandım...
Xilqət damarlarında axan azad qüvvəmin
Yaradıcı qüvvəyə çevrildiyini sandım.
İndi mən öz cəzamı çəkməliyəm! Bax, həmin –
Bircə söz yerə çırpıb məni kül elədi, ah!
Mümkünmü cürət edib sənə bərabər olmaq?!
Yox, səni çağırmağa çatdısa da qüdrətim,
Yanımda saxlamağa çatmadı mətanətim!

Hiss etdim unudulmaz o xoşbəxt anlarda mən
Özümü necə böyük, həm necə kiçik yenə!
Sən məni rədd eləyib qayıtardın, rəhm etmədən,
Bir insan taleyinin acı möhnətlərinə.
Xülyamdan əl çəkimmə? Kim ağıl öyrədəcək?
Mən kimə sığınmalı? Nədən saqınmalıyam?
Ah, əməllərimiz də, min dərdi-sərimiz tək
Ömür yollarımızı kəsib qısaldır tamam!

Ruhumuzda doğulan ən nəcib hissiyyata
Həmişə yağı çıxır biganə, yad duyğular.
Dünya zövqü-səfası müəssər olanda da
Onu xülya sanırıq-fani və bietibar.
Bizə həyat bəxş edən, ən gözəl hisslərimiz
Gündəlik qayğılarının içində donub qalar...
Arzu və əbədiyyət göylərində salıb iz
Xəyalımız mətin bir uçuşla qanad çalar,
Zaman burulğanında puça çıxsə səadət,
Geniş bir məkanda o tapmaz dinc bir guşəcik.
Qayğı, kədər könüldə yuva salar o saat,
Gizli, dərin ağrılar törədər həmişəlik.
Qayğı min dona girib pozar dincliyimizi:
Gah ev, gah arvad-uşaq, gah su, gah xəncər, zəhər,
Gah yangınlar, alovlar kimi təzahür edər,
Alar sevincimizi, rahat buraxmaz bizi.
Təhlükə üz verməmiş, titrəyib əl bağlarıq,
Çox vaxt itirilməmiş şeylər üçün ağlarıq.

Aydındır artıq hər şey, duyub dərk etdim daha:
Ayaq altında daim tapdalanıb əzilən,
Torpaqlarda sürünən adi soxulcanam mən!
Yox, bərabər deyiləm artıq heç bir Allaha!

Toz-torpaq deyilmidir məgər burda hər tərəf?
Bu zir-zibil dolu rəf?
Bu güvələr uçuşan sandıqlar, cırcındalar?
Bu qalın, uca divar?

Məgər mən buradamı gərək çatam murada?
Min-min kitab oxuyub öyrənəm ki, dünyada
İnsan oğlu yaşayıb zillət içində müdam,
Səadətə qovuşub həyatda tək-tək adam.
Ey kəllə, diş ağardıb gülürsən mənə küncdən,
Yəqin indi deyirsən – bir zamanlar sənin tək
Həqiqət həsrətilə mən də beyin yoranda,
Nur axtara-axtara azdım ala-toranda.
Ey mixbərlər, cihazlar, qıflar, daraqlı çarxlar,
Kinayəli baxışla məni süzürsünüz siz.
Mən bağlı qapılara sizi bilmişdim açar,
Lakin siz o rəzeni qaldıra bilmədiniz!
Aydın gün işığında əsrarəngiz təbiət
Yol verməz qaldırılsın bu sirli pərdə heç vaxt.
Sənin ruhun önündə o özünü açmasa,
Olmaz onu nə linqlə, nə kəlpətinlə açmaq!
Ey köhnəlmiş alətlər, atamdan qalıbsınız.
Mən sizi heç əlimə almamışam o vaxtdan.
Ey kağız qalaqları, budur qaralıbsınız –
İllərlə burda yanib hislənən bir çıraqdan.
Mən bu az var-yoxumu keyfə qoysaydım hərgah,
Daha çox qazanardım, özümə yük etməkdən.
Çünki ata-babadan nə irs qalıbsa, sabah
Sən sahib durub, onu mütləq işlətməlisən.
İşlənməyən gərəksiz hər şey yüküdür cahanda,
Yararlı olur hər şey yaradıldığı anda.

Bəs, gözlərim nə üçün dikilmiş bir nöqtəyə?
Maqnitmidir gözləri cəzb eləyən o şüşə?
Nurlanıb birdən-birə açıldı könlüm niyə?
Şəfəqləndi, elə bil, ay işığıyla meşə.

Salam, sən ey yeganə qədim şüşə piyalə.
Dərin bir ehtiramla alıram səni ələ.
Səni alqışlayıram bəşərin kamalı tək,
Şirin yuxu gətirən şərəbin timsalı tək.
Qəhr edən, məsud edən qüvvələrin çeşməsi,

Sahibinə lütf edib, gəl mənə bir çarə tap!
Ey yuxu gətirici şirələr birləşməsi,
Səni əlimə aldım, arzular azaldı lap.
Budur, yatır ruhumun aşıb-daşan duyğusu,
Artıq açıq dənizə doğru getməkdəyəm, bax.
Güzgü kimi bərq vurur ayağım altında su,
Məni yeni sahilə səsləyir bu xoş sabah.

Budur, alov içində uçub gəlir üstümə
Yüngül qanadlarını gərmiş göy arabası.
Mən hazıram, bu yolla fəzalar qət edərək,
Varam o aləmə ki, yox sonu, ibtidası.
Yazıq yer soxulcanı, məgər sən layiqmisən
O ilahi nəşəyə, göylər keşməkeşinə?
Bəli, layiqsən, ancaq arxa çevirməlisən
Bu dünyanın işıqlı, sevimli günəşinə!
Hamı ötüb keçsə də önündən, qorxa-qorxa,
Sən sirli qapıları aç zorla, cürət ilə.
Vaxtdır sən artıq işdə sübut etməlisən ki,
Allahdan geri qalmır bəşər öz qüdrətilə.
Vaxtdır, insan xəyalı gərək artıq olmasın
Dipsiz qaranlıqların qarşısında tarımar.
Çalış, cürətlə can at həmin o qapıya ki,
Onun astanasında cəhənnəm odu yanar.
Mətin addımlarla get, qətiyyətlə aç onu,
Heçlik olsa da sonu!

Gəl, ey büllur piyalə, çıx bu köhnə qutundan,
Neçə ildir ki, səni yad edə bilməmişəm.
Ziyafətlərdə daim əldən-ələ gəzərək,
Babaların əlində sən bir vaxt nur saçardın.
Şənlik məclislərində qaradınmöz, vüqarlı
Qonaqların həmişə ürəyini açardın.
Məharətlə çəkilmiş bu şəkillərin, əvvəl,
Mənasını şeir ilə hər kəs anlatmalıydı,
Sonra öz qonşusuna vermək üçün əlbəəl
Təmkinlə birməfəse səni boşaltmalıydı.

Bu ənənə yadıma saldı cavanlığımı...
Lakin mən indi səni öz qonşuma vermərəm,
Təsvirlərin şərhinə məharət göstərmərəm.
Tutqun bir maye ilə doludur sənin için.
Bu içki bir andaca sərxoş edər adamı.
Onu mən hazırladım, onu mən seçdim, nə qəm,
Son damcısına qədər bir anda içəcəyəm.
Bu açılan səhərə böyük bayram salamı!
(*Badəni dodaqlarına yaxınlaşdırır*)

Kilsə zənglərinin səsi və xorla oxunan nəgmə.

Mələklərin xoru

İsa dirilmişdir! Ey
Cinayətlə yüklənən,
Şərlə zəncirlənib, hey –
Zülmətdə sürüklənən
Zavallı bəşər, sevin!

F a u s t

Nə munis nəgmədir! Nə dadlı ahəng!
Ayırır badəni dodaqlarımdan.
Bu zəng sədələri, yoxsa mübarək
Bayram müjdəsidir. Qəlb ovunduran –
Bir təsəlli vardır onun səsinə.
Bu, o nəgmədirmi ki, oxuyardı
Mələklər o böyük yas gecəsində.

Qadınların xoru

Onu ətirli yağla,
Zərif dəsmalla – ağla,
Kəfənə tuta-tuta
Sarıyıb bağlamışdıq;
Qoyub rahat tabuta

Üstündə ağlamışdıq.
Yoxdur yerində ancaq
Əziz İsamız, eyvah!

Mələklərin xoru

İsa dirilib! Haqdır!
Hər kim haqq yol seversə,
Min bir zəhər içərsə,
Sınaqların keçərsə,
O məsud olacaqdır!

F a u s t

Ey qüdrət və nəvaziş dolu behişt səsləri,
Məni bu toz içindən çağırırsınız nahaq!
Siz ürəyiyumşaq adamları səsləyin.
Müjdənizi eşitdim, etiqadsızam ancaq.
Etiquadın sevimli körpəsidir möcüzə.
Mən ora cürət edib ayaq basa bilmərəm –
Bəşərə o müjdələr verən aləminizə.
İlk gənclik illərimdən daim ruhuma həmdəm –
Olan bu zəng sədası, bu şirin nəğmə səsi
Məni həyata çəkir yenə də əvvəlki tək,
O vaxt ilahi eşqin ilk müqəddəs busəsi
Uçardı üzərimə, səssiz qanad görərək.
Bu zəng sədalarıyla dolardı qəlbə rıqqət,
Könlüm təsəllisini dualarda güdərdi.
Nədənə qəlbimdəki anlaşılmaz bir həsrət
Çölləri dolaşmağa məni vadar edərdi.
Mən o vaxt hiss edərdim odlu göz yaşlarımda –
Baş qaldıran aləmin sonsuz ənginliyini.
Bu nəğmə vəd edərdi gəncliyə şən oyunlar
Və bahar bayramının sərazad şənliyini.
Uzaqlaşdırır məni ötən xatirələrin
Gənclik eşqi, həvəsi bu fəci son niyyətdən.
Ey behişt nəğmələri, səslənin şirin-şirin,
Gözlərim yaşla dolur, dönürəm həyata mən!

Həvarilərin xoru

Ölümə qalib gəlib
Səadətə yetdi o.
Ehtişamla yüksəlib
Göyə merac etdi o.
O xilqət çeşməsinin
Sevinclərinə yaxın.
Biz isə yer üzündə, –
Qəm, möhnət yığın-yığın
O burda qoydu getdi
Öz yazıq ümmətini...
Ey mürsid, haqq bilirik
Sənin vəsiyyətini!

Mələklərin xoru

İsa dirilib! Haqdır,
Əzablar zəncirini
O açıb, açacaqdır.
Onun əməllərini
Ürəkdən mədh edənə,
Haqq Yoluyla gedənə,
Qəlbi mərhəmətliyə.
Ürəyi şəfqətliyə,
Əli səxavətliyə
O kömək olacaqdır!

ŞƏHƏR DARVAZASI QARŞISINDA

Darvazadan gozməyə gedən adamlar çıxır.

Birinci usta şagirdi
Ehey! Hara belə? Dönün bu yana.

O biriləri
Ovçular evinə gedirik!... Bəs, siz?

Birincilər

Biz burdan enirik düz dəyirmanə.

Biri

Məsləhət görmədim mən, gedəsiniz
Su anbarı səmtə.

İkincisi

Yox, yolu-izi
Elə yaxşı deyil.

İkinci şagird

Dostum, sən hara?

Üçüncü

Qoşulub gedirəm bu adamlara.

Dördüncü

Burqdorf tərəflərə qalxın, şübhəsiz,
Sən deyən qızlardan, əla pivədən
Ancaq orda tapa biləcəksiniz.
Dava-dalaş da ki, nə qədər desən!

Beşinci

Ay lotu, görünür üçüncü dəfə
Kürəyin gicişir... Özün get, atam,
Üz də döndərməmə heç o tərəfə...
Mənim o işlərlə olmayıb aram.

Xidmətçi qız

Yox daha şəhərə qayıdıram mən...

İkinci qız

Qayıtma, qovaqlar yanında hökmən
Tapacayıq onu...

Birinci qız

Nə olsun? Görcək
Səndən yapışacaq... O səndən qeyri
Yenə heç kəslə ki, rəqs etməyəcək!..
Sənin sevincinin mənə nə xeyri?

İkinci qız

Yox, yox, tək gəlməz o, bu gün çox güman,
Deyirdi: Gələcək qıvrımsaq oğlan.

Tələbə

Gör, qızlar yeriyr necə də qıvraq.
Gedək dallarınca gəl, aram-aram.
Tünd pivə, ətirli tütün, bir də, bax,
Bu qəşəng, xoşqılıq qızlara varam!

Şəhərli qız

Lap rüsveyçılıqdır cavan oğlanlar
Gör, kimə meyl edir, kimlə görüşür!
Nəcib məclislərdən qaçaraq onlar
Qulluqçu qızların dalına düşür.

İkinci tələbə

(birinciyə)

Dayan! Dalımızca bir cüt qız gəlir.
Biri qonşumuzdur, o, çox gözəldir!
Vallah, gözüm düşüb o qıza çoxdan...
Fikir ver: nə qəşəng geyinib onlar.
Belə ki, naz ilə gəlirlər, inan,
Bizə qoşulmağa meylləri var.

Birincisi

Yox, dost, naz çəkməyə yoxam, tez ol, gəl,
Şıkar əldən çıxar əgər yubansan.
Şənbələr ev-eşik süpürən gözəl,
Bazar günü olar daha mehriban!

Şəhərli

Yox, gözüm su içmir burqomistrdən.
Gün-gündən dik tutur hərif burnunu.
Şəhərçin nə edib iş keçəndən?
Vəziyyət pisləşir, görürük bunu.
Deyir hamı gərək itaət edə...
Vergi də azalmır, artır get-gedə.

Dilənçi

(oxuyur)

Rəhmdil ağalar, gözəl xanımlar,
Geyiminiz qəşəng, yanağınız al...
Ey bu yolla ötüb gedən bəxtiyar,
Mənim halıma da dön, bir nəzər sal.
Laqeyd olma mənim bu fəryadıma,
Ey sədəqə verən, qəlbin şad olsun.
Bu əziz bayramda çat imdadıma,
Viranə bir könül, qoy, abad olsun!

Başqa bir şəhərli

Xoşdur bazar, ya da bayram günləri
Döyüşdən, davadan salalar söhbət,
Uzaq türk elindən tutmuş, hər yeri
Deyələr götürüb qırğın, müsibət.
Əlində istəkan, göz zilləyəsən
Çayda üzüb gedən əlvan gəmiyə
Axşam evə dönüb dua edəsən,
Ömrün asayişlə dinc keçir, deyər.

Üçüncü şəhərli

Haqlısan, ay qonşu, nə deyirik biz,
Yarsın bir-birinin başını onlar.
Lap dünya dağılsın, təki evimiz
Köhnə qaydasında qalsın, necə var.

Qarı

(şəhərli qızlara)

Pəh-pəh, maraldan da bunlar qəşəngdir!
Görürəm, qaynardır cavan qanları.
A qızlar, təkəbbür nəyə gərəkdir,
Hər bir işimizə yarar bu qarı.

Şəhərli qız

Aqata, gəl gedək! Bu qalmaqalda
O küpəgirənə vermə yaxanı.
Müqəddəs Andrey gecəsi falda
Göstərib bəxtimə düşən oğlanı.

O biri qız

Mənə də güzgüdə göstərib bir vaxt
Əsgər paltarında cavan bir oğlan.
Xəyalı getməyir gözümdən bir an,
Özü heç gözümə görünmür ancaq.

Əsgərlər

(oxuyurlar)

Bizlərə təslim olur
Daş mazqallı qalalar.
Dilləri acı, məğrur –
Qızlar ürək yaralar.
Qüllələrə dırmanıb,
Qalalar alırıq biz.
Nə vaxt hücumə keçsək,

Qələbə çalırıq biz.
Mükafatımız şirin,
Yolumuz çətin olur.
Döyüşlərdə bərkiyən
Oğullar mətin olur.

Gah hərbə, gah şənliyə
Səsləyir bizi şeypur.
Əsil mübarizə də,
Əsil həyat da budur!

Əsgər gedir qabağa
Cəngdə mükafat üçün.
Əsgər gedir uzağa,
Yenə uzağa bu gün!

F a u s t v ə V a q n e r

F a u s t

Yazın həyat verən xoş nəfəsiylə
Çaylar azad olur buz örtüyündən.
Çöllər ürək açır mənzərəsiylə.
Qış baba lap əldən düşüb, bu gündən
Üz tutub çəkilir çox uzaqlara,
Çiskinli, dumanlı soyuq dağlara.
Oradan arabir yaşıl çəmənlər
Üstünə buz səpir narın, dənəvər.
Günəşsə xoşlamır bu ağ örtüyü,
Hər şeyə can verir min bir rənglə o.
Başlayır hər yanda, həyat, hərəkət,
Bəzəyir çölləri gül-çiçəklə o.
Çöllərdə yoxsa da hələ gül-çiçək,
Nə qəm, bu təpədən bir dön, bax geri:
Güllərin yerinə əlvan geyərək,
İnsanlar bəzəyib, budur, hər yeri.
Dön şəhərə tərəf, gör, darvazadan
Necə axın-axın çıxır izdiham.
Gör, necə geyinib hamı al-əlvan.
Bəli, xoşhallanır günəşdən adam.

Bayramdır, dirilib həzrət... Yox, bu gün
Adamlar özləri dirilib, – alçaq,
Xəfə otaqların, hisin, bürkünün
Dəmir buxovundan can qurtararaq,
Çıxıblar boğucu zirzəmilərin
Daş məngənəsindən, qaranlığından,
Gecə sükutundan lal kilsələrin,
Gəzirlər günəşə aludə, heyran!
Adamlar dağılıb, bax, yaxın-uzaq
Çöllərə, bağlara, göytəpələrə.
Qayıqlar çay boyu yırğalanaraq,
Necə sinə gərir, gör, ləpələrə.
Ayrıldı sahildən adamla dolu
Ağır ləngər vuran sonuncu qayıq.
Bax, o dağ cığır, bu meşə yolu,
Hər yan ala-bəzək adamdır artıq.
Kəndlər şənlik edir, eşidirəm mən,
Əsil xalq cənnəti deyərsən yurda.
Hamı – uşaq, böyük deyir, gülür şən...
İnsanam deməyə haqlıyam burda.

V a q n e r

Sizlə, cənab doktor, gəzməyə çıxmaq
Həm çox faydalıdır, həm çox şərəfli.
Mən tək bu yerlərə gəlməzdim heç vaxt,
Ziddəm kobudluğa, lap hər tərəfli...
Zəhləm gedən şeydir hay-küy, qalmaqal,
Kaman zırıltısı, kegel oyunu.
Çığırır, bağırır, coşur gənc, ahıl
Şənlik adlandırır nədənsə bunu.

C ö k ə a l t ı n d a k ə n d l i l ər
(Rəqs və mahnılar)

Arxalıq geyib əlvan,
Bant bağladı gənc çoban,
Bəzəndi, getdi rəqsə.

Cökə altında yer yox...
Çalan çox, oynayan çox,
Neylər verib səs-səsə.

Cırrır özünü kaman.
Yorub hamını çoban,
Yan alır bir gözələ.
Dirseyi qıza dəyir,
Qız acıqlanıb deyir:
–Axmaq, bu nədir, hələ?!
Çoban gənc, qız qəşəngsə,
Qoşulmazlarmı rəqsə,
Verməzlərmi əl-ələ.
Ətək yellənər, düşər,
Nəfəs təng, üz pörtüşər,
Bilək toxunar belə.

Çobancıgəz dil tökər
Qızı kənara çəkər.
“Yox, inanmaram, məgər
Aldadılıb azmı qız?...”
Uzaqlaşar qız, çoban...
Cökə altında kaman
Çalar, çalar aramsız...

Q o c a k ə n d l i

Doktor cənabları, siz xoş gəldiniz,
Səfa gətirdiniz məclisimizə.
Sizin tək alimin el şənliyinə
Gəlişi şərəfdir, hörmətdir bizə.
Xahiş eləyirəm buyurasınız
Sizinçün seçdiyim, bax, bu badəni.
Qoy bizim bu təzə al şərabımız
Dəf etsin könüldən qəmi, qüssəni.
Neçə damcı varsa bu badənidə
Artıq ömür sürün o qədər siz də!

F a u s t

Bu abi həyatı qəbul edirəm.
Sağ olun! Var olun! Mütəşəkkirəm!

Camaat Faustun başına yığılır.

Q o c a k ə n d l i

Xoşdur, uğurludur qədəmləriniz,
Şadiq bu mübarək bayramın günü.
Əvvəllər də bizi yad edərdiniz,
Çəkib qaygımızın ağır yükünü.
Mərhum atanızın kəndlərdə bir vaxt
Qara qızdırmadan, müdhiş taundan
Xilas elədiyi salamat, qıvraq
Adamlar, indi danışır ondan.
Siz o vaxt gəncdiniz, yaşıınız azdı.
Hər gün xəstələrə baş çəkərdiniz.
Cənazə çıxmayan bir ev olmazdı,
O ağır sınaqdan o vaxt bircə siz
Salamat çıxdınız. Burda illət var:
Oldu xilaskara hamı xilaskar!

H a m ı

Canın sağ, könlün şad, bəxtin yar olsun.
Bizi xilas edən əlin var olsun!

F a u s t

Göylərə şükür edin, o verir nicat:
İmdada sövq edir, göstərir imdad!

Vaqnerlə keçib gedirlər.

V a q n e r

Bu pərəstiş üçün, ey böyük insan,
Qəlbin necə çarpa, bilmirəm, görək.
Xoşbəxt o adamdır istedadından
Bir mənəfəət görə, fərəhlənərək.

Məclis dayandırdı rəqsi, nəğməni,
Kamanlar bir anda səsini kəsdi.
Atalar oğluna göstərdi səni,
Yaxından görməyə hamı tələsdi.
Adamlar yol verib, çəkildi dala,
Şapkalar, papaqlar göydə oynadı.
Allah tək qarşında sənin az qala
Diz çökdü bütün bir kəndin övladı.

F a u s t

Gəl, bu daş üstündə oturub bir az
Dincimizi alağ... Mən bir zamanlar
Dodağımda dua, qəlbimdə niyaz,
Burada tək-tənha gəlib oturur,
Yeməkdən imtina edib inadla,
İbadət elərdim saf etiqlə,
Sanardım duamı eşidən kimi
Tauna son verər göylər hakimi.
Tərif, istehzadır mənimçin, billah!
Atayla oğulun bu təriflərə
Nə qədər az layiq olduğunu, ah,
Qəlbimdən oxuya bilsən bir kərə!
Atam bir namuslu, cahil kişiydi,
Təbiət sirrinə sonsuz marağ da,
Öz bildiyi kimi baş sındırmaq da
Atamın peşəsi – vicdan işiydi.
Öz müridləriylə birgə sehrkar
Mətbəxə qapanar, alın tərillə,
Öz saysız-hesabsız nüsxələriylə
Çox iyrənc bir maye hazırladılar.
İliq su içində o nikahlardı
Əvvəl qızıl şirlə su zanbağını.
Alovda qızdırar, sonra salardı
Gərdəkdən gərdəyə həmin ağını
Görünərdi sonra şüşə içində
Əlvən gənc şəhzadə... Bir az müddətə
Dərman hazır idi, onu içəndə

Xəstələr gedərdi bir-bir rəhmətə.
Kimdir şəfa tapan soruşulmazdı.
Tələf etdiyimiz xəstələr hərdən
Taun qırdığından heç az olmazdı...
Çoxuna vermişəm o dərmanı mən.
Onlar soldu, getdi, apardı təşrif...
Mən qaldım. Mənim də qismətim oldu
Arsız qatillərə oxunan tərif.

V a q n e r

Heç məyus olmağa dəyməz bununçün!..
Kim tətbiq edirsə, özündən qabaq
Tədqiq olunanı vicdanla bu gün,
Yerinə yetirir borcunu ancaq.
Hörmət edirsənsə atana, bəli,
Öyrətdiklərinə əməl et onun.
Böyüdün sən apar elmi irəli,
Sonra da irəli aparar oğlun.

F a u s t

Axtaran səhv edib, səhv edəcəkdir,
Xoşbəxtlər ümidlə yaşar həmişə.
Nəyi ki, bilmirsən, – sənə gərəkdir.
Nəyi də bilirsən – yaramır işə!
Lakin, gəl bu gözəl dəqiqələri
Qəmli söhbətlərlərlə etməyək hədə.
Gör, batan günəşin al şəfəqləri
Bağlara, evlərə necə səpib zər!
Günün ömrü bitir... Günəş üz tutur
Uzaq diyarlara həyat saçmağa.
Ah, niyə mənim də qanadım yoxdur
Günəşin dalınca daim uçmağa!
Uçsaydım – günəşin şəfəqlərində,
Ayağım altında qalardı dağlar
Və uca dağların ətəklərindən
Qızıl nəhrə axan gümüş bulaqlar.

Bu ülvi, ilahi uçuşa heç vaxt
 Sədd çəkə bilməzdi dağlar, dərələr.
 Gözlərim önündən keçərdi uzaq
 Dənizlər, körfəzlər, xoş mənzərələr.
 Bax, ilahə günəş batır... gizlicə
 Qəlbimə bir arzu axır dupduru:
 Kaş içə biləydim daim o nuru –
 Qarşımda al günəş, arxamda gecə,
 Üstümdə asiman, altımda dərya...
 Əfsus, batdı günəş – o zərli rəya!
 Ruhun qanadına bərabər, heyhat,
 Mümkünmü tapasan başqa bir qanad?!
 Yox, yox oxuyanda uçan torağay,
 Hərdən, nəğməsində hicran ya vüsəl;
 Şam ağaclarıyla örtülmüş dağın
 Zirvəsi üstündən süzəndə qartal;
 Vətənə uçanda qərrib durnalar
 Dəryalar, səhralar, çöllər aşaraq,
 Əlçatmaz göylərə uçmaq həvəsi
 Hamının qəlbində baş qaldıracaq!

V a q n e r

Məndə də çox olub qərribə hallar,
 Lakin bunlar kimin düşər yadına?
 Gəzəndə yorsa da meşələr, kollar,
 Qibtə etməmişəm quş qanadına.
 Heyf deyil məgər ruhi nəşələr:
 Kitabdan-kitaba o, varaq-varaq
 Gəzdirəndə səni, qışda gecələr –
 Sərir vücudunu xoş bir hiss, maraq.
 Bir nadir perqament tapdıqda şəksiz,
 Göy enib qarşında sənin bükür diz!

F a u s t

Bir arzu tanışdır sənə aləmdə,
 Çalış, lap uzaq ol sən o birindən.
 İki qəlb çəkişir dərddə sinmədə

Qopmaq istəyərək bir-birlərindən.
 Biri varlığıyla bağlıdır yerə,
 Ehtiras od salıb qaynar qanına,
 O biri sinəmdən uçur göylərə –
 Babalar ruhunun ilk məkanına.
 Ah, əgər o nurlu, xoş səmavata
 Ruhlar hakimdirsə sərbəst, firavan,
 Qoy enib o zərli aləmdən bir an
 Məni aparsınlar yeni həyata.
 Tilsimli bir ridam olsa, bürünər,
 Uzaq aləmlərə uçar, uçardım.
 Dəyişməzdim onu hər nə versələr,
 Şah xələtindən də üstün tutardım!

V a q n e r

Səsləmə məlunu bura uzaqdan.
 Axışib bulud tək gələr bu saat –
 Ruhlar üstümüzə küncdən, bucaqdan.
 Törədər hər biri min fitnə, fəsad.
 Gah şimaldan gələr diş qıcıyaraq,
 Çalır ox diliylə bizi dondurar.
 Gah şərqdən susamış gələr boğanaq,
 Ateşi sönməkçin yenə qan sorar.
 Günorta istisi səhradan qovar,
 Od töküb yandırır o dağı, daşı
 O qərbdən gələndə sərinlər hava,
 Aparar sel bizi hər addım başı.
 Dinləyər həvəslə niyyəti qara,
 İtaət göstərər hər dilə yatar.
 Cənnət elçisi tək üzə aypara
 Mələk dili ilə min yalan satar.
 Qalx, gedək, daha qaş qaraldı tamam.
 Hava da soyudu, gəlir duman, çən.
 Biz evin qədrini bilirik axşam...
 Nədir nəzərini orda cəlb edən?
 Niyə təəccüblə baxırsan belə?
 Ala-qaranlıqda nədir o, elə?!

F a u s t

Zəmidə vurnuxan qara itə bax!

V a q n e r

Baxıram, nə olsun? Görmüşdüm bayaq.

F a u s t

Fikir ver, gözünə o necə dəyir?

V a q n e r

İtdir, yiyəsini axtarır mənə,
Adi itlər kimi yeri iyləyir.

F a u s t

Bizə yaxınlaşıb, dörd-dövrəmizdə
Hərlənir dairə, çevrə vuraraq.
Yox, səhv etməyirəm pəncə izində
Alov qılgıcımı göründü parlaq.

V a q n e r

Mən bir şey görmürəm, itdir adicə,
Sizi qara basır, baxmayın ora.

F a u s t

Tilsimli ilmələr atır, zənnimcə,
Bizi salmaq üçün tilsimə, tora.

V a q n e r

Mənə sahibini axtaran bu it
Bizi gördüyündən atılıb düşür.

F a u s t

Dairə daralır, yaxşı diqqət et!

V a q n e r

Budur, mırıldayır, qaçır, sürtüşür...
Bu quyruq bulama, bu adi hürüş,
Lap it ədasıdır, tilsim-zad deyil!

F a u s t

Ay it, yaxına gəl, dalımıza düş!

V a q n e r

Bu itlər hər şeyi qanır, elə bil:
Ayaq saxlayırsan – dayanır, durur,
Elə ki, çağırın – üstünə cumur,
Götürür – bir şeyi yerə salınca,
Atılır gur suya – ağac dalınca.

F a u s t

Haqlısan, bu təlim işidir fəqət...
Tilsimdən yoxdur heç onda əlamət.

V a q n e r

Yaxşı təlim görmüş ağıllı itə
Müdrək insan əli uzanacaqdır.
Bax, bu tələbələr şagirdi, həтта,
Sənin rəğbətini qazanacaqdır.

Şəhər darvazasından içəri girirlər.

FAUSTUN KABİNETİ

F a u s t

(İtlə içəri girərək)

Tərk etdim gecənin zülməti çökən
Uzaq dərələri, təpələri mən.
Bu zülmət gecələr hər nəhs anıyla,

Müqəddəs bir qorxu həyəcanıyla
Oyadır könüldə nəcib duyğular...
Acı izzatlar, vəhşi arzular
Yuxuya gedəndə, oyadır xilqət –
Ürəkdə insana, haqqa məhəbbət!

Sakit ol, vurnuxma, ay it, bir usan!
Kandarı qoxlama mırıldanaraq.
Sən daşlı-kəsəkli yollarda bayaq
Bizi əyləndirdin... İndi keç, uzan
Soba arxasında sakit qonaq tək.
Hörmət etməliyəm, axı sənə mən.
İndi bir yastıq da verəm ki, gerek
Rahatca burada gecələyəsen.

Ah bizim bu qədim, dar hücrəmizdə
Mehriban nurunu saçanda çıraq,
Xoş təskinlik tapır ürəyimiz də
Sakit bir fərəhlə işıqlanaraq.
Zəka elə bil ki, dil açır yenə,
Ümid çiçəklənir yeni vüsətlə,
Sənsə can atırsan yeni həsrətlə
Müqəddəs dirilik çeşmələrinə.

Ay it, mırıldama, bu heyvani səs
Əsla yaraşmayır qəlbimi saran
İlahi səslərə... Məlumdur, hər kəs
Anlamadığına gülər hər zaman.
Nəcibət, gözəllik görəndə isə,
Adamlar çox zaman mırıldanırlar.
Götürə bilmirlər bunu nədənsə...
Yoxsa itlərdə də belə xislət var?

Yox, daha mübarək nəşə duyğusu
Qaynayıb qəlbimdə dönməyir selə.
Niyə tez qurusun bu çeşmədə su?
Bu ürək yangısı, nədəndir belə?

Bunu çox görmüşəm həyatımda mən.
Lakin bu dərddin də var öz dərmanı:
İlahi aləmi fəhm edib qəlbən,
Vəhy ilə açıq hər müəmmarı.
Nəcib şəfəqləri alışıb yanan
O əhdi-cədidlə nurlanır cahan.
İstəyirəm açam o mətni bütün,
Hər müqəddəs sözü, sətri ilhamla
Tərcümə eliyəm böyük inamla
Öz sevimli alman dilimə bu gün.

(Kitabı açır və tərcüməyə hazırlaşır)

Budur, yazılmışdır: “İlkin olub – Söz”
Yox, bunu yazmağa etmərəm ürək.
Sözə belə qiymət? Di gəl, buna döz.
Bunu tərcümədə dəyişəm gerek.
Düz yol göstərsə mənə əql əgər,
Demək zəka olmuş əsas ən əvvəl.
Yox, dayan, qələmi saxla bir qədər.
Zəkamı yaranıb hər şeydən özəl?
Qoy yazım: “Qüvvədir ilkin yaranan”.
Yox, yazmaq istərkən mən bu sözləri
Şübhə baş qaldırdı içimdə o an.
Budur, işıqlanır sanki gözlərim,
Tapdım ilk başlanğıc: Əməldir-işdir,
İnamla belə də yazıram... Ay it,
Ay it, bəsdir, otur yerində sakit.
Ulamaq ya hürmək – bu, nə verədişdir?!
Narahat yoldaşa yoxam. Qonaq tək
Bir yerdə aram tut, sakit, fərağat.
Yoxsa ikimizdən birimiz gerek
Çıxıb bu otaqdan gedək bu saat.
Qonaqpərvərliyi pozsam belə mən,
O qapı, o da sən, gedə bilərsən!
Lakin bu nə işdir? Çox qəribədir!
Əcəba, yuxumu görürəm, nədir?

İt həm enə verir, həm də uzanır.
Heybətlə yuxarı qalxır, elə bil.
Gözüm ya tor görür, ya dumanlanır...
Yox, yox, bu gördüyüm artıq it deyil!
Şeytanı evimə salmışam, eyvah!
Gör, su ayğırına oxşayır necə!..
Gözlər od... dişləri nə dəhşətdir, ah,
Tanıdım, tanıdım səni indicə.
Yarım şeytansınız siz törəmələr,
"Süleyman açarı" sizə bəs elər!

R u h l a r

(Dəhlizdə)

Hərif düşübdür tora,
Yaxın getməyin ora!
Tələdəki tülkü tək
Cəhənnəmin kaftarı
Çaşıb qalıb orada.
Çalışın, kömək edək.
Hey aşağı-yuxarı
Vurnuxun bu arada.
Səsimizi eşidib
O öz işini anlar.
O çox yaxşılıq edib
Bizlərə bir zamanlar.

F a u s t

Vəhşini etməyə ram
Kifayətdir dörd kəlam:
Səməndər, atəşdə yan!
Undina, burul, bulan!
Silfida, uçub, yox ol!
Ərdo, aç işdə əl-qol!
Hər kim dörd qüvvənin
Hikmətini bilməsə,
Qüdrətini bilməsə,
O heç vaxt bu aləmin

Hakimi ola bilməz!
Yanıb atəşdə ol kül,
Səməndər!
Dalğaya dön, ax, tökül,
Unida!
Ulduz kimi sönüb get,
Sulfida!
Gəl evimi abad et,
İncubus, Incubus.

Çıx, gözə görün! Əfsus,
Bu heyvanda dördlərin
Heç biri gizlənməmiş.
Bax, sakitcə uzanıb
Hərdən mırıldayaraq,
Hərdən hırıldayaraq,
Ağardır o mənə diş!
Təsir etmir, sən demə,
Ona bu lənətləmə.
Gərək ona oxunsun
Daha tutarlı ofsun.

Yox, əgər cəhənnəm qaçqınısansa,
Sən bu işarəyə bələdsən, şəksiz.
İyrənc dəstənilə onun önündə
Siz diz çökübsünüz, çökəcəksiniz.
Budur, biz-biz oldu tükləri birdən...
Məlun, tanışdırmı sənə bu surət?
Söylə, tanıdınmı göylərdən enən,
Kəramət sahibi nurlu simanı?
Çarmıxa çəkilən, əzab verilən,
O adı hörmətlə zikr olunanı?

Bax, o şişir, köpür soba dalında,
Zorba filə dönüb otağı tutur.
Qalxır ki, bacadan duman halında
Çıxıb qaçsın... Dayan, yerində otur!
Qalxmə lap yuxarı, tavana qədər,

Sən indi qarşımda diz çökməlisən.
Gördün ki, hədələr deyildir hədə.
Müqəddəs atəşdə yanacaqsan sən.
Gözləmə ki, səni üç qat odlanan
Alovlar nuriylə külə döndərim.
İnan, daha güclü təsiri olan
Ofsunlar deməyə çatar hünərim.

Duman dağılır. M e f i s t o f e l gəzərgi tələbə
qiyafəsində sobanın dalından çıxır.

M e f i s t o f e l

Hay-küy nəyə lazım? Cənabınızın
Mən ki, qulluğunda hazıram dərhal.

F a u s t

İtin canındakı bu imiş demək?
Adi bir tələbə?! Nə gülməli hal!

M e f i s t o f e l

Alim cənablara alqış! Amma siz
Məni bu arada bərk tərletdiniz!

F a u s t

Sənin adın nədir?
M e f i s t o f e l

Bu sual, – sözü
Az qiymətləndirib, dərinə varan,
Əsil mahiyyəti, kökü axtaran
Müdrək bir alimin dilində, düzü,
Mənasız səslənir.

F a u s t

Yox, siz cənabın
Əsil mahiyyəti, elə adətən,
Adından bilinir. Sizə çirkabın,

Mərzəin, yalanın, şər in allahı
Deyərlər... Bunların hansısan, kimsən?

M e f i s t o f e l

Hər şey saçıb, amma xeyrə yol açan
Qadir bir qüvvənin bir hissəsiyəm.

F a u s t

Aydın de, çox qəliz oldu müəmmən!

M e f i s t o f e l

Daima hər şeyi inkar eləyən
Bir ruhum – zavalın, şər in səsiyəm.
Məhvə məhkumdursa, bütün yaranan,
Xoşbəxtədir o halda heç yaranmayan.
Sizin günah, fəsad, fəlakət və şər
Adı verdiyiniz bütün bu şeylər
Mənim ən sevimli, xoş aləmidir.

F a u s t

Dedin – “hissəyəm”, – amma, önümdəsən bütöv, tam.

M e f i s t o f e l

Mən təvazölə dedim – bu həqiqətdir tamam.
İnsan bu kiçik, gülünc axmaqlar dünyasını
Öz aləmində bütöv zənn edirsə, adətən,
Mən həmin o hissənin bir hissəciyiyəm ki,
Əvvəllər tam və bütöv bir şeydi, həqiqətən.
Bir cüziyəm işığı doğan ana zülmətin.
Lakin o məğrur işıq can atır alsın indi
Anasının əlindən bütün hakimiyyəti.
Yox, nail olmayacaq. Qoy, can atmasın əbəs.
Çünki bağlı olduğu cisimdən qopa bilməz!

Cisimdən axıb gəlir, cismə gözəllik verir,
Yolunu isə onun daim kəsir cisimlər.
Lakin ümidvaram ki, adi cisimlərlə bir,-
Çox çəkməz,- bu dünyada o da puç olub gedər.

F a u s t

Aydın oldu tutduğun bütün nəcib əməllər
İriyə çatmır gücün,
Yapışırısan xırdadan.

M e f i s t o f e l

Əslində bir o qədər iş görə bilməmişəm.
Əlləşmişəm özünü heçliyə qarşı qoyan
Bu varlığı, bu fani boş dünyanı çox zaman
Zəlzələlər, tufanlar, yanğınlarla kökündən,
Təməmindən dağıdıb, uçura bilməmişəm.
Durur dənizlə torpaq sarsılmaz bir əsasla.
Yox, bu lənətə gəlmiş insan, heyvan cinsini
Yerli-dibli yox etmək mümkün deyilmiş əsla!
Tələf etdiklərimin hesabı yoxdur, heyhat.
Hə olsun? Yenə coşur, qaynayır təzə qanlar,
Yenə doğur, törəyir davam edir bu həyat.
Min- min rüşeym cücərir – havada, yerdə, suda,
Bu istidə, soyuqda, rütubətdə, quruda.
Əgər saxlamasaydım alovu özüm üçün,
Yer tapmazdım, güman ki, daldalanmağa bu gün

F a u s t

Deməli, həyat verib hər şeyi canlandıran
Qadir, ulu qüvvəyə ağ olub, zaman-zaman,
Yumruq da qaldırırsan, hətta, onun üzünə.
Lakin, ey zülmətlərin əcayib oğlu, tərs-tərs
Sıxma yumruqlarını. Bunlar əbəsdir, əbəs!
Yaxşısı budur ki, get, başqa iş tap özünə.

M e f i s t o f e l

Əlbəttə, gələcəkdə biz yenə görüşərik,
Bu barədə bir qədər ətraflı düşünərik.
Ancaq icazə verin, indi mürəxxəs olum.

F a u s t

İcazə nə üçün? Gedə bilərsən,
Bütün varlığınla mən tanış oldum.
İstədiyin zaman yenə gələrsən.
Bax, qapı pəncərə bağlanmamışdır,
Bacanın da yolu sənə tanışdır.

M e f i s t o f e l

Etiraf edirəm ki, gedərdim... ancaq
Kiçik bir maneə vardır arada:
Kandara çəkilmiş işarəyə bax!

F a u s t

Yoxsa mane olur pentaqramma?
Bu nə tələ idi düşdün burada?
Nə üçün çıxanda sən ondan ürkdün,
İçəri girəndə ürkmədin amma?

M e f i s t o f e l

Bir o işarəyə baxın gözücu:
Yaxşı çəkilməyib, açıq qalıbdır
O çıxış tərəfin sivri, biz ucu.

F a u s t

Yamanca tələyə düşdün, nəhayət!
Dustaqsan... Təsadüf tora salıbdır.
Lap göydəndüşmədir bu nailiyyət!

M e f i s t o f e l

İt onu görmədi bura girərkən...
Vəziyyət dəyişib burda bayaqdan-
Şeytan çıxıb bilmir indi otaqdan.

F a u s t

Qapı əl vermirsə, çıx pəncərədən,

M e f i s t o f e l

Yox, cinin, şeytanın öz qanunu var:
Hardan girərlərsə, ordan çıxarlar.
Girəndə sərbəstik, çıxandasa – qul.

F a u s t

Cəhənnəmin də öz qanunu varmış?
Çox əcəb, eləysə, siz cənablarla
Sazişə gəlmək də mümkün olarmış.

M e f i s t o f e l

Nə ki, vəd edirik biz, etibarla.
Tamam alacaqsan onu, yaxşı bil!
Lakin bu, dar vaxtın söhbəti deyil.
Qoyaq bu söhbəti gələn dəfəyə.
İndi acizənə xahiş edirəm.
Məni buraxasan, hələlik gedəm.

F a u s t

Dayan, tələsmə bir, hey “gedim”, deyə,
Mənə ürəkaçan bir nağıl danış.

M e f i s t o f e l

Yox, qoy indi gedim, qayıdanbaşı–
Səni çox şeylərlə edərim tanış.

F a u s t

Dəvət etməmişdim səni bura mən,
Sən özün tələyə düşdün, ay naşı.
Deyərlər: şeytanı tutdun, buraxma,
Bir də belə fürsət düşməyəcəkdir!

M e f i s t o f e l

Xatirin istəyir, qalaram, baxma,
Bilsəm ki, vaxtımız xoş keçəcəkdir...
Yaxşı, razısansa əgər şərtimlə,
Səni əyləndirim – məharətimlə.

F a u s t

Göstər görək nədir o məharətin,
Təki ürəyimi açsın sənətin.

M e f i s t o f e l

Dostum, cansıxıcı yekrəng həyatda
Görmədiklərini sən bir saatda
Görüb, nəşələnib, zövq alacaqsan.
Ruhların səsiylə məst olacaqsan.
Bir tilsim gəlməsin bunlar nəzərə,
Hər nəgmə açacaq bir xoş mənzərə...
Xoş bir zövq alacaq ağız, göz, ürək.
Heç bir hazırlığa yoxdur ehtiyac,
Hamımız burdayıq. Başlayın görək!

R u h l a r

Yox olun, ey qaranlıq,
Uca təğlər, tavanlar.
Nəvazişli bir nəzər
Salın bura bir anlıq,
Ey mavi asimanlar!
Parçalansın, dağılsın
Tutqun, qara buludlar.
Qoy ulduzlar göz açsın,
Günəş nurunu saçsın.
Səmadən yenə par-par.
İlahi bir hüsn ilə
Budur, dövrə vuraraq,
Gəlib qarşından keçir
Behişt övladları, bax.

Zərif geyimlərinin
Lentləri neçə halqa,
Yəllənir gen çöllərin,
Köşklərin, göllərin
Üstündə dalğa-dalğa.
Hər yaşıl köşk altında
Düşünüb həyatın da
Eşqin də mənasını,
Sevən qəlblər öpüşür;
Ömürlər dünyasını
Bir-birilə bölüşür.
Salxımlar ağır-ağır...
Dolur şirəylə qablar.
Çay kimi axır-axır,
Köpüklənir şərablər.
O qiymətli daşların
Üstüylə axıb gedir,
Yaşıl, uca dağları
Heyran buraxıb gedir.
Dövrə vurur,
Durulur
Göy təpələr boyunca.
Quşlar içib doyunca,
Nəşəylə qanad açır
Uçur günəşə sarı...
Onlar görür uzaqdan
Dənizin dalğaları
Qoynunda yırğalanan
Günəşli adaları.
Oradan səslər gəlir,
Xoş nəğmələr yüksəlir.
Çəmənlərdə rəqs edir
Cavanlar qoşa-qoşa.
Talada yallı gedir
Bax, hamı coşa-coşa...
Hamı əylənir, budur:
Kimi çaya baş vurur,
Kimi qalxır dağlara.

Kimi də uzaqlara,
Uzaq maviçliklərə –
Ulduzlara can atır...
Orada hamı çatır
Füsunkar məhəbbətə,
Əbədi səadətə.

M e f i s t o f e l

O yuxuya getdi! Afərin ruhlər!
Ona lay-lay çaldı sizin nəğmənz.
Necə minnətdaram gözəl, ecəzkar
Bu nəğmənz üçün sizə, bilsənz!
Yox, dostum, şeytanı tora salmağa
Sən qadір deylsən, at bu oyunu.
Dumanlı arzular, qoy əyləndirib
Şirin xülyalara qərқ etsin onu.
Kandar tilsimini qırmağcın bizə
Lazımdır indi bir siçovul dişi.
Onlar müntəzirdir ilk əmrimizə,
Budur, biri gəlir, görsün bu işi.
Mən siçovul, siçan, bitlər-birələr,
Qurbağalar şahı – əmr eləyirəm:
Yağ damızdırdığım yeri gəmirər,
Dişinlə ovarsan kandarda möhkəm.
Hə, gəldin? Dayanma! Di başla dərhal.
Yolumu kəsən o sivri ucudur.
Gördünmü? Bax, belə! Bir dişlək də al!
Bəsdır! Bizə gərək olan da budur.
Əlvida, ey Faust, şirin arzular,
Xəyallar içində yat, salamat qal!

F a u s t

(ayılır)

Əcaba, yenəmi aldadılmışam?
Yoxsa, xülya idi gördüyüm ruhlər?
İblisi yuxuda gördüm lap aşkar...
İt isə, deyəsən, qaçıbdır tamam!

FAUSTUN KABİNETİ

Faust, Mefistofel

Faust

Qapını döyürlər! Rahat qoymazlar...
Kimdir? Gəl!

Mefistofel

Mənəm.

Faust

Gəl!

Mefistofel

Bu sözü görək
Üç dəfə deyəsən.

Faust

Yaxşı, gəl görək!

Mefistofel

Bax, xoşuma gəldin! Çox ümidim var, –
Səninlə dil tapıb biz yola gedək,
Sənin bu cansıxan acı qüssəni
Tezliklə əl-ələ verib dəf edək.
Budur, əyləndirmək üçün mən səni
Seçmişəm bir başqa qiyafə, əda:
Gənc zadəgan kimi – çiyində rida,
Belimdə bir qılınc, başımda lələk...
Bax, qızıl baftalı qırmızı ipək,
Zərxara geyinib gəlmişəm bu gün.
Şöhrətin, mövqeyin yük olmamaqçün, –
Məsləhətim budur, sən də girəsən

Həmin qiyafəyə, olasan azad.
Sərbəstcə əl-ayaq açıb, görəsən
Nədir bu azadlıq, nədir bu həyat!

Faust

Nə cür geyinsəm də, duyacağam mən
Dünyanın can sıxan qəmini hər an.
Gülüb əylənməkçün çox qocayam mən,
Arzusuz yaşamaq üçün çox cavan.
Bir də nə verəcək mənə bu həyat?
“Arzudan, ümiddən əl çəkməlisən!”
Həyatımız boyu hər an, hər saat
Qulaqlarımızda bizim səslənən
O əzəli nəğmə bu deyil məgər?
Dəhşətlə yuxudan ayılıb səhər,
Hiss eləyirsən ki, yenə də bu gün
Arzuya çatmağın deyildir mümkün!
Yenə boğulacaq yersiz iradla
Könlünün yaratmaq eşqi, vüqarı.
Yenə dağılacaq fitnə-fəsadla
Qəlbin həcəyanlı, xoş arzuları.
Gecə də əl çəkmir qorxu, həyəcan.
Hər dəfə yatağa girdiyim zaman
Fırlanır başıma, sanki dünyalar:
Bilirəm dəhşətli, acı rəyalar
Rahatlıq verməyib təqib edəcək
Məni addım-addım yenə sübhədək.
Qəlbə məskən salıb yaşayan Allah
Sarsıdır min dəfə qəlbimi gündə.
O bütün qüvvəmə hakimdir, ancaq
Zahirə çıxarmaq – deyil hökmündə.
Odur ki, bir yükdür mənə bu varlıq.
Həyat puç, ölümsə bir bəxtiyarlıq!

Mefistofel

Ölüm əziz qonaq olmasın görək...

F a u s t

Xoşbəxt odur – ölüm başına qoya
Zəfər meydanında qanlı bir çələng.
Ya coşqunrəqsdən yorula, doya,
Can verə bir qızın qolu üstündə.
Ah, kaş mən o yüksək ruhun önündə
Dayanıb durarkən heyran və məbhut,
Tərk edə biləydim dünyanı məsud!

M e f i s t o f e l

O gecə içmədi bir dost deyəsən,
Tutqun maye dolu qədəhi, yox, yox...

F a u s t

Casusluq da gəlir bir az əlindən...

M e f i s t o f e l

Əllamə deyiləm, qanıram az-çox.

F a u s t

Uşaqlıqdan tanış o şirin nəğmə
Məni dəhşətlərdən xilas etmişsə,
Şirin sədaları keçmiş əyyamın
Məsum dünyasını körpə xülyamın
Əgər aldatmışsa, yalan demişsə,
Min bir tora salıb saf qəlbimizi,
Yaltaq təriflərlə gətirib bizi
Bu boş mağaraya çıxaran məlun,
Məsum qüvvələrə min lənət olsun!
Lənət ilk addımda bizi çaşdıran
Lovğa təkəbbürə, bədgümanlığa.
Lənət zahiriylə göz qamaşdıran
Gözəllik önündə kor heyranlığa!
Şirin röyalarda bizi aldadan
Şərəf də, şöhrət də yalandır, yalan!

Min bir lənət olsun, hər mülkiyyətə:
Qəlbə fərəh verən vara-dövlətə.
Arvada-uşağa, kənizə, qula,
Bütün ev-eşiyə, torpağa, pula.
Böyük xəzinələr vədilə hərdən
Cəsur əməllərə bizi sövq edən
O qızıl allahı Mammona lənət!
Bizi əyyaşlığa, qayğısızlığa
Odur şirnikləndirən, bax, ona lənət!
Lənət məhəbbətin səfasına da,
Üzüm şirəsinin şəfasına da.
Ey ümid, ey inam, lənətlər sizə.
Lənətlər ən əvvəl öz səbrimizə!

R u h l a r ı n x o r u

Eyvah! Eyvah!
Dağıtdın
Güclü yumruğunla sən
Gözəl dünyanı birdən.
Uçurdu, yıxdı, ey-vah,
Döndərdi xərabəyə
Onu bir yarımallah!
Məhv olan gözəlliyə,
Ağlar deyə-deyə,
Biz o xarabaları
Aparırıq heçliyə.
Sən yerin öz oğlusan,
Güclü, qüvvətli, məğrur!
Gəl, onu qüdrətinlə,
Bütün ülviyyətinlə
Könlündə yenidən qur!
Saf ürəklə qoy bu gün
Yeni aləmə ayaq,
Yenə biz sənün üçün
Yeni nəğmə oxuyaq!

M e f i s t o f e l

Bax, bunlar ağıllı körpə ruhlardır.
Onların səsində,
Xoş nəğməsində,
Coşqun bir həyata çağırış vardır.
Onlar, səni canlı duyğuya zindan,
Daim ürək sıxan bu tənhalıqdan
Çağırırlar yeni, şən bir həyata,
Sevinc, fərəh dolu bir kainata.

Bəsdir, çalağantək bağrını didən
Bu köhnə qəminlə çox oynama sən!
Ən pis mühitdə də yenə duyarsan
İnsanlar içində özünü insan.
Qorxma, olmasam da böyük bir adam,
Əclaflar içinə səni atmaram!
Əgər razı olsan, mənə qoşulub
Birlikdə həyata doğru getməyə,
Hazıram, əmrinə müntəzir durub,
Sənə canla-başla qulluq etməyə.
Hələlik mən sənə yoldaşam, ancaq, –
Səninlə bir yerdə deyib-gülənəm.
Qulluğum xoşuna gələrsə o vaxt
Sənin nökrinəm, sənin kölənəm!

F a u s t

Bunun əvəzində tələbin nədir?

M e f i s t o f e l

Tələsmə, əvəzə hələ çox qalır...

F a u s t

Yox, dayan, şeytandır, ya əcinnədir,
Bunlar xudbin olur, əvəz də alır,
Heç bir iş ömürlər Allah eşqinə.

Şərtin hər nədirsə açıq de yenə.
Yoxsa, necə deyim, belə bir nökr
Başa belə açar, evə od tökər.

M e f i s t o f e l

Burada mən sənə xidmət edəmə,
Nə dinclik bilərəm, nə istirahət.
Lakin görüşərkən orada, gerək
Bu cür sən də mənə edəsən xidmət.

F a u s t

Məni düşündürmür o biri aləm,
Bu dünya tarımar olandan sonra
Hansı peydə olur, qoy olsun, nə qəm,
Bağlı ki, deyiləm heç şeylə ora.
Mənim fərəh çeşməm burdadır ancaq.
Günəşsiz keçinməz qəlbdəki qəm də.
Bunlarsız, qoy olsun, hər nə olacaq!
Mənimçün nə fərqi yeni aləmdə
Məhəbbət ya nifrət azmı, çoxmudur,
Aşağı, yuxarı varmı, yoxmudur?!

M e f i s t o f e l

Bu fikirdəsənsə, çox cəsarətlə
Şərtləşə bilərik. Sənə bu günlər
Bir şey bəxş edəmə ki, səxavətlə –
Dünyada görməyib hələ bir nəfər.

F a u s t

Nə verə bilərsən, axı, sən mənə?
Bu insan ruhunun arzularından
De, sənin kimisi nə baş açar, nə?
Yox, sənin xörəyin, zavallı şeytan,
Bəşər övladını heç vaxt doyurmaz.
Qızılın civəmək ovucda durmaz.

Səni bu oyunda udmaq da olmaz!
Verdiyin gözəlin üzü tez döner,
O mənim qoynumda göz vurur yada.
Lap tanrı şöhrəti bəxş etsən, o da
Axan bir ulduz tək parlayıb sönər!
Elə bir meyvədir bunlar, dərəndə
Çürüyüb ordaca düşür torpağa.
Ağacı bu yandan çiçək verəndə.
O yandan başlayır birdən solmağa.

M e f i s t o f e l

Məni bu tələblər qorxutmur əsla.
Taparam dünyanın hər nemətini.
Əziz dost, vaxt çatıb, dada bilərik
Biz indi həyatın çox ləzzətini.

F a u s t

Əgər mən düşünüb rahatlıq haqda,
Tapsam dincliyimi isti yataqda,
Yetsin nəhayətə, qoy ömrüm o an!
Əgər uydurduğun min şirin yalan
Razı sala bilsə məni özümdən;
Əgər vadar edə bilsə ki, bir gün
Qapılım nəşəyə, ehtirasa mən,
Qoy, o gün, axırı olsun ömrümün!
Mənim şərtim budur! Razı ol təki...

M e f i s t o f e l

Yaxşı ver əlini!

F a u s t

Bu mənim əlim!
Əgər elə bir an olacaqsan ki, –
Deyim: “Nə gözəlsən, dayan, dincəlim!”
Bil, sənin köləm, qulunam o an!

Razıyam o anda qəhr olum, inan!
Dayansın saatlar, düşsün əqrəblər,
Azad ol xidmətdən... çalınan zənglər
Versin ölümümü ələmə xəbər...

M e f i s t o f e l

Fikirləşib danış. Mən bunları, bil,
Unutmayacağam!

F a u s t

Buna haqqın var.
Sözlərim boş, yüngül cəsarət deyil!
Madam ki, edirəm mən artıq israr,
Köləyəm... Mənimçün, de, nə fərqi var
Sənə ya özgəyə?

M e f i s t o f e l

O halda mən də
Doktor cənabların ziyafətində
Durrəm elə bu gün əmrə müntəzir...
Bircə xahişim var! – Ölüm-itimdir –
Yazıb versəydiniz ikicə sətir...

F a u s t

Hə qəbz istəyirsən? Pedantsan, düzü!
Kişi görməyibsən, ya kişi sözü?
Kifayət deyilmi bir söz ki, azı
Tam bir ömrü verir ixtiyarına?
Çılgın bir sürətlə dönərkən ələ,
De, tutub saxlaya bilərmə bir dəm
Məni bu axından üç kölmə yazı?
Qəlblərdə kök salıb çoxdan bu qüsür,
Varmı ondan xilas ola bilənlər?
Xoşbəxtdir qəlbində sədaqət, qürur –
Yaşadıb, əzm ilə qurban verənlər.
Möhürlü, imzalı bir perqamentdən

Qorxunc kabus kimi ürküb qaçarlar.
Qələmə düşən söz düşər qiymətdən,
Bir dəri, bir də mum olar hökmdar.
Məlun ruh! Sən məndən nə istəyirsən:
Dəmir ya perqament? Kağız ya mərmər?
Qələmləmi yazım, qrifelləmi?
Yoxsa, tiyə ilə? Seç, de, müxtəsər!

M e f i s t o f e l

Neçün sən hər sözü şişirdib hədə,
Bələ həyəcanlı həddə çatırsan?
Bir kağız parçası kifayət edər...
Bir damcı qanla da imza atarsan!

F a u s t

Buyur, bax, ürəyin necə istəyir,
Qoy elə də olsun, qurtaraq işi.

M e f i s t o f e l

Bəli, qan dediyin ayrı mayedir.

F a u s t

Heç qorxma, pozmaram mən bu sazişi!
Bəli o şeyi ki, vəd etdim sənə –
Yeganə arzumdur mənim dünyada.
Lovğalandımsa da hədən ziyada,
Eyni rütbədəyəm səninlə yenə!
Etina etmədi Böyük Ruh mənə.
Bağladı qapını üzümə xilqət.
Qırıldı təfəkkür telləri yenə,
Etdim bütün elmə, biliyə nifrət.
Qoy coşqun ehtiras alovu artıq
Sönsün gur dalğalı hissdə-şəhvətdə.
Möcüzə baş versin sehrin qaranlıq
Pərdəsi altında, ani surətdə.

Hazıram atılam artıq zamanın
Sonsuz təsadüflər burulğanına,
Nəşəylə kədərini, uğurlu anın
Uğursuz anlarla dəvəranına.
Rahatlıq bilməyib görək bir an da;
Əlləşsin daima insan cahanda!

M e f i s t o f e l

Nə qadağan vardır, nə hədd, nə hüdu,
Gəlsin istəyəndə ağzın qoy dada,
Qarşına nə gəldi – tez qamarla, tut.
Könlün nə istəsə, qorxma dünyada,
At ona həmişə cəsərlətlə əl.
Aciz, axmaq olma! Sən dalımca gəl!

F a u s t

Baş düşdünmü ki, burada söhbət
Sevincdən, nəşədən getmir... İndi mən
Atıram özümü əzablar verən
Nəşə aləminə. İndi məhəbbət,
Nifrət, könül açan hər uğursuzluq,
Qəlbə qəm gətirən ruhi məftunluq
Eyni ehtirasla edir məni cəlb...
Elm, ürfan feyzindən azad olan qəlb
Niyə dərdə, qəmə biganə qalsın?
Nəsibi nə isə bütün bəşərin,
Qoy çəksin ürəyim; qoy o göylərin
Fövqünə ucalsın, dərinə dalsın...
Cəm olsun bəşərin dərdi sinəmdə.
Qoy min bir səadət, min bir fəlakət
Yığılsın ürəkdə üst-üstə, mən də –
Qəhr olum onunla birgə nəhayət!

M e f i s t o f e l

Min illər boyunca çeynəmişəm mən
Bu ağır xəbəri, inan ki, əbə...
77

Bu köhnə xəmiri hələ beşikdən
Qəbrədek həzm edə bilməmiş heç kəs.
Kainat Allahçün yaranmış ancaq,
Sonsuz nur içində hökm edir Allah.
Gör, biz atılmışıq zülmətə necə!
Sizə də bir gündüz verib, bir gecə.

F a u s t

Olsun, mənə xoşdur!

M e f i s t o f e l

Başa düşürəm!

Mənim bircə şeydən qorxum var ancaq:
Ömür çox qısadır, yol isə uzaq!
İstərdim sizə bir məsləhət verəm.
Bir şair axtarın –aşıb hədləri, –
Xəyal aləmində qanad çalaraq,
Bütün nəcib, gözəl xasiyyətləri
Yazsın alınınıza o, qalaq-qalaq:
Şirin qorxu bilməz cəsarətini,
Maralın çeviklik məharətini,
Gənc italiyalının qaynarlığını,
Şimal sakininin tunc varlığını.
Kəşf edib, öyrətsin o sizə bir sirr:
Nəcəbət məkr ilə necə birləşir!
Sonra sizə gənclik ehtirasıyla
Nazəndə bir gözəl sevdirtmək üçün
Xüsusi bir nəqşə etsin, intixab.
Tapılsaydı belə bir adam bu gün,
Adını qoyardım Mikrokosm cənab.

F a u s t

O tac ki, can atır dünyada bəşər,
O ki, olmayacaq mənə müyəssər
Bəs onda mən nəyəm?

M e f i s t o f e l

Nəsənsə, osan.

Başına min cürə parik də qoysan.
Təxsən dirsek boyda taxtadan ayaq,
Nəsənsə, yenə də sən osan, ancaq!

F a u s t

Bəli, hiss edirəm, nahaq yerə mən
Bəşərin təfəkkür xəzinəsini
Topladım özümdə... Yorulub hərdən,
Dincəlmək istərkən coşqun səsinə
Daha duymayıram yeni qüvvəmin.
Əvvəl nə idimsə həminəm, həmin.
Nəmətənahidən uzaq, çox uzaq!..

M e f i s t o f e l

Əziz dost, sizi də çaşdırır hədə
Adi adamlara məxsus bir baxış
Ayıq olmalısən, lakin bir qədər,
Həyat sevincləri əldən çıxmamış.
Hər şey cəhənnəmə! Əlin, ayağın,
Başın –bütün bunlar səsindir ya yox?
Tutaq – bu gün aldım altı aygır at,
De, onların gücü, bəs, mənim deyil?
Minərəm, çaparam, çıxardaram ad,
İyirmi dörd ayağım olar, elə bil.
Gəl, boş fikirləri at! Məni dinlə!
Dünyanı əl-ələ gəzək sənənlə!
Fəlsəfəyə uyan qafillər, – səhvsiz, –
Tilsimə düşmüş tək, çiçəkləri tər
Çəmənə buraxıb, otsuz-ələfsiz
Çöllərə üz tutan heyvana bənzər.

F a u s t

Yaxşı, bəs, biz nədən başlamalıyıq?

M e f i s t o f e l

Dərhal burdan çıxıb gedirik artıq...
Bu dustaqxanada qalmağımı olar?
Burada əzabdan başqa, de, nə var?
Yazıq şagirdlərə cansıxıntısı
Vermək həyatımıdır? Qoy qonşu kişi –
Cənab yekəqarın görsün bu işi.
Bildiyin ən yaxşı sözləri ki, sən
Uşaqlara deyə bilməyəcəksən,
Nə çıxar mənasız cəfəngiyyatdan?
Deyəsən, bir şagird bura gəlir, bax!

F a u s t

Yox, mən qəbul edə bilmərəm bu vaxt!

M e f i s t o f e l

Çoxdan gözlədirsən yazıq uşağı,
Təsəlli verməmiş qaytarmaq olmaz.
Mənə ver cübbəylə tez o papağı...
(*paltarını dəyişir*)

Bu qiyafət mənə yaraşır az-maz...
Yerdə qalanını öhdəmə burax.
Azca vaxt lazımdır... Sən yavaş-yavaş
Gedib bu arada yola hazırlaş!

Faust gedir.

M e f i s t o f e l

(*Əynində Faustun uzun cübbəsi, tək*)

Nifrət et zəkayə, elmə, ürfana,
Bəşərin ən ulu qüdrətinə sən.
Uy göz qamaşdıran zərli yalana,
Qoy rıya və yalan ruhu bu gündən
Səni bəndə salsın, artıq mənim ol!

Tale ona elə bir qəlb verib ki,
Daim irəliyə atacaq əl-qol.
Çapdıqca beləcə daim irəli,
Dünya sevincindən çıxacaq əli.
Onu boş şeylərlə mən yükləyəyəm,
Həyat vəhşətinə sürükləyəyəm.
Dünyanın hər nazü-neməti onun
Hər is dodaqları önündən keçər,
Bir şərbət yerinə min zəhər içər...
O zaman arzusu bu yer oğlunun
Dinlik və rahatlıq olar dünyada.
Nə fərqi –şeytana satılmasa da,
Mənim olacaqdır gec ya tez, o da.

Şagird içəri girir

Ş a g i r d

Mən bu tərəflərə təzə gəlmişəm,
Dərin ehtiramla, yaxşı niyyətlə,
Görüm o şəxsi ki, – hər yerdə, hər dəm,
Çəkilir şərəfli adı hörmətlə.

M e f i s t o f e l

Çox xoşuma gəldi mərifətiniz!
Mənim kimiləri çoxdur şübhəsiz...
Dərs alıbsınız mı siz heç qabaqlar?

Ş a g i r d

Şagird qəbul edin, lütfən, məni siz...
Uzaqdan gəlmişəm... həvəsim də var, –
Az-maz pul-param da, sağlam canım da,
Anam çox dedi ki, qal öz yanımda...
Lakin arzum burda elm oxumaqdır.

M e f i s t o f e l

Yerinə düşübsən, qərarın haqdır!

Ş a g i r d

Lakin açığını desəm, bu saat
Qayıdıb gedərdim, – burda divarlar,
Hücrələr xoşuma gəlməyir... heyhat,
Burda nə bir ağac, nə yaşıllıq var.
Salonda oturdum... Sakitdi ancaq
Nə eşidə bilir, nə görə bilir,
Nə də ki, düşünə bildirdim bayaq...

M e f i s t o f e l

Hamısı vərdisə bağlıdır, mənəcə.
Adi körpələr də ana düşünü
Bir az çətinliklə tutur əvvəlcə
Amma bir az sonra bilir işini.
Elmin ki, düşünə baş qoyacaqsan,
Getdikcə daha çox xoşlayacaqsan.

Ş a g i r d

Mən lap sarılaram onun boynuna...
Tezmi qovuşaram, görəsən, ona?

M e f i s t o f e l

Hələ tələsməyin, deyin görüm, siz
Hansı fakültəyə meyl edirsiniz?

Ş a g i r d

Arzum çox bilikli alım olmaqdır.
Yəni: yerdə, göydə bütün xilqətdə,
Bütün elmlərdə və təbiətdə
Nə var – hamısını qucaqlamaqdır.

M e f i s t o f e l

Düzgün yoldasınız. Bu yolla gedin,
Ayrı əyləncəyə vaxt sərf etmədən.

Ş a g i r d

İşə canla-başla girişərəm mən.
Lakin arada bir güzəşt də edin,
Vaxt olsun əylənmək, gülmək üçün də,
Xüsusən, yay vaxtı, bayram günündə...

M e f i s t o f e l

Ömür çox tez keçir, çatışmayır vaxt...
Vaxt çatar, səliqə, sahman güdsəniz.
Odur ki, əziz dost, hər şeydən qabaq,
Siz gerek məntiqi öyrənsiniz.
Çünki siz məntiqi keçsəniz əvvəl,
Bu, beyniniz üçün yaxşı məşq olar.
İspan çəkməsində möhkəm sıxılar,
Onda ehtiyatla, ehmalca, gözəl,
Heç hara atmadan öz əllərini,
Dırmanar düşüncə pillələrini.
Sonra burda sizə bir para şeylər
Öyrədiləcək ki, bu vaxta qədər
Təlim keçməmiş də bilirsiniz siz.
Götürək lap yemək-içməyi! Şəksiz,
Bu da "Bir! İki! Üç!" əmriylə gerek
Nizam-intizamla icra edilə.
Fikir fabriki də çünki həmişə
İşləyir toxucu dəzgahları tək.
Məkilər vurnuxur belədən-belə.
Salır bircə zərbə min sapı işə.
Vurur sezilmədən minlərlə ilmə.
Sonra da filosof gəlib-gedəcək
Və hər dəfə sizə sübut edəcək
Ki: "birinci belə, ikinci belə,
Və buna görə də üçüncü ilə
Dördüncü də belə olur, olacaq!"
Vird edir, öyrənir bunu hər uşaq,
Heç biri toxucu olmayır ancaq!
İstəsən canlı bir cismi dərk etmək, –

Ən əvvəl canını alasan görək.
Lakin əldə qalan hissələrindən
Məlum olacaq ki, çatışmır əsla
Bunların daxili əlaqələri.
Kimyərlər bunu yox bir əsasla
"Encheiresis natural!" – adlandırarkən
Gülür özlərinə, şəksiz, özləri.

Şagird

Mən başa düşmədim heç bu sözləri...

Mefistofel

Öyrənsən reduksiya və təsnifi sən,
Sonra hamısını başa düşərsən.

Şagird

Kütləşir bu sözdən adamın başı,
Beynimdə fırlanır dəyirman daşı...

Mefistofel

Öyrənmək görəkdir hər şeydən əqdəm
Metafizikanı bir qədər möhkəm.
Yalnız o vaxt insan dərk edə bilər
Xəyala, beyinə sığmayan şeylər...
Sığdı ya sığmadı – heç fərqi yoxdur
Köməyə çatacaq sözlər ki, çoxdur!
Bir də bu birinci yarım ildə siz,
Ciddi qayda-qanun öyrənərsiniz.
Dərsiniz çəkəcək azı beş saat.
Zəng çalınan kimi – hazır, fərağat!
Hər gün qabaqcadan paraqraflardan
Oxuyub çoxunu bilsəniz əzbər,
Görəcəksiniz ki, o kitablardan
Artıq bir söz demir bu müəllimlər
Lakin siz dəftərə yazın hər sözü
Guya diktə edir Allahın özü.

Şagird

Demək lazım deyil mənə bunları,
Xeyrini bilirəm çünki bu yolun.
Qələmlə dəftərə yazılanları
Fələk poza bilməz! Arxayın olun!

Mefistofel

Hər halda özünə bir fakültə seç.

Şagird

Hüquqşünaslığa meyylim yoxdur heç.

Mefistofel

Bunu sizin üçün qüsurlar bilmirəm.
Mən özüm bu elmə yaxşı bələdəm.
Qanunlar, hüquqlar irsi azar tək
Nəsildən-nəsilə daim keçərək,
Min il ağrı, əzab, dərd verə-verə,
Köçür hey bir yerdən başqa bir yerə.
Nəvəsən!.. Köçübdür babalar çoxdan.
Xeyir şey – şər olub, müdrik şey – axmaq.
Bizlə bir dünyaya gələn hüquqdan
Fitri qanunlardan – yoxdur səs-soraq.

Şagird

Bu elmi gözümündən saldınız tamam.
Bəxtəvardir sizdən dərs alan adam.
Öyrənmək istərdim ilahiyyatı.

Mefistofel

Sizi yanlış yola salmaq niyyəti
Ağıma də gəlməz. Bilin ki, ancaq
Orda bədrəməmək, orda sapmamaq
Çetindir. Var orda min gizli zəhər.

Zəhəri dərmandan seçmək bir qədər
Müşgüldür... Yaxşısı budur, susub siz
Ustad kəlamına and içəsiniz.
Siz sözdən yapışın həmişə bərk-bərk,
O sizi mötəbər bir darvazadan
Aparar həqiqət məbədinədək.

Şagird

Sözün bir mənası olmamış olmaz.

Mefistofel

Doğrudur! Lakin heç ağıllı adam
Bununçün özünü müşkülə salmaz.
Harada ki, məna çatışmır tamam,
Orada həmişə söz çatır dada.
Sözdən sistemlər də yaratmaq olar,
Sözü döyüşdürmək, güləşdirmək də.
Olmaz inanmamaq sözə dünyada!
Olmaz sözdə heç nə dəyişdirmək də!

Şagird

Sizi yorulduğuma üzr istəyirəm,
Lakin bir zəhmət verəcəyəm mən.
Bir neçə kəlmə də bəlkə, deyirəm,
Söhbət açasınız siz təbabətdən.
Üç il çox sürətlə keçəcək, bəli,
İlahi! elm elə geniş meydan ki...
Yol göstəriləndə adam irəli,
Həmişə irəli gedir, inan ki!

Mefistofel

(kənara)

Yoruldum bu quru alim rolundan,
Yenə girəcəyəm şeytan donuna.

(bərkdən)

Bəli, vəqif olmaq asandır ona,
Bir şərtlə ki, böyük-küçük dünyadan.
Mükəmməl xəbərdar olasan. O vaxt
Hər şey sahmanını özü tapacaq.
Əlbəttə, elmdə həddən ziyad
Yüksəyə can atmaq əbəsdir, əbəs.
Bacardığı qədər oxuyur hər kəs.
Əsil kişi isə bizim dünyada
Fürsəti əlindən buraxmayandır.
Bax, boylu-buxunlu mərd cavansınız.
Bəli, qəlbiniz od, beyniniz qandır.
İnamınız olsa, indi hamının
Siz etibarını qazanarsınız,
Xüsusilə, hər bir ev xanımının...
Bununçün xoş rəftar gərəkdir, anla!
Onların ay-ufu min cür olsa da,
Sağalır hamısı, bircə dərmanla.
Bir az fərqli, sayıq olsanız, sonra
Onların hamısı düşəcək tora!
Bir qədər çıxdımı ad-şöhrətiniz.
Rövnəq tapacaqdır məharətiniz.
Sonra başlarsınız elə hoqqalar –
Cürətsiz həkimlər, sizə mat qalar.
Əvvəlcə, əlini alıb əlinə
Nəbzini basarsan. Odlu baxışla
Sonra oğrun-oğrun süzərsən məftun.
Əlini atarsan incə belinə,
Guya ki, yoxlamaq istəyirmişsən –
Bağlar sıxmayır ki, belini onun...

Şagird

Aha, lap aydındır, haraya, necə...

Mefistofel

Dostum, nəzəriyyə quru, soyuqdur,
Həyat ağacına yaşıl və şuxdur!

Ş a g i r d

And olsun, elə bil, yuxudur bunlar!
Sizin müdrik, dərin kalamınızı
Deyin, birdə nə vaxt eşitmək olar?

M e f i s t o f e l

Hazıram almağa salamınızı.

Ş a g i r d

Mən çox çətinliklə burdan gedirəm.
Yadigar qalmaqçun, rica edirəm
Yazın albomuma bir-iki sətir...

M e f i s t o f e l

Böyük bir həvəslə yazaram, gətir!
(Yazıb qaytarır)

Ş a g i r d
(oxuyur)

Eritis sicut Deus, scientes bonum et malum.
(Albomu böyük ehtiramla örtür və baş əyib çıxır)

M e f i s t o f e l

Sən bu kəlamın bir də xalamın dediklərini
tut daim üstün,
Gün gələr daha sənin Allaha bənzəyişin də
sönər büsbütün!

F a u s t daxil olur

F a u s t

Yolumuz haradır?

M e f i s t o f e l

Hara istəsən!
Əvvəlcə, başlarıq kiçik aləmdən,
Sonra biz keçərik böyük aləmə.
Xeyirlə-şadlıqla son verər qəmə,
Dövr edib gələrik biz iki cahan;
Olar sənin üçün bu bir imtahan!

F a u s t

Yox, qoymaz bu uzun saqqalım, haşa,
Vuram eyş-işrətdə günləri başa.
Yox, baş tutmayacaq sənin büsatın.
Mən dilsiz-ağızsız bir utancağam.
Bəs, o dəbdəbəli çılğın həyatın
Qoynuna nə üzlə atılacağam?

M e f i s t o f e l

Yaşamaq tərzini öyrənər insan
O vaxt ki, özünə arxayın ola.

F a u s t

Yaxşı, bəs, nə ilə düşürük yola?
Hardadır nökrin, atın, araban?

M e f i s t o f e l

Sərmək kifayətdir ridami yerə,
O dərhal qaldırar bizi göylərə.
Bu cəsur addımı atarkən ancaq
Özünə ağır şey götürmə heç vaxt.
Alovlu bir hava ani qüdrətlə
Bizi qaldıracaq göyə, sürətlə...
Yüngül olduqca biz iti gedərik.
İndisə bir dərin səmimiyyətlə
Yeni həyatını, qoy, edim təbrik!

LEYPSİQDƏ AYERBAXIN MEYXANASI

Keyfcil əyyaşlar məclisi

F r o ş

Hanı bəs, o içənlər, gülüb şaqquldayanlar?
Bu nədir? Elə bil ki, yatıb hamının köpü.
Alov kimi alışıb guruldayan oğlanlar
Niyə dönüb olubdur indi yaş saman çöpü?

B r a n d e r

Təqsir özündədir də, neyləsin bu camaat?
Nə bir şitlik edirsən, nə keyf açan zarafat.

F r o ş

(bir stəkan şərabı onun başına tökür)

Budur, al – hər ikisi!

B r a n d e r

Ah, ah! Donuz ki, donuz!

F r o ş

Yerinə yetirildi mənə sizin arzunuz!

Z i b e l

Dava-dalaş salanı – bir baş bayıra əkin!
Dostlar, şərabdan vurun, keyf edin, nəyə çəkin!
Hop-hop, holla, hop!

A l t m a y e r

Aman! Səsə bax! Nərəyə bax!
Mənə bir azca pambıq! Qulağım partlayacaq!

Z i b e l

Hələ bu harasıdır, – divarlar titrəyəndə,
Bilərsən yoğun basın əzəmətini sən də!

F r o ş

Düzdür! Afərin! Hər kim xoşlamır çıxıb gedər.
Tra-la-la-la!

A l t m a y e r

Tra-la-la-la!

F r o ş

Kökləndi bir balaca boğazımdakı simlər.
(oxuyur)

Əziz və müqəddəs Roma dövləti,
Sən necə qalıbsan bu günə kimi?

B r a n d e r

Tfu! Murdar mahnıdır! Siyasi, axmaq!
Hər gün dua edin ki, çəkmirsiniz
Roma dövlətinin qayğısını siz.
Şəxsən mən, özümü sayıram xoşbəxt.
Nə imperatoram, nə də kansləmə!
Hər halda mən belə güman edirəm,
Olsun bizim də bir başcımız gərək!
Gəlin özümüze bir papa seçək!
Hamıya məlumdur, ola, əlbəttə,
Hansı keyfiyyətdə, nə qabiliyyətdə.

F r o ş

(oxuyur)

“Qanad açıb, ey bülbülüm, pərvaz et,
Sevgilimə yetir məndən salamlar...”

Z i b e l

Sevgili-zad nədir? Artıq başa düş,
O haqda bir kəlmə olmaz!

F r o ş

Bunu sən

Heç kəsə qadağan edə bilməzsən.

Sevgilimə salam, atəşin öpüş!

(oxuyur)

“Açılın, ey qapılar! Gecə sakitliyində.
Açılın! Yarın gözü yollarda qalıb, baxın...
Bağlanın, ey qapılar! Yalnız səhərə yaxın!”

Z i b e l

Oxu, oxu, hələ təriflə onu!

Vaxt gələr deyərəm... Məni aldadan

Gətirər başına eyni oyunu.

Rast olsun o qıza görüm ki, şeytan!

Bir yol ayrıcında mazaxlaşaraq...

Görüm, Bloksberqdən gəlib çaparaq,

Onun qapısında mələyib deyir

Bir saqqallı keç: – “Gecəniz xeyir!”

Boylu, sədaqətli, mərd oğlanların

Heç birisi deyil, o sırtığa tay.

Salam əvəzinə sındırdım mən

Pəncərələrini o qızın lay-lay!

B r a n d e r

(əlini masaya vuraraq)

Sakit! Sakit olun! Səs-küyü kəsin!

Görün, nə deyirəm: Burda hər kəsin

Vurğun bir qəlbi var... Az-çox əzəldən

Təhrini bilərəm yaşamağın mən.

Gecəniz daha şən, xoş keçsin deyə,

Mən, öz qaydamızca, sizə hədiyyə

Bir nəğmə oxuyum – lap son biçimdə...

Təvəqqe edirəm nəqəratda siz

Arabir səsime səs verəsiniz!

(Oxuyur)

Zirzəmidə, deyirlər bir sıçovul yaşarmış.

Yediyi axşam-səhər yağ ilə piy olarmış.

Doktor Lyuter kimi qarnı yoğunlayarmış...

Günün birində aşpaz qoydu onunçün zəhər,

Sıçovulun əhvalı oldu başqa bir təhər,

Sanki yazıq tutulub məhəbbət azarına!

X o r

(Bağıraraq)

Sanki yazıq tutulub məhəbbət azarına!

B r a n d e r

Yazıq qaçıb bayıra, ora-bura vurnuxur,

Burnunu hər nohura, hər gölməçəyə soxur.

Az qalır ki, gəmirsn ev-əşiyi, əsəbi,

Lakin tamam əbəsmiş onun kini, qəzəbi.

Özünü ora-bura vurub bir xeyli müddət,

Əldən düşdü, yoruldu o zavallı, nəhayət...

Sanki yazıq tutulub məhəbbət azarına!

X o r

Sanki yazıq tutulub məhəbbət azarına!

Faust və Mefistofel içəri girirlər.

M e f i s t o f e l

(Fausta)

Səni bu məclisə gətirdim ki, mən,

Görəsən adamlar dünyada necə

Yaşayır yüngülcə-qayğısız və şən.

Bunlarçün bayramdır hər gün, hər gecə...

Az ağıl və böyük qayğısızlıqla

Onlar dar dövrdə fırlanıb durar;

Necə – körpə pişik sayğısızlıqla

Dönüb, quyuğuyla, həmişə oynar...

Şərabçı borc şərab buraxana dək
Keyfləri kök olar, damaqları çağ.

Brander

Bax, bunlar gəlmədir. Duyuram az-maz
Davranışlarından bunu mən. Ancaq
Gəldikləri də heç bir saat olmaz.

Froş

Düzdür! Bu Leypsiq, aləm deyir ki,
Bir kiçik Parisdir; hər bir adamı
Elə məharətlə rəndələyir ki,
Uzaqdan görəndə, tanıyır hamı.

Zibel

Səncə haralıdır, nəçidir onlar?

Froş

Səbir elə, bu saat bilərik bunu.
Mən özüm onlara indi yan alar,
Dolu badələrle, lap kişi kimi,
Çəkib içlərinin bütün qurdunu,
Bir-bir çıxardaram, süd dişi kimi.
Lakin təkəbbürlü baxışlarından
Deyəsən, çox nəcib zadəgandırlar.

Brander

Mərc gəlləm ki, xalis şarlatandırlar!

Altmayr

Bəlkə də...

Froş

Mən indi sataşacağam,
Siz tamaşa edin!

Mefistofel

(Fausta)

Bax, bu camaat,
Başına min oyun açan da heyhat,
Fəhm edib, tanımaz şeytanı...

Faust

Salam,
Hörmətli cənablar!

Zibel

Salam, ehtiram!
(Mefistofelə çəpəki baxaraq, öz-özünə)

Deyəsən, axsayır hərif ayaqdan?!

Mefistofel

Öyləşmək olarmı burda sizinlə?
Gözə yaxşı şərab dəymir bayaqdan.
Barı xoşhal olaq söhbətinizlə.

Altmayr

Müşgülpəsəndsiniz həddindən artıq.

Froş

Görünür, Rippaxdan çıxmamış, axşam
Hans cənablarıyla edibsiniz şam?

Mefistofel

Evinin yanında ötüb getmişik;
Lakin keçən dəfə söhbət etmişik.
Söz salıb əmisi uşaqlarından,
Deyib çoxlu salam yetirək ondan.
(Froşun qarşısında təzim edir)

Alt m a y e r
(yavaşdan)

Aldınmı payını?

Z i b e l
Arıfdir yaman.

F r o ş
Ona göstərərəm bu saat, dayan!

M e f i s t o f e l
Deyəsən, biz bura gələrkən bayaq
Siz oxuyurdunuz təzə nəğmələr...
Yəqin ki, bu uca əzəmətli tağ
Nəğməyə xüsusi bir ahəng verər.

F r o ş
Görünür, siz mahir nəğməkarsınız?
M e f i s t o f e l
Məndə həvəs vardır, istedad yoxdur.

A l t m a y e r
O halda, bir nəğmə oxuyarsınız?
M e f i s t o f e l
Olar, oxumağa nəğməmiz çoxdur.
Z i b e l
Lakin bir şərtlə ki, olsun təzə-tər...

M e f i s t o f e l
İndicə gəlmişik biz İspaniyadan
Ən məşhur şərəblər, gözəl nəğmələr
Diyarı sayılır bu ölkə çoxdan!
(oxuyur)

“Bir ölkədə bir kral hökmdarmış,
Kralın bir yekə birəsi varmış...”

F r o ş
Yaxşı qulaq verin! Birədən deyir,
Birə xoşa gələn qonaq deyildir!

M e f i s t o f e l
(oxuyur)
“Bir ölkədə bir kral hökmdarmış...
Kralın bir yekə birəsi varmış.
Kral birəsini əzizləyərmiş,
Doğma oğlu kimi onu sevmiş.
Bir gün çağırırdı dərzini kral,
Dərzi hazır oldu hüsurda, dərhal.
Əmr etdi ki, biçsin birəyə paltar.
Gözəl bir kaftanla, bir yaxşı şalvar”

B r a n d e r
Dərziyə möhkəmcə tapşırıncanq,
Əgər öz canından deyilsə bezar,
Lap dürüst götürsün, ülgünü axmaq,
Qırıq durmasın əynində şalvar.

M e f i s t o f e l
(oxuyur)
“Birə geydi məxmər, ipək;
Gül ətriylə darandı saç.
Neçə lentlə bəzənərək,
Üstündən də asdı bir xaç.
Qalxdı nazir rütbəsinə,
Orden aldı hay-harayda.
Yerə-göyə sığışmadı
Qohum-qardaşı sarayda.
Kraliçəni, kənziləri
İncitdi, yedi birələr.
Az qaldı ki, xanımları,

Ağaları lap didələr.
İcazə yoxdu onları
Nə qırıb tələf etməyə,
Nə qaşınıb, birələrin
Hücumunu dəf etməyə.
Amma bizi sancsa bir kəs.
Qoymarıq heç alsın nəfəs!..

X o r
(bir səslə)

Amma bizi sancsa bir kəs,
Qoymarıq heç alsın nəfəs!

F r o ş
Afərin, afərin! Qəşəngdir, qoçaq!

Z i b e l
Birənin axını belə olacaq!

B r a n d e r
Bərk bas barmağınla, gətirməsin tab!

A l t m a y e r
Yaşasın azadlıq! Yaşasın şərab!

M e f i s t o f e l
Azadlıq eşqinə içərdim, əgər
Yaxşı olsa idi şərab bir qəder.

Z i b e l
Bir də eşitməyək sizdən bu sözü!

M e f i s t o f e l
Bilsəm, meyxanaçı inciməz, düzü,
Mən sizi bu saat edərdim qonaq
Bizim şərablara hər şeydən qabaq.

Z i b e l

Sən gətir! Mən onu razı salaram!

F r o ş

Mən gözəl şərabı tərifə varam,
Bir şərtlə – tutumlu piyalə seçəm.
Çünki öz hökmümdə yanılmamaqçun
Gərək o şərabdan doyunca içəm.

A l t m a y e r
(yavaşdan)

Belə görünür ki, bizim qonaqlar
Reyn sakinidir.

M e f i s t o f e l

Burğu olarmı?

B r a n d e r
Bilmirəm, burğuya ehtiyac varmı,
Ortada yox ikən şərab çəlləyi?

A l t m a y e r
Orda səbətdədir, bütün burğular.
M e f i s t o f e l
(burğunu səbətdən götürür. Froşa müraciətlə)

Desin nə istəyir kimin ürəyi.

F r o ş
Olmaya növbənöv şərabınız var?

M e f i s t o f e l
Bəli, nə istəsən, seçə bilərsən.

A l t m a y e r
(Froşa müraciətlə)
İndidən sulanır ağzın, deyəsən?

Froş

Çox gözəl! İndi ki, seçmək də mümkün,
Mənimçün siz Reyn şərabı tökün.
Odur vətənimdə ən gözəl şərab!

Mefistofel

(*masanın Froş oturan tərəfində burğu ilə bir deşik açır*)

Dərhal tıxamaqçun bir azca mum tap!

Altmaier

Yox, bu fırıldaqdır, tamam fırıldaq!

Mefistofel

(*Branderə*)

Bəs, siz?

Brander

Mənə Şampan şərabı verin,
Ümid edirəm ki, qazlı olacaq!

Mefistofel burğu ilədeşir.

Oturanlardan biri mumdan tıxac qayırındəşiyin ağzını bağlayır.

Brander

Yaxşı mallarını biz özgə yerin
Rədd edə bilmərik, əlbəttə, tamam
Fransız tay deyil almana, ancaq
Fransız şərabı verir ayrı tam!

Zibel

(*Mefistofelin ona yaxınlaşdığını görərək*)

Etiraf edirəm ki, turş şərabla heç
Aram yoxdur... Mənə şirin şərab seç.

Mefistofel

(*masanıdeşərək*)

Tokay şərabına nə sözlünüz var?

Altmaier

Gözümün içinə baxın, cənablar,
Siz axmaq yerinə qoymayın bizi!

Mefistofel

Yox, yox, bu, nə sözdür? Dolayaq sizi?
Sizinlə zarafat etməkmi olar?
Çox xahiş edirəm, tez deyın, görək,
Sizinçün bəs hansı şərabdan tökək?

Altmaier

Hansı olur-olsun, sorğu-sualsız!

Bütün deşiklər açılarda və mum tıxacıbağlanandan sonra.

Mefistofel

(*Əllərini əcaib surətdə tərpadərək*)

Tənəkdə üzüm olur,
Keçi başında buynuz.
Şərab üzüm suyudur,
Tənək ağacdır hənuz.
Masa əgər ağacsa,
Ağıl sirləri açsa,
Verəcək möcüzə baş...
İndi siz yavaş-yavaş
Tıxacları çıxarın.
İçin – bu şərabların
Görün ləzzəti nədir!

Hamı

(*tıxacları çıxaran kimi hərənin qədəhinə arzuladığı şərab tökülür*)

Ah, nə gözəl çeşmədir!

M e f i s t o f e l

Lakin, bir damcı da dağıtmaq olmaz!

Bir də doldurub içirlər.

H a m ı
(oxuyur)

“Kannibalcasına keyfimiz də saz,
Halımız da beş yüz donuzun halı...”

M e f i s t o f e l

Camaat sərməstdir, xoşdur əhvalı!

F a u s t

Məncə getməliyik daha buradan.

M e f i s t o f e l

Yox, dayan bir qədər. Vəhşilik, həryan
Aşacaq həddini, buna ol əmin!

Z i b e l

(Ehtiyatsız içdiyindən şərab yerə tökülüb alışıır)

Yandıq, ah! Oduymuş bu cəhənnəmin!

M e f i s t o f e l
(alovu tilsimləyərək)

Aram! Qadir qüvvə, sakit ol, bədir!..
(Oturanlara müraciətlə)

Bu, ərəf odunun bir zərrəsidir!

Z i b e l

Bu zarafat sizə baha oturur...
Yaxşı, tanıdaraq sizə kimik biz!..

F r o ş

Hünərin var, əgər, et bir də təkrar!

A l t m a y e r

Qoy, burdan itilsin səssiz-səmirsiz.

Z i b e l

Kimə gəlirsiniz siz bu kələyi, –
Çıxarıb min hoqqa, min cürə fokus?

M e f i s t o f e l

Bəsdir, kəs səsini şərab çəlləyi!

Z i b e l

Sən özün, cəhənnəm süpürgəsi, sus!
Hələ üstümüze qabarır da bir...

B r a n d e r

Səbir et! Görəcəksən döyülmək nədir!

A l t m a y e r

(Tıxacı masanın deşiyindən çıxarır, oradan alov vurur)

Yandım! Yandım, aman!

Z i b e l

Tilsimdir, aldır...

Tutun, bu mürtədin qanı halaldır!

Hamısı bıçaq çıxarıb Mefistofelin üstünə cumur.

M e f i s t o f e l
(məğrur bir əda ilə)

Şər saxta, xeyir saxta,
Ağıl – zülmət otaqda.
İndi hamınız olun
Həm burda, həm uzaqda.

Hamı dayanıb təəccüblə bir-birinə baxır.

Alt m a y e r

Hardayam? Nə gözəl bir diyardayam?

F r o ş

Əcəb mənzərədir! Üzümlük tamam!

Zibel

Salxımlar sallanır, bax, düşəcəklər...

B r a n d e r

Bu köşkün üzümü hələ xal-xaldır...

Bürüyüb hər yandan onu tənəklər.

*(Zibelin burnundan yapışır. O birilər də bir-birinin burnundan yapışb
bıçaqlarını qaldırırlar.)*

M e f i s t o f e l

(əvvəlki kimi)

Gözlərdən tilsimli pərdəni qaldır,

Görsünlər şeytanın zarafatını.

(Faustla birlikdə yox olur. Qalanlar ayılırlar)

Z i b e l

Nə olub?

A l t m a y e r

Necə?

F r o ş

Bu sənin burnundu?

B r a n d e r

(Zibelə)

Deyəsən, burnunun bir qanadını

Əlimdə tutmuşdum... əcəb oyundu?

Alt m a y e r

Bu yaman zərbəydi, sarsıtdı tamam.

Mənə kürsü verin, yıxılacağam!

F r o ş

Yox, yox, deyin görüm, bu nəydi, belə?

Z i b e l

Hanı, o hoqqabaz? Keçsəydi ələ,

İnan ki, qurtara bilməzdi diri!..

A l t m a y e r

Mən onu gözümle gördüm, bir iri

Çəlləyin üstünə minib gedərkən...

Qurğuşun kimidir dizim, hər yanımda...

(Masaya yaxınlaşır)

Yenə tökülərmi şərab, görəsən?!

Z i b e l

Hamısı kələkdə, yalandı, canım!..

F r o ş

Mənə elə gəlir, lap şipşirindi,

Həqiqi şərabdı o içdiyimiz...

B r a n d e r

Bəs, o salxımlara nə deyirsiniz?

A l t m a y e r

Di gəl, möcüzəyə inanma indi!

Alçaq ocaqda od üstündə bir qazan qaynayır. Qazandan qalxan buğun içində qəribə surətlər-kölgələr görünür. Balaca dişi meymun qazanın yanında oturub kəfini alır və baxır ki, qazan daşmasın. Erkək meymunbalaları ilə birlikdə ocağın qırağında oturub qızınır. Divarlardan və tavandan cadugərliyə məxsus qəribə avadanlıq asılmışdır.

Faust və Mefistofel

Faust

Mən nifrət edirəm cadugərliyə,
Sənsə vəd edirsən – bu ağılsızlıq
Girdabında, guya sağallam, – deyə...
Bu kaftar qarıya, demək, möhtacıq?
Deyirsən, yəni bu çirkab şorbası
Çiynimdən otuz il götürər, azı?
Sənin bildiyin şey, eyvah, budurmu?
Bütün ümidlərim puç olur, aman!
Əcaba, təbabət, ya insan ruhu
Tapa bilməyibdir başqa bir dərman?

Mefistofel

Bax, dost, bu sualı verdin ağıllı.
Təbii yol da var cavanlaşmağa.
Lakin o bir başqa sirli, nağıllı
Kitabdır, imkan yox onu açmağa.

Faust

O yolu tez bilmək istəyirəm mən!

Mefistofel

Çox yaxşı! Cadusuz, müftə, əgər sən
Buranı tərk edib çöllərə varsan,
Sən öz istəyinə nail olarsan!
Get çöllər qoynunda yer bellə, cüt sür,

Düşüncən dar olsun, həyatın məhdud.
Sadə yeməklərlə qidalan bir cür,
Mal-qara içində ömür et, qərar tut!
Yaşa heyvan kimi, nə dərd, nə qəm bil,
Özün öz əlinlə yerə kübrə ver.
Cavanlaşmaq üçün, azı səksən il,
İnan, bu ən yaxşı bir vasitədir.

Faust

Axı, mən bel-kürək götürüb ələ
İşləyə bilmərəm. Mən heç vaxt belə
Məhdud bir həyata alışmamışam.

Mefistofel

Onda küpəgirən çəksin sərəncam!

Faust

Nə üçün məhz gərək bu qoca kaftar?
Çəkə bilməzsənmi bu içkini sən?

Mefistofel

Bu işdə vaxtı xoş keçirmək olar,
Lakin bundansa min körpü sallam mən!
Bu işdə məharət, bilik elə yox,
Səbir və təhəmmül gərəkdir ən çox!
Sakit ağıl gərək illər uzununu
Müruri-zamanla yetirə onu.
Mayası tündləşir onun zamanla,
Şeytan öyrətsə də onları, anla,
O özü bacarmaz... bu həqiqətdir.
(heyvanları göstərərək)

Bax, bunlar, gör necə qəşəng xilqətdir!
Birisi nökdir, birisi kəniz.
(heyvanlara müraciətlə)

Xanım evdədirmi, siz bilərsiniz.

Heyvanlar

Çıxdı bacadan,
Süzdü ucadan
Düz ziyafətə!

Mefistofel

Çox uzunmu çəkir bu ziyafətlər?

Heyvanlar

Pəncəmiz bu odda qızana qədər.

Mefistofel

Gör, nə qəşəngdirlər, gör, nə gəncdirlər!

Faust

Çox mənfur, çox murdar, çox iyrəncdirlər!

Mefistofel

Yox, mənim əzizim, onlarla sözbət –
Ülfət mənə verir həmişə ləzzət.
(heyvanlara)

Şeytan kuklaları, deyin görüm bir,
Bu iri qazanda buğlanan nədir?

Heyvanlar

Dilənçilər üçün şorba-yalxı su...

Mefistofel

Dünyanı buraya yığar sabah bu.

Erkək meymun
(Mefistofelə yanaşıb ona yaltaqlanaraq)

Gəl, qumar oynayaq, gəl!
Qoy udum səni bir əl,
Yaman xarəbdır işim,
Uduzsən – varlanaram.
Olsa qızıl-gümüşüm,
Dərhal ağıllanaram!

Mefistofel

Əlindən gəlsəydi loto oynamaq,
Bu meymun özünü sanardı xoşbəxt!

Bu arada meymun balalarını iri bir şarı oynada-oynada diyirləyirlər.

Erkək meymun

Budur, yer kürəsi, bax –
O daim fırlanaraq,
Üstündəkilərlə bir,
Gah qalxır, gah da enir...
Şüşə kimi səsi xoş,
Özü kövrək, içi boş.
Parıldayır bu yanı,
Parıldayır o yanı,
Sınanda xınc-xınc olur.
Hələ diriyəm, oğul,
Ölümlər qorxunc olur.
Sən də ehtiyatlı ol!
Bu dünya saxsıdandır,
Əl dəyməmiş sınandır!

Mefistofel

Bu ələk nədir, belə?
Neyləyirsiniz onu?

Erkək meymun

(ələyi götürərək)

Biz onun köməylə

Tanıyıraq oğrunu.

(Dişi meymunun yanına qaçıb ələyə baxdırır)

Al, gör, sən diqqət edib

Oğrunu görürsənmi?

Adını cürət edib

Söyləyə bilərsənmi?

Mefistofel

(Ocağa yaxınlaşaraq)

Bəs, bu küpə, bu tabaq?

Erkək və dişi meymun

Ay başı boş balqabaq,

Boyunu tutum ipə,

Bilmirsən nədir küpə?

Mefistofel

Kobudsan sən də, o da!

Erkək meymun

Gəl, otur kresloda.

Bu yelpiyi al ələ,

Qov milçəyi, bax, belə!

(Mefistofeli oturmağa məcbur edir)

Faust

(Gah yaxınlaşıb, gah da geri çəkilib, diqqətlə güzgüyə baxa-baxa)

Nədir bu gördüyüm ilahi surət,

Sirli güzgüsündə bu cadugörin?

Ey özəli sevdə, ülvi məhəbbət,

Al məni füsunkar qanadlarında

Apar bağçasına o şux dilbərin.

Mümkünmü yerimdən tərpənəm, məgər?

Bir addım irəli atcaq, o dilbər

Bürünür sıx səma buludlarına.

Qarşımda uzanmış bu şux gözəl tək

Gözəl görməmişəm bu dünyada mən!

Göyləri təcəssüm etdirən mələk

Yerdə də olarmı, ya rəbb, görəsən?

Mefistofel

Yaradan sərf edib altı gün əmək

“Afərin!” deyibse özü özünə,

Ağıllı-başlı şey yaradıb demək...

Bax, hələ doyunca onun üzünə,

Mən sənə belə bir xilqət taparam.

Kimə qismət olsa bu cəvahirat,

Əlbəttə, çox xoşbəxt olar o adam,

(Faust hələ də güzgüyə baxır, Mefistofel kresloda gərnəşərək yelpiyi oynada-oynada sözünə davam edir)

Şaham, təxt üstündə, əlimdə əsam...

Bircə tacım mənim çatışmır, heyhat!

Heyvanlar

(Əcayib hərəkətlər etdikləri halda, birdən kəskin bağırıqlarla Mefistofelə bir tac gətirirlər)

Qəbul elə, bu tacı!

Yapışdır qanla, tərle,

Qoy başına qıyqacı!

(Tacı ehtiyatsızlıqla əllərindən salırlar, o iki yerə bölünür, heyvanlar tacın parçalarını götürərək atılıb-düşürlər).

Budur, iş başa çatdı.

Biz görürük, coşuruq,

Eşidib söz qoşuruq!

F a u s t

(Güzgünün qabağında)

Az qaldı aqlımı itirim, çaşım...

M e f i s t o f e l

(heyvanlara işarə edərək)

Mənim də az qaldı fırlansın başım.

H e y v a n l a r

Söz-sözü yetirəndə,
Bəxtimiz gətirəndə,
Fikir çıxır ortaya.

F a u s t

(hələ də güzgü qarşısında)

Sinəmdə yanır ürək.
Tez ol, buradan gedək.

M e f i s t o f e l

(eyni vəziyyətdə)

Hər halda etiraf eləmək olar
Ki, şəksiz, həqiqi şairdir onlar.

Dişi meymunun gözdən qoyduğu qazan daşmağa başlayır, bacaya vuran alov şiddətlənir. Alovun içindən dəhşətli qışqırıqlarla K ü p ə g i r ə n q a r ı çıxır.

K ü p ə g i r ə n q a r ı

Vay! Vay! Vay! Murdar heyvan!
Lənətə gələsən, vay!
Qaynadı daşdı qazan,
Yandırdı məni, haray!
(Faust və Mefistofeli görərək)

Bıy, bunlara bax!

Nə gəzirsiniz
Siz bu arada?
Çox qoçaqsınız?
Bax, siz bu odla
Yanacaqsınız!

(Kəfkiri qazana salıb Faustun, Mefistofelin və heyvanların üstünə od sıçradır. Heyvanlar zingildəyir.)

M e f i s t o f e l

(Əlindəki yelpiyin o biri başını çevirib qab-qacağa çırpır)

Sönsün od-ocaq!
Sınsın qab-qacaq!
Dağılsın xörək,
Tab gətir, görək,
Bu zarafata.
Kaftar-karata,
Al, bu da sənin
Saldığın dava!
Çaldığın hava!

Qarı qəzəb və dəhşətlə geri çəkilir.

Tanıdınmı məni, ifritə qarı?
Sənin hökmdarın, sənin ağanam!
Mən səni və bütün bu meymunları
Bir anda parçalar, didər, boğaram!
Qırmızı ridadan qorxmursan, demək?!
Yadımdan çıxıbdır al-əlvan lələk?
Yoxsa, gizləmişdim səndən üzümü?
Ya təqdim edəydim sənə özümü?

K ü p ə g i r ə n q a r ı

Bu kobud rəftarı bağışla, ağa!
Gözümə dəymədi nə at dırnağı,
Nə yanınca gəzən o iki qarğa.

M e f i s t o f e l

Bu dəfə qurtardı canın. Biz axı,
Çoxdan görüşmürük, bu həqiqətdir.
Dünyanı boyayıb hamarlayan şey
İndi bilirsənmi, mədəniyyətdir!
O, şeytanlara da əl gözdirir hey...
Şimal kabusları, gör, neçə ildir
Görünmür, bəs hanı o quyruq, caynaq?
Düzdür, at dırnağı quyruq deyildir,
Adam arasında yaramır, ancaq.
Ədabaz gənclər tək odur ki, hərdən.
Qondarma baldırla keçinirəm mən.

K ü p ə g i r ə n q a r ı

(*oynaya-oynaya*)

Ağlı başından alır fərəhli bir hiss,
Çox şadam, xoş gəlib ağamız İblis!

M e f i s t o f e l

Sus! Bir də o adı tutma, ay arvad!

K ü p ə g i r ə n q a r ı

Bıy! Niyə? Nə ziyan verib ki, bu ad?

M e f i s t o f e l

Bu ad çoxdan düşüb şeirə, nağıla!
İnsanlar gəlməyir, lakin ağıla.
Şən ruha inanmır şər yayan bəşər.
“Cənab baron” desən lap yaxşı düşər.
Bir cavan abırlı dilavərəm mən,
Əslim, nəcabətim şübhə doğurmur.
Qanım da təmizdir, safdır, bilirsən.
Nişanım, gerbim də, bura bax, budur”!

(*Ədəbsiz hərəkət çıxardır*)

K ü p ə g i r ə n q a r ı

(*bərkdən qəhqəhə çəkir*)

Ha! Ha! Həmin hamam, həmin tassınız,
Yenə o əvvəlki hoqqabazsınız!

M e f i s t o f e l

(*Fausta*)

Bax öyrən, bax öyrən, dostum, nə ki var.
Belə qarılarla et belə rəftar.

K ü p ə g i r ə n q a r ı

İndi deyin, görüm, əmriniz nədir?

M e f i s t o f e l

O məşhur içkidən tök bircə fincan!
Şübhə etmirəm ki, tünd və köhnədir.
O, illər ötdükcə tündləşir yaman!

K ü p ə g i r ə n q a r ı

Lap məmnuniyyətlə! Bir sürahi var,
Özüm də dadına baxıram hərdən.
İylənib eləmir, içən zövq alar...
Sizinçün tökərəm mən o şişədən
(*yavaşdan*)

Bunu hazırlıqsız içsə bu adam,
Ölər bir saata, gətirməz davam.

M e f i s t o f e l

Bu mənim dostumdur, bax, buna görə
Ən gözəl bədəni biz təqdim edək.
Di, tez tilsimi de, çək dairəni,
Doldur, ver, qoy içsin gözəl bədəni.

Küpəgirən qarı əcaib hərəkətlə bir dairə çəkir və dairənin içinə müxtəlif şeylər qoyur. Bu vaxt şişlər cingildəməyə, qazanlar səslənməyə başlayır, səslər get-gedə ahəngdar bir musiqiyə çevrilir. Nəhayət, qarı böyük bir kitab götürür, meymunları

çəkdiyi dairənin içində yerləşdirir. Kitabı meymunlardan birinin arxasına qoyur, o
biriləri əllərində məşəl tuturlar. Sonra qarı əli ilə Fausta işarə edir ki, ona yaxın gəlsin.

F a u s t
(Mefistofelə)

Canım, bir de görüm, bu nə deməkdir?
Bu mənasız oyun nəyə gərəkdir?
Bu axmaq mərasim, bu mənfur yalan
Təzə bir şey deyil mənimçün, inan!

M e f i s t o f e l

Əşi, təlxəklikdir, burax bunları.
Getmə çox dərinə, qoy gülək bir az
Təbib tək min oyun açmasa qarı,
Sənə bu dərmanın heç xeyri olmaz!
(Faustu dairənin içinə girməyə məcbur edir.)

K ü p ə g i r ə n q a r ı
(ibarə ilə kitabdan oxumağa başlayır)

Dinlə fəhm ilə,
Ol çox huşiyar!
Biri on elə,
İkini kənar!
Üçü at tamam,
Artdı dövlətin!
Beşi tez yetir,
Altını gətir!
Yeddi oldu – köç!
Səkkizi vur, keç!
Doqquz – bir!
On – heç!
Küpə girənin vurma cədvəli,
Belədir, bəli!

F a u s t

Bu qarı, deyəsən, sayıqlayır lap!

M e f i s t o f e l

Hələ harasıdır! Tamam o kitab
Gedir axıracan elə bu qayda.
Oxuyub çıxmışam, lakin nə fayda,
Ağıl çaşib qalır təzad içində.
Hər söz anlaşılmaz bir müəmmadır,
Axmaqlar üçün də, arif üçün də.
Bu həm yeni fənnidir, həm də çox köhnə.
Qədim zamanlardan ta bu günədək
Bir və üç, üç və bir vird edilərək,
Bütün bu yalanlar yazıq kütləyə
Hey təqdim edilir həqiqət deyə.
Varmı mane olan, gör, bu naqqala,
Kim salar, başını, de, qilü-qala!
İnanır hər axmaq sözə insanlar,
Zənn edir hər sözdə bir həqiqət var.

K ü p ə g i r ə n q a r ı
(davam edir)

Elmin nüvəsi
Sirri pünhandır,
Axtaranda o görünmür gözə.
Kim ki, səy etmir,
Fikrə də getmir,
Bir də görür ki, o çıxdı üzə.

F a u s t

O necə mənasız şeylər danışır?!
Az qalır ki, başım partlasın tamam.
Elə bil, səs-səsə verib bağrışır
Ağlını itirmiş minlərcə adam.

M e f i s t o f e l

Bəsdir, bəsdir daha, müdrik Sivilla,
Sən, yaxşısı budur, tök ver badəni,

Tök, ver, heç nə olmaz, içər üsulla,
O çıxıb elmdə hər mərtəbəni.
Dərin hikmətlərlə çoxdan tanışdır,
Belə şeylərdən də az dadmamışdır!

Küpəgirən qarı müqəddəs bir ayın başlayırmış kimi, əcayib hərəkətlərlə içkini qədəhə tökür. Faust qədəhi dodaqlarına yaxınlaşdırarkən qədəhdən alov çıxır.

İç, iç cəsarətlə, bir nəfəsə iç,
İç, qəlbin sevincə nəşəylə dolsun!
Mümkünmü, şeytanla dostluğun olsun, –
Atəşdən, alovdan çəkinəsən heç?

Küpəgirən qarı dairəni açır, Faust çıxır.

İçdin, getməliyik, durmaq yaramaz,
Bu bədəni içib oturmaq olmaz.

Küpəgirən qarı

Nuş olsun!

Mefistofel

(qarıya)

Nə sözün olarsa, yenə,
Söylə Valpurgiya gecəsi mənə.

Küpəgirən qarı

Bax, bu da nəğmədir! Al, oxu hərdən,
Oxu, təsirini özün görərsən.

Mefistofel

(Fausta)

Di, cəld ol, dayanma, tez dalımca gəl!
Yaxşı tərləyəsən görək ki, əvvəl,
İçdiyin iliyə, qana işləyə,

Kupidon qəlbinə yol tapa birbaş,
Səni öyrədərəm mən yavaş-yavaş,
Tamam arsızlığa, keyfə, dincliyə.

F a u s t

Dayan, bir də baxım o güzgüyə mən!
Ən gözəl qadındır, deyərdim, hətta...

M e f i s t o f e l

Yox, gəl! Lap tezliklə sən görəcəksən
Ən gözəl qadını canlı həyatda!

(kənara)

Bu içkidən sonra, hər qadın ona
İndi görünəcək bir şux Yelena.

K Ü Ç Ə

F a u s t. M a r q a r i t a onun yanından ötüb keçir.

F a u s t

Gözəl qız! Xanım qız! Sizi evəcən,
İcazə verəsiniz, ötürərəm mən.

M a r q a r i t a

Mən nə xanım qızam, nə də gözələm,
Özüm tək də evə gedə bilərəm.
(Uzaqlaşır gedir.)

F a u s t

Göylərə and olsun! Hələ dünyada
Mənə rast gəlməyib belə bir xilqət!
Acıdıl olsa da, məğrur olsa da,
Var onun üzündə bir həya, ismət.
Yox, o gül dodaqlar, yanaqlar, qaşlar,

Bütün ömrüm boyu çıxmaz yadımdan.
O yerə dikilən məsum baxışlar
Qəlbimdə iz salıb qalacaq pünhan!
Onun sərt ədalı cavabı da çox
Sərrastdı, kəskindi, gözəldi, söz yox!

M e f i s t o f e l gəlir.

F a u s t

Mənə, sən o qızı düzəltməlisən!

M e f i s t o f e l

O kimdir?

F a u s t

İndicə buradan keçən...

M e f i s t o f e l

O qız günahlardan azad olaraq,
Keşşin yanından gəlir bu saat.
O tövbə edərkən gizlənil bayaq
Bütün dediyini eşitdim, heyhat,
Bir günah etmədən tövbəyə getmiş...
Məsum bir uşaqdır yazıq qızcığaz.
Yox, bu, məsum qıza hünərim çatmaz!

F a u s t

Nə üçün? Yaşı ki, on beşə yetmiş!

M e f i s t o f e l

Lap şorgöz Hans kimi dedin... Bu vərdis
Onda var: Dünyada bilməz namus, ar;
Öz həris əlini hər gülə atar,
Guya, hər çiçəyi dəre bilərmiş.
Halbuki, əlindən gəlmir heç bir iş.

F a u s t

Möhtərəm magistr, hörmətli cənab,
Yersizdir bu öyüd-nəsihət, mənə,
Bu qəti sözümlə ver aydın cavab:
Dediyim gözəl qız əgər bu gecə
Qoynumda yatmasa, deyib xudahafız,
Gedirəm, pozulur müqaviləmiz!

M e f i s t o f e l

Vaxt azdır, əzizim, bir fikirləş, bil,
Axı, hər şey mənim hökmümdə deyil...
Bununçün lazımdır azı on dörd gün...

F a u s t

Vaxt olsa, lap yola gətirmək üçün
Yeddicə saata bu işi mən tək
Görərdim, şeytandan ummazdım kömək.

M e f i s t o f e l

Bax, indi danışdın lap fransız tək,
Lakin heç hirslənmə, rica edirəm.
Çünki mən tələsik vüsala yetmək,
Murada irməkdə mənə görmürəm.
Sən gerek necə ki, yazır romanlar,
Çəkəsən hicranlar, ahlər, amanlar,
Əvvəlcə, bir müddət həsrət qalasan,
Sonra ürəyini ələ alasan,
Günün birində də tora salasan!

F a u s t

İştaham onsuz da pis deyil! Əl çək...

M e f i s t o f e l

Yox, töhmət, zarafat qalsın bir yana,
Mən ciddi deyirəm: bu qızla gerek
Biz çox ehtiyatlı davranaq. Ona
Zor etsək, əlimiz yetməz heç nəyə...
Hiyləyə əl ataq gerek, hiyləyə!

F a u s t

Bir nişanə gətir... ya apar, göstər
Xoş rüyalarının gül yatağını!
Bax, ya döşündəki dəsmalı gətir,
Ya o gözəl qızın corab bağını!

M e f i s t o f e l

Belə ki, olubsan bu qıza vurğun,
Əlimdən gələni əsirgəmərəm.
Yataq otağını gerek mən onun
Bu gün necə olsa sənə göstərəm.

F a u s t

Deməli, o bu gün mənim olacaq!

M e f i s t o f e l

Yox. O qız qonşuya gedəcək; bu vaxt
Sən isə, otaqda tək olacaqsan.
Gələcək nəşənin xülyalarıyla
Məst olub, doyunca həzz alacaqsan.

F a u s t

Di, dayanma, gedək!

M e f i s t o f e l

Yox, tezdir hələ.

F a u s t

Eləysə, tez yaxşı bir hədiyyə tap!
(*Gedir*)

M e f i s t o f e l

O saat hədiyyə? Afərin! Bu lap
Qoçaqmış, mən onu bilmirdim belə!
Bir neçə xəzinə yeri bilirəm,
Gərək, bir onlara nəzər yetirəm!

A X Ş A M

Səliqəli kiçik bir otaq. M a r q a r i t a saçını hörür.

M a r q a r i t a

Nə istəsəydilər verərdim, ancaq
Bircə bilsəydim ki, küçədə bayaq
Kimdi qabağıma çıxan o cənab?!
Nəcib görkəmiylə, görünür ki, lap
Varlı və şöhrətli ailədənir.
Yoxsa, bu cəsarət hardan, nədəndir?
(*Gedir*)

M e f i s t o f e l. F a u s t.

M e f i s t o f e l

İçəri, içəri gir, yavaş-yavaş!

F a u s t

(*bir qədər sükutdan sonra*)

Çox rica edirəm məni tək burax!

M e f i s t o f e l

(*otağa göz gəzdirərək*)

Bu sadə otaqda bir sahmana bax...
Hər qızda olaydı bu səliqə, kaş!

F a u s t

(*ətrafa baxınaraq*)

Xoş gördük, xoş gördük! Ey məbədimin
Qoynuna sığınmış əlaqaranlıq!
Qoy bu ümid şəhli məhəbbətimin
Əzabı könlümü sarsın bir anlıq!
Burada nə səs var, nə bir hərəkət...
Ya rəbb, nə gözəldir səliqə, sahman.
Yoxsulluq içində – bolluq, bərəkət,
Dar zindan qoynunda – geniş asiman.

(Özünü yatağın yanındakı kresloya atır.)

Ey qədim atalar-babalar taxtı!
Məni də qəbul et! Keçmiş əyyamda
Bəzən babaların pərişan vaxtı,
Bəzən də şad vaxtı – keyfdə, bayramda –
Həmdəmi olubsan sevincin, qəmin!
Uşaqlar oynayıb bir zaman həmin
Bu kürsü başında qayğısız və şən.
Kim bilir nəçə yol bu qızın özü
Pörtəndə fərəhdən yanağı, üzü,
Qoca babasının öpmüş əlindən!
Sənin təmiz ruhun ülviiyətilə
Çırpınır, gözəl qız, bax, bu otaqda.
O sənə bir ana məhəbbətilə
Öyrədib masaya süfrə salmaq da.
Bu ayaq altına, bax, naxış-naxış
Narış qum səpən də o zərif əldir.
Sadə bir komanı cənnət edən əl,
Mələklər əlindən yəqin, gözəldir!
(Çarpayının üstündəki miçətkəni qaldırır)

Şirin bir gizilti keçdi canımdan!
Burda saatlarla dayanardım tək...
Röyalar qoynunda, bəli, bir zaman
Təbiət yetirdi burda bir mələk!
Yatdı, körpə, zərif köksünə doldu
Həyat sevinci də, qəm də, qürur da.
Böyüdü boy atdı, bax, zahir oldu
Müqəddəs ilahi gözəllik burda.
Bəs, sən? Sən buraya nə haqla gəldin?
Dərin bir həyəcan bürümüş məni.
Ey, zavallı Faust! Daşmıdır qəlbin?
Tanıya bilmirəm mən artıq səni!
Buranın füsunkar, xoş bir ətri var.
Gəldin zövq almağa burada, şəksiz.
Bəs, nədir, müztərib bu çırpıntılar?
Yoxsa oyuncağıq hər arzuya biz?

Ah, birdən girərsə o qız içəri,
Nə haqq qazandırar günahlarına?
De, səni yumazmı xəcalət təri?
Düşməzsənmi onun ayaqlarına?

M e f i s t o f e l
(qayıdaraq)

Tez ol, gəlir!

F a u s t

Uzaq! Uzaq buradan!
Buraya dönməyəm bir də heç zaman!

M e f i s t o f e l

Budur, bir mücrü də gətirmişəm mən.
Bahalı, sanballı... ağzı da bağlı...
Onu bu şkafa qoyarıq, hökmən,
Qız görçək başından çıxacaq ağı!
Mücrüyə elə şey qoymuşam ki, bax,
İnan, hər kəs ona tamahsılanar.
Hə, oyun oyundur, uşaq da – uşaq!

F a u s t

Bilmirəm, bu işə verimmi, qərar?

M e f i s t o f e l

Bir soruşursan da? Yoxsa qutunu,
Özünə götürmək niyyətindəsən?
O halda qabaqca deyəydin bunu,
Vaxt itirməyəydim heç boş yerə mən.
Mən ha ora-bura özümü vurur,
Baş sındırıram ki, düzəldim bir iş,
(mücrünü şkafa qoyub, bağlayır)

Bu da heykəl kimi dayanıb durur;
Guya bu şeylərdən xəbərsiz imiş...
İstəyirsənsə ki, qız sənə bütün

Varlığı, qəlbiylə bağlansın bu gün, –
Tez ol! Gözlərini çox döymə şap-şap...
Guya fizika, ya metafizika
Haqda mühazirə deyəcək cənab...
Di gəl, gedək daha!

Gedirlər.

M a r q a r i t a

(əlində çıraq, içəri girir)

Bürküdür yaman!
Çöldə hava xoşdur, evdə boğanaq...
Bilmirəm nə olub mənə? Bayaqdan
Ürəyim darıxır, hey çırpınaraq.
Bircə tez gələydi anam, yalqızam.
Heç nədən qorxuram... nə axmaq qızam!
(soyunmağa və oxumağa başlayır)

Fulada bir kral yaşardı bir vaxt...
Qəbrədek baş əydi o ilk vüsala.
Cananı dünyadan gedərkən, ancaq
Ona bəxş etdi bir qızıl pialə.

Krala bu qaldı yardan yadigar.
Əlindən düşmədi heç o pialə,
Başına çəkəndə, gözləri dolar,
Sonra da gedərdi fikrə, xəyala.

İllər ötüb keçdi... nəhayət, bir gün
Kral gördü ömrü çatıbdır sona.
Verdi varisinə ölkəni bütün,
Bircə pialəni vermədi ona.

Dəniz kənarında olan qəsrinin
Uca eyvanında bir məclis qurdu,
Son dəfə dostlarla, kral nəslinin
Süfrəsi başında gəlib oturdu.

O çəkdi başına öz badəsinə
Ki, həyat alovu keçsin qanına:
Sonra da, müqəddəs pialəsini
Tulladı gür dəniz burulğanına.

Baxdı arxasınca – gördü sulara
Atdığı pialə batdı aramla.
Yumuldu gözləri onun bu ara...
Yumuldu... içmədi daha bir damla!

(Paltarlarını qatlayıb şkafa qoymaq istərkən cavahirat mücrüsünü görür)

Bıy, bu nə mücrüdür?! Çox maraqlıdır!
Axı, bağlamışdım şkafı səhər...
Bəlkə girov qoyub onu bir nəfər?!
İçindəki nədir? Aha bağlıdır...
Üstündə qaytanlı açarı da var.
Görəsən, mən onu açsam nə olar?
(mücrünü açır)

İlahi! Bu nədir? Daş-qaşmıdır, ah,
Ya göz qamaşdıran gün işığıdır!
Yox, bu boyunbağı, bu tana, qolbaq
Nəcib bir xanımın yaraşığıdır.
Görəsən, kimindir, ya rəbb, bu daş-qaş?
(Mirvariləri, tanaları taxıb güzgünün qabağına keçir)

Bu mirvari mənə necə yaraşır!
Təkcə bu tanalar mənim ola, kaş!
Adamı ayrı cür göstərir onlar.
Gənclik, gözəlliklə öyünmə, ay qız!
Qızlara cəvahir, daş-qaş gerəkdir.
Gözəllik, kifayət deyildir yalnız.
Kim tərəfləyirsə, bu o deməkdir
Ki, sənə acıyır, yazığı gəlir...
Yox, hamı dövlətlə, pulla yüksəlir!
Qızıla bağlıdır hər şey dünyada...
Kim biz yoxsulları salacaq yada?

GƏZİNTİ

F a u s t fikirli halda gəzinir. M e f i s t o f e l ona yanaşır.

M e f i s t o f e l

Cəhənnəmdə yansın o insafi kəm!
Söz tapa bilmirəm hirsimi tökəm!

F a u s t

Nə var? Nə olubdur? Nə qalmaqdır?
Yaman qəzəblisən... bu necə haldır?!

M e f i s t o f e l

Əgər olmasaydım özüm də şeytan,
Şeytana min lənət deyərdim bu an!

F a u s t

Dayan, əl-qol atma, əsir bədənin...
Bəlkə hava gəlib başına sənini?!
Kimdir o lənətlə qarğısladığın?

M e f i s t o f e l

Bir düşün, ağıla sığarmı bu iş?
Sənin Qretxenə bağışladığın
Daş-qaşı əlinə keçirtsin keşiş?
Onun varmı buna haqqı, əsası?
İş də belə olub: qızın anası
Götürər qutunu baxsın daş-qaşa,
Heyrətdən az qalar sözünü çaşa.
Lakin ürəyinə nə isə damar...
Arvadın bir murdar xasiyyəti var,
Dua kitabından çəkməz burnunu.
Əlinə nə düşsə, iyləyər onu –

Görsün halal maldır, yoxsa ki, haram...
Deyər: – qızım, gərək həmişə adam
Nəfsini qorusun belə hallarda.
Qalmasın gözü heç haram mallarda...
Bu, şeytan işidir, gəl onu səssiz,
Müqəddəs Məryəmə bağışlayaq biz...
Qızıcığaz üzünü turşudar... Axı –
“Baxmazlar verilən atın dişinə”.
Daş-qaşın ədəblə bəxş olunmağı
Çünki heç oxşamır şeytan işinə...
Anası keşişi tez çağırtdırar...
Cəvahir yananda ovcunda par-par,
O deyər: Çox doğru düşünübünüz!
Axirət istərsən – dünyadan əl üz!
Kilsənin mədəsi iridir, sazdır,
Ölkələr, şəhərlər udsa da azdır!
Pozulmur heç zaman belə mədələr.
Onlar haram malı həzm edə bilər.

F a u s t

Onlardan da geri qalmayı, düzü,
Nə müamiləçi, nə kral özü!

M e f i s t o f e l

Sonra qamarlayıb nə var, – süpürər,
Sanki daş-qaş deyil, xırda bir tozdu...
“Sağ ol” da deməmiş, tez götürülər,
Guya apardığı bir səbət qozdu...
“Behiş qismət etsin sizə yaradan!” –
Deyib keşiş bu vaxt çıxar aradan...

F a u s t

Bəs, Qretxen?

M e f i s t o f e l

O da pəjmürdə, yalqız
Xəyala qərqlub öz otağında.
Fikri daş-qaşdadır... Lakin ən çox qız
Düşünür bəxş edən şəxsın haqqında.

F a u s t

Yazıq!.. Mən yanıram ona ürəkdən!
Bir yeni hədiyyə tap ona hökmən.
Lakin xırda-xuruş olmasın yenə...

M e f i s t o f e l

Bəli, əziz cənab, hər bir şey sənə
Oyun-oyuncaqdır, xırda-xuruşdur...

F a u s t

Artıq söz nə lazım? Fərsət də quşdur...
Vaxt ikən bərk yapış qonşu arvaddan,
Əsil şeytan kimi ol ayıq, sərvaxt!
Hədiyyələri də çıxartma yaddan...

M e f i s t o f e l

Baş üstə! Qulluqda hazıram hər vaxt!

Faust gedir

Bu axmaq aşıqlər, bax, hay-harayla
Keyfini açmaqçün yarın bir anlıq,
Düzəltmək istəyər həmişə ayla,
Günəşlə, ulduzla atəşfəşanlıq!

Q O N Ş U N U N E V İ

M a r t a

(təkcə)

Allah təqsirindən keçsin ərimin,
Mənə divan tutdu, çox zülm etdi o!
Hayanı olmadı dərdi-sərimin,
Məni quru yerdə qoyub getdi o!
Mən onu həmişə əzizləyərdim,
Allah özü bilir, necə sevərdim.
(Ağlayır.)

Qürbətdən gəlmirsə sorağı-izi,
Barı, gəlib çıxsın ölüm kağızı!

Marqrita gəlir.

M a r q a r i t a

Marta xala!

M a r t a

Nə var, nə olub, bala?

M a r q a r i t a

Az qalır dizlərim bükülsün, xala!
İndicə bu saat öz siyirməmdə
Tapdım bir qutu da... üstü naxışlı
İçə mirvarili, iri daş-qaşlı...
Əvvəlkindən gözəl, bahalı həm də!

M a r t a

Amandır, qoy anan bilməsin daha....
Aparıb keşişə verər yenə, ha!..

Marqarita

Bir baxın! Bir baxın, necə qəşəngdir!

Marta

(qızı bəzəndirir)

Ah! Bəxtəvər qızım sanki mələkdir!

Marqarita

Heyif ki, beləcə bəzənib hərdən,
Kilsəyə, küçəyə çıxa bilmərəm...

Marta

Eyib etməz! Sən qaçıb tez-tez gələrsən,
Mən səni xəlvətcə bəzəndirərəm.
Güzgü qabağında sən nazlanarsan,
Baxarıq, gülərik biz də bir ara.
Sonra bayramlarda fürsət taparsan,
Yüzə çıxararsan hey yavaş-yavaş.
Əvvəl adi zəncir taxarsan, sonra
Parlar qulağında, yaxanda daş-qaş
Anan başa düşməz... Düşsə də, şeksiz
Onu bir söz tapıb aldadarıq biz.

Marqarita

Bəs, bu qutuları gətirən kimdir?
Anlaya bilmirəm, bu nə tilsimdir?

Qapı döyülür

Ya rəbb, anamdırmı dalımca gələn?

Marta

(pərdəni çəkib baxır)

Bu, yad bir cənabdır... Buyurun, lütfən!

Mefistofel isəri girir.

Mefistofel

Etdim bir baş evə girməkdə xəta...
(Marqaritanın qarşısında ehtiramla geri çəkilir)

Mənə Şverdtley'n frau Marta
Lazımdır.

Marta

O mənəm. Rica edirəm.
Buyurun, deyəcək sözünüzmü var?

Mefistofel

(Martaya yavaşdan)

Sizi ki, tanıdım, bu, bəsdir mənə.
Xanım qız qonaqdır, narahat olar...
Nahardan sonra mən gələrəm yenə.

Marta

(ucadan)

Gözün aydın olsun, bala, səni lap
Xanım qız zənn etdi hörmətli cənab.

Marqarita

Qəlbiniz nə qədər mərhəmətlidir!
Lakin zənn etməyin qız dövlətlidir...
Bu daş-qaş, əlbəttə, mənimki deyil.
Yoxsul bir qızam mən...

Mefistofel

Lakin bilin ki,
Daş-qaş həll eləmir bu məsələni.
Sizin hüsnünüzdü çaşdıran məni...
Şadam ki, burada qala bilərəm.

Marta

Yəqin bir xəbərle gəlibsiniz siz?..

M e f i s t o f e l

Əlbəttə, istərdim şad xəbər verəm.
Lakin dilim gəlmir... Sizin əriniz
Öldü... bağışladı ömrünü sizə...

M a r t a

Öldü! Ah, əzizim! Məhv oldum, Allah!
Nə böyük fəlakət üz verdi bizə!

M a r q a r i t a

Xala, özünüzü ələ alın! Ah!

M e f i s t o f e l

Nəql edirəm o qəmli hekayəti mən...

M a r q a r i t a

Yox, belə bilməzdim məhəbbəti mən...
Heç belə itkiyə dözə bilmərəm!

M e f i s t o f e l

Hər qəmdə sevinc var, hər sevincdə qəm.

M a r t a

Harda təslim etdi, bəs, o ruhunu?

M e f i s t o f e l

Uzaq Paduyada dəfn etdik onu,
Müqəddəs Antoni məzarlığında.
Qoyduq dualarla onu qəbrə biz...
Yatır o, əbədi son yatağında.

M a r t a

Bu xəbərdən başqa nə gətirdiniz?

M e f i s t o f e l

Bir də gətirmişəm son xahişini:
Kilsədə üç yüz yol dua oxudub,
Tez-tez yad edəsən yazıq kişini.
Cibimsə bomboşdur... Demə, unudub.

M a r t a

Bəs, bir qara qəpik, bir boyunbağı,
Bir üzük qalmadı ondan yadigar?
Gərək, korluq çəkib, dilənib, axı,
Torbaya bir şey də atsin peşəkar.

M e f i s t o f e l

Madam, çox təəssüf edirəm yenə.
Lakin o səpməzdi yelə pulunu...
O, çox peşimandı etdiklərinə,
Kəsmişdi hər yandan qəmlər yolunu.

M a r q a r i t a

İnsanlar nə qədər bədbəxt imiş, ah!
Gərək dua edəm onunçün sabah.

M e f i s t o f e l

Gözəl bir qızınsınız... həssas, mükəddər...
Allah qismət etsin sizə yaxşı ər!

M a r q a r i t a

Yox, yox hələ tezdir, bu ər söhbəti!

M e f i s t o f e l

Ər yox, məşuq olsun... Bu, lap uşaqdır!
Halbuki dünyanın əsil ləzzəti
Belə bir gözəli qucaqlamaqdır!

M a r q a r i t a

Bizdə adət deyil belə vərdislər!

M e f i s t o f e l

Adət deyilsə də, olur bu işlər!

M a r t a

Necə öldüyünü söyləyin, bari!

M e f i s t o f e l

Bəli, yanıdaydım can verən yerdə.
Bədbəxtin yatağı lap peyınvarı
Çürümüş otdandı. "Meyxanələrdə
Əyyaşlıq etmişəm, – deyirdi, –hərdən".
Lakin peşimandı etdiklərindən.
İsa ümməti tək, can verib o da
Deyirdi: "Edirəm özümə nifrət,
Tərk edib gəlmişəm ev-əşik, külfət...
Arvadımın fikiri məni öldürür,
Keçsin günahımdan, qoy bu dünyada".

M a r t a

(ağlayaraq)

Yazıq! Günahından çoxdan keçmişəm!..

M e f i s t o f e l

Dedi: "Allah bilir, mən nə çəkmişəm,
Arvadım məndən çox günaha batıb",

M a r t a

Yalan! Öləndə də, bax, yalan satıb!

M e f i s t o f e l

Mən səhv etmiremşə, diqqətlə baxdım,
O sayıqlayırdı lap son nəfəsdə:
"Avara gəzməyə, olmayıb vaxtım,
Əvvəl arvadıma – dedi – bir dəstə
Uşaq qazanmışam, sonra da çörək...
Quru çörəyi də rahatca yemək
Nəsibim deyilmiş... Heyif, gəncliyim!
Ömrümdə olmadı əsla dincliyim!"

M a r t a

Demək, sədaqətim, məhəbbətim də,
Gecəm-gündüzüm də əziyyətim də
Tamam unudula bilərmiş!

M e f i s t o f e l

Yox, yox,
O sizi ürəkdən arzulardı çox.
Deyərdi : "Maltadan çıxanda bir gün
Çox dua elədim arvad-uşaqçün.
Bu vaxt rəhmi gəldi göylərin bizə.
Keçirtirdi sultanın xəzinəsini
Aparan gəmini bəxt əlimizə.
Verdi qəhrəmanlıq öz bəhrəsini...
Sonra, aramızda bölüşdürərəkən,
Mənə də pay düşdü o xəzinədən".

M a r t a

Bəs, pulu neylədi? Harda basdırdı?

M e f i s t o f e l

Kim bilir, başını harda batırdı...
Günlərin birində o Neapolda
Gözəl bir xanıma rast gəlir yolda.
Xanım həm gözəlmiş, həm çox vəfalı...
Ruhu ta ağzından çıxana qədər
Gözündən getmədi onun xəyalı.

M a r t a

Əclaf! Uşaqların kəsib pulunu
Sovurdu, puç etdi!.. Bəla, müsibət,
Düzəldə bilmədi pozğunluğunu!

M e f i s t o f e l

Bəli, ona görə öldü... Elə bil-
Çəkdi ona görə öz cəzasını.

Yerinizə olsam, yas saxlar bir il,
Taparam özümçün bir başqasını.

M a r t a

Birinci ərim tək heç ər tapılmaz!..
Çox axmaqdisa da, qəlbi təmizdi.
Eybi bu idi ki, gəzəndi bir az...
Dünyada hər şeydən ona əzizdi
Özgənin şərabi, özgənin yarı...
Tərgidə bilmirdi bir də qumarı.

M e f i s t o f e l

Mərhum kişiniz də vaxtında sizin
Hər işdəyinizə əgər bu qədər
Laqeyd olmuşdursa, hər ikinizin
Demək, güzəranı heç pis keçməmiş...
Mən də, belə şərtlə, baş tutsaydı iş,
Bir üzük taxardım barmağınıza...

M a r t a

Sən bir bax bundakı dilə-ağıza!

M e f i s t o f e l

(öz-özünə)

Vaxt ikən, buradan yayınam gərək,
Yoxsa şeytana da bu qurar kələk!
(Qretxenə)

Sizin hansı qəmlə vurur qəlbiniz?

M a r q a r i t a

Cənab, baş tapmadım, siz nə dediniz?

M e f i s t o f e l

(öz-özünə)

Ah, məsum qızcıqaz!
(hərkdən)

Getdim, əlvida!

M a r q a r i t a

Əlvida!

M a r t a

Təkcə bir ricam var, o da –
Budur ki, ərimin harada, necə,
Öldüyü haqqında, mümkünə yalnız,
Yazıb verəsiniz kiçik bir kağız.
Bizlər yaşamışığ el adətincə...
İstədim qəzetdə oxuyum bunu.

M e f i s t o f e l

Ay xanım, arayış, qəzet əbəsdir...
Dünyada hər sözün düz olduğunu
Təsdiqə ikicə şahid də bəsdir.
Bir nəcib dostum var mənim burada,
O da məhkəmədə şahidlik edər...
Bir-bir mən nə desəm, o da təsdiqlər.
Onu gətirərəm sizə arada.

M a r t a

Buyurun, gətirin – gəlin!

M e f i s t o f e l

Çox güman,
Xanım qız da olar burda o zaman.
Səyahətlər etmiş gənkdir – hörmətli,
Qızlarla rəftarı çox nəzakətli!

M a r q a r i t a

Xəcalət çəkərəm onu görəndə.

M e f i s t o f e l

Xəcalət çəkmə heç şahzadədən də!

M a r t a

Axşam gözləyirik bağımızda sizi,
Bu evin dalında... hər ikinizi!

K Ü Ç Ə

F a u s t v ə M e f i s t o f e l

F a u s t

Nə var? Baş tutacaq, baş tutmayacaq?

M e f i s t o f e l

Afərin! Yanırsan eşq atəşinə!
Yaxşıca düşübsən onun peşinə...
Heç qorxma, Qretxen sən olacaq.
Axşam Martagildə onu görərsən.
Arvad da nə arvad, – ara düzəldən!

F a u s t

Çox gözəl.

M e f i s t o f e l

Biz ona əl tutmaq gerek...

F a u s t

Nə olar, çıxarsan xəcalətindən.

M e f i s t o f e l

Bununçün də gerek şahidlik edək
Ki, əri rəhmətə getdiyi zaman
Mərhum Paduyada dəfn edilmişdir.

F a u s t

Pəh, pəh! Bərəkallah! Ağıllı işdir,
Burdan Paduyaya gedək, deyirsən?

M e f i s t o f e l

Santa simplicitas

Yox, canım! Ancaq
Sən, mən deyənləri təsdiq edirsən...

F a u s t

Əgər bundan başqa ağılabatan
Bir sözün yoxdursa – pozuldu plan!

M e f i s t o f e l

Ey mömin bəndə! Sən ömründə məgər
İlk dəfə verirsən yalan şəhadət?
Bəs, Allah, kainat, həyat və bəşər
Haqqında verdiyin tərif! Nəhayət,
De, sən deyildinmi, Faust, bir zaman
Əzm ilə insanın qəlbində olan
Arzudan, xəyaldan dəm vuran? Yox, sən –
Düşünüb dərinə getseydin əgər,
Görərdin ki, bunlar sənə məlumdur –
Cənab Şverdtleynin ölümü qədər.

F a u s t

Sən həm yalançısan, həm də sofistsən!

M e f i s t o f e l

Əlbəttə, sən haqlı olardın, hərgah,
Mən bilməsəydim ki, sən elə sabah
And içib namusa, eşqə, vicdana,
Yazıq Qretxeni aldadacaqsan.

F a u s t

Mən and içəcəyəm ürəkdən ona!

M e f i s t o f e l

Çox gözəl! Sonra də söz açacaqsan
Yəqin ki, sevgidən və sədaqətdən...
Əlbəttə, hamısı səmimi-qəlbədən!?

F a u s t

Əl çək! Kifayətdir! Ürəkdən gələn
Atəşin hissimi, həyəcanımı,
Könüldə kükrəyən bu tufanımı
İfadə etməyə söz tapmır, hərdən,
Fikrim, xəyalımla qanad açaraq,
Bütün kainatı dolaşır, bu vaxt
Ən nəcib sözlərə atıramsa əl,
Qanımda alışan atəşi əgər
Adlandıraramsa əbədi, gözəl, –
Bu, şeytan yalanı deməkdir məgər?

M e f i s t o f e l

Mən haqlı çıxaram yenə hər halda.

F a u s t

Məni rahat burax, rica edirəm.
Hər mübahisədə, hər qalmaqalda
Kim ki, dil-dil ötür, həmişə möhkəm,
O da haqlı çıxır. Haqlı ol yenə,
Əl çək! Bu lazımdır hələlik mənə.

B A Ğ

Marqarita Faustun qolunda. Marta Mefistofel ilə
yan-yana bağda gəzinirlər.

M a r q a r i t a

Mən hiss edirəm ki, çox mərhəmətlə
Siz acıyırsınız mənə ürəkdən.
Səyyahlar xoşlanır şirin ülfətlə
Adətən, hamıya xoş söz deməkdən.
Darıxacaqsınız adi bir qızın
Cansız, maraqsız söhbətlərindən...

F a u s t

Sənin hər baxışın, sənin hər sözün
Üstündür dünyanın hikmətlərindən.

(onun əlindən öpür)

M a r q a r i t a

Ah, əlimdən öpmək? Layiqmi bu əl?
Baxın, necə coddur... tamam qabardır.
Mən hər iş görürəm. Hər şeydən əvvəl
Anam çox təmizkar, çox tələbkardır!

ötüb keçirlər

M a r t a

Demək, günləriniz keçir səfərdə?

M e f i s t o f e l

Bəli, vəzifəmiz belədir ki, biz
Gah bu şəhərdəyik, gah o şəhərdə.
Nə dincliyimiz var, nə məskənimiz,

M a r t a

Gənclik illərini daim sərazad
Yaşamaq istəyir dünyada insan.
Lakin əldən salır insanı həyat...
Bir də görürsən ki, artıq qocasan,
Təksən... illər ötüb, gedir sürətlə!

M e f i s t o f e l

Mən də gözləyirəm onu dəhşətlə.

M a r t a

O halda ağıllı məsləhəti siz
Gərək, dost, vaxtında eşidəsiniz!
Ötüb keçirlər.

Marqarita

Bəli, gözdən uzaq – könüldən iraq!..
Vərdiştir sizdəki bu nəzakət də,
Sizin dostlarınız olub, olacaq,
Məndən də ağıllı, yüksək, əlbəttə.

Faust

Ağıllı dediyin adamlar ancaq
Bil ki, ya lovğadır, ya da lap axmaq?

Marqarita

Necə?

Faust

Ah, bu məsum sadəlik, saflıq,
Bilsəydi nə qədər o müqəddəsdir!
Bütün bu mütilik, bu utancaqlıq
Saf ürəkdən gələn ilahi səsdir!

Marqarita

Siz məni salsanız bircə an yada,
Anaram illərlə sizi dünyada.

Faust

Deyəsən, evdə çox qalırsınız tək?

Marqarita

Bəli, təsərrüfat, ev-eşik... gerek
Bunlara baxasan. Qulluqçumuz yox,
Odur ki, hər işi özüm görürəm.
Bişirir, düşürür, ev süpürürəm.
Ona görə yox ki, biz kasıbıq çox...
Heç pis dolanmırıq biz özgələrdən.
Atamdan yaxşıca bir mülk qalıbdır,

Mərhum sağlığında bağ da salıbdır...
Günlərim dinc keçir indi nisbətən,
Tək bir qardaşım var, əsgər gedibdir,
Bir bacım da vardı, vəfat edibdir...
Başım qarışırdı onunla bir vaxt.
Razıydım çəkməyə hər zəhmətini,
Təki sağ qalaydı o yazıq uşaq!
Zavallı körpənin məhəbbətini
Qəlbimdən çıxara bilmirəm, gerçək.

Faust

Sənə bənzərmişsə, mələkmis, demək.

Marqarita

Ona mən baxardım. Hamıdan artıq
Mehrini salmışdı mənə... O yazıq
Atam ölən ili dünyaya gəldi.
Anam da yatağa düşdü bir müddət,
Yaman zəiflədi, yaman incəldi,
Onda süd verməyə olmadı taqət.
Odur ki, uşağa mən baxdım ancaq...
Verdim keçi südü, su öpə-öpə,
Get-gedə dirçəlib çabalayaraq,
Dizlərim üstündə böyüdü körpə.

Faust

Yəqin ki, xoşbəxtdin o zaman qəlbən!

Marqarita

Ağır saatlar da olurdu bəzən...
Gecələr körpənin beşiyini mən
Yerimin içindən yürgələyirdim.
O yuxuya getcək, mürgüləyirdim,
Tez-tez ayıldardım o tərpənəndə...
Gah yanıma salar, gah süd verərdim,
Körpə yatmayanda, dincəlməyəndə,
Alıb qucağımda hey gəzdirərdim.

Səhər yenə yuyar, silər, süpürər,
Bazara yüyürər, evə yüyürər...
Günlərim keçsə də min əziyyətlə,
Yeyər, yuxulardım amma ləzzətlə.

Keçib gedirlər.

M a r t a

Subay kişiləri yola götürmək,
Eh, yazıq qadınlar, çətindir, yaman!

M e f i s t o f e l

Biz yola gələrək, – təki sizin tək
Ola başımıza bir ağıl qoyan...

M a r t a

Eləysə, düzünü deyin, nə olar,
Yəqin ki, sizin bir gözaltınız var!

M e f i s t o f e l

Atalar deyib ki: varsa öz evin,
Ağıllı arvadın, –xoşbəxtsən, sevin!

M a r t a

Olubmu elə bir mehriban, yaxın?

M e f i s t o f e l

Görmüşəm hər yerdə hörmət, nəzakət.

M a r t a

Yəni olmayıb ki, ciddi məhəbbət?

M e f i s t o f e l

Qadınla zarafat etməkdən saqın!

M a r t a

Fikir vermədiniz, yox, mən deyənə.

M e f i s t o f e l

Təəssüf!.. Bircə şey aydındır mənə,
Mərhəmətlisiniz...

Keçib gedirlər.

F a u s t

Bağa girəndə,
Məni tanıdınmı, mələyim, dərhal?

M a r q a r i t a

Özümü itirdim sizi görəndə...

F a u s t

Bağışla, əzizim, mən, çox ehtimal,
O gün, sən kilsədən gələndə, səhər,
Küçədə kobudluq etdim bir qədər...

M a r q a r i t a

Məni lap tər basdı. Çünki heç bir kəs
Haqqımda pis bir söz deməyib hələ.
“Cənab nə cürətlə söz atsın belə?” –
Düşündüm, yəqin ki, bir hərəkətim
Cənabın gözüne yüngül görünüb...
Lakin olan olub, etiraf edirəm,
Nifrət bəsləmədi sizə heç könül,
Sizə qəzəblənə bilmədiyimçün,
Özümə acığım tutdu bütün gün.

F a u s t

Ah, gülüm!

Marqarita

Buraxın!

(Bir çobanyasdığı çiçəyi dərib, yarpaqlarını bir-bir qoparmağa başlayır)

Faust

Sən nə dərirsən?

Dəstə düzəldirsən, əklil hörürsən?

Marqarita

Yox, boş əyləncədir...

Faust

Necə? Əyləncə?

Marqarita

Bu sizə gülməli görünər mənə...

(Çiçəyin yarpaqlarını yolur və nə isə pıçıldayır.)

Faust

Nə pıçıldayırsan, təkrar edərək?

Marqarita

(yavaşcadan)

Sevir, sevmir... sevir, sevmir...

Faust

Məsum mələk!

Marqarita

(davam edir)

Sevir məni – sevmir məni... sevir, sevmir...

(axırncı yarpağı qoparıb fərəhlə ucadan)

Sevir məni, sevir məni!

Faust

Quzum, xoş müjdəsi bu tərə güllərin,
Xeyir-duasıdır sənə göylərin!

Başa düşürsənmi? O, sevir səni!

(qızın hər iki əlindən tutur)

Marqarita

Ah, mən titrəyirəm!

Faust

Qorxma tük qədər!

Qoy, qoy əllərini sıxım əlimlə,
Gülüm, bu baxışlar sənə dilimlə

Deyə bilmədiyim sözləri deyər:

Gəl, bir-birimizə biz olaq fəda,

Sonsuz bir nəşədir, gülüm, bu sevda,

Sonsuz! Sona yetmə məhv olarıq biz!

Yox, yox, əbədidir, səadətimiz!

Marqarita onun əllərini sıxır və əlindən qurtulub qaçır.

Faust bir müddət fikrə dalmış halda dayanır, sonra onun ardınca gedir.

Marta

(yaxınlaşaraq)

Qaranlıq düşdü lap.

Mefistofel

Daha biz gedək.

Marta

Mən sizi saxladım hələ bir qədər,

Lakin acı dildən özünü görək

Burda qoruyasan. Hər axşam-səhər

Burda adamların işi-peşəsi

Pusmaq, göz qoymaqdır addımımıza.

Heç nədən düşərsən dilə-ağıza!

Bəs, gənclərin niyə gəlməyir səsi?

M e f i s t o f e l

Uçub xəyabanla gedir, bax, onlar,
Oynaq kəpənəkdir hər biri guya.

M a r t a

Deyəsən, oğlanın qıza meyili var.

M e f i s t o f e l

Qızın da oğlana. Belədir dünya!

BAĞIN İÇİNDƏ BİR KÖŞK

Marqarita yüyürüb qapının dəlində gizlənir və barmağını
dodaqlarına qoyub deşikdən baxır.

M a r q a r i t a

Gəlir!

F a u s t

(gəlir)

Tutdum, daha qaça bilməzsən!
(onu tutub öpür)

M a r q a r i t a

(qucaqlayıb öpür)

Əzizim, sevirəm mən səni qəlbən!

M e f i s t o f e l qapını döyür.

F a u s t

(ayağını yerə vuraraq)

Kimdir:

M e f i s t o f e l

Özgə deyil!

F a u s t

Donuza bax, ha!..

M e f i s t o f e l

Dostum, vidalaşmaq vaxtıdır, daha!

M a r t a

(gəlir)

Bəli, cənab, gecdir, dağılaq görək...

F a u s t

Mən sizi ötürə billəmmi bir az?

M a r q a r i t a

Yox, anam nə deyər... əlvida!

F a u s t

Mən də getməliyəm, ləngimək olmaz demək,
Gecəniz xeyirə qalsın! Di gedək!

M a r t a

Adyö!

M a r q a r i t a

Sağlıq olsun, yenə görüşək!

Faust və Mefistofel gedirlər

M a r q a r i t a

Ya rəbb! Bu ağıllı, bilikli adam
Nələr düşünməyir, ah, nələr, nələr!
Mən onun önündə, elə bil, lalam...
O hər nə deyirsə, yuyur məni tor.
Bir "bəli" deyirəm, yeri düşəndə.
Bilmirəm nə tapıb o yazıq məndə?!
(Gedir)

MEŞƏ VƏ MAĞARA

F a u s t

(tək)

Ey böyük, qüdrətli ruh! Nə arzu etdimsə mən,
Sən verdin, verdin mənə. Bəli, sən əbəş yərə
Zühur etmədin o gün alovların içindən.
Verdin mənim hökmümə həm gözəl təbiəti,
Həm də ondan zövq alıb qanadlanmaq qüdrəti...
Sən mənə yalnız soyuq bir nəzər salmaq deyil,
Yaxın bir dost qəlbi tək, ta dərinliklərə dək,
Boylanmaq imkanı da verdin ki, hər sirri bil!
Sən canlı xilqətləri gözlərimin önündən
Keçirib sıra-sıra, öyrətdin –necə, harda –
Kolluqlarda, havada, sulara, dalğalarda
Doğma qardaşlarımı fəhm ilə tanıyım mən.
Gecə tufan dağları, meşələri saranda,
Nəhəng şam ağacını kökündən qoparanda,
Şaqqıldayan gövdələr, şax budaqlar qıranda,
Dağlarda əks-səda verən qorxunc uğultu
Dəhşətli hayqıranda,
Sən getirib məni bu
Sakit və etibarlı mağaraya çıxartdın.
Qəlbimin büründüyü pərdəni açıb atdın.
Təklidə mənliliyi göstərdin mənə üryan!
Mehriban işıqlı ay, ruhumu oxşayaraq,
Ucaldıqca göylərə, keçmiş əyyamın uzaq
Gümüşü kölgələri, qayalar, nəmli kollar
Üzərində sayrışıb, parıldadıqca par-par,
Munis gözəlliyini artırdı təbiətin.
Mən indi başa düşür, indi dərk edirəm, ah,
Bəşər kamala yetmiş oğlu deyil xilqətin!
Lakin məni get-gedə bu allahlara məxsus
Nəşələr aləminə yaxınlaşdıranda sən,
Mənə bir yol yoldaşı qoşubsan, indi onsuz
Keçinə bilmirəm mən.
Buz nəfəsi məhv edir verdiyin hər neməti,

Məni öz nəzərində alçaldır o, bir az da...
Misilsiz bir gözələ qəlbimdə məhəbbəti
Odlandırır. Yandırır məni onun həsrəti,
Yandırır, məhv oluram çılgın bir ehtirasda...

M e f i s t o f e l gəlir.

M e f i s t o f e l

Tərki-dünyamısan, ey evi bərbad,
Yormadımı səni bu yekrəng həyat?
Pis deyil – bir dəfə onu dadasan...
Lakin sonra yenə, yaxşı olar ki,
Yeni bir aləmə sən can atasan!

F a u s t

Günün bu xoş vaxtı incitmə məni,
Bundansa özünə başqa iş axtar!

M e f i s t o f e l

Özündən çıxma heç! Tərk edib səni
Lap bu gün gedərəm, getməyə nə var!
Lakin bilirəm ki, ciddi demirsən.
Düzü sənin kimi nanəcib, dəli,
Kobud bir adamla dostluq edəli
Lap əldən düşmüşəm... Sir-sifətindən
Bilmək olmur nədir qəlbindən keçən.

F a u s t

Başlandı!.. Tökükcə, demək, zəhləmi
Sənə bir sağ ol da deyim, eləmi?

M e f i s t o f e l

Ey bədbəxt yer oğlu! Bilmirəm mənə
Necə keçinərdin sən bu həyatda?
Mən səni qurtardım başsız-yüvənsiz

Düşgün xülyalardan bir müddət, hətta,
Mən olmasa idim, sən bu dünyadan
Köçüb getmiş idin indi, çox güman.
Niyə bayquş kimi öz ömrünü tək –
Tənha keçirirsən mağaralarda?
Yoxsa, yem gəzirsən sən də bağa tək
Su sızan mamırlı boz qayalarda?
Tapıbsan əcəb iş, gözəl məşğələ!
Alimlik canından çıxmayıb hələ!

F a u s t

Əgər bilsəydin ki, bu səhra mənə
Qaytarıb nə qədər həyat qüvvəti,
Şeytan xislətinlə dağıdıb yenə
Pozardın, əlbəttə, bu səadəti.

M e f i s t o f e l

Bəli, lap ilahi, xoş səadətdir –
Gecəni qayalar üstündə yatmaq.
İlik damarına yerin əl atmaq,
Yeri-göyü qucmaq gözəl adətdir!
Allaha bərabər bilib özünü,
Altı gün ərzində bu yer üjzünü
Yaradan qüvvəti qəlbində duymaq,
Qürurla yeni bir sevdaya uymaq
Və bu nəşə ilə əriyib guya,
Kainat qoynuna – xilqətə varmaq;
Lakin yer övladı olduğunu da,
Ən nəcib, ən yüksək bir duyğunu da
Deyə də bilmirəm... nəylə qurtarmaq!

(ədəbsiz bir hərəkət edir)

F a u s t

Tfu, murdar!

M e f i s t o f e l

Xoş gəlmir! Bəli murdardır.
Sizin tüpürməyə haqqınız vardır!
Əxlaqlı ürəkdən keçəni heç vaxt
Eşitmək istəməz əxlaqlı qulaq!
Yaşa, nə deyirəm, sən bu varlıqla,
Aldat öz-özünü riyakarlıqla.
Bu hal davam etsə, qul olacaqsan
Acı şübhələrə, boş xüyalara.
Solub gündən-günə saralacaqsan.
Əlin yetməyəcək bir də o yara.
Bəsdir, gözləməkdən yorulmuş o qız,
Boğulur əlində qəmin, kədərini.
Sənə min könlükdən vurulmuş o qız,
Yadından çıxmırsan heç o dilbərin...
Dağ çayları kimi coşub çağlayan
Eşqin, məhəbbətin sənə bir zaman
Axar tökülərdi onun qəlbinə.
De, nədən quruyub o çaylar yenə?
Məşələr sultanı olmaqdansa sən,
Get o səadətdən tut ikiəlli.
Ey möhtərəm cənab, gərək verəsən
İndi sən o qıza ümid, təsəlli
Gündüzü, gecəsi yoxdur; o mələk –
Daha dözə bilmir bu intizara...
Pəncərə önündə durub yenə tək,
Baxır gəlib-keçən ağ buludlara.
Cah sakit görünür, gah da çox qəmli.
“Bir quş olsa idim” – deyə yazıq qız
Bir nəğmə oxuyur, gözləri nəmli...
Daima pərişan, daima yalqız,
Lakin, məftun, vurğun!

F a u s t

Ah, ilan! İlan!

M e f i s t o f e l

Tutdum damarını deyəsən, aha!

F a u s t

Rədd ol, məlun şeytan! Rədd ol buradan!
O qızın adını tutma bir daha!
Gəl, o şux əndamın həsrətini sən
Bu dəli könlümə salma yenidən.

M e f i s t o f e l

Qız elə bilib ki, qaçıbsan tamam...
Ayrı nə ad versin, heç bilmir adam!

F a u s t

Hamıdan yaxındır mənə o dildar,
Canım fəda olsun, onun səsine.
Mən qibtə edərim, o gül dodaqlar
Toxunsa İsanın cənazəsinə.

M e f i s t o f e l

Mən də qibtə etdim, bu vaxt az qala
Gülşəndə yatışan bir cüt marala...

F a u s t

Rədd ol, oğraş!

M e f i s t o f e l

Budur, söylərsən, bəli...
Lakin gülməlidir, bu çox gülməli!
Kişini-arvadı xəlv edən zaman
Həmin nəcib işə qiymət verərək,
Özü sövq etmişdir buna yaradan...
Yaxşı, ufuldama, daha qalx, gedək!
Cəld ol, aparmırlar ölümə-dara,
Yara qovuşmağa gədirsən, yara!..

F a u s t

Onun qoynundadır göyün cənnəti!
Köksünə baş qoyub dincəlsəm də mən,
Bil ki, duyacağam daha dərindən
O biçarə qəlbi didən möhnəti.
Bax, mən insanlıqdan qovulmuş mürtəd,
Bir sərsəm qaçqınam, evsiz-əşiksiz;
Bax, mən zirvələrdən alaraq şiddət,
Bir baş uçuruma uçan bir həris,
Çılğın şələləyəm. O sərvciyəz də
Yaxın çəməndəki bir evciyəzdə
Yaşayır sadə bir məsumiyyətlə,
Adi ev işiylə, adi zəhmətlə
Özünün dar, məhdud aləmindəcə...
Bəs, mən? Ey Allahın xoşu gəlməyən
Məlun, de azmıdır, azmıdır səncə
O yalçın dağlar ki, edərdin xınc-xınc?
Bəs, onun bu sakit aləmini sən
Nə üçün tarımar etdin? Ey qorxunc
Cəhənnəm alovu, al bu qurbanı!
Gəl qısalt qəlbimi üzən hər anı!
Qoy nə çıxacaqsa, çıxsın qarşıma,
Qoy nə gələcəksə, gəlsin başıma,
Qoy sığınsın mənə o bəxtiqara,
İkimiz bir gedək uçurlara!

M e f i s t o f e l

Bax, yenə qaynayır? Yenə kükrəyir!
Get, get təsəlli ver, təskin et, axmaq!
Elə ki, bir çıxış yolu görməyir,
Fəci bir xitamla bitir yaşamaq.
Cürətli olmalı kişi həyatda!
Sən ki, artıq az-çox şeytanlaşmısan.
Dünyada bir zəhləm gedən var, – o da
O da ruhdan düşmüş şeytandır, inan!

QRET XENİN OTAĞI

Q r e t x e n

(*tək, cəhrə dalında*)

Qayıtmaz qayğısız
Gəncliyim bir də,
Qayıtmaz körpə qız
Dincliyim bir də.

Onsuz yer, göy bütün
Qara geyinər.
Dünya mənimçün
Məzarə döner.

Huşum başda deyil,
Ah, bu nədəndir?!
Ürəyim, elə bil,
Zədən-zədəndir.

Qayıtmaz qayğısız
Gəncliyim bir də,
Qayıtmaz körpə qız
Dincliyim bir də.

Pəncərədən baxar,
Gözlərəm, gəlməz.
Gah da evdən çıxar,
Səslərəm, gəlməz.

Yerişi qürurlu,
Duruşu mərdi.
Təbəssümü nurlu,
Baxışı sərti.

Nitqi cazibəli,
Səsi mehriban.
Nəvazişli əli,
Öpüşü... Aman!

Qayıtmaz qayğısız
Gəncliyim bir də.
Qayıtmaz körpə qız
Dincliyim bir də...

Həsreti könlümdə
Alışır hər dəm.
Ah, onu qoynumda
Saxlaya bilsəm!

Gülləm gəlişiyə,
Gözlərimdə yaş!
Bir son öpüşüylə,
Can verəydim, kaş!

MARTANIN BAĞI

Marqarita və Faust

Marqarita

Söz ver mənə, Henrix!

F a u s t

Hazıram hər an!

Marqarita

Açıq de, necədir din ilə aran?
Sən yaxşı adamsan, iddiasızsan,
Lakin dinə bir az etinasızsan.

F a u s t

Burax... Bilirsən ki, səni sevirəm!
Sevdiyim adamçün canımı verrəm!
Etihad hər qəlbə girər bir donə,
Lakin həddi nədir toxuna bir kəs...

Marqarita

Bu azdır, inanmaq lazımdır ona!

Faust

Lazımdırımı, məgər?

Marqarita

Ah, sən müqəddəs
Dini ayınlərə etmirsən hörmət.

Faust

Yox, hörmət edirəm.

Marqarita

Sıdq ürəkdən yox.
Kilsədə etmirsən çoxdan ibadət...
Bəs, Allaha necə inanırsanmı?

Faust

Kim deyə bilər ki, inanıram çox?
De, bunun cavabı sənə, asanmı?
Soruşsan keşisdən, müdrik qocadan,
Heç kəs bu suala, bil ki, heç zaman
Cavab verə bilməz... Verən də ancaq,
Bil ki, ancaq səni ələ salacaq.

Marqarita

Demək, inanmırsan?

Faust

Ah, necə deyim?
Kim ona ad verə bilər, mələyim?
Kim cəsarət edib iqrar edər ki, –
İnanıram mən!

Ya kim ürək edib deyə bilər ki, –
İnanmıram mən!

Bütün kainatı təmsil eləyən
Və bütün varlığı hişf edən odur.
Onun hökmündəyik sən, mən əzəldən,
O bizi qoynuna alıb qoruyur.
Başımız üstündə səmavi bir tağ,
Möhkəm ayağımız altında torpaq;
Mehriban ulduzlar sayrışıb, sənə,
Bizi seyr etmirmə göydən hər gecə?
Gözlərim baxmırmı, de gözlərinə,
Çəkmirmə fikrini, hissini xilqət
Gözə görünməyən, görünən, fəqət
Açılmaz gizli sır dənizlərinə?
Qoy sarsın qəlbini bu hiss, bu hikmət,
Sən bu hissiyyatda tapsan səadət,
Ona istədiyin adı ver sabah,
De: sevgi, səadət, ürək ya Allah!
Heç bir ad vermərəm hələ ona mən.
Hissiyyat – hər şeydir, sonsuz ümmandır.
Ad isə quru səs... Fərz elə ki, sən:
O, al şəfəqləri örtən dumandır.

Marqarita

Çox gözəl söylədin, bunu, əzizim!
Hərdən kilsədə də bunları bizim –
Keşiş deyir, amma ayrı sözlərlə...

Faust

Göylərin altında, bəli, yüzlərlə
Ürək bunu deyir hər gün, hər gecə,
Hərə öz sözüylə, öz dilindəcə...
Mən də öz dilimlə desəm, nə olar?

Marqarita

Düzü, sənə qulaq asdığım zaman,
Qəlbim sakit olur... Lakin bir iş var –
Səndə əsər yoxdur xristianlıqdan.

Faust

Ah, sevimli körpə!

Marqarita

Bir də doğrusu,
Məni məyus edir dost bildiyin bu...

Faust

Kim? Kimlər?

Marqarita

Həmişə yanınca gəzən
O kişidən, nəse qorxuram, bəzən.
Hiyləgər baxışı, o iyrənc üzü,
Könlümdə kin, nifrət doğurur, düzü.
Ürəyim hər dəfə sancır görəndə,
Bu qorxu, nədəndir, bilmirəm, məndə?!

Faust

Ondan qorxma, quzum!

Marqarita

Onu hər zaman
Səninlə görəndə, qanım qaralır.
Daim adamlara mehriban olan
Könlümü qaranlıq bir dəhşət alır.
Nə qədər üzürsə könlümü həsrət,
Artır bir o qədər qəlbimdə nifrət.
Məncə, həm alçaqdır, o, həm fitnəkar.
Böhtansa, əfv etsin qoy pərvərdigar!

Faust

Bəli, dünyamızda var belələri!

Marqarita

Yox, mən yaşamazdım belələriylə!
Qapıdan, elə ki, girir içəri,
Kinli, istehzal nəzərləriylə
Baxınır ətrafa – sanki cəlladdır,
Dünyada hər şeyə, elə bil, yaddır.
Yoxdur ürəyində onun məhəbbət,
Bu onun üzündə yazılıb xətt-xətt.
Səninlə olanda, hiss edirəm mən
Həmişə özümü xoşbəxt, azad, şən.
Lakin o gəlincə, necə söyləyim,
Sıxılır, varlığım...

Faust

Həssas mələyim!

Marqarita

Bu duyğu, nədənsə, güclüdür məndə,
O, bizə birlikdə hər rast gələndə,
Sənə olan eşqim, elə bil, sönür.
Qalmır duaya da məndə iqtidar.
Yəqin ki, səndə də olur bu hallar.

Faust

Ondan xoşun gəlmir!

Marqarita

Mən gedim evə,
Gecdir...

Faust

Heç görəsən, asudə, rahat
Səni öz bağrıma basıb, bir saat
Dincəlmək qismətim olacaqmı, ah!

Marqarita

Otaqda mən təkcə yatsaydım hərgah,
Qoyardım qapımı bu gecə açıq.
Lakin anam mənim yatır çox ayıq.
O bizi bir yerdə görse bircə an,
Elə oradaca ölərəm, inan!

Faust

Sən narahat olma! Buna çarə var.
Al bu şüşəciyi. Bax, bu şüşədən
Sən onun suyuna üç damcı töksən,
Arvadı o saat yuxu aparar.

Marqarita

Mən nələr etmərəm səninçün, aman!
Bir zərər verməz ki, ona bu dərman?

Faust

Zərəri olsaydı, verərdim məgər?

Marqarita

Səni görən kimi, bilmirəm nədən,
Sənin iradənlə yaşayıram mən.
Nələr etməmişəm səninçin, nələr?
Nə qalıb güzəştə getməyim sənə?
(gedir)

Mefistofel

(gələrkə)

Getdi meymuncığaz, deyəsən, yenə?

Faust

Pusurdunmu bizi?

Mefistofel

Söhbətinizdən
Bəli, xəbərdaram – doktor cənaba
Moizə oxudu katexizisdən.

Dərs alıb – batdınız yaxşı savaba.
Adətən, ram edib mömin kişini,
Qızlar etibarlı tutar işini.

Faust

Ey məlun bədheybət! Duymursan məgər,
O saf etiqaqlı məsum qəlbi sən?
De, hiss etmirsənmi o qız nə qədər
Xoşbəxtdir eşqinin ülvyyətidən?
Ya görmürsənmi ki, əziz dostunun
Yoldan sapdığını duyduqca, onun
Qəlbi iztirabla çırpınır, qəddar?

Mefistofel

Şəhvətpərəstlərin yekəsi! İdbar!
Boynuna ip salıb oynadır qız, bax!

Faust

Çirkabdan atəşdən törəmə alçaq!

Mefistofel

Amma sir-sifətdən qız bir şey qanır.
Məni görən kimi, qanı qaralır...
Çöhrəmin maskası altında pünhan
Gizli niyyətləri duyur, zənnimcə.
Ya bir dahi bilir məni, ya şeytan.
Ha-ha!.. demək bu gün... demək bu gecə?

Faust

Sənə nə dəxli var?

Mefistofel

Niyə ki, mən də
Bir az öylənirəm göz yetirəndə.

QUYU BAŞINDA

Q r e t x e n v ə L i z x e n ə l l ər i n d ə s ə h ə n g

L i z x e n

Ay qız, Varvaradan xəbərin varmı?

Q r e t x e n

Yox, adam içinə az çıxıram mən.

L i z x e n

Sivilla söylədi... yalan olarmı?!
Qız yaman kələyə düşüb, deyəsən...
O daha burnunu dik tuta bilməz!

Q r e t x e n

Axı, nə olub ki,?

L i z x e n

Bilməsin heç kəs:
İşi çox əngəldir, çox dumanlıdır –
Qızıcığaz, sən demə, ikicanlıdır!

Q r e t x e n

Ah!

L i z x e n

Aldı payını axır utanmaz!
Yapışb qopmurdu cavan oğlandan.
Gəzməyə onunla çıxırdı hər yaz.
Bayramda, oyunda bir addım ondan
Kənarda durmazdı. Oğlan da hərdən
Şəraba, qoğala qonaq edərdi.
Qız çox bədgümandı gözəlliyindən.

Nə utanmaq bilər, nə ar bilərdi.
Bəzən hədiyyə də alardı arsız.
Öpər, yalardılar bir-birlərini...
Gül tək dərildi də, atıldı da qız!

Q r e t x e n

Ah, bədbəxt qızıcığaz!

L i z x e n

Olmaya ona
Ürəyində yanır? Bəs, günlərlə biz
Salıb mehrimizi cəhrəyə, yuna,
Evdən çıxmayanda, o, maneəsiz
Qapıda gözlərdi öz məşuqunu.
Qaranlıq döngədə vaxtın-saatın
Necə keçdiyini bilməzdi əsla!
Qoy indi canilər geyən libasda
Durub qarşısında o camaatın
Müqəddəs kilsədə hey tövbə etsin!

Q r e t x e n

Yəqin, evlənəcək onunla oğlan!

L i z x e n

Axmaq ha deyil o? Fərasəti var,
Gözünə döndüyüm, çıxıb aradan...
Tapacaq indi də başqa yerdə yar...

Q r e t x e n

Yaxşı iş görməyib oğlan hər halda.

L i z x e n

Evlənsələr belə, bizim mahalda
Gənclər qapıb qaçar toy çələngini,
Biz saman səpərik qapılarına...

Q r e t x e n
(evə gedə-gedə)

Yolundan sapanın mən də bir zaman
Çalardım aləmə qara zəngini.
Qara boyaları yaxıb hiddətlə,
Əsərdim, coşardım mən də şiddətlə!
Necə acı sözlər tapıb deyərdim!
Bununla ürəyim soyumayanda,
Ah, bəzən özümü necə öyrədim!
Deyərlər: heç kəsə gülmə cahanda,
Sənin də başına gələ bilər bu...
Budur, bax, özümün başıma gəldi!
Məni bu günaha sövq edən duyğu
Necə cazibədar, necə gözəldi!

ŞƏHƏR BÜRCÜ QARŞISINDA

Divar girintisində Mater dolorosanın heykəli,
onun qarşısındakı güldanlarda çiçəklər.

Q r e t x e n
(güldana təzə çiçəklər qoyaraq)

Ey qəlbi mərhəmətli,
Baxışları şəfqətli,
Öz müqəddəs üzünü çevir, bax mənə bir an!

Bağrında saplı qılinc,
Ana ürəyin xınc-xınc,
Ah, çarmıxa çəkilmiş öz oğluna baxırsan!

Gözlərin göyə dalıb,
Fəryadların uçalıb
Elə bil ki, çatacaq bu saat fələklərə.

Qəlbimin möhnətini,
Ağrımın dəhşətini,
Bəs mən necə çatdırım rəhmsiz ürəklərə!?

Ancaq indi bircə sən,
Bir sən duya bilərsən
Qəlbimdə hansı arzu, hansı həsrət çağlayır...

Nə günüm, nə gecəm var,
Sinəmdəki yaralar,
Hara getsəm ağrıyır!.. Ağrıyır, ah, ağrıyır!

Könlümün həmdəmi qəm,
Göz yaşım gülə şəbnəm...
Gözlərim qan-yas töküüb ağlayır, hey ağlayır!

Yuxudan oyanıram,
Od içində yanıram...
Qurtar rüsvayçılıqdan! Özün imdadıma yet!

Ey qəlbi mərhəmətli,
Baxışları şəfqətli
Rəhm et! Sən mənə rəhm et!

GECƏ. QRET XENİN EVİNİN QABAĞINDA KÜÇƏ

Valentin. Əsgər. Qretxeninin qardaşı

Valentin

Bir vaxt məclislərdə, görərdin, budur, –
Sərxoş cavanlardan birisi durur,
Öyünür sevgili məşuqəsiylə.
Sonra bir başqası məğrur səsiylə
Danışır qızların gözəlliyindən...
Nəhayət qaldırır badələri sən,
Gözəllər şəninə sağlıq deyərək,
Fərəhlə içirlər son damlaya dək.
Mənsə dirsəklənib masaya bu vaxt,
Dinməz saqqalımı sıgallayaraq,
Dinlərdim onları, gedib xəyala...
Sonra da əlimdə dolu piyala,

Deyərdim: hərənin bir cür zövqü var,
Lakin, deyin görüm, igid oğlanlar,
Bacım Qretel tək bu vilayətdə,
Bir qız tapıların – ola ona tay?..
Hamı yerbəyerdən: –Yoxdur, əlbəttə!
Gözəllər tacıdır o qız, – deyərdi...
Ətrafda qalxardı bu vaxt hay-haray,
Badələr öpüşər, cingildəyər.
Bayaq boğaz yırtan cavanlar, dərhal,
Susub oturardı bir qıraqla lal...
Lakin indi hirsdən adam az qalır
Divara dırmaşa, saçını yola.
İndi hamı səni, bax ələ salır,
İstəyir kül olub gözünə dola.
Deyib sözarası acı tənələr
İndi dodaqlar büzür mənə hər alçaq.
Onun qabağında töküb mən də tər,
Suçlu adam kimi susuram, ancaq.
Onların ağzını cıradım, inan!
Lakin nə böhtandır bunlar, nə yalan!
O qaraltı nədir? Bax, dura-dura
Gəlir ehtiyatla düz bir baş bura...
Olsa həmin hərif, olsa o alçaq,
Əlimdən salamat qurtarmayacaq!

F a u s t, M e f i s t o f e l

F a u s t

Kisə mehrabında yanan şamların
Şöləsi titrəyib bəzən bir anlıq,
Qatı zülmətində bu axşamların
Necə əriyərsə – mənim də indi,
Nədənsə, qəlbimə çökür qaranlıq.

M e f i s t o f e l

Mənsə gecə vaxtı murova gedən,
Bacalar yanında movuldayaraq
Divarlar dibini oğrunca güdən,

Murov həvəsiylə xoşallanaraq,
Yavaşca belini divara sürdən
Bir oğru pişiyəm indi, elə bil.
Gözəl Valpurgiya gecəsinə, bil,
İki gün qalıbdır, bunu indidən
Bütün vücudumla hiss edirəm mən.
Elə bir gecədə yatmamaq olar.

F a u s t

O xəzinələr ki, nur saçır par-par,
Çıxacağımı üzə torpaq altından?

M e f i s t o f e l

Əmin ol, küpəni çıxaracağsan.
Şübhən varsa əgər, şübhəni tulla!
Özüm bu yaxında baş çəkdim ora,
Küpə ağzınacan doludur pulla.

F a u s t

Bəs, bağışlamaqçün yara, dildara,
Üzük, boyunbağı, tana yoxdumu?

M e f i s t o f e l

Bilmədim azdımı, yoxsa çoxdumu,
Mirvariyyə oxşar nə işə vardı.

F a u s t

Hə, onda yaxşıdır! Yoxsa görüşə
Hədiyyəsiz getmək ayıb olardı.

M e f i s t o f e l

Yox, gərək havayı keyf çəkməyiniz
Sizi heç bir zaman etməsin dilxor!..
İndi mən burada, – fikir verin siz –
Gözəl bir nəğməylə atacağam tor,

Belə tərbiyəvi nəğmə, ansızın,
Ağlını başından sıxarar qızın.

(*Gitara çalib oxuyur*)

İşıqlaşır dan yeri,
Katrinxen, qayıt geri!
Niyə bayaqdan bəri
O qapıda durubsan?

Yox, getmə, getmə ora!
Yazıqsan, düşmə tora!
Çünki qız girən, sonra
Qız çıxmaz o qapıdan!
İnanma and içəndə,
Qızıldan don biçəndə...
Bax, iş-işdən keçəndə
“Salamat qal” – deyər o!
Ay qız, qıyma özünə,
Dönüb baxma üzünə!
Sadiq olsa sözünə,
Bir üzük getirər o.

V a l e n t i n
(*irəli çıxaraq*)

Ey siçan ovçusu! Yaramaz məlun!
Kiminçün oxunur bu gözəlləmə?
Bax, bu gitaranız!.. Burdan rədd olun!
Yoxsa ki, yollaram düz cəhənnəmə!

M e f i s t o f e l

Oldu parça-parça gitaramız lap!

V a l e n t i n

İndi də kölləniz parçalanacaq!

M e f i s t o f e l

Geri durdu yoxdur, ey doktor cənab!
İrəli! Yanımdan ayrılma ancaq!

Çək-çıxart qınından tez öz qəməni!
Sən vur! Vur, heç qorxma, gələn zərbəni
Mən dəf edəcəyəm!

V a l e n t i n

Dəf elə görək!

M e f i s t o f e l

Yoxsa, bacarmaram?

V a l e n t i n

Al, gəldi!

M e f i s t o f e l

Əl çək!

V a l e n t i n

Elə bil şeytanın özü vuruşur!
Vay! Əlim keyidi... qolum üyüşür!

M e f i s t o f e l
(*Fausta*)

Tez ol, vur!

V a l e n t i n

Ah, öldüm!

M e f i s t o f e l

Gəbərdi axmaq!
Biz görək buradan tez uzaqlaşaq!
Adamlar axışır bura ... yubanma!
Polislə dil tapa bilərəm, amma
Bir cəncəl cinayət məhkəməsi var...

Gedirlər

M a r t a
(*pəncərədən*)

Ay haray!

Q r e t x e n
(*pəncərədən*)

Bir çıraq gətirin! Çıraq!

M a r t a
(*əvvəlki vəziyyətdə*)

Gəlin, ay camaat, qılınclasırlar!..

C a m a a t

Budur, bir nəfəri öldürüblər, bax!

M a r t a
(*evdən çıxaraq*)

Qatillər... çıxdılar yoxsa aradan?

Q r e t x e n
(*evdən çıxaraq*)

Ölən kimdir?

C a m a a t

Sənin ananın oğlu!

Q r e t x e n

Özün rəhm et mənə, böyük yaradan!

V a l e n t i n

Ölürəm! Deyəcək sözüm var çoxlu...

Arvadlar! Nə çıxar bu ağlaşmadan?

Barı, yaxın gəlin, eşidin məni...

(*Həm ona yaxınlaşır*)

Qretxen, sən, bacım təzə cavansan,

Yaxşı bacarmırsan hələ peşəni...

Bax, sənə deyirəm öz aramızda,
Sürüşüb pis yola düşən bir qız da
Gərək usta ola! Bunu unutma!

Q r e t x e n

Qardaşım! Nə deyir, pərvərdigara!

V a l e n t i n

Yox, yox, sən Allahın adını tutma!
Artıq olan olub, yox buna çara!
Biriylə başladın əvvəl bu işi,
Tezliklə onların sayı artacaq,
Ələ keçirəcək səni on beşi;
Sonra bütün şəhər, bax, əl atacaq...
Dünyaya gələndə bir rüsvayçılıq,
Çəkərlər gecədən üstünə pərdə...
Gizli saxlayarlar əvvəl hər yerdə...
Sonra yaşa dolar-sərbəst, başaçıq
Axşam da, səhər də, lap günorta da
Abı-həya bilməz, gözər ortada...
Günaha batdıqca, daim can atar
Görünsün aləmə gün işığında...
Eybəcər cizgilər üzündən artar,
Qalmaz o əvvəlki yaraşığı da.
Gözlərim önündə, bacım, indidən
Görürəm sənin də o gününü mən!
Bilirəm... Namuslu hər bir vətəndaş,
Xoralı meyiddən gen qaçan kimi,
Səndən üz çevirib qaçacaq sabah!
Gözlərin bir gözə sataşan kimi,
Yerə girəcəksən utandığından.
Qızıl zəncir taxıb, bir də heç zaman
Kilsədə ibadət etməyəcəksən!
Ömrünü-gününü dilənçilərlə,
Bədbəxt şikəstlərlə keçirəcəksən!
Allah o dünyada bağışlasa da,
Sənə lənət olsun, qoy bu dünyada!

M a r t a

Dua et, ruhunu tapsır Allaha,
Böhtan oxumaqla batma günaha!

V a l e n t i n

Sən, aradüzəldən sısqqa kaftarı
Möhkəm əzişdirə bilsəydim, hərgah,
Bilirəm, əfv edib mənə bunları
Bütün günahımdan keçərdi Allah!

Q r e t x e n

Ah, qardaş!.. İlahi, sən rəhm et, barı!

V a l e n t i n

Dedim ki, nahaqdır bu göz yaşları!
Atıb namusunu, əvvəl zərbəni
Qəlbimə sən vurdun... Nə deyirəm, vur!
Tanrı hüsuruna qardaşın sən
Əsil əsgər kimi gedir pak, cəsur!

(Ölür)

K İ L S Ə

İbadət mərasimi. Orqan sədaları və xor.

Q r e t x e n camaat arasında. Onun arxasında şər m ə l a i k ə s i.

Ş ə r m ə l a i k ə s i

Qretxen, yadımdamı,
Bir vaxt pak və günahsız,
Bu mehrab qarşısında
Səndin o diz çökən qız!
Əldə dua kitabı, –
Dualar oxuyardı
Məsum qəlbli bir uşaq.
Qəlbinin yarısında qüdrətli böyük Allah,
Yarısında oyuncaq!

Qretxen, de hardadır, hardadır huşun, başın?
Niyə axır göz yaşın?

De, o hansı günahdır ürəkdə gizli qalır!

Səni əzaba salır?
Yoxsa dua edirsən
Əzab içində bir gün
Əbədi yatırdığın
O yazıq anan üçün?
Ya qapı kandarına
Tökülən o qan nədir?
Ürəyinin altında
Ehtiyatla tərpenən,
Öz varlığıyla əni
Qorxuya salan nədir?

Q r e t x e n

Eyvah! Bu hər tərəfdən
Üstümə hücum çəkən
Fikirilər pəncəsindən
Necə xilas olum mən?

X o r

Dies irae, dies illa
Solvat saeculum in favilla.

Orqan sədaları

Ş ə r m ə l a i k ə s i

O göylərin qəzəbi
Tutacaq səni bir gün!
Qəbrin tərpenəcəkdir,
Ürəyin əsəcəkdir.
Odlarda yanmaq üçün,
Son dinclik məskənini
Ruhun tərk edəcəkdir.

Q r e t x e n

Ah, burdan gedə bilsəm!
Ah, bu orqanın səsi
Elə bil, mənə boğur...

Eyvah, bu xor nəğməsi
Nəfəs almağa qoymur!

X o r

Judex ergo cum sedebit,
Quidquid late, adparetbit
Nil inultum remanebit.

Q r e t x e n

Nəfəsim lap daralır,
Boğuluram, inan ki.
Bütün tağlar, sütunlar
Çökür üstümə sanki...
Hava, hava çatmır, ah!

Ş ə r m ə l a i k ə s i

Qaç! Rüsveyçılıq, günah
Çıxacaq üzə yenə!
Sən rüsvey oldun, eyvah!
Havamı? Yazıq sənə!

X o r

Quid sum miser tunc dicturus?
Quem paronum rogaturus,
Qum vix justus sit securus?

Ş ə r m ə l a i k ə s i

Nurani simasını
Çevirər hər müqəddəs;
Mübarək əlini də
Uzatmaz sənə heç kəs!
Yazıqlar olsun sənə!

X o r

Quid sum miser tunc disturus?

Q r e t x e n

Qonşu, kömək et mənə!
(Özündən gedir)

VALPURGIYA GECƏSİ

Hars dağları. Şirke və Elend köndlərinin ətrafı.

F a u s t və M e f i s t o f e l

M e f i s t o f e l

Minmək istərdinmi sən süpürgəyə?
Həvəslə minərdim mən bir təkəyə...
Mənzilə çatmaq biz, getsək belə.

F a u s t

Məni ayaqlarım aparır hələ.
Mənə kifayətdir, bax, bu dəyənək.
Yolu qısaltmağın nə mənası var?
Xoşdur bu dərəylə, tərəylə getmək.
Şırıltıyla axan balaca çaylar,
Yosunlu qayalar, hər ağac, hər kol,
Qəlbə fərəh verir, uzandıqca yol.
Budur, yaşıllaşan hər ağcaqayın,
Hər şam meşəciyi sakit, arxayın.
Burda nəfəs alır indi baharla
Çırpınır ürək də xoş duyğularla.

M e f i s t o f e l

Mənə təsir etmir dediyin bahar.
Qış hələ canımda sürür hökmünü.
Mən istəyərdim ki, bu səfər günü,
Bizi yaxalaya, dağda boran, qar!
Soyuq ziyasıyla, bax, yenə hilal!
Həm çox pərişandır, həm pəjmürdəhal!
Bu sərt qayalıqda, hər addımbaşı,
Alnını qayada partladır naşı.
Dayan, o bataqlıq alovunu mən
Səsləyim: – A dost, hey! A dost! əzizim,
Orda boş yanınca, bura gəl, lütfən,
Gəl tez yolumuzu işıqlat bizim!

Bataqlıq alovu

Sizə bildirməkçün öz hörmətimi,
Mən görək dəyişəm təbiətimi...
Dolanbac gedirik, axı, yolu biz.

Mefistofel

Belə de! İnsanı yamsılayırsan!
Get, şeytan eşqinə, öz yolunu düz!
Üfürüb canını alaram, inan!

Bataqlıq alovu

Görürəm, tabedir sizə bu torpaq
Sizə canla-başla xidmət edərəm.
Lakin fikirləşin! Tilsimlənib dağ!
Öz şaşqın nurumla yol göstərərəm...
Mənə çox tələbkər olmayın ancaq.

Faust, Mefistofel Bataqlıq alovu
növbə ilə oxuyurlar

Faust

Ayaq basdıq, çox güman, rüyalar aləminə,
Tilsimlənmiş arzular, xülyalar aləminə.
Apar bizi dumanlı meşələr, dağlar ilə,
Tez çataq son mənzilə.

Bataqlıq alovu

Gör, nə sürətlə keçir
Yanımızdan ağaclar!
Ötür yalçın yamaclar,
Sakit xoruldayaraq.
Dağlarsa, baş öyir, bax!

Faust

Qayalar arasıyla
Qaçışır xırda çaylar.
Çayların zümzüməsi,

Şırlıtısı nəğmə tək
Xoş günləri haraylar.
Ah, o səslər görəsən,
Ümidmi, sevdamıdır?
Qədim əfsanələrdən
Bir əksi-sədamıdır?

Mefistofel

Uğursuz qəhqəhəylə
Bayquş necə ötür, bax.
Oyaqdır alaqarğa,
Qız quşu, kor yapalaq.
Kollardan keçən nədir?
Kələsdir yenə bəlkə?
Qıç uzun – qarın yekə!
Çıxıb ağac kökləri qayadan uzun-uzun,
Qıvrılmış ilan kimi üstündə yolumuzun.
Düyün-düyün dolaşmış
O qollar, gövdələrdən –
Uzanıb tora salmaq
İstəyir bizi hərdən.
Siçanlar da ot üstə
Qaçışır dəstə-dəstə.
Uzanır dərə, yoxuş...
Bir yığın işıldaquş
Uçuşub kola-koldan.
Sapdırır bizi yoldan.

Faust

De, görüm, biz dururuq,
Yoxsa, dövrə vururuq?
Biz qalxırıq yuxarı,
Yoxsa dağ-daş fırlanır?
Bataqlıq alovları
Bax, pırıl-pırıl yanır.

M e f i s t o f e l

İndi möhkəm yapış burada məndən,
Bu orta zirvədir, hələ deyil son...
Necə şəfəq saçır, indi görəsən,
Sıldırım dağların qoynunda Mammon.

F a u s t

Yerin qatlarında əcayib, tutqun
Şüalar titrəyir sübh şəfəqi tək.
Dibsiz yarganların dibində sanki
Oynayır bir dərin yeraltı şimşək.
Ordan buxar qalxır, buradan duman,
Tüstülər içində alov parlayır...
Nazik bir sap kimi burda qıvrılan –
Alov, bulaq kimi orda qaynayır.
Atır hər tərəfə minlərlə damar,
Bütün ovalığı bürüyür o nur.
Lakin bu tərəfdə çox uzaq-ucqar,
Tənha bir dərəyə çəkilib, odur!
Göydə qığılcımlar oynayır par-par,
Sanki sovrulan qum göydə odlanır...
O nədir? Dağ boyu yalçın qayalar
Qıpqızıl alovla od tutub yanır!

M e f i s t o f e l

Bəs necə! Bu gecə Mammonun gərək
Yansın sarayında bütün çıraqlar.
Sənə qismət oldu bunları görmək...
Budur, çapıb gəlir harın qonaqlar.

F a u s t

Nə müdhiş fırtına başladı, birdən!
Yel məni az qalır qopara yerdən!

M e f i s t o f e l

Yapış qayalardan aparsa tufan,
Bir tikən tapılmaz bu uçurumdan.
Bax, duman sıxlaşır, qaralır gecə...
Qulaq ver meşədən gələn səslərə.
Gör göydə bayquşlar uçuşur necə!
Necə uğuldayır, gör, bu lal dərə...
Sönük ziyası da görünmür ayın.
Tufan ağacları qırıb aparır,
Uçur sütunları yaşıl sarayın.
Qırılan budaqlar fəryad qoparır,
Yıxılan gövdələr qopur kökündən,
Dünya, elə bil ki, tarımar olur.
Budur, uçurumdan aşağı gedən
Nəhəng ağaclarla keçidlər dolur.
De, eşidirsənmi o uzaq səsi?
Çılğın bağırırmı? O lap yaxındır...
Tufanlı dağların bu mərəkəsi
Bir başsız, cilovsuz, vəhşi axındır.

İ f r i t ə l ə r i n x o r u

Əkinlər yaşıldır, kövşənlər sarı...
İfritə başına götürüb düzü.
Əyləşmiş taxtında Urian özü.
Üfunət yayaraq cinlər, keçilər...
Dərədən, təpədən, dağdan keçirlər.

S ə s

Baxın, baxın, gəlir Baubo qarı,
Boğaz donuz minib, çapır yuxarı.

X o r

Frau Baubo, sən düş qabağa!
Şərəfə layiqlər – şərəfə yetər!
Dəstənin başında sən dırman dağa
Gələk dalınca da biz ifritələr.

S ə s

Sən hansı yol ilə gəlirsən, belə?

S ə s

Gəldim İlzenşteyn qayasıyla mən,
Rastlaşdım bir bayquş yuvasıyla mən,
Qaldı o bayquşun gözü bərələ...

S ə s

Sizinlə yol getmək, müşgül əzabdır,
İtil cəhənnəmə! Nə çaphaçapdır?

S ə s

Yanımdan keçəndə sıyrıldı dərim,
Bir dayan, yaramı sənə göstərim!

İ f r i t ə l ə r i n x o r u

Yol çatmır? Cığır azdır?
Nə var! Nə basabasdır?
Süpürgə didər, tökər,
Yabalar böyür sökər.
Körpənin bağı çatlar,
Sancıdan ana partlar...

C a d u g ə r l ə r
(xorun yarısı)

İlbiz tək sürünür atlar,
Qabaqda gedir arvadlar...
Arvadlar harda olsa şər,
Min addım qabağa düşər.

X o r u n i k i n c i y a r ı s ı

Qoy, qabağa düşsün arvad,
Bu bizi etməz narahat,
Tələssə də hər nə qədər,
Kişi onu ötüb gedər.

S ə s

(yuxarıdan)

Tez olun, yığışib gəlin göllərdən!

S ə s

(aşağıdan)

İstərdik sizinlə yuxarı qalxaq,
Çimdik, tərtemizik indi güllərdən...
Sonsuz qalacağıq ömürlük, ancaq.

H ə r i k i x o r

Küləklər dayanıb, ulduzlar sönüb,
Girib buludlara ay ürkək-ürkək...
Sehirli nəğməmiz çapara dönüb
Uçur, qıgılcımlar, odlar səpərək

S ə s

(aşağıdan)

Dayanın! Dayanın! Sözümlə var sizə!

S ə s

(yuxarıdan)

Kimdir qayalıqdan əl edən bizə?

S ə s

(aşağıdan)

Mənəm, mən! Məni də aparın barı!
Üç yüz il var ki, mən qalxır yuxarı,
Lakin nə bir addım ata bilərəm,
Nə də tay-tuşuma çata bilərəm.

H ə r i k i x o r

Bir keçiyə tap, yəhərlə,
Min süpürgəni, hərle!

Tap yaba, tap dəyəmək...
Bugün dağa çıxmayan,
Lap əldən düşüb, demək!

Y a r ı m i f r i t ə
(aşağıdan)

Dalınızca sürünüb
Qalmışam lap arada.
Nə evdə dincliyim var.
Nə də indi burada.

İ f r i t ə l ə r i n x o r u

Bu məlhəmi kim sürtsə, qəlbinə qüvvət dolar,
Cındırı – yelkən olar,
Təknəsi – iri qayıq...
Bu gün uça bilməyən – deyil uçmağa layiq!

H ə r i k i x o r

Dağın zirvəsinə gəlib çatanda,
Sərilib çəməndə dinclik edərik.
Dəstəməz meşəni, yalı tutanda,
Hamımız əl-ələ yallı gedərik.

Otururlar.

M e f i s t o f e l

Basır, itələyir, yıxılır, durur,
Dartır, şaqqıldayır, laqqırtı vurur,
Üfunət, qığılıcım yayır, yanırlar...
İfritə aləmi, bax, budur ki, var!
Məndən möhkəm yapış! Yoxsa arada
İtərsən! Hardasan, Faust?

F a u s t
(uzaqdan)

Burada!

M e f i s t o f e l

Necə? Səni ora sürükləyiblər?
Gərək üz göstərim ev sahibi tək.
Yol verin. Yol verin, ey ifritələr,
Cənab şeytan gəlir! Doktor, gəl görək;
Tut məndən, tez çıxmaq bu basabasdan.
Görürsən ki, məclis qızıqıb yaman.
Buradan bir qədər kənarda, uzaq
Kolluqdan qərribə işıq gəlir, bax!
Gəl, gəl, o kolluqda gizlənək bir az
Yoxsa canımızın sağ yeri qalmaz!

F a u s t

Ey təzadlar ruhu, bir yaxşı düşün,
Broken dağına qalxdıq ki, bu gün –
Böyük Valpurgiya gecəsi, demək,
Kolluqlar içində qaçıb gizlənək?

M e f i s t o f e l

Gör, odlar sayrışır necə al-əlvan,
Xudmani məclisdir ora toplanan,
Bizimçin orada piç keçməz, inan!

F a u s t

Mən yuxarı qalxmaq istərdim, ancaq.
Nədənəşə şər işə meyil edir adam;
Axışır oraya bütün izdiham,
Yəqin ki, orda çox sirr açılacaq.

M e f i s t o f e l

Bir çox yeni sirr də çıxacaq üzə.
Qoy, o dəbdəbələr olsun cəhənnəm!
Sakitlik daha çox əl verər bizə...
Məlum həqiqətdir, hər böyük ələm

Yaradır içində kiçik aləmlər.
Tamam çıl-çılpaqdır, bax, o gənc sənəm,
Qoca ifritəsə, bürünüb atlas.
Mənim xatirimçün, burda bir qədər
Sən nəzakətli ol. Əziyyəti az,
Marağı böyükdür... Çalğı da şəndir.
Lakin zırıltısı zəhlə tökəndir.,
Buna dözməliyik! Gəl, yaxınlaşaq,
Təqdim edəcəyəm səni bu dəfə...
Dostum bu çox kiçik meydan deyil, bax:
Ucsuz-bucaqsızdır! Dön bu tərəfə,
Saysız-hesabsızdır burda tonqallar...
Ətrafa rəqs edir, öpüşürlər də,
Yeyir-içirlər də, sevişirlər də...
Söylə, bundan gözəl dünyada nə var?

F a u s t

Yaxşı, izdihamla dolu o meydan,
Sehrbaz biləcək səni, ya şeytan?

M e f i s t o f e l

Mənə inkoqnito əl verər, şeksiz.
Lakin bayramlarda ziyafətlərə
Öz ordenimizlə gəlməliyik biz.
Bizlərlə olmayır Sarğı ordeni,
Burda At dırnağı çox hörmətdədir.
Bax, kim olduğumu sürünən ilbiz
Öz buynuzlarıyla hiss etmədədir...
İndi istəsəm də artıq özümü
Gizlədə bilmərəm! Eşit sözümü,
Gəl, bir-bir dolaşaq bu tonqalları.
Sən gənc adaxlısan, mən sənə elçin.

(Sönməkdə olan tonqal başındakı qocalara yaxınlaşaraq)

Yenə süst görürəm mən ahılları,
Hörmətli cənablar, buyurun, keçin

Qaynar cavanların şən məclisinə.
Qoşulub onlara – rəqs edin, için!
Tənhalıq sizinlə var sabah yenə.

G e n e r a l

Qalmayıb millətə indi etibar.
Xalq qadın qəlbi tək vəfasız olar...
Sən onun yolunda keçərsən candan,
O da səni atıb, tutar cavandan!

N a z i r

İndi ədalətdən çox uzağıq biz.
Keçmişin qədrini bilməz cavanlar.
Qüvvət əsri idi bizim əsrimiz,
Ah o gözəl günlər, gözəl zamanlar!

P a r v e n u

Yox, biz də olmadıq bir elə axmaq,
Yapışdıq, yaxşı-pis, hər cürə işdən...
Zəmanə dəyişdi, vurdu baş-ayaq.
Di gəl, qurtar indi bu keşməkeşdən!

Y a z ı ç ı

Ağıllı kitabı yoxsa oxuyan,
Nə üçün yazılsın ağıllı əsər?
Yox, gənclik heç zaman indiki qədər
Olmamış özündən belə bədgüman!

M e f i s t o f e l

(birdən-birə dönüb qoca qiyafəsi alır)

Mənim Brokenə son gəlişimdir,
Daha dizlərimdə qalmayıb taqət.
Aləm xarab olub, lap dəyişibdir...
Vaxt çatıb, qopacaq məhşər-qiyamət!
(yenə əvvəlki görkəmini alır)

Əntiqəfuruş ifritə

Cənablar, ötməyin belə kənardan,
Bu qədim mallara bir salın nəzər!
Bir də belə fürsət düşəcək hardan?
Harda taparsınız bu cürə şeylər?
Pəh-pəh! Əntiqə mal elə çoxdur ki!...
Bax, burda heç elə bir şey yoxdur ki,
Dünya yaranandan bu günə qədər
Ondan toxunmasın aləmə xətər!
Elə xəncər varmı – qana batmaya?
Elə badə varmı dünyada – bir vaxt
Kiminsə şər əli zəhər qatmaya?
Elə bəzək varmı – onunla xoşbaxt,
Nazənin xanımlar çıxmaya yoldan?
Elə qılinc varmı qadından, puldan –
Vaz keçə, keçməyə dostdan-axadan;
Riyakarlıq ilə, xəyanət ilə
Gizli saplanmaya dostu axadan?

Mefistofel

Ay xala, qalıbsan dünyadan geri!
Zəmanə dəyişib, köhnəlib bunlar,
Verilib təzəyə köhnənin yeri...
Bizimçün də, görək, təzə nəyin var?

Faust

Bax, bu deyərdim ki, əsil bazardır!..
Baş hərlənir, amma nə desən vardır!

Mefistofel

Can atır yuxarı bütün bu girdab,
Qaçır bu, yıxılır o biri tirtap?

Faust

O kimdir?

Mefistofel

Lilit...

Faust

Bu, cavab olmadı!

Mefistofel

Adəmin əvvəlki, o ilk arvadı!
Bəzəyi, örtüyü bir o saçlardır, –
Aləm o saçlara pərəstişkardır!
Gözəl saçlardan uzaq ol sən də,
O saçlar çoxunu salıb kəməndə.

Faust

Rəqs edib, yorulub bu iki gözəl,
Gənc mənim, yaşlı da səninkidir, gəl!

Mefistofel

Bu gecə yorulmaq yoxdur heç kəsə...
Gəl biz də onlarla qoşulaq rəqsə.

Faust

(gənc ilə oynaya-oynaya)

Bir yuxu görmüşdüm... yadıma salma,
Bir alma ağacı – budağı haça.
Üstündə var idi iki ağ alma,
Xoşuma gəldilər – çıxdım ağaca!

Gözəl

Görürəm, qalıbdır gözün budaqda,
Cənnət almasının qeydine qalma!
Şadam ki, tapılır bizim də bağda
Ürəyin istəyən o iki alma.

Mefistofel

(qarı ilə oynaya-oynaya)

Dəhşətli bir yuxu görmüşdüm yaman!
Qarşımda bir ağac – gövdəsi yarıq...
Bu qara, nəm yarıq olsa da arıq,
Nədənsə, xoşuma gəldi, ay aman!

Qoca ifritə

Böyük at dırnağı olan qəhrəman!
Sizə ən səmimi salam, ehtiram!
Ağac, yarıq nədir – sizə can qurban!
Mən qulluğunuzda hər vaxt hazıram.

Proktofantasmist

Məlunlar! Bu adam sübut edib ki,
Ruhlar dura bilməz ayaq üstündə.
Görün, həyasızlıq hara yetib ki,
Oynayırsınız da onun önündə!

Gözəl

(oynaya-oynaya)

O nəyə gəlibdir bizim məclisə?

Faust

Onun getmədiyi yer varmı məgər?
Birisi oynayır, bu cənab isə,
Durub tənqid edər, məzəmmət edər.
Atılan addıma tutmasa irad,
Deyər ki, o addım atılmamışdır.
Biz irəli getsək, – qoparar fəryad,
Deyər tərəqqiyə çatılmamışdır...
Biz də onun köhnə dəyirmanı tək
Yerimizdə saysaq, – bunu bəyənər,
Onu alqışlasaq, – bu, olar hünər!

Proktofantasmist

Hələ burdasınız? Dözülməz haldır!
Yox olun! Mən, axı, izah etmişəm...
Sizə söz qandırmaq əmri-mahaldır,
Çünki biz ağıllı, – siz ağıldan kəm.
Sizinçün nə qanun vardır, nə qayda!
Çalışdım, tər tökdüm, lakin nə fayda?
Tegeldə, çardaxda görünüb cinlər...
Hirs vurur başıma yenə bu günlər!

Gözəl

Bu, niyə əl çəkmir bizdən, görəsən?

Proktofantasmist

Budur, üzünü dəyirəm, baxın:
Əcinnə hökmünə baş əyməyəm mən!
Rədd olub, bizləri rahat buraxın!

rəqs davam edir.

Heç nə çıxmıyacaq, görürəm bu gün;
Lakin səyahətim davam edəcək.
Mən gəlib şeytana, şairə üstün,
Onları özündən çıxaram gərək!

Mefistofel

Oturar nohura, səbir et, bu saat...
Zəlilər daraşar... qurtardı daha.
Ruhlar aləmini buraxıb rahat,
Bağışlar ruhunu özü Allaha.
(rəqsdən çıxan Fausta müraciətlə)

Niyə tək buraxıb gəldin oynayan,
Nəğmələr oxuyan o gözəl qızı?

F a u s t

Nəğmə oxuyanda onun ağzından
Bir siçan sıçrayıb düşdü, qırmızı.

M e f i s t o f e l

Yaxşı ki, deyilmiş hələ rəngi boz.
Buna fikir verməz sevənlər heç vaxt.
Nə olar? Gülün də üstə qonar toz...

F a u s t

Sonra da gördüm ki...

M e f i s t o f e l

Nə gördün?

F a u s t

Bax, bax,
O yanda, kənarda solğun bir mələk,
Buxovlanmış kimi, səndələyərək,
Lap güclə yeriyr... fikir versənə,
Necə də oxşayır, gör Qretxenə!..

M e f i s t o f e l

Burax! Bir yaxşılıq gözləmə ondan!
Sehirli surətdir, cansız bir xəyal.
Onun baxışları altında insan
Soyuq daşa dönüb, qalar orda lal.
Yəqin ki, Meduza əfsanəsindən
Xəbərsiz deyilsən, eşidibsən sən!

F a u s t

O gözlər, bir ölü gözüdür, bəli!
Qapaya bilməmiş yaxın dost əli.
Yox, Qretxenindir o zərif bədən,
Onu çox basmışam öz bağrıma mən.

M e f i s t o f e l

Bu sehr oyunudur – kim ona baxsa,
Görər öz sevimli məşuqəsini!

F a u s t

Həyat işığından, hərgah, uzaqsa,
Bəs, niyə o gözlər öz şöləsini
Saplayır qəlbimə, əzab verərək?
Zərif, ağ boynuna tiyə ağzı tək
Nazik bir qırmızı sap dolanmış, bax,
Bu onu çox gözəl göstərir ancaq!..

M e f i s t o f e l

Bəli! O başını, istəsə əgər,
Vurub qoltuğuna, gözdürə bilər.
O başı kəsmişdi bir zaman Persey!
Eh, sən də xülyaya qapılırsan hey...
Gəl, bircə tez çıxmaq biz bu təpəni.
Elə bil, tilsimə salıblar mənə,
Prater parkı kimi qaynayır ora,
Deyəsən, teatr gəlibdir bura...
Nə göstəriləcək, görəsən, bu gün?

S e r v i b i l i s

Göstəriləcəkdir indi sizinçün
Yeddi tamaşadan axırıncısı.
Əsər müəllifi gənc həvəskardır,
Rollarda – həvəskar aktyorlardır.
Mən də həvəskaram, mənim də ən çox
Pərdə qaldırmağa həvəsim vardır.

M e f i s t o f e l

Sizin verdiyiniz bu tamaşalar,
Bizim Bloksberqə əcəb yaraşar!

VALPURGIYA GECƏSİNDƏ YUXU YAXUD OBERONLA TİTANİYANIN QIZIL TOYU

INTERMEDIYA

Teatr müdiri

Mədinə oğulları, əsil qoçaqlar,
Bugün istirahət edəcəyik biz.
Bütün bu təpələr, dərələr, dağlar,
Demək, olacaqdır bizim səhnəmiz.

Carçı

Toyun, bir qızıl toy olması üçün
Gərək, əlbəttə ki, keçə əlli il.
Dava-şava da ki, kəsildi bütün,
O vaxt, qızıldan da qiymətlidir, bil!

Oberon

Ruhlar! Cəm olun dərhal!
Daha işlər rahlanır:
Kraliçə ilə kral
Yenidən nikahlanır!

Puk

Budur, bax, gəlir Puk – şən dəstəbaşı,
Atılıb düşəcək, yallı gedəcək;
Onun dalınca da yüz-yüz yoldaşı
Gəlib əylənəcək, şadlıq edəcək.

Ariel

Ariel səmavi gözəl səsiylə
Füsunkar nəغمələr deyəcək hər an.
Gözəli, çirkini, xoş nəغمəsiylə
Özünə cəlb edib, qoyacaq heyran.

Oberon

Mehriban olmağı hər bir ər-arvad
Gərək bizə baxa, öyrənə bizdən.
Şirin olmaq üçün məhəbbət, həyat,
Ayrılın bir müddət bir-birinizdən!

Titaniya

Arvad şıltaq edib incitsə ərini,
Kişi sınırsızlığın töksə bir bala,
Arvadı cənuba tərəf göndərin,
Kişini də, bir baş, uzaq Şimala!

Orkestro

(*tutti fortissimo*)

Milçəklə, hünə ağa
Züylə tutandır arada.
Çəyirtkəylə, qurbağa
Ən məşhur çalğıçıdır –
Bizim orkestrada.

Solo

Gəlir tuluğlu zurna,
O boş sabun köpüyü.
Salıb yastı burnuna,
Qulaqları, başları –
Dəng edəcək səs-küyü.

Yaranmaqda olan ruh

Qurbağa, böyrünə ikicə qanad,
Bir hörümçək qıçı tiksəniz əgər,
Heyvana deyilsə, bu evi bərbad
Şübhə etmirəm ki, şeirə bənzəyər!

Bircüt

Pis olmaz ötüb qoşa
Göy çəməndə cüt gəzsən!...

Lakin qanadlı quşa –
Dönüb, uça bilməzsən!

Hər şeylə maraqlanan səyyah

Bu nədir? Gerçəkmi, ya oyunmudur?
Gözümə inana bilməyirəm, ah!
Bir həqiqət kimi qarşımda durur
Eynilə Oberon – o gözəl Allah!

Ortodoks

Buynuzu, quyruğu yoxdur, nə edək?
Lakin nə Allahdır, nə də insandır!
Bütün qədim yunan allahları tək
Oberon özü də əsil şeytandır!

Şimal rəssamı

Eskizlər çəkirəm nə düşdü, harda,
Dərindən etmirəm çox əhatə mən.
Bərk hazırlaşırım bu yaxınlarda
Gedəm İtaliyaya səyahətə mən!

Purist

Yox, yox şeytan da, cin də
Korlanıb, xırdalanıb.
Bax, min cinin içində
İkisi pudralanıb!

Gənc ifritə

Kaftarlar pudra sürtər,
Bədənlərini örtər.
Zəif əndamlı qızlar
Üryan görünmək istər.

Qoca ifritə

Yetkin qızsınız, ərlik,
Lap nadansınız ancaq.

Bu gənclik, bu gözəllik
Sizə də qalmayacaq!

Kapelmeyster (orkestra)

Çəyirtgəylə qurbağa
Çıxmasın taktdan kənar!
Cummasın hünü, milçək
Görcək üryan qadınlar!

Yelqovan (bu tərəfə dönərək)

Məclis şən, ürək açan,
Ərlik qızlar təzə, tər!
Baxırsan kişi-oğlan,
Bir-birindən mötəbər!
(o biri tərəfə dönərək)

Yer ayrılıb udmasa
İndi bunları hərgah,
Mən gərək cəhənnəmə
Atam özümü, billah!

Ksenialar

Vardır sancan qurdlar tək
İti neşərlərimiz.
Gəlmişik təbrik edək
Atamız iblisi biz!

Henniqs

Yığılıblar bir araya,
Bizi arabir sancalar!
Deyəcəklər sonra, guya,
Mərhəmətli qəlbləri var!

M u z a k e t

Hə, bu ifritələr içində hərdən
Qaynayıb, qarışib qala bilərəm...
Düzü, muzalardan daha artıq mən
Bunlara mehrimi sala bilərəm.

D ö v r ü n ü n k e ç m i ş d a h i s i

Hər kim böyükklərlə oturub-dursa,
Böyük adam olar, – məlum bir işdir.
Yapış ətəyimdən, qalxaq! Broken –
Bizim Parnas kimi xeyli genişdir.

H ə r ş e y l ə m a r a q l a n a n s ə y y a h

Bu çox təşəxxüslə yeriyan kimdir?
Nə üçün oturmur bir yerdə sakit?
Burnuyla iy çəkib, vur-hay deyəsən,
Hər yerdə axtarır yenə yezuit.

D u r n a

Həm bulanıq, həm duru sulara gərüb sinə,
Balıq tuta bilərəm.
Bəli, onun üçün də şeytanlar məclisinə
Hərdən qonaq gəlirəm.

D ü n y ə v i a d a m

Mömin bəndələr bu gün
Qalmır heç kəsdən geri.
Blokberq onlar üçün
Olub yığıncaq yeri.

R ə q q a s

Təbil səsi yüksəlir,
Yəqin təzə xor gəlir.
Yox, tərpedib qamışı,
Ötür bataqlıq quşu.

R ə q s r ə h b ə r i

Hamısı qıçını qaldırıb üzür,
Göstərir hərəsi bir cür məharət.
Yöndəmsiz, əyriqıç, gör necə süzür!
Hanı, bəs, zəriflik? Bəs, incə qamət?!

K a m a n ç a l a n

Gedir bir-birindən hamısının zəhləsi.
Orfey öz nəğməsilə yırtıcı heyvanları
Necə ram edərdisə, bu zurnanın da səsi
Eləcə barışdırıb bir-biriyə onları.

D o q m a t i k

Şübhələr çaşdırmaz mənə heç zaman.
Tənqid oxumasın heç mənə meydan!
Görünür, şeytan da bir zərurətdir,
Yoxsa, nəyə gerek bu qədər şeytan?

İ d e a l i s t

Bu axmaqlar içində bir huşyar mənəmsə,
Nə dərdim, nə qəmim var?
Lakin ətrafıma bax, bütün bunlar mənəmsə,
Çox axmaq görkəmim var!

R e a l i s t

Əzabdır burada hər şey mənimçün,
Ömrümdə birinci dəfə gülmürəm.
Ayağım altından yer qaçır bu gün,
Ayaq üstə möhkəm dura bilmirəm!

S u p e r n a t u r a l i s t

Şadam ki, gəlmişəm bura xoş çağda,
Mənə ləzzət verir bunları görmək,
Şeytanlara baxıb yüksək ruh haqda –
Yeni fərziyyələr irəli sürmək!

Skeptik

Xırda bir qığılcım görərək, güman –
Edirlər xəzinə və ya sərvətdir...
Şeytana həmməna qafiyə – yalan,
Burada olmağım bir zərurətdir!

Kapelmeyster

Siz cücülər, qurbağalar,
Naşının dal qıçısınız.
Ey milçəklər, ey hünülər,
Siz əsil çalğıcısınız!

Həriflər

Sans souci – adımız,
Papağımız qaş üstə.
Yorulsa ayağımız,
Biz gəzərik baş üstə.

Acizlər

Bir vaxt nəşə qırtmışıq...
Bəs hanı – xəbər alın!
Başmaqları yırtmışıq,
Gəzirik ayaqyalın!

Bataqlıq alov

Bataqlıqdan gəlirik,
Bataqlıqdır yerimiz.
Lakin burda, bilirik,
Çoxundan artıq biz!

Axan ulduz

Odlu göylərdən qopub
Düşdüm soyuq buzlara...

Kim mənə dayaq olub
Qaldırar ulduzlara?

Yekəpərlər

Yer ver! Geri dur, geri!
Kəsilsin çığır-bağır.
Ruhlar gəlir, hər biri
Sal qayalardan ağır.

Puk

Yavaş! Fil balası, fil!
Nə var? Nə küy-kələkdir?
Puk bu gün burada, bil,
Hamınızdan nəhəngdir!

Ariel

Hər kimin qanadı var,
Qıymaz ayaqlarına,
Dalımca bir baş uçar
Qızıl gül dağlarına.

Orkestr

(pianissimo)

İşıqları asıman,
Çökilir, gedir duman.
Yel qamışı titrədir,
Nə varsa gözədən itir.

ÇİSGİNLİ BİR GÜN. ÇÖL

Faust və Mefistofel

Faust

Bədbəxtlik, ümitsizlik içində!.. Tək-tənha! Uzun əziyyətlərdən və acınacaq bir həyatdan sonra, indi də zindəda! O, bədbəxt, nəzənin xilqət dəhşətli işgəncələrə məhkum bir cani kimi, zindana atılmışdır! Gör, iş nə yerə çatmışdır! Satqın mələun, bütün bunlara sən yol vermiş və məndən gizlətmisən! İndi o iblis gözlərini bərpəldib dur. Bu mənfur görünüşünə qabağımda dayanıb ürəyimi parçala! Həbs edilmişdir! Ağlasığmaz əzablar içində! Qəzəbli ruhların və rəhmsiz insanların amansız divanına verilmişdir! Sən isə, belə bir vaxtda axmaq, mənasız əyləncələrlə mənim başımı qatır, o biçarənin getdikə artan əzablarını məndən gizlədir, onu tamam köməksiz qoyursan ki, məhv olub getsin!

Mefistofel

O birinci deyildir ki!

Faust

Utan, qoca köpək! İdbar şeytan! Ey böyük, qüdrətli Ruh! Bunu əvvəlki halına döndər, bu mənfur soxulcanı yenidən əvvəlki it surətinə döndər. O it surətinə ki, gecələr qabağıma düşüb qaçar, keçənin ayaqları altına atılar, bürəyib yıxılanın çiyindən yapışardı. Onu yenidən həmin heyvan surətinə döndər ki, qabağımda qarnı üstə sürünsün, mən də o alçaq məxluqu ayağımın altına salıb tapdalayım. "Birinci deyildir ki!.." Heç bilirsənmi, nə deyirsən? Dəhşət! Dəhşət! Buna insan qəlbi davam gətirə bilərmi? Demək, bir deyil... bu izzətdən girdabında boğulub məhv olan nəzənin gözəllər çox imiş! Demək, birinci qurbanın ölüm pəncəsində çəkdiyi əzab, özündən sonrakıların günahını, adil və rəhmli Xalığın qarşısında yumaq üçün kifayət deyilmiş! Mən tək o biçarənin çəkdiyi əzabı düşünərkən, ürəyim parça-parça olur. Sən isə, minlərlə biçarənin taleyindən danışarkən, həyasızcasına dişlərini ağadırsan!

Mefistofel

Hə, budur, yenə zarafatı elə bir nöqtəyə gətirib çıxartdıq ki, burada insan tamam ağlını itirir. Əgər biz belə pisiksə, nə üçün bizimlə dostluq edirsən? Uçmaq istəyirsən, amma qorxursan başın hərlənə! Kim kimdən yapışdı? Bizmi səndən, yoxsa sənmi bizdən?

Faust

Eybəcər, vəhşi dişlərini ağartma! Sənə nifrət edirəm! Ey qüdrətli böyük Ruh, sən ki, layiq bilib, bir dəfə qarşımda zühur etdin. Sən ki, mənim qəlbimə, könlümə bələdsən! Nə üçün məni, özgeyin ölümündən zövq alan, hər fəlakətə sevinən bu alçaq mələmə bağlamısan?

Mefistofel

Qurtardınmı?

Faust

Onu xilas et, yoxsa, vay halına! Min illərlə başına lənət yağacaq!

Mefistofel

Mən onun zəncirlərini qıra bilmərəm. Mən onun zindanının qapısını aç bilmərəm. "Onu xilas et!" Görəsən, onu bu bədbəxtliyə itələyən kim oldu? Sən, yoxsa mən?

Faust dəhşətlə ətrafa göz gəzdirir.

Yoxsa, göylərin ildırımlarına əl atmaq istəyirsən? Şükürlər olsun ki, bu, siz zavallı bəndələrə müyəssər deyildir. Baş əymək istəməyəni tələf etmək, – bəli, çarəsiz qalan zalımların yeganə çıxış yolu budur!

Faust

Məni onun yanına apar! O azad olmalıdır!

M e f i s t o f e l

Bəs, bu yolda səni gözləyən təhlükələr? Unutma ki, küçədə tökdüyün o günahsız qan hələ qurumamışdır. Qətl yerində intiqam ruhları uçuşub ora qayıdacaq qatilin yolunu gözləyirlər.

F a u s t

Hələ səndən nələr eşidəcəyəm! Kainatın bütün ölüm və lənətləri sən bədheybətənin üstünə tökülsün! Sənə deyirəm, məni onun yanına apar, onu azad et!

M e f i s t o f e l

Yaxşı. Apararam. Lakin yerin-göyün bütün qüvvələri mənim hökmümdə deyil! Qulaq as, gör mən nə edə bilərəm: Mən qapıçını yuxuya verə bilərəm, lakin açarları götürüb qızı zindadan özün çıxarmalısan. Mən bayırda dayanıb gözetçilik edəyəm. Sehrli atlar hazır durar, sonra hər ikinizi oradan götürüb uzaqlaşaram. Mən bunu bacararam.

F a u s t

Elə isə. – tez ol, gedək!

G E C Ə . Ç Ö L

F a u s t . M e f i s t o f e l qara atların üstündə çapırlar.

F a u s t

Bu edamgah üstündə niyə uçuşur onlar?

M e f i s t o f e l

Kim bilir, gecə vaxtı orda nə vurnuxurlar.

F a u s t

Gah qalxır, dövrə vurur, gah aşağı cumurlar.

M e f i s t o f e l

İfrinə yığnağıdır!

F a u s t

Bir mərasimdir, demək.

M e f i s t o f e l

Fikir vermə! Sür gedək!

Z İ N D A N

F a u s t , əlində çıraq və bir dəstə açar, dəmir qapının qabağında

F a u s t

Qorxu bilməz ürəyim, necə tir-tir əsir bax,
Dünyanın bütün qəmi, sanki üstümə çökür.
Bu divar dalındadır o məsum qəlbli dustaq,
Zəncirlənən o bədbəxt! Ah, qəm bağrımı sökür!

Niyə açıb girmirəm? Cəsarətimmi çatmır?
Yoxsa mən o gözləri görməkdənmi qorxuram.
Yox, yox, bu tərəddüdüm heç ürəyimə yatmır.
O məhv olar! Gərək tez o bədbəxti qurtaram!
(Açarı qapıya salır. İçəridən nəğmə səsi eşidilir)

Anam, pozğun anam,
“Öldürün!” – dedi.
Atam, qəddar atam,
Ətimi yedi...
Yıgdı kiçik bacım
Sümüklərimi,
Basdırdı kölgədə
Hörüklərimi.
Mən quş olub, birdən,
Uçdum o yerdən...

F a u s t
(qapını açaraq)

Mən saman xışıltısı, zəncir səsi duyuram,
Lakin hiss etmir ki, o, mən yaxında dururam.
(İçəri keçir.)

M a r q a r i t a
(yatağın içində gizlənərək)

Eyvah, gəlir ölüm. Dəhşətli ölüm!

F a u s t
(yavaşcadan)

Sus! Xilas etməyə gəlmişəm, gülüm!

M a r q a r i t a
(onun qarşısında diz çökərək)

Qəlbin var, rəhm elə! Bir halıma yan!

F a u s t

Sus! Sus! Oyadarsan gözetçiləri!

(onun qarşısında diz çökərək)

M a r q a r i t a
(dizi üstə sürünərək)

Cəllad! Kim ixtiyar verdi bu zaman
Məni aparasan? Məgər səhəri
Gözləyə bilməzdin? Gecmidir səhər?
Nə olar yaşasam səhərə qədər?
Hələ bax, olmayıb heç gecə yarı!
(Ayağa qalxır)

Axı, mən çox gəncəm! Rəhm elə barı!
Nə üçün bu yaşda məhv olam gərək?
Mən bir az gözəldim... Bütün günahım,
Bütün fəlakətim bu imiş demək?

Bir vaxt yaxındaydı dostum-pənahım,
İndi uzaqdadır... Soldu çələnglər...
Dağıldı pərişan güllər, çiçəklər...
Elə bərk yapışma qolumdan, dayan!
Sənə nə etmişəm? Günahımdan keç!
Sənə yalvarıram, aman ver, aman!
Cəllad, mən ki, səni görməmişəm heç!

F a u s t

Necə tab gətirsin bu dərdə ürək?

M a r q a r i t a

Yaxşı, mən hazıram, tabeyəm, gedək...
Lakin qoy körpəmə süd verim əvvəl.
Qoynumda yatmışdı bütün gecəni...
Məni incitməkçün yazıq körpəni
Bağrımdan qopartdı insafsız bir əl.
Zalımlar haqqımda qoşub şeirlər,
Nəgmə oxuyurlar... həтта, deyirlər –
Guya öz körpəmi öldürmüşəm mən!
Nağılda, doğrudur, övlad öldürən
Bir ana var... amma o, mən deyiləm!

F a u s t
(qarşısında diz çökərək)

Qarşında diz çökən dostundur, mənəm!
Gəldim, azad edəm səni zindandan.

M a r q a r i t a
(onunla yanaşı diz çökərək)

Gəl, birlikdə büküb diz
Allaha yalvaraq biz.
Bax, bax! O pillələrin
Altında qorxunc, dərin
Cəhənnəm nəre çəkir.
Alov daşları sökür...
O dəhşətli sədalar

İblis qəhqəhəsidir.
Qorxudan əsirəm mən.

F a u s t
(*ucadan*)

Qretxen! Qretxen!

M a r q a r i t a
(*diqqətlə dinləyərək!*)

Onun səsidir!

(*sıçrayıb qalxır, zəncir yerə düşür*)

Hanı o? Eşitdim, çağırdı məni.
Azadam! Azadam! Daha azadam!
Hardasan? Həsərlə gözlədim səni...
İstəyəm qoynuna sığınıb yatam.
"Qretxen" – söylədi mehriban səsi.
Yox, mən bu cəhənnəm gurultuları,
Cin qəhqəhəsinin uğultuları
İçində tanıdım o xoş nəfəsi!

F a u s t

Burdayam!

M a r q a r i t a

Ah, sənsən! Et bir də təkrar!

(*onun boynuna sarılaraq*)

Odur, o! Yox oldu bütün əzablar.
Məni qurtarmağa gəlibsən, güman!
Nə zəncir qorxudur indi, nə zindan...
Səni ilk gördüyüm küçə, inan ki,
İndi də gözümün qabağındadır!
Həsərlə çırpınan ürəyim, sanki,
Yenə də Martanın o bağındadır!

F a u s t

(*onu tələsik qapıya tərəf çəkərək*)

Gedək! Tez ol, gedək!

M a r q a r i t a

Əzizim, dayan!
Səninlə bir yerdə olmağım xoşdur!
(*Onun qoynuna sığır.*)

F a u s t

Fürsəti qaçıрма! Geciksən, yaman
Peşiman olarsan, fürsət də quşdur!

M a r q a r i t a

Necə? Yoxsa məni öpə bilmirsən?
Axı, çox sürmədi ayrılığımız.
Niyə bəs öpməyi yadırgadın sən?
Nə üçün ürəyim vurur aramsız,
Sənə sığınarkən qorxuram belə?
Sən ki, baxışların, xoş sözlərinlə
Qəlbimə göylərin nurunu səpər,
Bağrına basaraq öpər, hey öpər,
Boğmaq istəyerdin, elə bil, məni.
Yenə öp... Yoxsa mən öpərəm səni!

(*Onu qucaqlayır.*)

Eyvah, dodaqların necə soyuqdur!
Onlarda hərarət, məhəbbət yoxdur!
Odlu məhəbbətin soyumuş nədən?
Kim aldı, kim aldı səni əlimdən?
(*Üzünü ondan çevirir.*)

F a u s t

Dalımca! Dalımca! Gəl, tez ol, qaçaq!
Mən sənin, səninəm! Öpər, oxşaram,
Bircə gəl, buradan tez uzaqlaşaq!

Marqarita
(üzünü ona çevirərək)

Sənmisən? De görüm, sənmisən, gerçək?

F a u s t

Hə, mənəm! Gəl gedək! Bircə gəl, gedək!

Marqarita

Açırsan qolumun zəncirlərini,
Bağrına basırsan öz dilbərini,
Bəs, qorxmayırsanmı verərkən nicat?
Bilirsənmi kimi edirsən azad?

F a u s t

Gəl, gəl! İşıqlaşır... açılır səhər!

Marqarita

Anam yatsın deyə vermişəm zəhər,
Günahsız körpəmi atmışam suya!
O həm mənimkiydi, həm sənin guya...
Həm sənin! Bu sənən? Sənsən, elə bil!
Əlini ver mənə! Yuxudur bəlkə?
Əlin niyə yaşdır? Əllərini sil!
Budur, əllərində var qandan ləkə!
De, əlin batıbdır kimin qanına?
Tez ol, qılıncımı keçir qınına!

F a u s t

Olub keçənləri gəl salma yada,
Yoxsa məhv olarıq!

Marqarita

Yox, sən dünyada
Hələ bizdən sonra yaşamalısan!
Deyim, sabah nədən başlamalısan!
Üç məzar qazarsan... Ən yaxşı yerdə,
Əlbəttə, anamın məzarı olar.

Onunla yanaşı qardaşım yatar...
Bir qədər aralı olan qəbirdə
Məni dəfn edərsən. Çalış çox uzaq
Düşməyim onlardan... Körpəmi bu sağ –
Döşümün üstünə özün qoyarsan.
Mənimlə yanaşı bir də heç zaman
Yatan olmayacaq! Sənə sığınmaq,
Sonsuz bir səadət olardı... Ancaq
Bu, daha müyəssər olmayacaqdır!
Artıq qəlbin sənin məndən uzaqdır.
Lakin baxışların mənə tanışdır,
Bu həmin mehriban, həlim baxışdır!

F a u s t

Əgər sevir sənsə məni, gəl gedək!

Marqarita

Hara?

F a u s t

Azadlığa!

Marqarita

Orada hərgah
Məni məzar, ölüm gözləyirsə, ah,
Gəl, gedək buradan; əzizim, gedək –
Əbədi rahatlıq məskənimizə.
Oradan bir addım oyana olmaz!
Henrix, sən gedirsən? Ah, bir də bizə
Mümkün olsa idi yanaşı getmək!..

F a u s t

Mümkündür! Təki sən ürək et bir az...
Bax, qapı açıqdır.

Marqarita

Gedə bilmərəm!
Varmı sığınacaq bir ümid yerim?
Qaçmağa qoyarmı gözetçilərim?
Yox, mən dilənçilik edə bilmərəm!
Ləkəli vicdanla yad bir ölkədə
Sürünmək mümkündür bir az bəlkə də...
Lakin əvvəl-axır tapacaq onlar...

Faust

O halda səninlə qallam – nə olar!

Marqarita

Yox, tələs! Tələs! Tez ol!
Çay boyu uzanan yol,
Meşəyə dönən cığır,
Bir baş körpüyə çıxır...
Sol səmtdə dirəklərin –
Yanından çayın dərin
Sularına əl uzat.
Tez ol, köməyinə çat!
Çabalayır, bax, hələ!
Qoyma boğular yazıq...
Körpəni xilas elə!
Körpəni xilas elə!

Faust

Ağlını başına yığ!
Tək birçə addım atsan,
Bil ki, tamam azadsan!

Marqarita

Ah, birçə tez ötüb keçək bu dağı!
Odur, daş üstündə oturmuş anam.
Görcək ürəyimin əriyir yağı...

Baxsana, tüklerim necə ürpərir!..
Odur, daş üstündə oturmuş anam.
Baxdıqca başını hərdən tərpədir.
Başı biçarəyə edir ağırlıq!
Baş ağır, üz donuq, göz hərəkətsiz...
Çox yatdı... ayıla bilməyir artıq.
O çox bərk yatdı ki, çox sevişək biz...
Ah, necə xoşbəxti o günlərimiz!

Faust

Bir kömək etmədi yalvar-yaxarım,
Gərək səni burdan güclə çıxarım!

Marqarita

Yox, yox! Quldur kimi elə bərk tutma!
Davam gətirmərəm!.. Daim mehriban,
Müti olduğumu sənə, unutma.

Faust

Bir düşün! Səhərə az qalır...

Marqarita

Demək,
Bu mənim ömrümün son səhəridir!
Hə, bu gün toyumuz olaydı gərək!
Bunlar, çələngimin çiçəkləridir...
Bu bəla üz verdi mənə indicə.
Bax, aman günüdür, birdən deyərsən –
Qretxenin yanında olmuşam gecə...
Qorxma, görüşərik yaxında, hökmən.
Lakin rəqslərdə bu mümkün deyil.
Necə də axışıb gəlir, gör, hamı!
Küçələr, meydanlar tutmur adamı...
Odur, zəng səsləri, gəlir elə bil
Odur qırdı hakim artıq, əsanı!

Ah, məni kim isə cəld yaxalayır,
Burub qollarımı bərk-bərk bağlayır...
Edam kürsüsünə aparırlar... Ah!..
Elə güman edir – hər baxan bu an
Balta öz boynunu vuracaq... Aman...
Bir məzar sükutu çökdü hər yana...

F a u s t

Kaş heç gəlməyəydim mən bu cahana!..

M e f i s t o f e l
(qapı ağzında)

Tez dalımca! Yoxsa məhv olursunuz!
Bəsdir boş tərəddüd, boş ixtilatlar...
Duyub bu açılan sübhü uğursuz,
Qorxudan, dəhşətdən titrəyir atlar!

M a r q a r i t a

Kim idi, o, yerdən çıxdı heybətlə?
Odur, o! Qov, getsin onu buradan!
O bura gəlir hansı niyyətlə?
Omu çıxaracaq məni aradan?

F a u s t

Sən yaşamalısən, özizim, mütləq!

M a r q a r i t a

Sənin divanından qaçmıram, ey həqq!

M e f i s t o f e l
(Fausta)

Ya tez gəl! Ya qoyub gedirəm səni!

M a r q a r i t a

Səninəm, ey tanrı! Sən özün məni
Xilas et! Xilas et! Qoy mələklər də
Göylərdən enərək, burada – yerdə
Məni hifz etsinlər yaxından, gəndən...
Henrix, mən qorxuram, qorxuram səndən!

M e f i s t o f e l
(Fausta)

O məhkum olundu əzaba, dincəl!

G ö y d ə n s ə s

Yox, o xilas oldu!

M e f i s t o f e l
(Fausta)

Tez ardımca gəl!

(Faustla birlikdə yox olurlar.)

M a r q a r i t a
(səsi zindandan, get-gedə bataraq)

Henrix!.. Henrix!...

BİRİNCİ PƏRDƏ

GÖZƏL MƏNZƏRƏLİ YER

F a u s t gül-çiçəkli bir çəməndə uzanmışdır.

O yorğun və narahatdır, yatmaq istəyir.

Ətrafda axşam ala-qaranlığı və qanad çalan pərilərin xoru

A r i e l

(*Eol arfalarının müşayiəti ilə oxuyur*)

Yağış çilər buludlar
Çəmənlərə baharda.
Gülər çiçəklər-otlar
Bağlarda, bağçalarda.
Bədbəxtləri pərilər
Himayə elər, oxşar,
İstər günahsız olsun –
Bədbəxt, istər günahkar.

Elflər, tez can atın, tez yaxınlaşın,
Uçun dövrəsində o yorğun başın:
Son verin qəlbinin həyəcanına,
Dəhşətdən, əzabdan onu qurtarın...
Zəhərli oxları geri qaytarın,
Onlar sancılmasın qoy vicdanına!
Gecə dörd pilləyə bölünür... Əvvəl
O bəlalı başı mehriban bir əl
Sərin balıqların üstünə qoysun.

Leta sularının şəbnəmlərindən
Şəfqətlə alınma çiləyin hərdən.
Yorğun, əzasının təri soyusun.
Dağılsın başından hər dərdi-səri,
Gümrah qarşıləsən yenə səhəri.

X o r

(*növbə ilə – tək, qoşa, sonra daha çox səslə*)

(*Serenade*)

Axşam qaranlığı geniş çöllərin
Kimsəsiz qoynuna çökdüyü zaman,
Havaya xoş ətir yayılır sərin,
Enir göy talaya seyrək bir duman.
Ona laylay çalın, bir uşaq kimi,
Oxşasın ruhunu nəğmələriniz.
Bağlayın gündüzün qapılarını
Bu yorğun yolçunun gözlərinə siz.

(*Notturmo*)

Gecədir. Dağınıq ulduzlar tək-tək
Gəlir bir-birinə yan alır yenə.
Uzaq səyyarələr qığılcımlar tək
Sancılır göylərin dərinliyinə.
Sularda əks edən bu qığılcımlar,
Zülməti zərli bir nura boyayır.
Ay göylər qoynunda tutaraq qərar
Aləmə dərin bir sakitlik yayır.

(*Mattutino*)

Saatlar qovuşur əbədiyyətə,
Aparır özüylə sevinci, qəmi.
Zaman çarə tapır hər müsibətə...
Sakit bir inamla seyr et aləmi:
Gəl abac altına, – deyə dəyə, dağ,
Çəməndə dəvət edir, çöl dəvət edir.
Gümüşü zəmilər yırgalanaraq,
Biçini gözləyir, məhsul vəd edir.

(Reveil)

Qəlbində oyansın deyə arzular,
Dönüb bax qızaran o üfüqlərə.
Yuxunun buxovu çox kövrək olar,
Çırpınıb üstündən at onu yerə.
Hər kim ki, təxirə salmadı bir dem,
Düynü cəldliklə açə biləcək;
İşdən yapışanda cürətlə, möhkəm,
Hər bir çətinliyə qalib gələcək.

Dəhşətli səs-küy günəşin yaxınlaşdığını xəbər verir.

A r i e l

Qulaq verin, səs salan Orlardır uğultuyla
Bu hay-haray həmişə gün çıxanda yüksəlir.
Qayaların qapısı açılır gürultuyla,
Febin göy arabası səs-küylə uçub gəlir.
Günəşin çıxdığını şeypur, təbil çəkib car,
Aləmə xəbər verir, bağırır yenə bar-bar.
Işıqdan göz qamaşır, səsdən qulaq tutulur,
Yalnız ölümə məhkum olanlar onu duymur.
Qorxun bu gürultudan! Qorxun bu səsdən, aman!...
Qayalar oyuğunda gizlənin zaman-zaman,
Gizlənin mamırların, yarpaqların altında...
Bu güclü səs tufanı hər an dəhşətlə artar.
Gizlənin çiçəklərin, budaqların altında,
Yoxsa bu gürultudan qulaqlarınız batar!

F a u s t

Gör, həyat nəbzı vurur yeni qüvvəylə, necə!
Salamlayır açılan səhəri məhəbbətlə.
Ey torpaq, əvvəlki tək, sən yenə də bu gecə
Azad nəfəs alırdın, özəli tərəvətlə!
Sən yaşamaq eşqini oyadıb yenə məndə,
Həyata sövq edirsən güclü bir qətiyyətlə.
Sübhün şəfəqləriylə oyanır asımanlar,
Məşədən gələn səda alqışlayır gündüzü.
Düzlərdən dalğa-dalğa qalxır seyrək dumanlar...

Göylərin şəfəqiylə işıqlanır yer üzü.
Ağacın şey yumuş gümrah, şux budaqları
Gecə soyuq dumanı büründükdə qaralır;
Dumanlardan sıyrılıb çıxanda sübh çağları,
Işıqlaşan talada öz xoş rəngini alır.

Otların, çiçəklərin üstündə titrəşərək
İncilər parıldaşır – behişt şəfəqləri tək.
Bir dön, zirvələrə bax, dağların gümüş tacı
Qızarıb, xəbər verir sübhün təntənəsini.
Doğan günəş ilk öpür dağların zirvəsini,
Sonra işıqlandırır dərələri, yamacı.
Odur, endi aşağı, yaşıl çəmənliklərə,
Məşələrin üstünə...

Günəş çıxdı! Gözlərim qamaşdı birdən-birə,
Gözlərim sancır, daha baxa bilmirəm günə.

Könül arzuları da, sən demə, belə imiş:
Öz ömrünü daxili çarpışmalarda sürür,
Nəhayət, qarşısında, günün birində, geniş
Açıq qapılar görünür.
Yandırmaq istəyirik həyat məşəlimizi.
Bürüyür fırtınalı bir od dənizi bizi.
Od-alov püskürərkən sonsuz dərinliklərdən,
Biz geri çəkilməli oluruq, həтта, bəzən...
Gah qəmlə, gah sevincə bizi yandıran odur!
Uşaq vahiməsiylə tez-tez düşüb təşvişə,
Həqiqəti görməkdən qorxuruq biz həmişə.

Gərək göz qamaşdıran günəşdən üz çevirəm.
Bu tərəfdə qayadan gur şölalə tökülür,
Mən o suya tamaşa etməyi çox sevirəm.
O qayadan-qayaya sıçrayır, uçur, gülür...
Sevirəm çəmənələrə onun səpdiyi şehi.
Baxıram, zövq alıram rənglərini dəyişən,
Aydın cizgiləriylə əlvan qövsi-quzehi
Andıran, xoş sərinlik yayan bu titrəyişdən.
Sən ona diqqətlə bax, o, güzgümüzdür bizim.
Eyni qövsi-quzehdir həyatımız, əzizim!

İ M P E R A T O R S A R A Y I

Təxt-tac salonu. D ö v l ə t ş u r a s ı imperatoru gözləməkdədir. Şeypurlar səslənir. İ m p e r a t o r geyimli-keçimli məyyəti ilə gəlir. İmperator təxtində ayləşir. Ondan sağ tərəfdə m ü n ə c c i m dayanır

İ m p e r a t o r

Təxt-tac hüsurunda sədaqətli dostları
Bu gün salamlamağı borc bilirəm özümə.
Mənim müdrik alimim, görürəm, buradadır,
Amma axmaq təlxəyim, nəşə, dəymir gözümə.

G ə n c z a d ə g a n

Sizin ətəyinizdən tutub gəlirdi lal-kar,
Pilləkəndən düşəndə, nə oldusa, aşdı o.
Cəmdəyindən yapışıb, harasa apardılar,
Baş tapmadım, ölmüşdü, yoxsa ki, sərxoşdu o.

İ k i n c i g ə n c z a d ə g a n

Təəccüblüdür ki, onun yerində
Tezcə peyda oldu ikinci təlxək.
Çox şux geyinmişdi –təlxəkçəsinə,
Həm hey-rət götürdü məni, həm gülmək!
Yolda çarpazlaşan təbərzinlərlə
Kəsdi mühafizələr yolunu; ancaq
Buna baxmayaraq, yenə hünərlə
Sivişib keçibdir, budur bax, ocaq!

M e f i s t o f e l

(Təxt-tac önündə diz çökərək)

O nədir ki, qarşılanır həm lənət, həm ehtiramla?
Hamı səslər öz yanına, hamı qovar öz yanından?
Hamı alar himayəyə, hamı söylər ittihamla?
O nədir ki, adı gəlir qulaqlara xoş, mehriban?
O nədir ki, bu təxt-tac pilləsinin tozu olur.
Özünü də bu rütbədən kənar edən özü olur?

İ m p e r a t o r

Hələlik qoy qalsın bu tapmacalar,
İndi onun yeri deyildir, qoçaq.
Nəcəbət sahibi, bax, bu ağalar
Yığılıb tapmaca deməyə ancaq,
Hünərin varsa, ol cavab verənim,
Köhnə təlxəyimi əvəz et mənim.

Mefistofel pillələri qalxıb sol tərəfdə dayanır.

A d a m l a r a r a s ı n d a n s ə s l ər

Bu da təzə təlxək! İşimiz bitdi!
Əvvəlki nə oldu? O, daha getdi!
Bəs, bu hardan çıxdı sübh açılmamış?
Əvvəlki çəlləkdi, bu quru qamış!

İ m p e r a t o r

Buraya cəm olan dostlar, mən sizi
Yenidən bir daha salamlayıram!
Uğurlu bir ulduz toplayıb bizi,
O bizə vəd edir sevinc ehtişam.
Bilmirəm hər işdən, qayğıdan azad,
Maska taxdığımız bu şən günlərdə
Zövq almaq istərkən hamımız rahat,
Niyə vaxt itirək müşavirədə?
Madam ki, yığılmaq vacibdir, hökmən,
Budur, yığılmışıq, olsun siz deyən!

K a n s l ər

O göylər padşahı, adil hökmdar –
Cənab imperator həzrətlərinin
Başına müqəddəs işıqdan par-par –
Yanan bir tac qoymuş – ədalət tacı!
Lakin məmləkətdə bunun rəvaci
Onun hökmündədir, bir onun ancaq.

Böyük arzusunu xalqın duyaraq,
 Yalnız o yerinə yetirə bilər!
 Lakin dövlət özü salsanız nəzər,
 Qızdırma içində sarsılır bütün,
 Yeni fəlakətlər baş verir hər gün.
 Belə bir məqamda əqlin-beyinə,
 Mərhəmət hissinin insan qəlbinə,
 Çalışmaq səyinin – işlək əllərə
 Nə faydası olar? Hər kim bir kərə
 Belə yüksəklikdən ucsuz-bucaqsız
 İmperiyaya nəzər yetirsə, yalnız –
 Dəhşətə gələr o... Dağılır aləm,
 Azgınlıq, pozğunluq hökm edir möhkəm.
 Özgə sürüsünü, özgə atını,
 Özgənin kəbinli, gənc arvadını,
 Müqəddəs kilsənin, hətta, varını,
 Mehrab xaçlarını, şamdanlarını
 Oğurlayanlar var, gəzir sərazad;
 Tutduğu işlərdən çox razı, çox şad!
 Artır məhkəmələr önündə adam.
 Yığılır üst-üstə hər gün şikayət,
 Az qalır ölkəni бүrüsün qiyam.
 Uca kürsüsündə oturur hakim,
 Bilinmir müqəssir kimdir, haqlı kim?!
 Canı arxalanır hakimə bəzən,
 Hakim günahkara çıxır havadar.
 Pozğunluq hökm edir, bir də görürsən:
 Müqəssir haqlıdır, haqlı günahkar!
 Az qalır düz-dünya, dövlət məhv ola.
 Sənür həqiqət də, saf düşüncə də.
 Canilər çoxalır və nəticədə
 Namuslu adam da düşür pis yola.
 Cəza vermədikdə cinayətkara,
 Hakimlər də olur caniyə yoldaş.
 Mən bir lövhə çəkdim dəhşətli, qara...

(sükut)

Lakin daha pisdir həyatın özü.
 Tədbir görülməli! Tez tədbir! Düzü,
 Qəti bir çevriliş etməsə dövlət,
 Qorxu altındadır təxt və səltənət!

S ə r k ə r d ə

Hamı çıxıb özündən, əsgər azgınları çox,
 Hamı qırır, öldürür, əmrə tabe olan yox.
 Vətəndaşlar şəhərin divarları dalında,
 Cəngavərlər qayalar qoynunda yurd salaraq
 Elə bil bizə qarşı bir ittifaq halında
 Birləşib, güclərini qoruyurlar bu sayaq.
 Muzdlu əsgərlər daha dözməyir, deyirlər,
 Hər gün maaşlarını bizdən tələb edirlər.
 Əgər onlara olan borclarımızı versək,
 O saat dağılışıb gedərlər diyar-diyar.
 Onların tələbini inadla rədd eləsək,
 Bu, arı yuvasını dağıtmağa oxşayar.
 Onların qoruduğu dövlət talanmaqdadır.
 Qarət və quldurluqla, budur, yerindən duran
 Dünyanın yarısını dağıdıb qoydu viran.
 Krallar hakimiyyət başındadır, təxtədir.
 Lakin görmür ki, onlar bu dəhşət, bu fəlakət
 Təxti-səltənətə də çatı bilər nəhayət!

X ə z i n ə d a r

Xəzinə bomboşdur! Nə çıxar yoxdan?!
 Maliyyə yardımı müttəfiqlərin
 Yağış suyu kimi quruyub çoxdan...
 Onlara, bel bağla, varsa hünərin!
 Sənin torpağında, böyük hökmdar,
 Daim əldən-ələ keçir mülkiyyət.
 İndi hər şəhərin öz ağası var,
 Hər biri müstəqil bir hakimiyyət!
 Biz durub baxırıq ancaq kənardan
 Ki, görək – idarə edirlər necə.

Bəli, əl çəkmişik bir çox haqlardan,
 Səlahiyyətimiz enibdir heçə.
 Partiyalara da yoxdur etibar,
 Ya söy, ya tərifi, – nə faydası var?
 Birdir rəğbət, nifrət bəsləyənlər də...
 Birdir qvelflər də, qibellinlər də.
 Bacaran başını bir növ qoruyar,
 Heç kəs qonşusuna eləməz kömək.
 Qızıl mədənində bütün qapılar,
 Bütün darvazalar bağlanıb bərk-bərk.
 Hərə çalır-çapır, toplayır sərvət,
 Bizim xəzinəmiz boş qalır fəqət.

K a s t e l y a n

Mən də çətinlikdən söz açacağam.
 Hər gün qənaətdən danışırıq biz,
 Lakin gündən-günə atır xərcimiz.
 Doğrudur, aşpazlar bişirir təam.
 Heç nədən bir qıtlıq çəkmirlər; hər gün
 Qaban, maral, keçi, toyuq, qaz, bütün –
 Hər şey gətirilir, çəkilib hesab.
 Lakin çatışmayır şərab! Bir şərab!
 Bəli, vaxt vardı ki, ellərimizin,
 Ən yaxşı, məhsuldar illərimizin,
 Şərabıyla dolu iri çəlləklər,
 Qalardı bu ildən, o ilə qədər.
 Salonlar zadəgan – qonaqla dolu,
 İçildi saxlanan son ehtiyat da.
 İş o yerə çatdı – açmalı oldu
 Öz anbarlarına magistrat da.
 Hörmətli qonaqlar içib çox zaman
 Masanın altında sərxoş yatırlar.
 Mən hesab çəkməyə oluram vadar,
 Müamiləçisə verməyir aman,
 Min avans forması düşünüb tapır.
 Hələ neçə illik vəsaiti də

O, vurub adamın əlindən qapır.
 Kökəlməz donuz, mal bu şəraitdə...
 Girovdur yunu da yorğan-döşəyin,
 Pulu verilməyib hələ çörəyin!

İ m p e r a t o r

(Bir az fikrə getdikdən sonra Mefistofelə müraciətlə)

Sənin şikayətin yoxdurmu, təlxək?

M e f i s t o f e l

Mənim? Zərrə qədər! Şikayət etmək,
 Şübhəyə yol vermək deməkdir, əslən.
 Heç bu ehtişama, bu əzəmətə
 Şübhə etmək olar? Bir halda ki, sən
 Güvənir zəkaya, gücə, qüvvətə,
 Dönməz iradəylə, mətin qüdrətlə,
 Düşməyə zərbələr vurub şiddətlə,
 Təxtə əyləşirsən... Bütün məmləkət
 Səndən nur alırkən, olarmı zülmət?

A d a m l a r a r a s ı n d a s ə s l ə r

Lap haramzadədir! Həm bic, həm yaltaq!
 Gözə toz üfürür!... Bu lap oldu ağ!
 Bilirəm axırı nəylə bitəcək!
 Nəylə? Bir layihə təqdim edəcək!

M e f i s t o f e l

Hər yerdə çatmayan bir şey olur, bax.
 Sizdə də pula çox ehtiyac vardır.
 Pul yerə tökülmür yığasan... ancaq
 Müdriklər pulu da yerdən çıxarır.
 Dağ damarlarında, divarlar, damlar
 Altında var çoxlu lülə qızıllar.
 Ruhu, təbiəti güclü adamlar
 O qızıl pulları tapır, qazırlar...

Kansler

Ruhi, təbiəti?! Xristianlar
Belə danışmasın gerek, hər halda...
Yox, yox, məhz Allahu tanımayanlar
Belə sözlər üçün yanır tonqalda.
Təbiət – günahın sığınacağı,
Ruh – şeytan! Onların doğuracağı
Şər ilə şübhədir – qorxunc, eybəcər.
Yox, yox, qorxuludur belə söhbətlər!
Ta qədimdən bəri, bu tac-səltənət
İki bünövrənin üstündə durur:
Yalnız ruhanilər və cəngavərlər
Hər bir təhlükədən onu qoruyur!
Bunun əvəzində kilə və sərvət
Onlarçün ən yüksək mükafat olur.
Bir para adamı kəndin-şəhərin,
Görürsən ki, mürtəd cadugərlərin
Axmaq zurnasına oynayır hələ,
İgtişas salırlar ölkəyə, elə.
Görünür, bu sözbət, zarafatla sən
İstəyirsən, meydan oxuyub bizə,
O cür adamları gətirdirsən
Bu nəcib və ali məclisimizə!

Mefistofel

Müdrək sözlər eşitdim sizin nitqinizdə mən.
Ovucda olmayanı – uzaqda sanırsınız.
Baş açmadığınızı – rədd edirsiniz, hökmən.
Yoxlamadığınızı – siz tamam danırsız.
Tərəzisiz – yox olur hər bir şeyin siqləti.
Sikkəsiz qızılın da yoxdur sizcə qiyməti.

İmperator

Boş laqqılıtlardan bezmişəm bütün!
Axı, kim movizə eşitmək istər?
Bizə pul lazımdır, çoxlu pul, bu gün,
Əgər bilirsənsə, yerini göstər!

Mefistofel

Taparam! Nə qədər desən, taparam.
Bu nə çətin işdir, nə də müəkkəb.
Pullar yerindədir tamam, cabaca,
Lakin var burada bir incə mətləb:
Kim iş başlasın, harada, necə?
Gətirin keçmişi xatirə bircə:
Axınlar, yanğınlar, müharibələr,
İnsanlar axışıb sel kimi gələr,
Qiyətli nə varsa, hamı qorxudan
Qazıb basdırardı yerə. O vaxtdan
Ta dünənə qədər bu davam etmiş,
Var-dövlət torpağın altına getmiş.
İmperatorundur bütün torpaqlar,
Onundur torpağın altında nə var!

Xəzinədar

Təlxək doğru deyir, fərasəti var,
İmperatorundur bütün torpaqlar!

Kansler

Pul əldə edərkən imperatora,
Gözləyin, şeytanlar salmasın tora!

Kastelyan

Razıyam bir qədər günaha batam!
Təki sən sarayçün qızıl tap, atam!

Sərkərdə

Ağıllı söz deyir. Sən pul tap, asan,
Əsgər soruşmur-a, hardan alıbsan?

Mefistofel

Baxın, əgər yalan deyirəmsə, mən,
Soruşun bu saray münəccimindən.
Göylər aləminə o ki, bələddir,
Desin, göyün rəyi xoşdur, ya bəddir.

Yaxşı tapışıbdır iki fırldaq!
Birisı yalançı, o biri axmaq!
Köhnə bayatıdır! Bu, uzun çəkər...
Axmaq pıçıldayar, alim dil tökər!

M ü n ə c c i m

(Mefistofelin pıçıldadıqlarını bərkdən deyir)

Günəş göy üzündə ən saf qızıldır.
Merkuri qasiddir muzdlu, xoşxəbər...
Venera göylərin gözəl qızıdır,
Ağıllı, kamallı o nazlı dilbər
Baxır səhər-axşam sizə həsrətlə,
Sevir hamınızı o məhəbbətlə...
Görkəmi şıltaqdır Ayın bir qədr.
Mars yetirməsə də yerə bir xəttər,
Lakin o daima sizi hədələr...
Yupiter ən gözəl ulduzdur, parlaq,
Saturn həm böyükdür, həm də çox uzaq.
Qiymətli metaldan deyil bu ulduz,
Çəkiddə ağırdır, qiymətdə ucuz.
Yalnız günəş ayla, qızıl gümüşlə
Dost tək birləşəndə xoş bir gülüşlə
Sevinc, şadlıq olur daima əldə,
Hər şey asanlıqla edilər əldə:
Möhtəşəm saray da, səfalı bağ da,
Ən gözəl xanım da, zərif yanaq da...
Lakin bu dediyim şeyləri bu gün
Əldə edə bilər yalnız sizinçün
Elmi, istedadı olan adamlar.

İ m p e r a t o r

Mən ona diqqətlə qulaq asdım çox,
Məni inandırma bilmədi, yox, yox!

Sürtük zarafatdır! Kimə xeyri var?
Saxta kimyagərdir – hərifdir ancaq!
Biz çox eşitmişik belə yalanlar!..
Bir fırldaqçı da, demək, artacaq!

M e f i s t o f e l

Görürəm, sarsılmış hamı heyrətdən.
Heç kəsin bu kəşfə yoxdur inamı.
Gah mandraqordan, gah qara itdən,
Gah cadugərlikdən bəhs edir hamı.
Yığın aqlınızı başınıza siz,
Hərgah qıdıqlansa ayağın altı,
Ya sancıb, keyisə birdən beliniz,
Bu, o deməkdir ki, dərin yer qatı
Gizli qüvvəsiylə göstərir təsir,
Bütün əzanızda sanki yel əsir,
Dura bilmirsiniz bir yerdə rahat...
Təxirə salmadan, elə o saat
Başlayın qazmağa o yeri, hökmən –
Xəzinə çıxacaq, bilin, o yerdən!

Vay, vay, qurğuşuna döndü ayağım!..
Keyidi əllərim!.. Sancdı ürəyim!
Göynəyir mənim də ayaq barmağım,
Nədənə ağrıdı birdən kürəyim!..
Bütün əlamətlər göstərir aşkar –
Burda basdırılmış bir xəzinə var!

İ m p e r a t o r

İşə başlamalı! Qaçma bilməzsən!
Sübut et ki, sözün boş köpük deyil!
Bir-bir o yerləri göstərəcəksən!
Mən şahlıq əsamı, qılıncımı, bil.

Bu gündən qoyuram yerə... Bu işi
Mən bu əllərimlə, bax, görəcəyəm!
Yalan demiş olsan, ey axmaq kişi,
Səni cəhənnəmə göndərəcəyəm!

M e f i s t o f e l

Oranın yolunu taparam özüm.
Lakin yer altında nə qədər dövlət,
Sərvət olduğunu, görməsə gözü –
Söyləyə bilmərəm – budur həqiqət!
Kəndli yer şumarkən kotanı, birdən,
İlişib bir küpə çıxarır yerdən...
O şora zənn edib sevinir, ancaq
Açır, görür: qızıl! Həm də bir qucaq!
Xəzinə tapmağı bacaran adam,
Əlbəttə uçurub tökəcək tağlar;
Yeraltı dünyaya yol açıb müdam,
Qazacaq dərələr, çapacaq dağlar!
Sən bir daş zirzəmi gətir xəyala:
Düzülüb yan-yana qızıl piyala...
Yaqut surahilər, qızıl boşqablar,
Üç addımlıqda da – qədim şərablar!..
Əlbəttə, o adam deyilsə naşı,
Bütün bu işlərdən çıxacaq başı:
Biləcək ki, taxta Nuhun yaşından
Bu vaxta çürüyər; şərab daşından –
İbarət bir tərkib sıxlaşıb bərk-bərk,
Əmələ gətirər təbii çəllək.
Bəli, yalnız qızıl, cəvahirat yox,
Qaranlıq aləmdə şərablar da var.
İşıqlı dünyada iş asandır çox...
Qaranlıq aləmdə var min cür əsrar,
Açar bu əsrarı müdrik adamlar!

İ m p e r a t o r

Qaranlıq aləmi götür öhdənə,
Qiymətli şeyləri çıxart aşkara.
Gecə qaranlıqda görünür mənə –

Bütün pişiklər boz, inəklər qara.
Get, harda qızıl var, bir-bir nişanla,
Tez qazıb onları çıxart kotanla!

M e f i s t o f e l

Özün bel götürüb qaz, ey hökmdar!
Şöhrətə çatdırar səni bu əmək.
Sən yeri qazdıqca qızıl danalar
Sürü-sürü çıxıb, ləzzət verəcək.
Zinətləndirəcək təzə paltarı
Bu qızıl, bu daş-qaş, bu cəvahirat.
İşıqlandıracaq, parıltıları
Böyük imperator qəsrini qat-qat!

İ m p e r a t o r

Tez! İşə başlayın! Söhbəti kəsək!

M ü n ə c c i m

(əvvəlki kimi)

Hökmdar! Bu işdə niyə tələsək?
Keçirək əvvəlcə bayramımızı,
Qurtarsın qoy şənlik, maskarad, sevinc,
Fikrimiz cəm olsun, ruhumuz da dinc,
Yerinə yetirək məramımızı.
Mərhəmət umursan, – mərhəmətli ol!
Sevinc arzu edən aram olmalı!
Şərab istəyirsən, – üzüm əz bol-bol!
Möcüzə olmaqçın – inam olmalı!

İ m p e r a t o r

Yaxşı! Qoy bayramda xoş keçsin əhval,
Pəhrizin birinci həftəsi, əziz –
Çərşənbə gününə qoyaq bunu biz.
O vaxta qədər də şənlik, karnaval!

Şeypurlar soslənir. Mefistofeldən başqa hamı gedir.

M e f i s t o f e l

Axmaqlar bilmir ki, tale və həyat
Layiq olanlara verir mükafat.
Axmağa versən də əql iksirini,
İksir itirəcək öz təsirini.

M A S K A R A D

Maskarad üçün bəzədilmiş, yan otaqlarla birləşən geniş bir salon.

H e r o l d

Zənn etməyin bura tevton yurdudur,
Ölülər, şeytanlar yallı gedəcək...
Qarşıda fərəhli bir bayram durur,
İndi hamı bunu təsdiq edəcək.
Hökmdar öz xeyri və sizin bundan
Zövq almağınızın xatirinə məhz,
Aşdı o tərəfə Alp dağlarından,
O sağlq qazandı, biz də aldığ həzz!
Sonra o papanın çəkmələrindən
Öpərək, gətirdi özünə bir tac,
Bizə də bir təlxək qalpağı, – hərdən,
Keçirsin başına hamı naəlac.
Hamımız təzədən doğulmuşuq, bax!
Keçirib başına belə bir qalpaq
Gicbəsər dəli tək, hər bir zadəgan
Müdrliklik eləyə bilər hər zaman.
Budur, dəstə-dəstə cəm olur onlar,
Cüt-cüt dağılırlar, çox məhrəmana.
Bir sözlə, iş gedir həmişəki tək.
Çoxu səndələyir o yan-bu yana...
Gəlin! Utanmayın, bu dünya, əslən,
Axmaqlar dünyası olub əzəldən!

B a ğ b a n q ı z l a r

(mandalınanın müşayiəti ilə, nəğmə)

Florensiya qızları
Bəzənibdir, gör, necə!

Gəlmişik heyran edək
Həminizi bu gecə.

Dalğalı tellərimiz
Süni güllər içində.
Qalın hörüklərimiz
İpək tüllər içində.

Bu əl məharətiylə
Yaranan qönçə güllər,
Öz xoş məlahətiylə
Solmaz, keçsə də illər.

Düzülüb onlar telə
Bax, topa-topa, tək-tək;
Rişxənd etsəniz belə
Xoşunuza gələcək.

Çox cazibəli olur
Qızlar öz ülfətiylə.
Axı, sənət qohumdur
Qadın təbiətiylə!

H e r o l d

Görək, başınızda gətirdiyiniz
Dolu səbətlərdə, bir nəyiniz var?
Pəh! Pəh! Gəlin, seçin nə istəsəniz!
Tələsin! Qoy bütün bu xiyabanlar,
Bu yaşıl budaqlar tağının altı
Bir çiçəklik olsun – kölgəli, sərin.
Burada mallar da, satıcılar da
Xoşuna gələcək müştərilərin!

B a ğ b a n q ı z l a r

Düşüb indi ki fürsət,
Gəlin döyməyək çənə.
Deyin bir kəlmə qiymət,
Görək, kim istəyir nə!

Zeytun budağı

Mən heç bir çiçəyə qibtə etmirəm,
Davadan-dalaşdan qaçıram uzaq.
Öz təbiətimə zidd də getmirəm,
Mənə bolluq rəmzi deyirlər, ancaq –
Torpağın bərəkət, dinclik rəmziyəm.
Bəzərdim illərlə mən dağı-daşı,
İstərdim çələng tək, indi bəzəyəm
Belə mükafata layiq bir başı.

Qızıl sünbül çələngi

Gözəl Sereranın hədiyyələri
Sizə daha yaxşı yaraşır, mənəcə.
Gərək insanların bəzək şeyləri
Həm xoş, həm faydalı ola zənnimcə.

Qəribə bir çələng

Əməkəməciyə bənzər çiçəkdir...
Bax, mamır içində gözəldir bu da.
Çox da ki, yarpağı süni ləçəkdir,
Belə tələb edir bu günkü moda.

Qəribə güldəstə

Adımıza Teofrast
Heç yerdə gəlməmiş rast.
Gələcək xoşuna
Çoxların yox, azların,
Bəzi modabazların...
Qonacağıq döşünə –
Saçına gənc qızların.

Nida

Qoy bu arzu-xəyal törəmələri
Çıxartsın ortaya hər təzə ildə –
Əcayib, al-əlvan işləmələri

Dəyişən modaya uyğun şəkildə.
Qoy qıvrım saçdakı zəng çiçəkləri
Görsün nə gözəldir öz ləçəkləri.
Axı...

Gün qönçələri

...gizlənirik biz yad nəzərdən,
Xoşbəxt o kəsdir ki, bizi dərəkən
Vaxtında axtarır, tapır təzə-tər...
Taparkən özünü çox xoşbəxt sanır.
Yay öz gəlişini verəndə xəbər,
Qızıl gül qönçəsi od tutub yanır,
Daim sadıq qalıb əhdə-peymanə,
Təbiət can verir zəkaya-cana.

Bağban qızlar öz mallarını örtülü yaşıl xiyabanlara
zövq və səliqə ilə düzürlər.

Bağbanlar

(Teorbalanın müşayiətilə nəğmə)

Gülləri dərib gözəl
Tellərə taxmalısan.
Lakin meyvənin əvvəl
Dadına baxmalısan!

Buyurun: bu albalı,
Bu gavalı, bu ərik.
Meyvəni dişləməsək
Ləzzətini bilmərik.

Yaz vaxtı, gül zamanı
Gülə tərif deyirlər...
Amma qızıl almanı
Dişə çəkib yeyirlər.

Gülsatan yaxşı qızlar,
Yer verin burda bizə,
Alma, qaysı, gilənar,
Qoşulsun cərgənizə.

Gəl müştəri, gəl, apar:
Çiçək, budaq, meyvə, gül.
Bu xiyabanda tapar
Hər nə istəsə könül!

Gitara və teorba sədaları altında hər iki dəstə öz mallarını
sahmanla düzməyə başlayırlar.

A n a v ə q ı z

A n a

Qızım! Dünyaya gəldin,
Örtüm başına ləçək...
Bədəndən zərif idin,
Üzdən də xeyli göyçək.
Dedim – yaşa dolarsan,
Varlı bir ərə gedər,
Sən də gəlin olarsan.

Bax, illər gəldi, getdi.
Dəstə-dəstə cavanlar
Yanımızdan düz ötdü...
Kimiylə bir zamanlar
Rəqs etdin fırlanaraq,
Kimini dümsüklədin,
Bir şey çıxmadı ancaq.

Gəncləri evə yığdıq,
Oynadıq fant oyunu,
Gənclərlə seyrə çıxdıq
Ki, görsünlər boyunu.

Nə tor atmadıq, axır.
Hamısı yalan oldu...
El bu gün keyfə baxır...
Ay qızım, aç boynunu
Bəlkə sarılan oldu.

Rəfiqələr onlara yan alırlar. Bərkdən-bərkdən şirin söhbət qızıdır. Balıqçılar, quşututanlar torları, tilovları və quşutmaq üçün yapışqan sürtülmüş budaqları ilə gəlirlər. Onlar və eləcə də qızlar bir-birlərini qovmağa və bir-birlərinə zarafatla söz atmağa başlayırlar.

O d u n ç u l a r

(heç nədən çəkinmədən, səs-küy ilə gəlirlər)

Yol verin!
Rədd olub, yoldan çəkilin!
Biz nəhəng ağaclar yıxırıq, bilin!
Onlar gurultuyla
Yerə gələndə,
Geri dur sən də!
Onları tər töküb daşıyanda biz,
Yoldan çıxın siz
Ki, vurub yıxmayaq, zədələməyək.
Onu da deyək:
Zəhmət adamları olmasa əgər,
Siz aqıl, dilavər incə-mincələr
Necə ömür sürüb dolanarsınız?
Bizlər tər tökməsək,
Siz donarsınız!

P o l i ş i n e l l ər

(əndazəsiz gicəhər)

Hamınız belibükük,
Anadan gəlmə axmaq!
Ömrü boyu – ağır yük
Altına heç girməyən
Ağıllı bizik ancaq.
Bu bizim qalpağımız,
Bu bizim gödəkçəmiz!
Bunları daşıyanda
İkiqat olmuruz biz.
Tufli geyib bütün gün
Bazarlarda küllənir,

Küçədə veyillənir,
Gəzirik özümüzçün.
Hərçənd ki, yoldan ötən
Lağ edir, qarıldayır;
Biz ancaq hırıldayır,
Almırıq vecimizə...
Hərdən fit verib bizə,
Adamlar hay-harayla
Mərəkə qoparanda
Sivişirik bir anda!
İstəyir tərəfləsin,
İstəyir söysün hər kəs,
Bizimçün fərq eləməz.

T ü f e y l i l ər

(yaltaqlıq və acgözlüklə)

Siz, odun doğrayanlar,
Əsil igid oğlanlar,
Yaxşı adamlarsınız!
Sizin qohumlarınız
Kömürçülər də elə!
Çünki təzim, ehtiram
Və təsdiq etmələrlə
Razılıq əlaməti –
Bu baş tərpətmələrlə;
Tərifli söz deməklə,
Duz basılmış yaranı
Boş yerə üfləməklə,
Kar aşmaz!.. Üfləmənin
–Və hər sözün, cümlənin –
İki təsiri olur:
İsidir ya soyudur.
Sırr –onu kimin necə
Qəbul etməsindədir.
Tutaq ki, göydən gecə
Od yağdı, xeyri nədir?

Yenə də ertəsi gün
Ocaq qalamaq üçün,
Axı, odun gərəkdir.
Lakin elə ki, – yanan
Elə ki, alovlanan
Ocaq üstündə qazan
Başlandı buğlanmağa,
Nəsə cızıldamağa;
Meydan sulayanlar da,
Boşqab yalayanlar da,
İy çıxmamış bacadan.
Bilirlər nə gələcək
Süfrəyə qabaqcadan.

S ər x o ş

(lap keyfi yuxarı)

Kimin nə həddidir sözümü kəssin!
Azad bir oğlanam, durulub nəşəm.
Nəgmə də oxunsun, qoy yel də əssin...
Onları özümlə mən gətirmişəm.
İçirəm! İçirəm! İçirəm, baxın!
Vur qədəh-qədəhə, cingildət, atm!
Orada, daldada durma! Gəl yaxın...
Gəl badə-badəyə vuraq, vəssalam!

Yamanca hirsələndi üstümə arvad.
Deyir ki, kaftanım ala-bəzəkdir.
Çox qürreləndim ki – xeyr, qəşəngdir!
Burnunu yan tutub getdi o saat...
İçirəm! Qoy arvad bağırsın bar-bar,
Desin müqəvvayam, axmağam tamam.
Vurun qədəhləri, ey müqəvvalar!
Vurun cingildəsin, içək, vəssalam!

Siz deyirsiniz ki, yol azmışam mən
Yox, hara lazımdır, ora gəlmişəm.
Meyxanəçi hərdən borc verməyəndə,

Onun arvadından almaqdır peşəm.
O da verməyəndə, yalvarıb axır
Alıram qulluqçu qızdan borc – salam!
Vur badə-bədəyə! Vur!.. Və iləaxir!..
Səslənsin qədəhlər – cing, cing! Vəssalam!

Harda keyf çəkirəm, necə, sizə nə?
Qurtardı, – daha mən vura bilmirəm...
Harada uzansam, dəyməyin mənə,
Çünki ayaq üstə dura bilmirəm...

X o r

İçək, dostum, içək! Doldur, ver, içək!
Sağlıq de! Hamının əhvalı xoşdur.
Oturdu, bərk otur, vur axıra dək,
Kim masa altında yatsa, – sərxoşdur!

Herold saray nazimlərinin, müxtəlif cərəyanlardan olan təbiəti tərənnüm edən, cəngavərliyi mədh edən şairlərin gəldiyini xəbər verir. Onlar bası-basda bir-birlərinə danışmağa macal vermirlər. Yalnız bir nəfəri güc-bəla ilə irəli soxulub, bir neçə söz deyə bilər:

S a t i r a y a z a n

Siz bilirsinizmi nə vaxt özümü
Xoşbəxt sanacağam mən bu cahanda?
Heç kəsin eşitmək istəmədiyi
Haqq sözü deməyə imkan tapanda!

Qəbiristan və gecələr nəgmkarı olan şairlər üzr istəyirlər, çünki onların başları zühur etmiş təzə bir xortdan bərəndəki maraqlı söhbətə qarışmışdır ki, bunun sayəsində gələcəkdə poeziyanın yeni bir növü inkişaf edə bilər. Herold bunu məlumat üçün qəbul edir və onları yunan əsətinə təmsil edən maskarad paltarları geymiş qızların yanına çağırır. Onlar müasircəsinə geyinmişlərsə də, öz xüsusiyyətlərini itirməmişlər.

NAZƏNİNLƏR

A q l a y a

Qoymayın bu həyat girsin hər dona,
Zəriflik, məlahət bəxş edin ona!

H e g e m o n a

Bir incəlik də var, adı – nəvaziş;
Arzuya çatmağı, bilməyin az iş!

Y e f r o s i n a

Ucaldır gözlərdə nəcib varlığı –
Onun nəvazişli minnətdarlığı!

P A R K L A R

A t r o p o s

Bu dəfə, hamıdan yaşlıyam deyə,
Hörmətlə açıldı mənə bu qapı.
Məni vadar edir çox düşünməyə
Həyatın çox möhkəm olmayan sapı.

Sizə əlverişli olmaqçın, gərək
Nazik iplik seçəm – möhkəm, yumuşaq.
Sapı hamarlamaq, sığallı etmək
Mahir əyricinin işidir ancaq.

Şənlikdə, oyunda, keyfdə, şərabda
Hədd-hüdd gözləyin siz də bir qədər!
Nəzərə alın ki, axı, bu sap da
Davam gətirməyib qırıla bilər.

K l o t o

Qayçı mənə etibar –
Edilmiş son zamanlar.

Çünki biz, iş sarıdan
Narazıyıq qarıdan.

Qocaların, qartların
Uzatdıqca gününü,
Nəcib, gənc həyatların
Doğrayırdı ömrünü.

Gənclik şövqiylə mən də
Yüzlərcə səhv etmişəm.
Lakin bura gələndə,
Qayçını gizlətməmişəm.

Qoy xoş keçsin sizinçün,
İcazə verirəm mən.
Sevinin, deyin, gülün,
Asudə, qayğısız, şən!

L a x e z i s

Sizdən nə gizlədim, huşum-başım var,
Səliqə-sahman da sevdiiyim işdir.
Cəhrəm, bu vaxtacan, – neçə yaşım var, –
Hələ bir dəfə boş hərlənməmişdir.

Əyrilir, sarılır, üst-üstə saplar,
Yayınmır heç biri istiqamətdən.
Qoymuram fırlanıb yana sapalar,
Yəqin, asılıdır bu da adətdən.

Diqqətim yayınsa bircə an əgər,
Aləm yox, mən özüm olaram tələf.
Hərlənir sarılır saatlar, illər,
Sonra toxucuya verilir kələf.

H e r o l d

Xəbərdar olsanız da qədim əfsanələrdən,
Yox, siz bu gələnləri tanımayacaqsınız.
Zahirən çox füsunkar və mehriban görünən
Xanımların ən əziz qonaq sanacaqsınız.

Hamısı gülər üzlü, zərif vücudlu, gözəl,
Heç kəs deməz ki, onlar fəsaddır–Furiyadır.
Yaxınlaşın, ilan tək sizi sancsınlar əvvəl,
Görün ki, o göyərçin körkəmləri riyadır.

Onlar çox hiyləgərdir, amma bu gün burada
Hamı öz eybi ilə qürrələnirsə, demək,
Mələklik iddiası etməyib bu arada,
Hərəsi öz eybini indi bir-bir deyəcək.

F U R İ Y A L A R

A l e k t o

Bu xəbərdarlığın sizə nə xeyri?
İnanacaqsınız yenə də bizə.
Biz yaltaq pişiklər, qəşəngik xeyli;
Mən ləkə uydururuq sevgilinizə.

Deyərik sevgilin gicin biridir,
Həm sənə göz vurur, həm özgülərə.
Qızın başı boşdur, beli əyridir,
Uzatma, üzülüş, qurtar bir kərrə.

Sonra da gənc qızı tapıb kənarda,
Ona pıçıldırıq ah çəkə-çəkə:
Oğlan nə danışmış kiminlə, harda...
Səliqə qəlblərə ömürlük ləkə.

M e g e r a

Bunlar boş şeylərdir! Evlənəcəklər,
O vaxt iş düşəcək mənim öhdəmə:
Olacaq ən şirin günləri zəhər...
İnsan sabitqədəm deyil, sən demə!

Bir adam varmı ki, səadətindən
Bərk tutsun, kənara heç boylanmasın?

Enməsin öz məsud ülvyyətidən,
Günəşə sahibkən, buzçün yanmasın!

Bircə mən gəlirəm öhdələrimdən,
Min quyu qazıram dərimdən-dərin.
Gəlir Asmodey də köməyə hərdən –
O köhnə qənimi sevgilililərin.

T i z i f o n a

Xeyr, acı dilə əl atmıram heç.
Qılıncla, zəhərlə iş görürəm mən.
Kimi sevirsen-sev, bil ki, tez ya gec
Nifrət edəcəksən axırda, hökmən!

Sənə bu dəqiqə ləzzət verən şey,
Bil, sonra zəhərə, ödə dönəcək.
Xətir, güzəşt, yoxdur – yalvarsan da hey
Hər kim nə əkibse, onu biçəcək!

Yalvarma – rəhm elə, qulaq as, – deyə!
Bu yalvarışları eşidib hərdən
Dağlar cavab verir bax: –Qisas! – deyə...
Yox, yaşamayacaq xəyanət edən!

H e r o l d

Kənara çəkilin! Gəlir bir nəhəng,
Bizlərə bənzəmir əli, ayağı.
Bax, onu deyirəm, o gələn dağı,
Güllü bir xalça var üstündə qəşəng.
Dişləri qılıncdır, xortumu ilan.
Bu surət olsa da bir sirri-pünhan,
Mən sizə açaram, nə var ki, bunda:
Bir gözəl oturub onun boynunda.
Baxın, əlindəki çubuqla yalnız
Hərdən istiqamət verir ona qız.
Hər iki yanda da addımlayaraq,

Gedir qolu bağlı iki qadın, bax.
Birinin qorxudan bağı oyulur,
Birinin üzündə fərəh duyulur.
Biri azadlıqçün çalır qol-qanad,
O biri hiss edir özünü azad.
Gəlin, bu xanıma verək ilk sözü,
Nəyi təmsil edir – qoy desin özü.

Q o r x u

Qəndillər, məşəllər, şamdanlar, şamlar,
Sayrışır, gətirir yenə qorxu, qəm.
Dövrəmdə maskalı, gülünc adamlar!..
Qırıb zəncirimi qaça bilmirəm.

Rədd ol! İtil burdan, gülünc güləyən,
Min şübhə doğurur bu istehzalar.
Bu gecə düşmənlər içindəyəm mən;
Gör, mənim nə qədər bədxahlarım var!

Odur! Düşmənimin biri! Naxələf!
Ən yaxın dostumdu o mənim bir vaxt.
O çox çalışdı ki, mən olum tələf...
Tanındın! Qaçmağa can atma, qorxaq!

Ah, bir yol tapsaydım, qaçardım burdan!
Cana doydurubdur məni əsarət.
Yolumu hər yandan kəsmiş ölüm, qan;
O tərəf dəhşətdir, bu tərəf zülmət!

Ü m i d

Salam, bacılarım! Maska taxaraq,
Bu gün şənlik edir, əylənərsiniz.
Çıxarıb bunları, yenə də sabah
Öz qıyafənizdə görünərsiniz.
Məşəl işığında, şam işığında
Yaxşı hiss etməyir heç kəs özünü.
Sabahdan hələ öz yaraşığında

Çevirər parklara tərəf üzünü.
 Ram olub yenə öz iradəmizə,
 Gəzərik ya tək-tək, ya da bir yerdə.
 Günəş nur səpərkən göylərdən bizə,
 İşləyər, dincələr çəmənliklərdə,
 Çöllərin seyrinə sıxaraq azad.
 Bizdən əsirgəməz heç nəyi həyat.
 Biz hara can atsaq, biz hara getsək,
 Yolu gözlənilən əziz qonaq tək
 Hamı sevinəcək gələcəməzə,
 Hamı qollarını açacaq bizə.
 Aparır hər yerə bizi cəsarət,
 Gözləyir hardasa biri səadət.

Z ə k a

Ən böyük düşməniniz
 Bir ümid, bir qorxudur.
 Narahat olmayın siz,
 Onlar bərk buxovludur.

Belində bir qülləni
 Gəzdirir bu nəhəng fil;
 İradəmlə o mənə
 Dağlara qaldırır, bil!

Odur, nura boyanmış
 Qüllədə ağ qanadlı,
 Məğrur Qələbə adlı
 Bir ilahə dayanmış.

O bir cüt qanadıyla
 Bütün dünyanı gəzər;
 Əzmiylə, inadıyla
 Çalar hər işdə zəfər!

Z o i l - T e r s i t

Aha! Sizinlə varam!
 İndi bu nacinslərin
 Abırını alaram!

İlk hədəfim olacaq
 Qələbə xanım ancaq.
 Bir cüt qanadı var – ağ,
 Özünü qartal sanır.
 Elə bilir, bu torpaq,
 Bu xalq ona inanır.
 Düzü, şərəfli işdən
 Acıgım gəlir... Əslən,
 Alçaqlar yüksələndə,
 Yüksəkdedəki enəndə;
 Bir də ayrıləri düz,
 Düzü əyri görəndə,
 Mənim keyfim durulur;
 Çünki arzum da budur!

H e r o l d

O halda əsəmlə mən sənə gərək
 Tutarlı bir zərbə endirəm, köpək!
 Bax, belə! Qıc olub uzan torpağa.
 Ona bax! Ona bax! Bu adi cırıdan
 Gör, necə kiçildi, döndü yumağa!
 Yumaq yumurtaya... O da ortadan –
 İkiyə bölündü! Baxın: oradan
 Çıxdı bir ilanla, ekiz yarasa...
 O biri, qapqara, qalxdı tavana.
 Biri tez sürünüb girdi harasa,
 İndi, yəqin onlar o yan-bu yana
 Qaçırlar çıxalar tezəcə aradan,
 İttifaq edələr yenə sonradan.
 Onlarda olsa da ittifaq, ülfət,
 Olmaq istəməzdim mən üçüncü fərd.

C a m a a t a r x a s ı n d a n s ə s l ə r

O yanda rəqs edir camaat... durma!
 Yox, çıxıb gedirəm, mənə üz vurma.
 Sən hiss edirsənmi burda bir şeyi?

Evdən açıq-aşkar gəlir sehr iyi.
Mənim saçlarıma toxundu nəşə...
Keçdi ayağımın yanından bayaq...
Bir xətər dəmədi, düzdür, heç kəsə,
Yamanca hamını qorxutdu ancaq.
Murdar əyləncədir! Lap iyrənc, murdar!
Törədən də kimdir – o iki idbar!

Herold

Mən Herold olalı çalışıram ki,
Sakit və xoş keçsin bu maskaradlar.
Qapıya göz qoyur, tapşırıram ki,
Dəvətsiz içəri keçməsin yadlar...
Şənliklər şən keçsin axıra qədər,
Heç kəsə dəyməsin burda bir xətər.
Qorxuram kabuslar, bəd şəbpərələr
Açıq pəncərədən bura girələr.
Kabusdan, cadudan sizi qorumaq
Qüvvəm daxilində deyildir ancaq.
Cırtan bir az sizi qorxutdusa da,
Eyb etməz, o keçib, gedibdir daha.
Buyurun, bu gələn maskanı açaq,
Bunu tələb edir vəzifəm, ancaq
Necə izah edir əql irməyəni?
Bu çətin sualdan qurtarın məni?
Baxın, adamları heç incitmədən,
Bu yandan dörd atlı, iki təkərli,
Təkəri, yüyəni gümüşlü-zərli
Bir araba gəlir çox cəlalı, şən.
Onun ətrafında çiçəyə oxşar
Əlvan qığılcımlar sayrışır par-par.
Şehirli fənərdən daha xoş, qəşəng
Ulduzlar alışıq, yanır rəngbərəng.
Yaman uğuldayır, titrəyir hər yan;
Çəkilin, yol verin, qorxdum, ay aman!

Sürücü oğlan

Hey! Baş aparmayın! Dursana, ay at!
Hiss edin yüyəni dartan bu əli.
Sizə –dur, – deyəndə, saxlayın qanad,
Sizə ruh verəndə, uçun irəli!
Bura elə yerdir, gərək dayanaq,
Ərz edək hamıya salam – ehtiram.
Bax, biz gələn kimi, gözlərdə maraq,
Yığıldı dövrəyə nə qədər adam!
Herold, işə başla! Çapıb getməmiş,
Təsvir et, şərh elə kimliyimizi.
Biz gizli bir rəmzik, dərk edilməmiş...
Demək, tanımağa borclusan bizi.

Herold

Adınızı bilmərəm,
Lakin təsvir edərem.

Sürücü oğlan

De görək!

Herold

Əvvəlcə onu deyim ki,
Sən bir yeniyetmə gəncsən, təzə-tər,
Mənə elə gəlir, qızlar-gəlinlər,
İstərdi olasan yaşlı bir qədər.
Lakin zənn edirəm, sən bir az sonra
Bir-bir salacaqsan onları tora.

Sürücü oğlan

Bunları eşitmək, çox xoşdur, cənab,
Lakin tapmacanı axıracan tap.

Herold

Qara gözlərində şimşəklər oynar.
Gecədən zil qara saçında hərdən
Elə bil qiymətli daşlar parıldar.
Geyimin, kecimmin – çiynlərindən
Ayaqlarınacan çox zərif, gözəl;
Elə bil, hamısı od tutub yanır...
Xətrinə dəyməsə, deyərdim, əvvəl
Adam ilk görəndə, səni qız sanır.
Lakin görüşdükcə gənc qızlarla hey
Onlar açıb sənə öz sevdasını,
Öyrədər məhəbbət əlifbasını.

Sürücü oğlan

Bəs, sən əzəmətlə bu arabada
Oturan haqqında nə deyəcəksən?

Herold

Zənnimcə, ya varlı bir zəttir, ya da
Böyük bir kraldır, səxavətli, şən.
Onun rəğbətini qazanan adam
Xoşbəxt hiss edəcək özünü müdam.
Düşünür hamının səadətini...
Bu zat artırıdınca səxavətini
Artırır daima öz dövlətini.

Sürücü oğlan

Bu kifayət deyil, gərək onu sən
Burda hərtərəfli təsvir edəsən.

Herold

Həqiqi ləyaqət təsvirə sığmaz.
Lakin bir neçə söz deməsəm, olmaz.
Sağlamdır, ay kimi üzü yuvarlaq,
Dodaqları dolğun, özü – alyanaq.

Başındakı çalma, geydiyi paltar.
Həm zənginlik verir ona, həm vüqar.
Boy da ki, namxuda, sanki çinardır,
Şahanə görkəmli bir hömdardır!

Sürücü oğlan

Plutus! Var-dövlət, sərvət allahı.
Təşrif gətirmişdir çox təntənəylə...
Anu dəvət etmiş hökmdar, axı!

Herold

De görək, sən kimsən? Gəlmisən nəylə?

Sürücü oğlan

Mən tələbxərcliyəm, israfçılığam,
Mən şeirəm, şairəm! Zəngin varlığam!
Bütün varlığımı verərək bada,
Tək nail oluram yüksək bir adam.
Əslində varlıyam, Plutus qədər.
Bütün şənliklərə mən şəfəq salır,
Özümü sanıram ona bərabər.
Çünki nəyi yoxsa – o məndən alır.

Herold

Özünü öyməkdə tayın tapılmaz,
Di, bəsdir məharət göstər, gəl bir az.

Sürücü oğlan

Bax, iki barmaqla çırtma vuraraq,
Daş-qaş səpəcəyəm mən qucaq-qucaq...
Bu bir sap mirvari, bu qızıl qolbaq.
(Barmaqları ilə çırtma vurmaqda davam edir.)

Bu da qızıl düymə, zərif tac, daraq...
Üzüklər! Gördünüz, necə gözəldir!
Arabir qaynaşan bu gen salonda
Od da tullayıram mən hara gəldi,
Ehtiras, cazibə gücü var onda.

Herold

Şeylərin üstünə, gör, bir camaat
Necə hücum çəkib cumdu o saat.
Gör, nə qaphaqapdır! Qapın qoçaqlar!
Qızıl paylayanı çığnayacaqlar.
Gənc çırtıq vurduqca keçib varından,
Zər, cəvahir tökür barmaqlarından.
Yuxudur! Havada qapanlara bax!
Yeri eşələyib tapanlara bax!
Amma fırlıdaqdır, deyəsən, tamam...
Qapdığı şeyləri atır çox adam!
Göydə cəvahir dək yanan o daşlar
Bütün ovuclarda qaralıb sönmür.
İri mirvarilər, qızıllar, qaşlar,
Qara kəpənəyə, böcəyə dönür,
Uçur adamların başı üstündə.
Hamı bir məyusluq duyur özündə...
Dələduz oğlanın hər şirin sözü
Vəd edir aləmə, ləl, cəvahir, zər.
Lakin əvəzində paylayır üzü...
Lakin az parıltılı, görəksiz şeylər.

Sürücü oğlan

Herold, sən maskaları təsvirdə çox qoçaqsan,
Lakin mahiyyətini açmaqda bir az naşı.
Düzdür, dərinlikləri görmək deyildir asan,
Lakin saray Heroldu qaldırammaz bu daşı.
Mənim mübahisəylə, davayla nə işim var?
Ancaq sənə üz tutub soruşuram, hökmdar!
(Plutusa tərəf dönərək.)

Məgər yel kimi uçan bu atları mənə sən
Etibar etməmişən?
Onları dediyin tək idarə etmirəmmi?
Məgər mən əmr etdiyim hər yerə getmirəmmi?
Məgər mən bu atlarla,
Bu cəsur qanadlarla aşmadımmı yüz dağı?
Alıb gətirmədimmi sənə palma budağı?
Neçə dəfə yarışda, müsabiqədə məni,
Xalq qalib görməmişmi?
Başına zinət verən dəfnə çələnglərini
Mənim ağlım, hünərim, əllərim hörməmişmi!

Plutus

Gör, nələr soruşursan!
Bunlara şübhəmi var?
Sən ruhumun ruhusan!
Sənsiz günümü olar?
Sən məndən də varlısan,
Xəzinən kainatdır...
Hördüyün yaşıl çələng
Tacdır, cəvahiratdır.
Əziz oğlum, bil ki, sən
Fəxrimsən, şöhrətimdən!

Sürücü oğlan (adamlara müraciətlə)

Gördünüz, müqəddəs odlarımı mən
Səpdim başınıza nə məharətlə!
Onlar qızıl taca çevrilib, fəvrən,
Sevindirdi sizi min səxavətlə.
Çoxusu hələ də bax, yanmaqdadır,
Bu başdan-o başa tullanmaqdadır.
Bəzisi bir yerdə tutaraq qərar,
Alışib kiçik bir alova döndü.
Lakin çoxusu da heç siz görməmiş,
Bir göz qırpımında parlayıb söndü.

Arvadların hay-küyü

Adamqorxudana bax! Qovuğun biri qovuq!
Pah, pah! Yaman da qorxduq!
Əsil fəsad, bax odur, çöməlmiş sısqə çolaq!
Gizlənib kor yapalaq!
Qupquru skeletdir, çimdikləsən də duymaz!
Vurun hərə bir qapaz!

Arıq kişi

Rədd olun! Əcləfdır bütün cinsiniz!
Bilirəm siz mənə meyil etməzsiz!
Qədimdə arvadlar evdə bənd alar,
İş görər, boş-bekar az hərlənərdi.
Simic zənn edərdi məni arvadlar...
Amma qaydasınca ev girlənərdi.
Çünki evə gələn çıxmazdı evdən.
Sandığa, şkafa göz qoyardım mən.
Deyək, bu pis işdir, pis xislətim var,
Bəs, bu yaxşıdır ki, indi arvadlar
Qənaətcilliyi yadırgayalı,
Nə puldan halıdır, nə evdən halı?
Odur ki, düz gəlmir siz arvadların
Könlündəkilərlə cibindəkilər.
Arvadlar keyf çəkir firavan, harın,
Ərlər borc içində zillət çəkirlər...
Arvad nə qazanır öz cəhrəsiylə
Oynaşa sərf edib, axıra çatır,
Oynayır bütün gün öz çöhrəsiylə,
Abırı, həyanı, isməti atır...
Kişiyəm, onunçün kin məni boğur,
Kişidə simiclik, bax, burdan doğur!
Simicəm, simicə tərəfdaram mən,
Siz arvadlar ilə hələ varam mən!

Dəstəbaşı

Ağ yalan deyirsən, əjdaha! Yalan!
Get əjdahalarla qol-boyun yaşa

Bizim kişiləri çıxartma yoldan.
Onsuz da dırmaşib çıxıblar başa.

Arvadlar camaatının içindən

Müqəvva! Yaxın gəl, hünərin vardır!
Qorxmayın! Silləni bərk tutuzdurun!
Bunlar taxta-karton əjdahalardır.
Möhkəm ilişdirin!
Yumruqla vurun!..

Herold

Səssiz! Səssiz! İşə düşməmiş əsam.
Gözləyin məclisdə nizam-intizam!
Yox! Artıq əsaya ehtiyac yoxdur...
Odur, bax, ağzından od saça-saça,
Öz qanadlarını görərək haça,
Nəhənglər qəzəblə irəli cumur.
Adamlar çaxnaşib qaçırdı tamam...
Salon boş. Sakitlik. Nizam, intizam!

Plutus arabadan düşür

Plutus şahənə bir əzəmətlə
Düşdü arabadan... Tez əjdahalar
Onun əmri ilə, bir işarətlə,
Üstündə simicin bardaş qurduğu,
İç qızıl dolu iri sandığı
Alıb arabadan yerə qoydular.
Bu nə olan işdir! Di, gəl, baş çıxar!

Plutus (sürücüyə)

İndi sən qurtuldun bir ağır yükdən.
Uçub səmalara gedə bilərsən.
Bura yerin deyil! Çünki burda biz
Qalmışıq rəğbətsiz, vohşi, natəmiz

Bir məxluq içində mühasirədə...
Get saf fəzalara, ona görə də
Ol özün öz ağan, yaşa tək, azad.
Yaxşılıq, gözəllik aləmi yarat!

S ū r ū c ū o ğ l a n

Yox, o aləmdə sənə elçin olacağam mən,
Həm də çox ləyaqətlə... Axı, can-ciyərik biz.
Sən hara getsən, orda bolluq olacaq, hökmən,
Mən hara getsəm, orda xoşbəxtlik verəcək üz.
Adamlar nəyi seçsin? Sən bolluq, nemət, həyat;
Mənsə öz varlığım ilə qəlbə, xəyala qanad.
Səni sevən-sevincə, nəşəyə qapılacaq,
Mənimlə gedənlərə – iş hər vaxt tapılacaq.
Həyatımda heç mənim gizli bir işimmi var?
Hər aldığım nəfəsi duyacaqsınız aşkar.
Əlvida! Sən azadlıq verirsən məhəbbətlə,
Çağıran tək hazıram qulluğunda hörmətlə.

(gəldiyi kimi də gedir)

P l u t u s

İndi bu xəzinəni qıfıl əsarətindən
Qurtarmaq vaxtı çatmış... Herold, çubuğuyla mən
Qıfıla toxunuram. Sandıq açılır, baxın.
Qabdan-qaba orada ərinmiş qızıl axır...
Vardır taclar, üzüklər, bilərəklər də tək-tək,
Bütün bunlar da indi əzilib əriyəcək.

A d a m l a r a r a s ı n d a n b a ğ ı r t ı l a r

Aşıb daşır içi dəmir sandığın.
Qızıl lülə-lülə, pul yığın-yığın!..
Gör, qablar əriyib necə güzüşür!
Sikkələr, dukatlar atılıb düşür!
Ürəyim döyünür! Heç olmur aram!
Necə acgözlüklə baxmasın adam?

Odur, qızıl pullar digirlənirlər...
Götürün! Götürün, sizə verirlər!
Kim ələ keçirsə – o varlanacaq.
Sandığı! Sandığı götürün, qaçaq!

H e r o l d

Ay dəli! Bir dayan! Ay canım bir dur!
Bu ki, maskaraddır, bu ki, oyundur!..
Güman edirsiniz, yoxsa doğrudan
Qızıl paylayırlar? Gözləyin onda!
Ya istəyirsiniz qəşəng bir yalan
Çirkin həqiqətə dönsün bir anda?
O kəllələrdə ki, fərasət yoxdur,
Onlara pul nədir, jeton da çoxdur.
Xülyadan dördəlli tutmaqda – qoçaq!
Doğrunu yalandan seçməkdə – uşaq!
Ey, Plutus paltarı geymiş dəlisov,
Sən bu camaatı tez buradan qov!

P l u t u s

Yenə sənə əsan kara gələcək,
Onu bir anlığa bura ver, görək!
Batırdım ucunu qaynar qazana...
Bu qənim olacaq yoldan azana.
Əsanın ucunda olan ağ metal
Gör, necə pul kimi qızardı dərhal.
Toxunan yanacaq lap diri-diri.
Çəkilin, gəlirəm! Çəkilin geri!

Q a ç a q a ç d a b a ğ ı r t ı l a r

Qaç gəldi! Qaç, yandıq,
Qovrulduq, canım!
Haraya, haraya, ay evi bərbad?
Od üzümə vurdu, çıxdı dumanım!
Geri qaç, deyirlər, qanmır camaat.

Odlu əsa gəlir! Əzdiniz bizi!
Yandıq! Od yandırdı köynəyimizi.
Qaçmağa yol yoxdur, kəsilib çaram,
Qanad tapa bilsəm, vallah, uçaram!

Plutus

Buyur, yer də açıldı, heç bir kəs də yanmadı.
Deyəsən, adamları qorxutdum, amma möhkəm.
Bəlkə, yenə bu vəhşi hücumlar dayanmadı,
Onunçün də sehrli bir dairə çəkirəm.

Herold

Xatadan qurtardı bizi hünərin.
Həm ağıl işlətdin, həm güc, afərin!

Plutus

Dost, tərifə keçmə, bir az səbir elə;
Belə çaxnaşmalar olacaq hələ.

Simic

Buyur, tamaşa et, həzz al, keyfə bax.
Arvadlar doluşdu yenə otağa.
Qaydadır, hardan ki, bir şey qoparmaq
Mümkündür, – arvadlar düşər qabağa.
Lakin mən də hələ pas atmamışam,
Göyçək, yenə mənə görünür göyçək.
Bir şey ki, müftəcə başa gələcək,
O halda onlara sataşacağam.
Yox, ağız deyəni qulaq eşitmir,
Yalnız pantomima yarar burada.
Görsəm ki, əl-qol da kifayət etmir,
Gərək zarafata keçəm arada.
İndi bu qızılı sulu palçıq tək,
Yumuşaldacağam öz əlimdə mən.
Bu elə metaldır, əzişdirərək,
Oxşadıb min şəkllə sala bilərsən.

Herold

Nə etmək istəyir bu sısqa axmaq?
Bundakı məzəyə, zarafata bax:
Yığıb qızılları əlində bir-bir
Xəmirə döndərir... Paho, yumşaldı!
Budur, yumurlayıb, nəşə düzəldir,
Xəmir biabırçı bir görkəm aldı.
O gedir arvadlar olan tərəfə,
Onlar bağırışib qaçır... Ədəbsiz!...
Yox, biabırçılıq etdi bu dəfə,
Yol verə bilmərik bu işlərə biz!

(Plutusa)

Pozğun həyasızın qırılıb bağı,
Mənə ver əsamı, qovum axmağı.

Plutus

Görmür yaxınlaşan dəhşəti maymaq.
Hələ təlxəkliklə xalqı güldürür.
İş bərkə düşəndə, özü susacaq,
Ehtiyac qanundan daha güclüdür.

Hay – küy və nəğmə

Dağlardan, meşələrdən
Sel kimi düzə enən
Bu qüdrətli, şən axın
Böyük Panın şəninə
Şənlik düzəltdi, baxın.
Çox sirlər açılacaq,
Gəlin ocağa yaxın.

Plutus

Siz də məlumsunuz, hörmətli Pan da;
Bütün bu işlərdən xəbərdaram mən.
Məlumdur hələ o sirri-pünhan da...

Sizi dairəyə buraxıram mən.
Qoy uğurlar olsun hər işdə sizə!
Burda ola bilər hər cür möcüzə.
Lakin olacağı hələlik heç kəs
Burda təsəvvürə gətirə bilməz.

Çılğın nəğmə

Zərif zər, güləbətın
Göz aldadırsa da, bax:
Hamımız qaynar, mətin!
Hamımız canlı, gümrah!

Favnlar

Qıvrım saçlarında
Yamyaşıl çələng
Favnlar rəqs edir
Hamıdan qəşəng.

Örtsə də gur saçlar, enli yarpaqlar,
Yenə deşib çıxır yandan qulaqlar.
Baxma fındıqburun sifətimizə,
Gözəllər həmişə vurğundur bizə.
Kimi dəvət etsə bu yöndəmsiz əl,
İmtina etməyib oynar o gözəl.

Satir

Onların dalınca, budur, vaz atır,
Qaçır keçiyəq, əhlikeyf satir.
Quru damar baldır əl verir ona,
O dağ havasında cana gələrək,
Dağ keçisi kimi dağlar qoynuna
Tullana-tullana dırmana görək.
Qayadan-qayaya, qalxıb yuxarı,
Oradan dumanlı düzlərə sarı
Boylanı rişxəndlə baxır arabir:
Qadınlar, kişilər, uşaqlar uzaq

Dumanlar, tüstülər arasında bax,
Yaşayıb, bunu həyat zənn edir...
Halbuki bu aləm – zirvə, günəş, nur,
Bakir, saf təbiət yalnız onundur.

Qnomlar

Ayaqları xırda, özləri xırda...
Cırtanlar şəst ilə gəlir axırda.
Hamının əlində xırdaca fanar,
Hamının paltarı sadəcə mamır.
Hamının dağ boyda işi-gücü var,
Nizamla getməyi heç kəs xoşlamır.
Bizi koboldlara qohum sanırlar –
O evlər sakini dinc pərilərə...
Biz heç vaxt bir yerdə tutmuruq qərar.
Çünki özü üçün işləyir hərəkət.
Dağlar damarından biz qan alırıq,
Bizə dağ cərrahı deyənlər də var.
Biz yer qatlarından metal yığılıq.
Hamı arzu edir bizə uğurlar!
Biz dostuq xeyirxah olan hər kəsə!
Bizim yer altından çıxardığımız
Qızıl qismət olur, lakin nədənsə,
Oğruya, pozğuna, cəllada yalnız.
Bizim tapdığımız dəmiri çox vaxt,
Keçirir əlinə məğrur adamlar...
Sonra törədirlər onlar da ancaq
Döyüşlər, qırğınlar, qanlı edamlar
Onlar üç ehkama əməl etmirlər,
Günahı sizdə və bizdədir onun.
Məhz buna görə də siz də bir qədər
Bizim tək səbirli, dözümlü olun!

Azmalar

Vəhşi bir təsəvvür var haqlarında,
Yaxşı tanıyırlar Harts dağlarında.

Bu gələn heyvərə azmanlara bax,
Hamısı heybətli, qüvvətli, çılpaq...
İri şam gövdəsi – sağ əllərində,
Qalın kəmərləri var bellərində.
Kobud önlükləri – budaqla yarpaq,
Örtüb hər tərəfi, qalıb dizləri.
Düzünü deyək ki, olmamış heç vaxt
Papanın da belə mühafizləri.

Nimfaların xoru
(böyük Panı dövrəyə alaraq)

O təşrif gətirir! Bütün kainat
Təcəssüm etmişdir o böyük Panda!
Qoy yenə gözəllər açıb qol-qanad
Önündə fırlansın hər oynayanda.
O həm çox ciddidir, həm mərhəmətli.
İstər ki, şən keçsin hər axşam-sabah;
Hiss edir göylərin saf, tərəvətli –
Qübbəsi altında özünü gümrah.
Sakit şırıltıyla axıb gedən çay,
Əsən sərin külək çaldıqca laylay,
Görürsən, tökülür yuxu gözündən;
O qovur yuxunu tez-tez özündən.
Yatmaq istəyəndə günorta xətri,
Tərpənmir budaqda bir yarpaq belə.
Bütün bitkilərin şəfalı ətri
Həmişə bu vaxtlar yayılar çölə.
Deyib gülə bilməz daha nimfalar,
Onlar harda gəldi, yıxılıb qalar...
Lakin o zaman ki, onun gur səsi
Göylər gurultusu, dəniz nərəsi –
Kimi şaqqıldayar, uğuldar qəfil,
Göylər parçalanıb düşər, elə bil!
İtirər özünü hamı bir ara,
Bilinməz bu zaman kim qaçır hara...
Qorxu cəsurların yolunu kəsər,

Qəhrəman özünü itirib əsər.
Alqış şərəflərə layiq olana,
Dünyanı dəhşətə, xofə salana!

Qnomların nümayəndələri
(böyük Pana müraciətlə)

Qızılın damar-damar
Yeraltı yolları var.
Bu dolambac yolları
Şehirli əsa tapar.

Bizim zülmət, yeraltı
Dağlar qarışığında
Tapdığımız dövləti,
Payla gün işığında.

Bir qızıl yatağı var,
Təzə kəşf etmişik biz,
Onu çıxartmaq olar!
Zəhmətsiz, əziyyətsiz!

O sənin olsun gərək,
Sənə keçən xəzinə –
Səadət gətirəcək
Həmişə yer üzünə.

Plutus
(Herolda)

Bax, indi ciddiyyət, səbir gərəkdir!
Qorxunc hadisələr baş verəcəkdir.
Soyuqqanlıdır sənin vərdişin.
Canlı şahidi ol özün bu işin.
Gələcək nəsillər yəqin inanmaz
Sən bunu dəftərə olduğunu tək yaz.

Herold

(Plutusun əlindəki əsasından yapışaraq)

Cırtanlar başına cəm olub, bir səf,
Panı aparırlar alova tərəf.
Püsgürüb qeyz ilə dərin yarığandan
Qalxır məşəl kimi alovlu fantan.
Lakin gah bu alov çəkilib geri,
Gah coşur, qərq edir nura hər yeri...
Bugün Panın keyfi durudur deyə,
Çox heyrətlə baxır bu möcüzəyə.
Fantanın köpüyü eynən inci-dürr.
Bunlara inanmaq heç mümkünmüdür?
Bir şirin rüyadır... yuxudur guya.
Əyilir diqqətlə baxsın quyuya...
Vay! Vay! Böyük Panın saqqalı yandı!
Qaş-göz kirpik, parik, bığ alazlandı...
Görəsən, kimdir o çənəsi qırıq?
Örtüdü ikiəlli üzünü yazıq
Ki, biz tanımayaq... yəqin utanır!
Yox, canım, saqqalı hələ də yanır.
Od bir də püskürüb yenə qaraldı,
Tacı da, döşü də, baxın, od aldı.
Camaat yüyürür söndürsün, güman!..
Yox, alov heç kəsə verməyir aman.
Görünür hər yanda yeni alovlar,
Qaçır vahiməyə düşmüş adamlar.
Neçə maska yanır, paltar alışı...
Camaat qərribə sözlər danışır.
Bir sən bu gecəki müsibətə bax!
Olmaya bu saray külə dönəcək?
Bütün eşidənlər kədərlənəcək.
Xalq heyrət içində çaxnaşır durur
O, – saqqalı yanan imperatordur!
Ah, kaş ki, baş verən belə dəhşətli –
Həqiqət olaydı çox ədalətli,
Və bir az ayrı cür! Belə getsə, bax,

Məyyəti onunla birgə yanacaq!
Min bir lənət olsun tovlayıb onu
Quru budaqlarla bəzəyənlərə.
Lənət, lənət olsun belə oyunu,
Belə əyləncəni düzəldənlərə!
Əzaba çevrildi xoş əyləncələr...
Ey gənclik! Ey gənclik Dünyada məgər
Sənin ehtirasın, dəcəlliklərin
Heç biri ölçü-biçi bilməyəcəkmi?
Ey mənəb, görəsən təxtində sənin
Heç qüdrət kamalla birləşəcəkmi?
Ağaclar od aldı, soldu gülləri...
Vurur yuxarıya alov dilləri.
Tavan dirəkləri, çox çəkməz, yanar...
Yanğının yayılmaq qorxusu da var.
Fəlakət hədd-hüdd bilmir! İndicə
Hamı bir şam kimi yanıb sönəcək!..
Od tutub möhtəşəm saray, bu gecə
Sübhədək bir qalaq külə dönəcək!

Plutus

Bəsdir! Qorxduğunuz kifayət edər,
Asayış yaradaq indi bir qəder.
Ey sehrli əsa, bir zərbənlə sən
Uğuldat torpağın dərinliyini!
Qoy azad küləklər qovub gətirsin
Yaşıl zəmilərin sərinliyini.
Qoy gürşad yağışlar, nəmli buludlar
Bürüsün fəlakət üfiqlərini,
Söndürsün bu alov şəfəqlərini.
Ey bulud! Bu qorxunc əyləncəmizin –
Süni yağının çevir yağmura.
Qoy, ruhlar yandırmaq istərkən bizi,
Cadu tez özünü yetirsin bura!

PARKDA

Günəşli səhər. İmperator, ətrafında məyiyyəti. Olduqca yaxşı geyinmiş
Faust və Mefistofel onların qarşısında diz çökmüşlər.

Faust

Yanğınçün bağışla məni, hökmdar!

İmperator

(əli ilə onların ayağa durmasını əmr edərək)

Təki tez-tez olsun belə hoqqalar.
Alovlar içinə düşəndə birdən,
Elə zənn etdim ki, Plutonam mən.
Yarğan qayalıqdı – kömürdən qara!
Odlar işıldayır, baxırsan hara...
O dubsiz zülmətin harasında,
Atəş sütunları göyə vuraraq,
Başımın üstündə yaratdı bir tağ.
Odlu fəvvarələr arasındansa,
Gördüm ki, alovlar tavana çatır.
Xalq yarıb alovu mənə can atır...
Həmişə olduğu kimi, izdiham
Yenə göstərirdi mənə ehtiram.
Vardı saraydan da bir neçə cənab...
Səməndər şahıydım mən o gecə lap!

Mefistofel

Şahım! Sən əslində elə də varsan.
Od, su, torpaq, hava – bu dörd qüvvənin
Fövqündə dayanan bir hökmdarsan!
Od müti dayandı qarşında sənin.
İndi ən dəhşətli tufanlarda sən
Özünü dənizə ata bilərsən.
Bol inci səpilmiş dəniz dibinə
Toxunar-toxunmaz ayağın, yenə

Başın üzərində yaşıla çalan
Bir saray görərsən... gür dalğalardan
Tikilmiş füsunkar bir saray, bir tağ, –
Hara gedirsən get, – özəmətiylə
Başın üzərində dalğalanacaq.
Su divar, rəngarəng xoş zinətiylə
Çırpınıb duracaq daim, bütün gün.
Dəniz nəhəngi də tamaşa üçün
Lap yaxına gəlib – üzündə maraq, –
Sakit duruşuna heyran qalacaq.
Əjdaha ya köpək balığı hərdən
Ağzını açanda, sən güləcəksən!
Saray adamları içində belə
Sənə rast gəlməyib bunlardan hələ.
Dənizin dibindən zərif və ürkək
Nereidalar da üzüb gələcək...
Gələcək – bir şortlə, yadında saxla, –
Yaşlı –ehtiyatla, cavan –maraqla...
Bu yeni Peleyin gəlmək xəbəri
ÇatacaqFetidaya, dəniz dilbəri
Verəcək əlini tozə yarına
Ki, qaldırsın Olimp fəzalarına...

İmperator

Fəzanı, boşluğu sən keçir ələ.
O təxtə çıxmağım çox tezdir hələ.

Mefistofel

Torpaq ki, sənindir çoxdan, hökmdar!

İmperator

Hansı xoş təsadüf atmış, görəsən,
Səni min bir gecə səltənətindən?
Çatsan xoş söhbətdə sən Şəhrzadə.
Layiq olacaqsan hər etimada.
Darıxıb, yorulub, bezikəndə mən,
Həmişə əlimin altında ol sən.

K a s t e l y a n

(*tələsik gələrkə*)

Ey şöhrətli hökmdar! Ömrümdə heç bir zaman
Gətirməmişəm sənə hələ belə şad xəbər!
Xoşbəxtəm! Qoy ərz edim hüsurunda ucadan:
Bütün borclar verildi, tamam – axıra qədər!
Hamısı ödənilmiş, hamısını qaytardıq!
Cəhənnəm əzabından xilas oldum, nəhayət.
Müamələçilərin caynağından qurtardıq...
Behiştin özündə də olmaz belə səadət!

S ə r k ə r d ə

(*o da tələsik gələrkə*)

Xoşbəxtəm! Əsgərlərin maaşı, haqqı çatıb!
Bir il qulluq etməyi qoşun vəd edir azı!
Muzdlu əsgərlərin də ruh yüksəkliyi artıb...
Qulluqçu arvadlar da, meyخانəçi də razı!

İ m p e r a t o r

Hamı şadxəbər gəlir, hamının üzü gülür.
Qırıqmış sifətlərdən necə fərəh tökülür!
Bu nəyin xoş xəbəri? Nə vaxtın gəlişidir?

X ə z i n ə d a r

(*Faustu və Mefistofeli göstərərək*)

Bax, onlardan xəbər al! Bu onların işidir!

F a u s t

Məlumat təqdim etmək – o, kanslərin borcudur.

K a n s l e r

(*ağır addımlarla yaxınlaşaraq*)

Qoca vaxtımda mənə səadət nəsib olur...
Budur, – ağır günlərin üstündən qələm çəkən,
Bu vərəqdə – sığlən hər şeydən ağır gələn!

(*Oxuyur*)

“Hamıya məlum olsun: bu kağızın qiyməti
Hər yerdə min krondur. Dövlət torpaqlarının
Altında basdırılmış xəzinələr sərvəti –
Bu qiymətin rəhnidir. Böyük torpaq varının
Yerdən çıxarılması tədbiri görülmüşdür,
Və borcları ödəmək məqsədi güdülmüşdür”.

İ m p e r a t o r

Bu cinayət necündür? Bu yalan nə haqdadır?
Baxın: imperatorun imzası da saxtadır!
Cəzasız necə qalır bu cinayətlər! Necə?!

X ə z i n ə d a r

Hökmdar, yadına sal! Onu ki, keçən gecə
Sən özün imzaladın... Böyük Pan maskasında!..
Yanaşb kanslərlə mən maskarad əsnasında
Xalqın rifahı üçün, – dedik, – edib iltafat,
Ey şah, bura əlinlə mübarək imzanı at!
Dəsti-xəttinlə yazdın öz adını gözəlcə
Nəqqaşlar surətini çıxartdılar o gecə,
Sonra bunu çoxaltdıq... Böyük mərhəmətiniz
Hamıya qismət olsun, – deyər, biletləri biz
On, otuz, əlli və yüz kron məbləğlərində
Çap etdik bir seriya... Əvvəl küçələrində
Pərişanlıq hökm edən şəhər xoşbəxtədir bu gün.
Dünyaya şöhrət olan mübarək adını xalq
Heç vaxt belə vəcd ilə heccələməmiş! Öyün!
Əlifbaya ehtiyac qalsa da, qalmasa da,
Hamı səadətini tapacaq bu imzada!

İ m p e r a t o r

Demək, rəiyyət tutur bu pulu qızıla tay?
Maaşını bu pulla alacaq ordu, saray?
Heyrət etsəm də, daha mane olammaram, bil!

K a s t e l y a n

Dalınca qaçsan belə, qaytarmaq mümkün deyil!
Bu pul indi ildırım sürətilə gedəcək...
Sərraflar pul dəyişir səhərdən-axşama dək.
Hamı qızıl-gümüşü dəyişib kağız pula
Bir baş düzəlir yola:
Kimi ət dükanına, kimi çörəxanaya,
Kimi də meyxanaya.
Dünyanın bir yarısı düşünür yemək haqda,
Yarısı geymək haqda...
Bəzzazlar hey bir ucdan kəsir, dərzilər tikir,
Meyxanəçi səhərdən-axşama şərab tökür.
"Yaşasın imperator!" deyə coşur adamlar.
Mətbəxdən dolu-dolu gəlir kasalar, camlar.

M e f i s t o f e l

Kim çıxsə gəzməyə bir xiyabanda,
Gözələ rast gələr indi hər yanda.
Örtər yelpigiylə o, bir gözünü,
Gülüb, tez yanakı tutar üzünü.
Sizdən dərin kamal etməz iltimas,
Onu razı salar iki əsginas.
Ağır kisələri tullayın siz də...
Bu pulu öz qoltuq ciblərinizdə
Ətirli məhəbbət məktublarının
Yanında gəzdirmək xoş olacaqdır.
Keşis də öz dua kitablarının
Arasına qoyub saxlayacaqdır.
Məşin kəmərinə metal pullardan
Əsgər azad edir, yüngül olmaqçün.
Mən üzr istəyirəm burda hamıdan,
Bu böyük tədbirdir, lakin çox güman,
Mən xırda şeylərdən bəhs etdim bu gün.

F a u s t

Şahım! Torpaqlarında elə xəzinələr var,
Təsəvvür edə bilməz hətta böyük zəkalar.

Ən sürətli xəyalın qanadında da heç kəs
Bu sonsuz varidatı hesaba ala bilməz.
Yalnız dərinlikləri görən göz, duyan ilham.
Bu nəhayətsizliyə bəslər sonsuz bir inam.

M e f i s t o f e l

Kağız pul hər şeydən əlverişlidir,
Həmişə bilirsən əlində nə var.
Nə bir qiymət kəsdir, nə də dəyişdir!..
Onunla hər yerdə keyf çəkmək olar.
Metal pul lazımsa – cingiltili, saf,
Buyur, sənin üçün dəyişsin sərraf.
Onda da olmasa, yer qazar adam:
Çıxan qızıl qabı-kasanı, tazı
Qoyarıq hərraca, ödəyər tamam
Bütün buraxdığın bu əsginası.
O vaxt bədnam olar şübhə edənlər...
Çünki hamı bunu xoşlayacaqdır.
Sənin torpağında bil ki, müxtəsər:
Pul, qızıl qıtlığı olmayacaqdır!

İ m p e r a t o r

Bununçun borcludur sizə məmləkət,
Təqdire layiqdir belə bir xidmət.
Mən sizi keşikçi təyin edirəm
Bu gündən yeraltı xəzinəmizə.
Gərək bu sərvətlər qoruna möhkəm.
Onlar haradadır – məlumdur sizə!
Bütün ixtiyarat cəm olur sizdə:
Özünüz qazdırın bir-bir hər yanı.
Möhkəm birləşdirin əməyinizdə
Yeraltı, yerüstü – iki dünyanı.

X ə z i n ə d a r

Gərək yekdil olaq, əlbir işləyək,
Xoşdur sehrbazla yoldaşlıq etmək.
(Faustla birlikdə gedirlər)

İ m p e r a t o r

İndi hədiyyələr veriləcəkdir,
Lakin, burda gərək deyilsin, hökmən,
Bu pulu kim nəyə xərcləyəcəkdir.

P a j
(hədiyyəni alaraq)

Gedərəm xudmani keyf məclisinə...

O b i r i s i
(həmçinin)

Üzük alacağam öz sevgilimə.

K a m e r g e r
(həmçinin)

Şərab seçəcəyəm, lap əlasından!

O b i r i s i
(həmçinin)

Oyunçu gəzirəm, aşıq oynayan.

B a y r a q d a r B a r o n
(fikirləşərək)

Verərəm borcunu torpaqlarımın.

O b i r i s i
(həmçinin)

Qoyaram üstünə yığdıqlarımın...

İ m p e r a t o r

Mən dedim, ruhlanıb hədiyyələrlə,
Fədakar qəhrəman olacaqsınız.
Yox, sizi qızıla tutsalar belə,
Necə var, elə də qalacaqsınız!

T ə l x ə k
(gələrkə)

Dövlət paylayırsan, hökmdar! Bəs mən?

İ m p e r a t o r

Sən sağsan? Nə versəm, sən içəcəksən?

T ə l x ə k

Kağızın qızıldan üstündür nəyi?

İ m p e r a t o r

Al! Sən nə bilirsən pul xərcləməyi!

T ə l x ə k

Biri uçdu gəldi! Biri də, budur...
Bu da!.. Gör nə qədər, nə qədər puldur!

İ m p e r a t o r

Götür! Sənikidir! Sənindir onlar.
(İmperator gedir)

T ə l x ə k

Deməli, ovcumda beş min kron var!

M e f i s t o f e l

Pa!.. Çaxır tuluğu lap dirilibdir!

T ə l x ə k

O işlər başıma tez-tez gəlibdir...
Bu dəfə gümrahəm həmişəkindən.

M e f i s t o f e l

Səni tər basıbdır sevindiyindən.

T ə l x ə k

De görüm, doğrudan puldurmu bunlar?

M e f i s t o f e l

Qarın tutan qədər – nə keyfindir, al!

T ə l x ə k

Buna torpaq, heyvan, ev almaq olar?

M e f i s t o f e l

Olar! Sən əlini tək cibə sal!

T ə l x ə k

Mülk, meşə, ov... demək, lap kübar kimi...

M e f i s t o f e l

Xoşdur səni görmək mülkədar kimi!

T ə l x ə k

Eləysə, bu gecə öz mülkümdəyəm!
(Gedir)

M e f i s t o f e l

(tək)

Hamıdan ağıllı çıxdı bu sərsəm!

QARANLIQ QALEREYA

F a u s t v ə M e f i s t o f e l

M e f i s t o f e l

Nə üçün buraya gəldik? De görək?
Saray adamını axşama qədər
Aldadıb min fəndlə bağda əylənsək,
Pis keçər orada bizimçün məgər?

F a u s t

Köhnəlib! Baş tutmaz heç bir bəhanən!
Sən açıq söhbətdən yayınmaq üçün,
Mənim sualıma cavab vermədən,
Axtarıb bir kələk tapırsan hər gün.
Axı, vaxtım hanı buna bir belə!
Kastelyan gətirib məni lap cana.
Hökmdar tapşırıb Yelena ilə
Parisi ən yaxşı qadın və kişi
Nümunəsi kimi göstərək ona.
Gərək yol tapasan, biz bu arzunu –
Yerinə yetirək; mən söz vermişəm...
Bir az tez eləmək lazımdır bunu,
Vədimdən, sözümdən dönmə bilmərəm.

M e f i s t o f e l

Belə vəd?! Lap gərək axmaq olasan!

F a u s t

Bəs, bilmirdin işi zarafatlarla –
Haraya gətirib çıxaracaqsan?
Onu qudurubsan dövlətlə-varla,
İndi də əyləndir, buyur, qoçaqsan!

M e f i s t o f e l

Zor işdir! Deyil bu oyun-oyuncaq!
Hələ o dağlardan keçilməmişdir...
Səncə Yelenanı bura çağırmaq
Kağız pul sehri tək asan bir işdir?
Hər cür ifritəylə, adi cırtanla
Sənə hər dəqiqə qulluq edərim.
Lakin ifritəni hər qəhrəmanla
Heç cür müqayisə edə bilmərəm.

F a u s t

Köhnə havaları çalırsan yenə.
Həmişə bir əngəl tapasan görək!
Mükafat umursan hər təklifinə...
Gəl, bu işlərdən biryolluq əl çək!
Üç kəlmə ovsunu burnuna salcaq –
Yelena qarşında gəlib duracaq.

M e f i s t o f e l

Bütpərəstlərin öz cəhənnəmi var.
Bizim hökmümüzdə deyildir onlar.
Tək bir cə yolu var...

F a u s t

Tez o yolu aç!

M e f i s t o f e l

Bu böyük bir sirdir, ancaq nəolac,
Bir sənə deyirəm – həm də, gör, harda –
Sonsuz boşluqlarda, tənhalıqlarda
Hökmranlıq edən ilahələr var;
Sarsılır onların adını tutan...
Nə məkan bilirlər onlar, nə zaman.
Onlar – Analardır.

F a u s t

(qorxmuş)

Necə?! Analar?

M e f i s t o f e l

Deyəsən, dəhşətə gəldin?

F a u s t

Analar!..
Analar! Sözdəki əsrərə bir bax!

M e f i s t o f e l

Əsrarlı olsa da, belədir ancaq...
Sizə məlum deyil o ilahələr,
Könülsüz çəkirik adlarını biz.
Onların olduğu o məhrəm yerlər
Çox dərinlərdədir, onlara, şəksiz,
İşimiz düşməkdə sənsən günahkar.

F a u s t

Yəqin ki, getməyə ora bir yol var...

M e f i s t o f e l

Ora yol nə olub, nə də olacaq.
O yol nə tapdanıb, nə tapdanacaq!
Əlçatmaz bir şeydir bakir, saf, təmiz,
Qıfılsız, sürgüsüz və maneəsiz,
Yola hazırsanmı? Adi yol deyil!..
Boşluqdan-boşluğa keçəcəksən, bil.
Yoxdur səs-səmir də, uzaq, yaxın da...
Təsəvvürün varmı boşluq haqqında?

F a u s t

“İfrinə mətbəxi” qoxusu verən –
Bu nitqə, ehtiyac varmı, görəsən?
Özümdən asılı olmayaraq, mən
İnsanlar içində hərlənmədimmi?

Özgəyə boş şeylər təlim edərkən,
Mənasız həyata öyrənmədimmi?
Boşluq dediyinə bələdəm mən də...
Çox zaman ağıllı bir söz deyəndə,
Alıb məngənəyə ziddiyyət, təzad,
Zərbələr endirmiş mənə iqiqat.
Bir vaxt dönə-dönə mən də həyatda
Özümü tənhalıq qoynuna atdım.
Vəhşiləşməməkçün təklikdə, hətta,
Şərtləşib, ruhumu şeytana satdım!

M e f i s t o f e l

Bunlar boş şeylərdir onun yanında...
Atılsan qoynuna Okeanın da
Orda heç olmasa coşqun suları,
Üstünə atılan gur dalğaları,
Baş vurub dənizin dibinə enən
Delfin balığını hərdən görərsən.
Ya dəhşət içində baxsan yuxarı,
Görərsən göyləri, ağ buludları...
Lakin o əbədi boş səhralarda
Heç nə görməyəcək, duymayacaqsan.
Dayaq tapmayacaq ayaq heç harda...
Eşitməyəcəksən orada, inan,
Öz addımlarının səsinə belə...

F a u s t

Bu gür aldadardı, bəli, vaxtilə
Xam neofitləri bic mistaqqqlar...
Səy etmə, qorxutmur məni boşluqlar!
Sən məni boşluğa göndərirsen ki,
Öz məharətimi təkmilləşdirim;
Səninçün odlardan təmsillərdəki
Pişik tək, şabalıd qapıb gətirim.
Qoy olsun, razıyam! Qapacağam mən!
Ümid edirəm ki, boşluq dediyin
Aləmdə çox şeylər tapacağam mən.

M e f i s t o f e l

Lakin ayrılmamış qoy deyim ki, sən
Tərifə layiqsən... Mənə bələdsən.
Al bu açarı da.

F a u s t

Bu, nəyi açır?
Kiçik şey...

M e f i s t o f e l

Xor baxma, gərək olacaq.

F a u s t

Əlimdə böyüyür, işıq da saçır!..

M e f i s t o f e l

Demək, hiss elədi əlinə alcaq!
Bu açar zənn etmə bir oyuncaqdır, –
Səni Analara çatdıracaqdır.

F a u s t

(*diksinərək*)

Analər! Bax, bu söz, mənimçün hər an
Qorxuncdur dəhşətli ildırımlardan.

M e f i s t o f e l

Sən elə məhdudsan, kütsən ki, demək,
Gətirir təzə söz o an dəhşətə?
Məncə qeyri-adi bir söz eşitmək
Gərək heç salmaya səni heyratə.
Ağılməzlərə alışmış ürək
Heç vaxt təmkinini pozmasın gərək.

F a u s t

Rahatlıq süslükdə deyildir, yox, yox!
Sarsıntı ən nəcib, böyük duyğudur.
Bu hissələr çox baha başa gəlir, çox...
Kainat bu hisslə ancaq duyulur.

M e f i s t o f e l

O halda, tez ol, en dərinliklərə,
Ya da başqa sözlə – qalx yüksəklərə.
Bu eyni bir şeydi: mövcud dünyadan
Keç başqa aləmə – mövcud olmayan
Keçmiş surətləri seyrə dal, zövq al.
Bulud tək qarışıq kabuslar görsən,
Sən qov bu açarla onları dərhal.

F a u s t

(ürəklənmiş)

Açarı əlimdə sıxdıqca özüm,
Elə bil, güc alıb qabarır köksüm.

M e f i s t o f e l

Elə ki, göründü odlu üçayaq,
Demək dərindən də dərinlərdəsən.
Analar, od olan yerdə olacaq...
Aydın görəcəksən həndəvərdə sən.
Təcəssüm etdirmək, dəyişmək onu,
Əbədi zəkanın sonsuz oyunu!
Bütün surətləri yaranmışların
Görsən orda uçur hey narın-narın,
Qorxma, onlar səni görə bilməz heç,
Onlar cizgiləri görürlər... Tez keç,
Özünü cürətlə sən ver qabağa,
Açarı hökm ilə vur üçayağa.

F a u s t açar olan əlini hökm ilə qabağa uzadır.

Çox gözəl! O zaman odlu üçayaq,
Açarla birləşib birgə qalxacaq.
Onda səadətlə qanad çalıb sən,
Onlar göz açmamış geri dönersən,
Elə ki, gətirib-çıxartdın onu,
Heyrətdə qoyaraq bütün salonu,
Ofsunla hər iki qəhrəmanı sən
Zülmətlər qoynundan səsləyəcəksən.
Buxur dumanları çevrilib o an
Olacaq kişi və qadın qəhrəman.

F a u s t

Yaxşı, bəs mən indi nə etməliyəm?

M e f i s t o f e l

Vurub ayağını torpağa möhkəm,
İndi getməlisən yerin tərkini.
Vurub oradan da, qalxarsan yenə.

Faust ayağını yerə vurub yox olur.

M e f i s t o f e l

Açar ona sərrast yol açacaq mı?
Kim bilir, o geri qayıdacaq mı?

Ç I R A Ğ B A N S A L O N L A R

İ m p e r a t o r, k n y a z l a r, M e f i s t o f e l.
S a r a y a d a m l a r ı h ə y ə c a n l ı.

K a m e r g e r

(Mefistofelə)

Siz, ruhlar səhnəsi vəd etmişdiniz,
Hökmdar gözləyir onu səbirsiz.

K a s t e l y a n

İndi o haqdaydı, elə söhbəti...
Çox gözləmək olmaz əlahəzrəti!

M e f i s t o f e l

Yoldaşım qapanıb evə bütün gün,
Çalışır gizlində elə bu iş üçün...
Ruhlar tamaşası çox ağır işdir,
Həm bilik lazımdır buna, həm ürək.
Heç kəs bu səhnəni göstərməmişdir,
Cadugər məharət işlətsin gərək.

K a s t e l y a n

Cadugər nə edir, bizə nə?! Etsin.
Hökmdar dediyi yerinə yetsin!

S a r ı ş ı n x a n ı m

(Mefistofelə)

Müsaidənizlə, verim bir sual:
Baxın, necə ağdır üzüm tərtemiz!
Yay gircək, çil basır üzümü xal-xal...
Bəs buna bir çarə bilmirsiniz siz?

M e f i s t o f e l

Heyif! Gül kimi ağ bir üz, yarım il –
Bəbir dərisi tək görünür, çil-çil!
Siz, su qurbağası kürüsü ilə
Quru qurbağası dilini qatın...
Və on dörd gecəlik ay işığında
Onu od üstündə yaxşı qaynadın.
Bir-bir ləkələrə ehmalca sürtün,
Ümid edirəm ki, çəkilər bütün.

Q a r a b u ğ d a y ı x a n ı m

Dövrəyə alıblar hər yandan sizi.
Bizdən də kəsməyin şəfqətinizi.

Sizdən bir ricam var... rica, iltimas...
Soyuq apardığı üçün bir kərə,
Basa bilməyirəm pəncəmi yerə...
Nə rəqs etmək olur, nə də reverans.

M e f i s t o f e l

Bassam ayağımla tez keçib gedər!

Q a r a b u ğ d a y ı x a n ı m

Buna sevgililər yol verə bilər.

M e f i s t o f e l

Ayağı ayaqla sağaldırıq biz...
Düzdür, ayağımın təması sərtidir,
Lakin müqavimət göstərməyin siz.
Oxşarı oxşarla sağaltmaq şərtdir.

Q a r a b u ğ d a y ı x a n ı m

(qışqıraraq)

Vay! Vay At ayağı!.. At qüvvəsidir!

M e f i s t o f e l

Şikəstlik soyuğun nəticəsidir.
Bax, ağrınız keçdi, yüngülləşdiniz...
İstər rəqs ediniz öz aşnanızla,
İstər masa altıda təpikləşiniz.

Ü ç ü n c ü x a n ı m

(adamlar arasından güclə keçərək)

Dərdim var! Buraxın, mən öz yarımın
Eybini deyim: o məndən gen durur...
Dünən məftunuydu baxışlarımla,
Bu gün başqasıyla laqqırtı vurur.

M e f i s t o f e l

Bu çox ciddi işdir. Qulaq as ancaq!
Sən al bu kömürü, ona yaxınlaş,

Görməsin... Qoluna bir xəət çək yavaş;
O özü ürəkdən peşman olacaq.
Sən o kömürü ud – içmə su, şərab!
Qayıdıb gələcək o xanəxərab.

Ü ç ü n c ü x a n ı m

Bu zəhər deyil ki?

M e f i s t o f e l
(acıqlı halda)

Bu lap hədyandır!
Çox nadir bir şeydir o kömür, canım.
Müqəddəs övliya tonqalındandır,
Uzaq bir diyardan gəlibdir, xanım!

P a j

Mən bir qız sevirəm, deyir – uşaqsan...

M e f i s t o f e l
(kənara)

Yüürür üstümə hələ bir yandan...

(Paja)

Sən qızları burax, onlardan əl çək;
Sənə yaşlıların gözü düşəcək!

O birisilər də adamları yarib Mefistofelin yanına keçməyə can atırlar.

Budur, hey bir ucdan gəlirlər... demək,
Vəziyyət xarəbdir! Çarəsiz, görək
Çağırım köməyə həqiqəti mən.
Analar! Faustu buraxın, hökmən!
(Ətrafa göz gəzdirərək)

Salonda qaraldı, elə bil şamlar,
Saray hərəkətə gəldi – hökmdar

Yenə başındakı məiyyətilə,
Yenə əzəməti, həşəmətiylə
Keçdi cəngavərlər salonuna, bax!
Bu salon onları güclə tutacaq.
Geniş divarların xalısı əlvən,
Qədim silahlarla bəzənib hər yan.
Ofsuna ehtiyac heç olmayacaq,
Ruhlarla doludur burda künc-bucaq.

CƏNGAVƏRLƏR SALONU

Zəif işiq. İmperator və saray adamları

H e r o l d

Vəzifəm, əlbəttə, sövq edir məni
Tamaşa haqqında verim izahat;
Lakin ruhla bağlı sirli səhnəni
Şərh etmək çətindir mənə bu saat;
Salıb həyəcana məni bu əsrar!
Düzülmüş yan-yana kürsü, kreslo...
Lap qabaq cərgədə böyük hökmdar
Əyləşib seyr edir əzəmətlə o
Qalın pərdələrə rənglə çəkilməş
Qədim müharibə səhnələrini.
Salonda tutubdur hamı yerini.
Arxa sırada da gənc sevgililər
Yanaşı yer tapıb oturublar, bax;
Hamı tamaşaya göstərir marağ.
Ruhlar zühur edib görünə bilər!

Şeypur səslənir.

M ü n ə c c i m

Tamaşa başlansın! Əlahəzrətin
Buyruğu belədir! Ayrıl, ey divar!
Göstərsin sehr indi öz qüdrətini.
Odur, bax, yığılır pərdə-xalılar,

Sanki bükür onu bir güclü yanğın...
Genişcə bir səhnə açıldı, baxın!
Sayrışır ətrafda sehrli bir nur,
Səhnə qabağına çıxıram, budur.

M e f i s t o f e l

(başını suflyor budkasından sıxardaraq)

Buradan hər yana atmaq olar tor...
Mən kiməm? Anadan gəlmə suflyor!
(Münəccimə)

Göydən, ulduzlardan xəbər verən, sən,
Mən deyənləri də başa düşərsən!

M ü n ə c c i m

Sehrkar qüvvəylə qarşımızda, bax,
Çox qədim, bir məbəd canlandı... Bir vaxt
Öz nəhəng çiyində göyü saxlayan
Atlant tək – sütun var binada saysız...
Onlar lap, bir dağı saxlayar, inan!
Halbuki, bəs idi ikisi yalnız!

M e m a r

Bax, bu antik sənət, qədim busatdır!
Öz ağırlığıyla o, mənə yaddır.
Bilmirəm, nə üçün xırdaya – nəhəng
Yöndəmsiz şeylərə deyirlər – qəşəng.
Oxvari qübbələr mənə xoş gəlir;
Tağ göyə baş çəkir, xəyal yüksəlir!

M ü n ə c c i m

Xeyirxah ulduzlar hüsni-rəğbətə
Bizə bir xoş saat bəxş etmiş bu gün;

Gəlin, qəbul edək onu hörmətlə,
Bağlasın əql ilə sehri bir dünyən,
Arzu etdiyimiz aləmi görək.
Uzaq və əlçatmaz bir xəyal kimi,
Bu ağıla sığan şey deyilsə də,
İnanaq ona bir ehtimal kimi.

F a u s t o biri tərəfdən səhnəyə çıxır.

Kahin qiyafəli bu cəsur adam,
Səadət axtarmış həyatda müdam.
Başladığı işi başa vuracaq.
Dibsiz boşluqlardan onunla birgə
Qalxır üstündə cam olan uçayaq.
Buxur ətri gəlir camdan, budur bax.
Xeyir-dua verə görək bu işə,
Xeyirlə üz-üzə gələk həmişə!

F a u s t
(Təntənə ilə)

Sizi səsləyirəm, ey xilqətində
Lütfkarlıq olan, Analar, sizi!
Hüduzsuz boşluqlar səltənətində
Sizi çağırıram, Analar sizi!
Siz tək deyilsiniz, uçur bir dəstə
Həyat kölgəsi də başınız üstə!
Hamısı da cansız, amma işgüzar.
Onlar öz sevinci, öz qəmləriylə,
Bir vaxt mövcud olub, yaşamış aşkar.
Yenə də rəvnəqli görkəmləriylə
Əbədi olmağa can atır onlar.
Lakin siz onları gündüzün qəşəng
Nurlu çadırıyla, gecənin zülmət –
Tağı arasında bölüşdürərək,
Yaydınız aləmə: Bir qisim surət
Qoşuldu təbii həyat selinə;

Bir qismi – dünyaya göstərməkçün
Keçdi sehrkarın, sehrin əlinə!

M ü n ə c c i m

Kahin cama vurcaq sirli açarı,
Buxar burum-burum qalxır yuxarı.
Bürüyür hər yanı, baxın, bu duman.
Yayılır, sıxlaşır, artır anbaan.
Bu ruhlar buludu doğurur heyret.
Bax, canlı nəgmədir hər bir hərəkət.
Səməvi səslərdən yaranan axın
Xoş bir tərənəyə çevrildi, baxın...
Sütunlar, divarlar, daşlar səslənir,
Oxuyur məbədə də bu xoş nəğməni.
Buludlar qoynundan bir oğlan enir,
Salır gəlişiyə heyərətə məni.
Susuram. Tanıdı hamı, çox güman,
Parisdir görünən bu gözəl oğlan.

Paris görünür.

B i r i n c i x a n ı m

Həm gəncdir, həm gözəl – göz qamaşdıran!

İ k i n c i x a n ı m

Dəymiş şaftalıdır, elə bil oğlan!

Ü ç ü n c ü x a n ı m

Dolğun dodağı var, zərif biçimli!

D ö r d ü n c ü x a n ı m

Belə piyalələr olur içimli!

B e ş i n c i x a n ı m

Gözəldir, amma o, çox zərif deyil.

A l t ı n c ı x a n ı m

Bir az çevikliyi çatmır, elə bil.

C ə n g a v ə r

Nə qədər baxıram, – adi çobandır!
O nə şahzadədir, nə zadəgandır!

İ k i n c i c ə n g a v ə r

Yarımcılpaq halda xoş görkəmi var,
Cəng libası geysə, nəyə oxşayar?

B i r i n c i x a n ı m

Oturdu... Yay kimi çevik və cəldidir!

C ə n g a v ə r

Qoynu sizin üçün əsil cənnətdir!

İ k i n c i x a n ı m

Əlini başının altına qoyur!

S a r a y q u l l u q ç u s u

Ədəbsizliyə bax, uzandı, odur!

B i r i n c i x a n ı m

Kişilər hər şeyə bir iradə tutar.

S a r a y q u l l u q ç u s u

Hökmdar yanında uzanmaq olar?

B i r i n c i x a n ı m

Bu, onun roluna daxildir, canım!

Saray qulluqçusu

Nəzakət hər yerdə lazımdır, xanım!

Birinci xanım

Yatmaq istəyirdi, yuxuladı, bax!

Saray qulluqçusu

Hələ harasıdır, xoruldayacaq!

Gənc xanım

(heyratla)

Buxur qarışıqlı gözəl bir ətir,
Axıb, ürəyimi lap sərinlədir!

Ortayaşlı xanım

Mənim də qəlbimə xoş bir meh əsir,
Deyəsən, bu onun xoş nəfəsidir.

Yaşlı xanım

Bax, bu qarşımızda açılmış çiçək,
Ambroziyadır – ətirli, qəşəng!

Yelena görünür.

Mefistofel

Necə də gözəldir! Amma elə bil,
Ürəyim buzdandır... Zövqümçə deyil!

Münəccim

Odlu dilim belə olsaydı, dərhal,
Onu görən kimi, kəsilərdi lal.
O gəldi – aləmdə nə vardı söndü,

Dünyalar gözümdə bir heçə döndü.
Onu görənlərdə qalmayır qərar,
O kimi sevmişsə, odur bəxtiyar!

Faust

Yox, yox gözlərimə inanmıram mən.
Sanki gözəlliyn nur çeşməsindən
Qəlbimə bir şəfəq dalgası axdı!
Şövqü gözlərimi yandırdı, yaxdı...
Bu, məni qorxulu axtarışımın
Xoş mükafatıdır... Yaşayışımın –
Mənası nə imiş bəs bu vaxtadək?
Dünya gözlərimdə dəyişib, demək,
Bir mənə kəsb etdi. Yalnız indi mən
Yaşamaq istərdim, yaşamaq, hökmən!
Səndən üz döndərsə, dünyada könül,
Qoy nəfəs almayım, yanıb olub kül!
Güzgüdə gördüyüm ilahi surət
Solğun əksi imiş yalnız bu hüsnün.
Nəyim var – iradə, sevdə, məhəbbət,
Həyatım, varlığım sənindir bütün!

Mefistofel

(suflyor budkasından)

Özünü ələ al! Çıxma rolundan!

Yaşlı xanım

Boylu-buxunludur, diqqətlə baxsan,
Bədəninə görə başı kiçikdir.

Gənc xanım

Ayağına baxın! Gör necə dikdir!..

Diplomat

Şahzadə xanımlar çox görmüşəm mən.
Yox, buna tay deyil hər incə-mincə;
Bu, başdan-ayağa gözəldir, mənəcə!

Saray adamı

Verəcək hiyləgər gözəl, deyəsən,
Özünü oğlanın yanına indi.

Birinci xanım

Oğlan pak, amma o necə çirkindir!

Şair

Oğlanı qərq edib nura ilahə!

Birinci xanım

“Ay və Endimon”dur, eynən, bu lövhə.

Şair

Bəli, bu füsunkar, göy ilahəsi
Əyilir içməyə o gül nəfəsi...
Bax, öpdü! O gəncə qibtə edirəm!

Dünya

Lap göz qabağında? Vay, dəli, sərsəm!

Faust

Bu nə lütfkarlıq?.. Dözmərəm!...

Mefistofel

Sus, sus!
İmkan ver, nə edir qoy etsin kabus!

Saray adamı

Səssiz uzaqlaşır... oyandı oğlan.

Birinci xanım

Qayıdır... Bilirdim, qayıdacaqdır.

Saray adamı

Gənc, bunu möcüzə zənn edir, inan!

Birinci xanım

Canansa, həyadan-ardan uzaqdır.

Saray adamı

Oğlanın yanına döndü təmkinlə.

Birinci xanım

İndi dərs verəcək oğlana, dinlə!
Kişilər bu işdə çox axmaq olur...
Gənc elə bilir ki, bu nazəninə
Dünyada rast gələn ilk kişi odur.

Cəngavər

Əhsən o şahənə hüsne, təmkinə!

Birinci xanım

Yolunu azmışın biridir, külbaş!

Paj

Oğlanın yerinə mən olaydım kaş!

Saray adamı

Kim belə bir tora düşmək istəməz?

Birinci xanım

Çox əldən keçib bu ləli-biəvəz,
Sürtülüb qızılı, gedibdir zəri.

İ k i n c i x a n ı m

Bilir on yaşımdan belə işləri.

C ə n g a v ə r

Hamı yaxşı tikə axtarır, düzü,
Mənə kifayətdir, elə bu özü.

A l i m

Mən aydın görürəm bu işvəkarı...
Özü olduğuna şübhəm var bir az.
Göz aldadıcıdır, inanmaq olmaz,
Mən əsas tuturam yazılanları.

Qədim Troyada Yelena bütün
Qoca kişilərin xoşuna gəlmiş.
Mənim də xoşuma gəlir o bu gün.
Demək, bu gördüyüm həqiqət imiş!

M ü n ə c c i m

Oğlan uşaq deyil! Qüvvətli, cəsur
Bir qəhrəman kimi qucaqladı, bax!
Qızda müqavimət təlaş yoxdur...
Güclü qollarıyla qaldırdı qoçaq,
Deyəsən, qaçırır...

F a u s t

Dəlisov axmaq!
Deyəsən, həddini aşırısan... dayan!

M e f i s t o f e l

(suflyor budkasından)

Canım, tamaşanı sənsən ki, qoyan?

M ü n ə c c i m

Demək, tamaşanın məğzi, əsası
Olur: "Yelenanın qaçırılması".

F a u s t

Nə?! Qaçırılması? Bəs, mən heç nəyəm?
Bu açar əlimdə deyildir, bəyəm?
Bu, məni kimsəsiz boş səhralardan,
Dəhşətlər içindən, gur dalğalardan
Keçirib torpağa çatdırdı bir baş.
Artıq həqiqətlər aləmindəyəm.
Durmuşam torpağın üstündə möhkəm.
Mənə bu ruh ilə təkbətək savaş
Hər iki aləmdə haqq qazandırar;
Mən buna qadirem, buna haqqım var!
Bu gözəl bir zaman məndən əlçatmaz
Uzaq aləmdəydi, indi – çox yaxın!
Yox, onu mən xilas etməsəm, olmaz!
Fürsəti, əlindən çıxartma, saqın!
Mənim olmalıdır o gözəl mələk,
Analar! Barı siz, siz edin kömək!

M ü n ə c c i m

Faust! Nə edirsən, Faust! Əl saxla!
Zorla qucaqlayır! Qucaqlamaqla
Kabus solğunlaşdı... Sirli açarı
Tutdu gəncə tərəf... Lap toxundurdu!
Fəlakət! Fəlakət! İldırım vurdu!

Partlayış. Faust yere yığılır. Ruhlar dumana dönüb yox olur.

M e f i s t o f e l

(Faustu çiyininə ataraq)

Yaxşı deyiblər ki, şeytani-şərər
Axmaqla dost olsa, çəkəcək zərər!

Qaranlıq, həyəcan çaxnaşma.

İKİNCİ PƏRDƏ

QOTİK ÜSLUBUNDA UCA TAĞLI DARISQAL OTAQ. FAUSTUN ƏVVƏLKİ KABİNETİ, KEÇMİŞDƏ OLDUĞU KİMİ

Mefistofel pərdənin dalından çıxır. Pərdəni çəkib geri baxarkən,
arxa planda Faustun dedə-babadan qalma çarpayıda
hərəkətsiz uzandığı görünür.

Mefistofel

Eşqin açılmayan düşünlərində
Yenidən dolaşmış yazıq, hələ yat!
Yelena eşqinə düşənin huşu
Gəlməz asanlıqla başına, heyhat!
(ətrafa göz gəzdirərək)

Otaqda hər yana salıram nəzər,
Heç bir dəyişiklik, deyəsən, yoxdur.
Solmuş şüşələrin rəngi bir qədər,
Mürəkkəb qurumuş, kağız saralmış,
Hər şey öz yerində, necə var, qalmış.
Şeytanla bağlanan müqaviləni
Faust bu qələmlə imzalamışdır.
Üstündə qurumuş qan da qalmışdır...
Bu nadir qələmi əldən edəni.
Məncə, təbrik edər hər bir antikvar.
Budur, asqıda da köhnə bir kürk var.
Bir dəfə çiynimə bunu salaraq,
Burada bir təzə şagirdə axmaq
Şeylər danışdığım xatirimdədir.
İndi həmin şagird yaqın böyük bir
Oğlandır; dediyim şeylər üstündə
Baş sındırmaqdadır hələ bu gün də.
Ey kürk, məndə səni bir də geyinmək,
Lovğa dosent kimi çox cəsarətlə

Hər cür yalan satıb, bir az öyünmək
Meyili baş qaldırdı yeni qüvvətlə.
Yadırgamışsa da bu rolu şeytan,
Alimçin genişdir hələ bu meydan.
(Kürkü alıb çırpır. Kürkdən qara qurdclar, güvələr
və müxtəlif həşərat tökülür)

Həşəratın xoru

Salam, köhnə havadar,
Salam əziz hamımız!
Boynumuzda haqqın var,
Tanıyıriq hamımız.
Sən bizi burda tək-tək
Səpdin müxəlləfata.
Biz min-min törəyərək
Qaynaşıriq, ay ata!
Ürəklərdə gizlənən
Məkri, hiyləni görmək,
Kürkdə biti görməkdən
Çox-çox çətindir, gerçək!

Mefistofel

Məni sevindirir bu həşəratın
Törəyib artması! Əkənlər biçər!
Çırpıqca bu köhnə dəri xalatin
Hər künc-bucağından yağır cücülər.
Uçuşun, hərlənin, hey vızıldaşın,
Nə köhnə-kültə var – tamam daraşın!
Tələsin, gizlənin küncdə, bucaqda,
Yaşayın əbədi tozda, torpaqda,
Bax, bu kəllələrin göz boşluğunda,
Çatlamış divarın hər oyuğunda,
Keçmişin saralmış perqamentində
Bütün bu köhnəlik səltənətində.
(kürkü geyir)

Ört çiynlərimi, məni alim bil;
Alimlik etməyə çox həvəsim var.
Tək ad yeyələnmək kifayət deyil,
Hardadır hökmümə tabe adamlar?

*(Zəngi çalır, uzun sürən kəskin zəng səmindən divarlar titrəyir,
qapılar taybatay açılır)*

F a m i l u s

(ağır addımlarla uzun qaranlıq dəhlizdən çıxır)

Bu nə zəngdir belə!? Dəhşətə bir bax!
Pillələr titrəyir, divarlar əsir...
Rəngli şüşələrdə parıldayaraq
Şimşəklər oynayır odlu, münkəsir...
Döşəmə tərpənir, sanki sökülür,
Tavandan toz-torpaq, əhəng tökülür...
Qərribə bir qüvvə açarla bağlı
Ağır qapıları açdı taybatay...
Dəhşət! Orada da, bax, qaşqabaqlı
Kürk geymiş bir nəhəng dayanıb Vay, vay...
Üzünə baxanda dizim бүkүlür.
Neyləyim? Qaçımmı? Əl edib gülür...

M e f i s t o f e l

(Ona işarı edərək)

Buyurun, sizsiniz, yəqin, Nikodim?

F a m i l u s

Bəli! Dua etmək peşəmdir qədim...

M e f i s t o f e l

O barədə sonra!

F a m i l u s

Mən çox şadam... siz
Adımı-sanımı bilirmişsiniz...

M e f i s t o f e l

Yaxşı tanıyıram sizi, az qala
Qocalıbsınız lap, saçə, saqqala
Dən düşüb – yenə də tələbə amma...
Doğrudur, müttəsil alim adama
Oxumaq lazımdır. Elm öyrənən kəs
Əslində ayrı cür yaşaya bilməz.
Kağızdan ev tikər, oyun-oyuncaq...
Nə qədər böyük bir zəka olsa da,
Axıra çatdıra bilməz dünyada.
Qurub-quraşdırar bu cür ev ancaq...
Sizin istedadlı müəlliminiz,
Vaqner alicənab doktor, şübhəsiz,
Ən məşhur alimdir indi bu saat.
Hər gün biliyini artırır qat-qat...
Uca kafedradan daim nur saçır.
Müqəddəs Pyotr tək açarları var,
Yerlərin, göylərin sirrini açır.
Alimlər yanında vardır hörməti,
Dərin zəkasıyla ad da almışdır.
Hətta, onun böyük şən-i-şöhrəti
Faustun şəninə kölgə salmışdır.

F a m i l u s

Bağışlayın, cənab! Cəsarət etsəm,
Siz buyuranların əksinə getsəm,—
Bağışlayın məni... bu həqiqətdir,
Təvazö doktorda gözəl sifətdir.
Böyük aliminse yoxa çıxması,
Nə deyim, ağıla sığmayan bu iş,
Elə sarsıtmış ki, düzü, Vaqneri
Hələ də özünə gələ bilməmiş...
Faustun qayıdıb gəlməsi üçün
Dua eləyir o, yenə də hər gün.
Faustun otağı, necə var, durur.

Heç bir kəs nə girir, nə də əl vurur...
Otaq sahibini gözləyir, fəqət,
Mən bura girməyə etmirəm cürət.
Ulduzlar nə deyir? Nə baş verəcək?
Bütün bina əsdi dəhşət içində,
Qapılar açıldı, oynadı şimşək...
Sizi görüb qaldım heyrət içində.

M e f i s t o f e l

Yaxşı, haradadır, bəs, doktor özü?
Mümkünsə, tez məni ona yetirin!
Ya da zəhmət çəkib bura gətirin!

F a m i l u s

Yox, mən bacarmaram! Qorxuram, düzü!
Bilirəm işinin çox olduğunu...
Tapşırıb narahat etməyək onu.
Sakit bir güşəyə çəkilişilə –
Görünür, məşğuldur bir kəşf işilə.
Neçə aydır ki, o, təmizkar adam
İndi kömürçüyə oxsayır tamam.
Hisdən qapqaradır burun, qulaq, baş;
Gözlər qan çanağı, nə kiprik, nə qaş...
Həyəcan içində günlərdən bəri
Oturub sanayır dəqiqələri.
Heç bir şey eşitmək istəmir, ancaq –
İndi bir məşadır fikri, bir ocaq!

M e f i s t o f e l

Demək, o məni də gəlməz görməyə?
Mən onun işinə təkan verməyə
Qadir bir adamam.

(Familus gedir. Mefistofel təşəxxüslə kresloda əyləşir.)

Budur, bax, atam,
Hələ kresloda heç oturmamış,
Çıxdı bu tərəfdən köhnə bir tanış.
Lakin bu zamanə gəncləri bir az
Həm çox lovğa olur, həm çox utanmaz!

B a k a l a v r

(cəld addımlarla dəhlizdən çıxaraq)

Açıldı nəhayət bütün qapılar!
Demək, az da olsa, ümidimiz var:
Bizi diri-diri bu daş qəfəsdə
Dəfn etsələr belə, lap son nəfəsdə
Qaçıb qurtarmağa imkan tapılar!

Divarlar əyilib, tağlar yatacaq,
Baş alıb buradan gərək tez qaçaq,
Yoxsa divarların altında qalar.
Ömrümüz, günümüz olar tarımar...
Dünyada, olsam da ən cəsur adam,
Burdan o tərəfə addım atmaram!

Bir də bu otağa gəlməklə, məgər,
Şagird yeni bir şey öyrənə bilər?
Neçə illər əvvəl, yeni şagirdkən,
İlkin bura gəldim qorxa-qorxa mən.
Çıxdı qabağıma bir keçisaqqal,
Cəfəng bir nəsihət başladı naqqal!

Köhnə kitablardan yazılanlardan,
Başqa şey bilməyən bu müəllimlər,
Dünyada başları çıxan-çıxmayan
Boş şey öyrətdilər bizə, nə qədər!
Keçdi ən qiymətli günlər boş, hədəf.
Budur bax, onlardan biri oturmuş
Qaranlıq darısqal bu otaqdaca.

Məni heyfət alır! Qarşımda durmuş
Səhv eləmirəmsə, həmin o qoca...
Necə görmüşdümse, o qəbul günü,
Bürünüb oturmuş köhnə kürkünü.
Mən çox sadələvhdim, o çox hiyləgər,
O kül sovurduqca yumuldu gözüm.
İndi özgə vaxtdır, deyil o illər,
Cürətlə hücumə keçirəm özüm!

(Mefistofelə yaxınlaşır)

Ey möhtərəm qoca! Leta çayının
Suları aşarkən daz başınızdan
Olub-qalanları aparmayıbsa,
Və bir şey qalıbsa yaddaşıınızda,
O halda siz mənim simamda bu gün
Gərək akademik şərtlərdən bütün
Qurtulmuş öz keçmiş şagirdinizi
Xatırlayasınız... O vaxt mən sizi
Necə görmüşdümse, lap o cürsünüz...
Mənsə bambaşqayam, bax, görürsünüz!

M e f i s t o f e l

Şadam ki, gəldiniz zəngin səsinə...
Mən sizə o vaxtdan belədəm, qoçaq,
Axı, kəpənəyin biz sürfəsinə
Baxanda, bilirik necə olacaq.
Qıvırcıq saçlarla krujeva yaxa
O vaxt oxşadırdı sizi uşağa.
Hə, bir də yadıma gəlir ki, hələ
Siz saç qoymurdunuz o vaxtlar belə.
Bu şvedsayağı qoyduğunuz saç,
Göstərir adamı cəsur, əzmkar.
Lakin o fəlsəfi absolyut ki var,
Onu məişətə gətirməkdən qaç!

B a k a l a v r

Ey möhtərəm qoca! Doğrudur, bu yer
Həmin yerdir, amma başqadır zaman.
İkibaşlı sözlər işlətmək yetər;
Daim irəliyə gedir bu dövran!
Həyata baxırıq biz başqa gözlə.
O zaman sadələvh bu şagirdi siz
Ələ salırdınız hər axmaq sözlə.
İndi inanmırıq o sözlərə biz!

M e f i s t o f e l

Gənclərə deyərəkən biz hər hikməti,
Xoşlamaz ağzından süd iyi gələn.
Sınaqlardan çıxan bir həqiqəti
Sanar ki, özüdür tapıb kəşf edən.
Müəllimlərini, nə ki var, tamam.
Zənn edər biliksiz, axmaq və avam!

B a k a l a v r

Avam yox, deyərdim, bəlkə, hiyləgər...
Elə bir müəllim varmı ki, məgər
Bizə həqiqəti söyləyə aşkar?
Kimisi üstünə qoyub artırar,
Kimisi kiçildər bir başqa adla.
Gah ciddi bir tərzdə, gah zarafatla!

M e f i s t o f e l

Hər şeyin öz vaxtı vardır, şübhəsiz,
Neçə il dərs alıb, məktəbə gedib,
Neçə il təcrübə, bilik kəsb edib,
İndi dərs deməyə hazırsınız siz.

B a k a l a v r

Təcrübə? Köpükdür! Tüstüdür, hədərlə...
De, nəyə müvəffəq olmuşuq, nəyə?!

Nə ki, öyrənmişik indiyə qədər,
İnan ki, dəyməzdi heç öyrənməyə.

M e f i s t o f e l

(bir qədər sükutdan sonra)

Coxdan mən özüm də bu fikirdəyəm...
Duyuram geridə qaldığımı da,
Məzmunsuz bir adam olduğumu da.

B a k a l a v r

Bax, şadam! Ağillı söz deyirsiniz!
Doğrusu, ömrümdə ilk rast gəldiyim
Sağlam düşüncəli qoca sizsiniz!

M e f i s t o f e l

Qızıl xəzinəsi axtarırkən mən,
Kömür çıxartmışam bir qucaq yerdən.

B a k a l a v r

Etiraf edin ki, deyil kölləniz,
Bu boş köllələrdən qiymətli, əziz.

M e f i s t o f e l

(mehribanlıqla)

Dost, sən bilirsənmi – kobudsan yaman!

B a k a l a v r

Alman nəzakətli danışanda, – söz
Bir az saxta çıxır... di gəl buna döz!

M e f i s t o f e l

(təkarli kreslosunda səhnənin qabağına yaxınlaşıb camaata müraciətlə)

Nə işıq verirlər burda, nə hava,
Bəlkə aranızda tapam bir yuva?

B a k a l a v r

Heç bir ləyaqəti olmayanlar da
Yaşayır ən miskin çağlara qədər.
Heçkən bir şey olmaq səyi onlarda
Mənasız bir şeydir mənə – boş, hədə...
Güc – fəaliyyətdə, həyat – qandadır.
Gənclərin qanı tək qaynar qan hanı?
Güc, hünər həyatı yaradandır,
Gəncliyin qanıdır həyatın canı!
Yer üzü daima boşalır-dolur,
Güclü qalib gəlir, zəif məhv olur.
Bir deyin, dünyanın yarısını biz
Fəth edəne qədər, siz nə etdiniz?
Siz hey fikrə gedir, xəyala dalır,
Planlar, planlar tutur, qocalır,
Hey qocalırsınız, lap dona-dona.
Biz soyuq qızdırma deyirik buna!
Yaş çatdı otuza – ölüsən, demək,
Yaxşısı budur ki, vaxtında qırıb
O biri dünyaya sizi göndərək!

M e f i s t o f e l

Daha buna yoxdur şeytanın sözü.

B a k a l a v r

Yox, desəm, yox olar şeytanın özü!

M e f i s t o f e l

(öz-özünə)

Səbir et, o sənə də badalaq vurur.

B a k a l a v r

Gəncliyin nəcib bir iddiası var:
Dünya olmamışdır mən yaratmamış.

Güneşi dənizdən çıxaran mənəm.
 Ay nə olduğunu bilməmiş aləm,
 Mən onu fırladıb göyə atmamış!
 Gündüz – yollarımı işıqlandırır,
 Gecə – ulduzlardan چراق yandırır.
 Məndən başqa sizi filisterliyin
 Dəmir buxovundan kim qurtarardı?
 Bəli, mən azadam! Ruhumun təlqin
 Etdiyi nur məni hara apardı –
 Ora gedəcəyəm! Önüm – şəfəq, nur,
 Arxam – zil qaranlıq, zülmət doludur.
 (Gedir)

M e f i s t o f e l

Get, qərribə oğlan, bu lovğalıqla
 Hələ təsəlli tap, fəxr elə, öyün!
 Əgər səndən əvvəl dünyada bütün
 Başların çoxdan bu suallar ilə
 Məşğul olduğunu bilsəydin bu gün
 Çox məyus olardın. Lakin burada
 Qorxulu şey yoxdur... Bu hal arada
 Bir neçə illikdir! Olma nigaran;
 Narahat etməsin heç nəticəsi:
 Hər necə qılcırsa üzüm şirəsi,
 Şərab alınacaq axırda ondan!

(Parterdə oturan və əl çalan gənclərə müraciətlə.)

Hamınız çox soyuq, çox etinasız!
 Sizi qınamıram, uşaqlar, bu gün,
 Şeytan qocalıbdır. Onu duymaqçün
 Hələ siz də gərək qocalasınız!

ORTA ƏSR ÜSLUBUNDA LABORATORİYA

Fantastik məqsədlər üçün quraşdırılmış iri və yöndəmsiz cihazlar.

V a q n e r
 (kürənin yanında)

Bu nə zəngdir?! Səsindən
 Diksindi daş divarlar!
 Az qalır... Duyuram mən,
 Çox çəkməz bu intizar.
 Odur, bax, retortada
 Zülmətlər işıqlanır.
 Yaquət kimi, ortada
 Qıp-qızıl şimşək yanır.
 Ağ işıq şüaları
 Şığıyır sağa-sola.
 İşimiz avand ola,
 Ah, korlanmaya, barı!
 İlahi! Bu qapını
 Sındıran kimdir, belə?

M e f i s t o f e l
 (içəri girərək)

Salamlar! Başa çatsın
 İşiniz sürət ilə!

V a q n e r
 (qorxaqcasına)

Salam! Ayağınız olsun uğurlu!
 (yavaşdan)

Səssiz! Səs salmayın! Böyük və nurlu
 Bir iş başa çatır, bax, bu arada.

M e f i s t o f e l

Nəylə məşğulsunuz, axı, burada?

V a q n e r
(pıçılı ilə)

İnsan yaratmaqla!

M e f i s t o f e l

Belə de! İnsan!?

O halda, bəs hansı nişanlıları

Sən bu dar kolbaya sığışdırıbsan?

V a q n e r

Allah eləməsin! Yox! Canlıların

Bir ana bətnində törədilməsi

Sayılr köhnəlmiş axmaq bir moda.

O zərif başlanğıc – çıxış nöqtəsi

Ki, həyat çeşməsi adlanır o da,

Gözü görünməyən dərinliklərdən

O, özü özünə yol açar, hökmən...

Əvvəl yaxınlıqda, sonra uzaqda

Olan hər bir şeyi qamarlamaqda

İqtidar qazanmış bütün bu şeylər

Artıq itirmişdir öz qiymətini...

Hazırda heyvanlar hələ bir qədər

Duyumaqdadır, bunun öz ləzzətini!

Lakin istedadlar sahibi insan

Görək öz nəslini yaratmaq üçün

Daha saf və təmiz keçmiş olan

Yeni üsullara əl atsın bu gün!

(Ocağa tərəf dönərək)

Odur, işıldayır! Yox, həqiqətən,

Ümid bəsləmənin mənası varmış:

Yüzlərlə maddənin birləşməsindən

İnsan maddəsi də almaq olarmış!

Bağlayıb kolbanın ağzını, adam –

Müəyyən zəhmətə görə qatlaşa,

Səbir ilə, inamla çalışa müdam,

Müvəffəqiyyətlə çatdırı başa.

(Yenidən ocağa tərəf dönərək)

Budur, başa gəlir! Hərəkət edən –

Kütlə aydınlaşır artıq get-gedə...

Mənim inamım da get-gedə artır.

Gizli sirlərini bu təbiətin,

Bax, tədqiq etməyə qüvvəmiz çatır!

Üzvi yaratdığı, nə var, xilqətin

Kristallaşdırırıq olsa da çətin!

M e f i s t o f e l

Çox ömür sürənlər çox bilər, əslən,

Təzə şey görmürəm mən bu arada...

Səyahətlərimdə rast gəlmişəm mən.

Kristallaşdırılmış adamlara da.

V a q n e r

(gözünü kolbadan çəkməyərək)

Qalxır və yığılır bir araya, bax!

Bir dəqiqə sonra başa çatacaq!

Bəli, başlanğıcda çox böyük işlər

Ağılsız görünür. Bundan sonra biz

Sarsılmayacağıq təsadüfün hər –

Qorxunc oyunundan bir də, şübhəsiz.

Sabahkı alimlər, – zəkası parlaq

Beyin yaratmağa qadir olacaq!

(həyəcan içində kolbaya baxaraq)

Füsunkar qüvvənin cingildətdiyi

Şüşə gah tutulur... gah işıq saçır...

Zərif cizgilərin tərsim etdiyi

İnsan fiqurası lap aydınlaşır.

Bizə nə lazımdır dünyada daha?

Sirlər kəşf edilir, açılır gözlər.

Siz bir qulaq asın diqqətlə! Aha,

Odur, eşidilir aydınca sözlər!

H o m u n k u l

(Kolbanın içindən Vaqnerə müraciətlə)

Salam, atacağım! Zarafatsız mən
Canlandım! Bas məni öz bağrına sən!
Amma çox bərk sıxma, bu şüşə sınar.
Şeylərdə belə bir xüsusiyyət var:
Nədənsə, təbii yaranmış şeylər
Sonsuz kainata sığışmaz olur.
Süni şeylərinə, yeri bir qədər
Qapalı, darısqal, ömrü az olur!

(Mefistofelə)

A! Sən də burdasan, kələkbaz əmi!
Lap gəlib vaxtında çıxdın, eləmi?
Bizi qovuşdurdu xoşbəxt bir ulduz.
İndi ki, mən varam, istərim sonsuz
Bir qətiyyət ilə girişim işə.
Sən yol göstərməkdə yəqin hələ də
Mahirsən... Qadirsən buna həmişə.

V a q n e r

Sən mənə kömək et bir məsələdə!
Məni dönə-dönə qısnayır dara,
Cavab istəyirlər bu suallara:
Məsələ, deyirlər, – ruh ilə bədən
Daim bir-biriylə sıx bağlı ikən,
Nə üçün o halda, həmişə yenə
Düşmənlər kəsilirlər bir-birlərinə?

M e f i s t o f e l

Dayan! Bir qərribə şey soruşum mən
Niyə yola getmir arvadla kişi?
Buna aydın cavab verə bilməzsən.
Lakin öyrənməyə dəyər bu işi.
Zənnimcə, səninçün maraqlı olar.

H o m u n k u l

Axı, mən nə edim?

M e f i s t o f e l

(yandakı qapını göstərərək)

Nə hünərin var.
Buyur, məharətlə göstər burda sən.

V a q n e r

(Kolbadan gözünü çəkməyərək)

Qərribə uşaqsan, sən həqiqətən!

Yandakı qapı açılır, çarpayıda uzanmış F a u s t görünür.

H o m u n k u l

(heyratla)

Bəli, düşünməyə dəyər o haqda!

Kolba Vaqnerin əlindən çıxıb Faustun üzərində uçaraq ona işıq salır.

Sakit, sıx meşədir, əcəb!.. Uzaqda –
Şəffaf su... Soyunmuş qızlar, qadınlar.
Baxın, bir-birindən gözəldir onlar!
Amma içlərində bircəciyi var...
O, ya qəhrəmanlar, ya da allahlar
Nəslindən olmalı! Odur, dupduru
Suların saf, şəffaf sərin bülluru,
Canlı alovunu zərif bədən
Sərinlətsin deyə, suya can atır...
Deyildir sahilə su elə dərin,
Bax, heç boy da vermir... dizinə çatır.
Bəs, sürətlə uçan bu qanadların
Şəppəltisi nədir?! Odur, baxsana,
Sındı hamar səthi ayna suların...
Qızlar qorxdı, qaçdı hərə bir yana.
Yalnız kraliça, qadına məxsus

Bir məmnuniyyətlə dayanmış məğrur,
O, ürkək sonalar şahının necə
Üzüb gəldiyini seyr edib durur...
Odur, yaxınlaşır quş lap dizinə,
Sanki ram olmağa başlayır... Yerdən
Buxar, bulud qalxdı göyün üzünə...
Ördü bu füsunkar səhnəni birdən.

M e f i s t o f e l

Nələr nağıl edirsən, gör, nələr, nələr!
Özün belə kiçik, amma nə qədər
Böyük, ağlasığmaz xəyalpərvərsən!
Mən heç nə görmürəm.

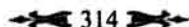
H o m u n k u l

Bəli, çünki sən
Doğuldun şimalda, orta əsrə xas
Keşiş və cəngavər dövrünün toz-pas,
Zir-zibillə dolu şəraitində...
Göz azad olarmı şər zülmətində?
(ətrafa göz gəzdirərək)

Burada kif atmış, qaralmış tağ da,
Qalın divarlar da ürək sıxacaq.
Bu yatan ayılsa, həmin otaqda
İnan ki, o saat canı çıxacaq.
Meşə bulaqları, çıpaq gözəllər,
Azad təbiətdir onun röyası...
O heç bu otağa, alışa bilər?
Yox, başqa dünyadır, onun dünyası!
Mən özüm dözümlü varlığamsa da,
Bağlana bilmərəm bura, dünyada!
Gəl, onu götürüb buradan gedək.

M e f i s t o f e l

Təklifin gözəldir!

H o m u n k u l

Razısan demək.
İstəsən ki, işlər qaydaya düşə,
Qoy qız rəqsə getsin, əsgər döyüşə.

Tapdım: gəl, götürüb onu aparaq
Klassik Valpurgiya gecəsinə biz...
Bu, onun sevdiyi aləm olacaq!..
Bu gözəl tədbirə nə deyərsiniz?

M e f i s t o f e l

Mən eşitməmişəm belə bir gecə...

H o m u n k u l

Haradan eşidə bilərsiniz siz?
Romantik kabuslar sizə məlumdur.
Madam ki, həqiqi kabuslar olur,
Görək klassik də ola, zənnimcə.

M e f i s t o f e l

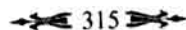
Yaxşı, hara gedək, hansı tərəfə?
Antik həmkarlara qalmayıb rəğbət.

H o m u n k u l

Səni çox aludə edən məmləkət
Şimali-qərbdədir, bizsə bu dəfə
Gedirik cənubi-şərqə, ey iblis!
Böyük düzənlikdə, orada, səssiz
Nə zamandır axır sərbəstcə Peney!
Hər iki sahili ağaclıq, qumsal...
Uzaq dağlaracan çöl uzanır hey.
Yuxarıda – qədim və yeni Farsal.

M e f i s t o f e l

Aman! Olmazmı ki, məni heç zaman
O qullar yurduna aparmayasan?
Uzaq! Qoy rədd olsun başsız axınlar!

Lənət qullara da, müstəbidə də!
Bir yerdə kəsilmək qanlı qırğınlar
Başlardı daima başqa bir yerdə.
Lakin heç birisi vuruşanların
O vaxt bilməzdi ki, bu iş onların
Dalında kölgə tək gizlənmiş olan
Məlun Asmodeyin fitnələrindədir.
Onlar vuruşsa da, azadlıq üçün,
Yaxından baxanda, görürsən – bütün
Kölələr köləni məhv edir, didir.

H o m u n k u l

İnsan xislətiylə nə işin, cənab!
Qoruya-qoruya özünü ancaq
Böyüyüb hər olur hər körpə uşaq.
(*Faustu göstərir*)

Yaxşısı budur ki, gəl, bir çarə tap
Bu yatan adama. Ayrı söz demə:
Əlac et, ya da at mənim öhdəmə!

M e f i s t o f e l

Broken hoqqaları çıxara billəm.
Lakin bütperəstlik sürgüsü möhkəm
Bağlayıb yolumu... Yunanlar heç vaxt
Yaxşı bir əmələ olmamış ortağ.
Qızgın ehtiraslar azadlığıyla,
Şirin günahların xoş şadlığıyla
Göz qamaşdırmışlar... Lakin günah, şər,
Olmuşdur onlarda bizdən beşbətdər.
Yaxşı, biz orada nə iş görək, bəs?

H o m u n k u l

Hər halda, demərim ümidini kəs...
Hərgah Fessaldakı ifritələrdən
Bir söz pıçıldasam, bilirəm ki, sən
Elə o dəqiqə şirmikəcəksən.

M e f i s t o f e l

(*ehtirasla*)

Fessal ifritəsi? Bələdəm bir az,
Bəli, qiyamətdir! Maraqlanıram.
Onlara ömür-gün həsr etmək olmaz,
Lakin bir gecəni mümkün sanıram.

H o m u n k u l

Sən öz ridanı sər, cəngavəri бүк,
O qaldırır göyə, ağırsa da yük...
Göylərdə süzəndə siz aram-aram,
Mən uçub qabaqda işiq salaram.

V a q n e r

(*həyəcanla*)

Bəs, mən?

H o m u n k u l

Vacib işçün sən də evdə qal!
Perqamentləri aç, nüsxələrə dal,
Yığ həyat ünsürü; yan-yana düzüb
Fikirleş bir qədər, gör, daha nə var.
Həyat mənşəyini araşdır, axtar.
Mən bir guşəsini dünyanın gəzib
Çox ola bilsin ki, hər yana çapam,
Sənin axtardığın nöqtəni tapam.
O zaman məqsədə çatılmış olar.
Əlbəttə, hər şeyin mükafatı var.
O vaxt haqqın olar böyük şöhrətə,
Sərvətə, ömürlük istirahətə.
Hətta, yarı səvab, yarı da günah,
Bilik qazanarsan bu yolda sabah.
Əlvida!

V a q n e r
(qəmgin)

Əlvida! Ürəyim yaman
Sıxılır ağrıdan... Qorxuram ki, mən
Bir daha görməyim səni heç zaman!

M e f i s t o f e l

Bir baş indi Peney sahillərinə!
Olsun, qardaşoğlu, təki sən deyən.
(Tamaşaçılara)

Axır ki, asılı oluruq yenə
Yaratdığımızın aqibətindən.

KLASSİK VALPURGIYA GECƏSİ.

Farsal düzənlikləri. Ala-qaranlıq.

E r i x t o

Mən, bəduğur Erixto, yenə həmişəki tək
Bu dəhşətli gecənin şənliyinə gəlmişəm.
Qoy hamı bilsin ki, mən böhtançı şairlərin
Təsvir etdiyi qədər əzəzil deyilmişəm.
Şairlər yalançıdır! Çünki nə pisləməkdə,
Nə tərifi eləməkdə hədd-hüdud bilmir onlar...
Düzlərdə ağarışır yellənən boz çadırlar.
O məşum gecə hər il qorxunc mənzərəsiylə
Daim təkrar olunur... Təkrar olunacaqdır.
Kim ki, hakimiyyəti güclə ələ keçirir,
Güc işlətmək yoluyla hökmranlıq edirsə,
Hakimiyyəti güzəşt etməyəcək heç zaman.
Öz mənliliyinə hakim ola bilməsə belə,
Olmaq istəyəcəkdir başqasına hökmran!
Vaxtilə, qüvvələrin baş-başa gəlməsinin,
Azadlıq çələnginin təhqir edilməsinin,
Və əyilməz dəfnənin sərt hökmdar başında
Çələngə dönməsinin bariz timsalı kimi,

Burada qanlı, qorxunc bir müharibə olmuş.
Pompey keçən günlərin əzəmətinə anmış;
Sezar isə, zamanın oynaq tərəzisinə
Hansı gözün ağırlıq etdiyini görərək,
Təmkini pozmadan, öz gücünə inanmış.
Bütün dünya bilir ki, – kim qalib gəlmiş; amma
Hər il yenə sınaq onlar öz güclərini.
Qırmızı tonqalları yanır gözətçilərin...
Torpağın qanlı köksü çox ağır nəfəs alır.
Bu sirli lal gecənin çağırışıyla yığılır
Ellin dastalarının legionu buraya...

O qədim zamanların cəsur qəhrəmanları
Tonqalların başında sakit, dinməz oturur,
Tüstü-duman içində görünüb yox olurlar...
Ay bütöv deyil, amma işıqlıdır... O qalxır,
Qeyb olur çadırların xəyalı mənzərəsi.
Mavi ocaqlar yanır yalnız uzaqda tək-tək...

Bəs, başım üzərində uçan meteor nədir?
İçində insan olan bir işıqlı hələdir.
Bütün canlıdan uzaq! Yazıq bəduğur başım!
Mənə pis ad çıxarır onların bədbəxtliyi.
Yaxşısı budur ki, tez buradan uzaqlaşım!
(Uzaqlaşır)

Hava yolçuları göy üzündə.

H o m u n k u l

Gəl, döyüş meydanı üzərində biz,
Bir də dövrə vurub uçaq alçaqdan.
Görürsən? Kabuslar, xəyallar səssiz
Tonqallar başında gəzir bayaqdan.

M e f i s t o f e l

Şimalda evlərin pəncərəsindən
Baxanda, zir-zibil içində, hərdən
Belə idbarları tez-tez görürəm.
Elə bilirəm öz yerimizdəyəm!

H o m u n k u l

Bax, qabağımızca bir uzunayaq
Harasa tələsir addımlayaraq...

M e f i s t o f e l

Havada görərək bizi, çox güman,
Vahiməyə düşüb, çıxır aradan.

H o m u n k u l

Qoy getsin! Biz isə burada enək,
Qoyaq cəngavəri torpağın üstə.
Burada torpağın nəfəsi dəycək
O saat özünə gələcək xəstə.

F a u s t

(*yərə qoyulan kimi*)

Hanı o?

H o m u n k u l

Bilmirik... Sən, çox ehtimal,
Onu soraqlayıb tapa bilərsən.
Dur işıqlanmamış, göz tonqal-tonqal,
Düş onun izinə... hələ vaxt çoxdur.
Analar yanına cürtlə enən –
İgidçün dünyada çətinlik yoxdur!

M e f i s t o f e l

Mənim də burada öz işlərim var...
Deyirəm: Yolumuz qoy davam etsin;
Amma burda hərə, çox yaxşı olar,
Öz sərgüzeştinin dalınca getsin.
Sən istədiyin vaxt səs et, işıq sal,
Biz yenə burada görüşək dərhal.

H o m u n k u l

Bax, mənim çağırışım belə olacaq.

Şüşə cingildəyir və işıq salır.

Gəlin, macərələr dalınca qaçaq!

F a u s t

(*tək*)

İndi o haradadır? Artıq soruşma bir də...
Bir vaxtlar o, gözməmiş olsa belə bu yerdə,
Tamaşa etdiyi çay həmin çay olmasa da,
Lakin dil açmış vətən havasıyla, burada!
Mən yunan torpağında, onun vətəninəyəm!
Ayağım yerə dəycək, özüm hiss etdim bunu.
Yuxum ağır olsa da, mən Antey kimi o dəm
Duydum qəlbimə sonsuz bir qüvvə dolduğunu.
Qorxunc nəhənglərin də ölinə keçsə yaxam,
Odlar yanan bu düzdə onu axtaracağam.

(*Uzaqlaşır*)

Y U X A R I P E N E Y D Ə

M e f i s t o f e l

(*ayaq saxlayaraq*)

Tonqaldan-tonqala gözdikcə – hər an
Burda yad görünür mənə bu gecə...
Hamısı çıl-çılpaq... hamısı üryan...
Köynək geyonləri tək-təkdir, mənə.
Sfinkslər abırsız, qriflər ədəbsiz.
Həç noyi örtməyir o saç, qanad bax.
Ədəbdə çox üstün olmasaq da biz,
Antik ədəbsizlik lap ağıdır, lap ağ!
Yox, görək müasir modaya görə,
Ört-basdır edilsin bir az yan-yörə...
İyrənc tayfadırlar! İyrənc, müxtəsər

Biz gərək saxlayaq təmkinimizi.
Hörmətli xanımlar, qoca qəriblər,
Salamladığımıza çox şadam sizi.

Q r i f
(boğuş səslə)

Qoca qəriblər yox, cavan qriflər,
Harada cavan qoca deyiblər?
Belə tələffüzlər avama xasdır.
Çünki hər bir sözün kökü əsasdır.
Misal üçün: qürub, qrup, ya qərib...
Bu sözlər bizi lap cana gətirib.

M e f i s t o f e l

Məncə tələffüzdə yaxın səslənər:
Doğru qriflərlə oğru həriflər.

Q r i f
(eyni tonla)

Əlbəttə! Hər kim ki, əl atıb qapır,
Bir az pislənsə də, şan-şöhrət tapır.
Hər şey oğurlanır: qızıl, tac, şərəf!
Tale də yön görür oğruya tərəf.

N ə h ə n g q a r ı ş q a l a r

Siz qızıl dediniz! Biz də bir vaxtlar
Yığıb gizlətmişdik mağaralarda.
Arimasplar onu oğurladılar...
Bax, indi gülürlər durub kənarda.

Q r i f l ər

Oğrular! Onlara göstərərək biz!

A r i m a s p l a r

Ancaq bu gecə yox. Bayramdır bu gün.
Sübhəcən nə qalib daşıyar təmiz,
Sil-süpür edərik bu dəfə bütün.

M e f i s t o f e l
(Sfinkslərin arasında oturaraq)

Get-gedə bu yerə lap öyrəşirəm!
Hər birinizi də başa düşürəm.

S f i n k s

Biz nəfəsimizlə səs çıxararaq,
Ruhun sədasını veririk ancaq;
Siz onu sözlərə çevirirsiniz...
Yaxşı, adını de, tanış olaq biz.

M e f i s t o f e l

Düzü, mənim adım elə çoxdur ki!
Burada ingilis səyyah yoxdur ki?
Çünki o tayfadan hər ölkədə var...
Onlar ölkələrlə maraqlanırlar.
Döyüş meydanları, gur şələlələr,
Qədim xərabələr, sirli qələlər
Oyadır həmişə onlarda maraq.
Onlarçün bu düz də pis olmazdı, bax.
Köhnə bir pyesdə vaxtilə onlar
Mənə "The old Iniquity! adı qoymuşlar.

S f i n k s

Nə üçün?

M e f i s t o f e l

Özüm də bilmirəm.

S f i n k s

Heç sən
Ulduzlar elmindən bir şey bilirsən?
Deyə bilərsənmi göylərdə par-par
Parlayıb nə xəbər verir ulduzlar?

M e f i s t o f e l (göyə baxaraq)

Hər ulduz bir ulduz dalınca gedir,
Qəmər yer üzünü nura qərq edir...
Tapmışam yanında xoş sığınacaq.
Bu tüklü canınla canım qızacaq.
Bundan artıq bir şey nə lazım? Amma,
Ya bir tapmaca de, ya bir müəmma.

S f i n k s

Əslində sən özün bir tapmacasan,
Pis olmaz üzündən maskanı açsan:
Sən bir varlıqsan ki, həm dindarların
Karına gəlirsən, həm günahkarın.
Məşq qılınclarına birincilərin
Hədəf nişanısən hər yerdə, hər gün.
Rəzil işlərdə də ikincilərin
Sədaqətli dostu! Bunlar da bütün –
Zevsi əyləndirmək, güldürmək üçün!

B i r i n c i q r i f (boğuş səslə)

Heç gözüüm su içmir bu natəmizdən.

İ k i n c i q r i f (deyinə-deyinə)

Axı nə istəyir, bilmirəm, bizdən!

H ə r i k i s i

Bura yeri deyil bu cür alçağın!

M e f i s t o f e l (sərt)

Yoxsa, elə bildin sənın dırnağın
Mənim dırnağımdan bərk cırmaqlayır..
Bir cırmaqla görüm!

S f i n k s (qadın müləymliyi ilə)

İstəyirsən qal,
Bax, heç kəs nə qovur, nə də saxlayır...
Ancaq bezikdirər səni qilüqal.
Məncə, darıxarsan qalsan bu düzdə,
Səninçün xoş keçər öz yerinizdə...

M e f i s t o f e l

Sən xoşa gəlirsən üzdən, yanaqdan...
Lakin lap dəhşətsən, düzü, ayaqdan!

S f i n k s

Pəncəmdən qorxdunmu, qoca riyakar!
Əlbəttə, heç axsaq at ayağını
Bir şir pəncəsinə tay tutmaq olar?

Uca ağaclardakı sirenalar mahnı məşqinə başlayırlar.

M e f i s t o f e l

Çay qırağındakı qələmələrdə
Nədir o yellənən əcaib quşlar?

S f i n k s

Onlardan özünü gözlə hər yerdə,
Çoxları onlara qurban olmuşlar.

Sirenalar

Ah, birdən bu iyrənc, bədheybətlərin
Yalan sözlərinə aldanarsınız!
Heç sirenaların ahəngdar, şirin,
Xoş nəğmələrindən usanarsınız?

Sfinkslər

(onları yamsılayaraq)

Onları oradan düşürsən yerə,
Görərsən – budağın altında hərə
Necə gizlədibdir öz caynağını!
Onlar oxuyanda, dinləsən əgər,
Səni parçalayar, boğar, didərlər.

Sirenalar

Rədd olsun düşmənlik! Rədd olsun həsəd!
Bu göylər altında – suda, havada,
Quruda çəkməyək sevinclərə sədd;
Mehriban yaşayaq gərək dünyada.
Yaramaz fərəhdə, sevincdə azlıq,
Göstərək hamıya mehmannavazlıq!

Mefistofel

Mənimçün təzədir bunlar, əlbəttə,
Simlər xoş ahəngli, səslərsə yumşaq...
Qulaq oxşasa da bu keyfiyyətdə,
Ürəyə heç təsir eləmir ancaq.

Sfinkslər

Sənsə heç dəm vurma, barı, ürəkdən!
Səndəki qəlb deyil, kindir, acıqdır, –
İçi boş, qırıxmış bir dağarcıqdır.

Faust

(gələrkə)

Baxıram, burada hər şey gözəldir!
Bütün cizgilərdə genişlik, vüsət.

Qaba olsa belə, xoşuma gəlir.
Elə bil, vəd edir müvəffəqiyyət.
(Sfinkslərə baxaraq)

Vaxtilə bunları seyr etmiş Edip.
(Sirenalara baxaraq)

Dirəyə sarınmış Uliissi bir vaxt
Şirin nəğmələrlə bunlar qıc edib...
(nəhəng qarışqalara baxaraq)

Bunlar xəzinələr yığmış bir zaman.
(Qriflərə baxaraq)

Bunlarsa qorumuş xəzinələri...
Baxdıqca gözümdə canlanır hər an
Keçmişin möhtəşəm mənzərələri.

Mefistofel

Keçmişdə edərdin onlara lənət,
İndi xoş gəlirlər – sən bir işə bax!
Kimi ki, çöllərə salır məhəbbət,
Ən kifir məxluqa rast gəlsə belə,
Şübhə etmirəm ki, məmnun qalacaq.

Faust

(Sfinkslərə)

Qadın surətidir sizin üzünü,
Bəlkə Yelenanı siz görübsünüz?

Sfinkslər

Yox, ondan çox qabaq qırıb, amansız –
Herkules vermişdi bizim nəsle son.
Biz onu görmədik, əgər tapsanız, –
Sizə kömək edər bu işdə Xiron.
Yəqin ki, bu məşum çölə sübhədək
O da, harda olsa, çapıb gələcək.

Sirenalar

Bunu Xironsuz da tapa bilərsən.
Bir az soraq etsən düşərsən izə...
Uliss yanımdan gəlib keçərkən
Çox şeylər nəql etdi o zaman bizə...
Əgər yaşıl dəniz sahillərinə,
Bizim tərəflərə gələ bilsəniz,
Ürəklə etibar edib gələne,
Nə ki eşitmişik, söyləyərək biz.

S f i n k s

Yox, onlar deyənə aldanma, qonaq!
Sarıtma kəndirlə sən də qolunu.
Ver mənim xeyirxah sözümə qulaq:
Xironun yanından sal öz yolunu!
Tapsan, tez dayandır, əl çəkmə ondan,
Xəbər al hər şeyi böyük Xirondan.

Faust uzaqlaşır.

M e f i s t o f e l

(*narazı bir səslə*)

Qanad şappıltısı eşidirəm, bax!
Bu nədir! Quş belə qanad çalar ki?
Ötən qaraltını görürəm ancaq...
Bu uçuş, ovçunu əldən salar ki!..

S f i n k s

Bu, qış tufanı tək hirs yatmayan,
Uçuşda Alkidin oxu çatmayan
Stimfalidlərdir – quşlar dəstəsi...
Dostluq salamıdır onların səsi.
O döyüşkən quşdur – dimdiyi polad,
Çəngi qaza bənzər, cəngisə şirə.
Bizə qohumdurlar: bütün bir elat
Hərdən uçub gəlir bizim yerlərə.

M e f i s t o f e l

Bəs, bu zəhlətökən fişiltı nədir?

S f i n k s

Sən ondan heç qorxma! Çoxbaşı Lerney
Qədim ejdahadır... Min qərinədir
Başı bədəninə üzülüb, ancaq
Köhnə adət ilə fişildayır hey.
Dayan! Nə üçündür bu təşviş, maraq?
Axı, nə olubdur? Sən nə edirsən?!
Hara tələsirsən? Niyə gedirsən?
Hə, bildim, gözlərin dikilib hara...
Gəldi yallı gedən gözəl pərilər,
Zərif təbəssümlü, göyçək Lamilər...
Get! Get, xoş gəldin, – de o qonaqlara,
Qoşul dəstəsinə o pozğunların...
Yaxşı bilirəm ki, keçdi ayaqlı
Satir ovçusudur çoxdan onların.
Mənim zənnimcə sən – qatır dırnaqlı –
Daha çox qazanar rəğbətlerini,
Əldən buraxmazsan fürsətlərini...

M e f i s t o f e l

Sizi taparammı qayıdan başı?

S f i n k s

Əlbəttə! Mən bilən, deyilsən naşı.
Qədim misirliyi, dinc, hərəkətsiz,
Təkcə oturmağa alışmışıq biz.
Bizə arxalanan tapır arxayın
Birillik yolunu günəşin, ayın.
Qədim ehramların önündə səssiz
Oturub min illər fikrə gedirik,
Nilin daşmasını, sülhü, döyüşü,
Başsız axınları biz seyr edirik.

AŞAĞI PENEYDƏ

Xırda çaylar və nimfalarla dövrəyə alınmış P e n e y

P e n e y

Yırğalan, xışıl, ey quru qamış!
Titrə, ey diksinmiş söyüd budağı.
Pıçıl, sən də, ey yuxusu qaçmış,
Yorğun qovağımın narın yarpağı!
Uzaq bir uğultu, güclü bir təkan,
Dərin axınlarda başlayan tufan
Oyatdı yuxudan yenə məni, bax.
Yuxu gözlərimdən tökülür ancaq.

F a u s t

(çaya yaxınlaşaraq)

Səsə düşməyibse qulağım əgər,
Mənə elə gəldi – sıx budaqların
Altından lap adam səsinə bənzər
Bir səs eşitdim mən bu səmtdən aydın.
Ya yel söyləyirdi gülməli bir şey,
Ya çay danışdı kiminləsə hey.

N i m f a l a r

(Fausta)

Sən, yaxşısı budur, gəl,
Bu sərin yerdə uzan;
Burda yuxula, dincəl!
Gəl, uzan, bilirik biz,
Çoxdan yorğunsan betər.
Bizim nəğmələrimiz
Sənə yuxu gətirər.

F a u s t

Görəsən, yuxudur bu, yoxsa aşkar?
Yox, bu yuxu deyil! Siz, ey füsunkar
Nazəndə pərilər, dövrəmi alın!

Daim xatirimdə belə də qalın...
Bəlkə yaşayıram, bir zaman gecə
Gördüyüm rəyanın xatirətiylə?
Sular oğrun-oğrun axır sakitcə
Yox, çaya əyilmiş kolun altıyla,
Bax, xoş zümzüməylə sırıldayaraq,
Nə qədər xırda çay, nə qədər bulaq
Bu geniş yatağa axır hər yandan.
Duru aynasında suların üryan
Gözəllər görünür!.. Heyrətdəyəm mən!
Hamısı da cavan, hamısı da şən!
Kimi cəsarətlə üzür dərinə,
Kimi qorxa-qorxa qıraqla gedir.
Onlar su sıçradıb bir-birlərinə,
Gülür, bağırır, zarafat edir...
Mənə kifayətli bu lövhə, bu su;
Lakin bu gözlərim mənim doymayıb.
İndi məni burda rahat qoymayıb
Böyük məlikəni görmək arzusu.

Möcüzə!... körfəzdən budur, bax, qəşəng
Ağappaq qu quşu çıxdı bir dəstə.
Çayın axarına doğru üzərək
Onlar keçib-gedir məğrur, ahəstə.
Şahənə duruşlu bu zərif quşlar,
Elə bil, yorulub suya qonmuşlar.
Onlardan birini, bu dar macalda
Uzaqdan gözlərim lap aydın seçir.
O, öz tüklərini qabartmış halda
Sürətlə hamıdan qabağa keçir.
Oynaq ləpələrin üstüylə süzür,
Dayanır müqəddəs bildiyi yerdə.
Sakit qanadları üstündə üzür,
Gəlir arxasınca o birilər də...
Onlar dəstə ilə qəflətən cumub,
Gözəllər içində vahimə salır.
Qızlar xanımını belə unudub
Hərəsi öz canı halına qalır.

Nimfalar

Bir tez qulağınızı
Yerə qoyun, bacılar!
Bu, at tappılısidir...
Nə xəbərlə bu çapar
Gələ bilər bu gecə?
Gör bir, tələsir necə!

Faust

Bir şimşək sürətli at ayağının
Altında yerdirmi, göydürmü əsən?
Kim ola yolçusu bu şər çağının?
Ah, tale üzümə gülür deyəsən.
Gələn bir ağ atdır...
Yox, yox yalandır.
Bu gələn yarı at,
Yarı insandır.
Odur, səhv etməirəm, tanıdım, odur,
Bəli, – Filiranın məşhur oğludur,
Yağır üz-gözündən mərdlik, ağıl, nur.
Dayan, Xiron!
Sənə sözüm var, dayan!

Xiron

Nədir? Nə olubdur?

Faust

Bir ayaq saxla!

Xiron

Mən tuta bilmərəm bu yerdə qərar.

Faust

O halda çaparaq məni qucaqla,
Götür öz tərkinə.

Xiron

Gəl, otur, gedək!
Mənə nə sözün var, indi de görək.
Səni bu sahildən, əgər istəsən,
O biri sahilə çıxararam mən.
Yolun hayanadır?

Faust

(Xironun tərkində)

Heç fərqi yoxdur.
Sənə, sənə kimi böyük insana
Mənim etibarım, hörmətim çoxdur!
Qəhrəmanlar yurdu bu elatları,
Nəcib, mərd və igid arqonavtları,
Yetirən bir xalqı tərbiyə edən
Böyük müəllimə minnətdaram mən.

Xiron

Tərbiyədən demə, layiqli hörmət
Görmədi heç kəsdən Pallada belə.
Şagird bildiyi tək edir hərəkət,
Daha hesablaşmır müəllimiylə.

Faust

O halda, mən sənə simanda, qəşəng
Otların, köklərin şəfəverici
Sirlərinə vaqif dərin bilici –
Müdrək bir həkimə baş əyəm görə!

Xiron

Yaralansa idi hansı qəhrəman,
Özüm sağaldardım o vaxt, həmişə.
Sonra keçdi bütün bu dava-dərman
Ara həkiminə, bir də keşişə.

F a u s t

Sən böyük insansan, çox təvazökar,
Götürə bilmirsən tərif sözünü.
Bəli, belələri tərifdən qaçar,
Hamıyla bir gözdə görər özünü.

X i r o n

Böyük riyakarlıq məharətin var,
Beləsi həm xalqa, həm hökmdara
Yaltaqlıq etməyi yaxşı bacarar.

F a u s t

Gəl, zamanəndəki qəhrəmanlara
Bələd olduğunu gizləmə məndən.
Bir yarım allah tək nəcib yol seçib,
Ömrünü əməkdə keçirib sən.
Bir de, tanıdığın qəhrəmanlardan
Hansı daha igid olmuş o zaman.

X i r o n

Mərd arqonavtların hər birisində
Dönməz qəhrəmanlıq sifəti vardı.
Onlardan hər biri o birisində
Olmayan cəhəti tamamlayardı.
Dioskurlar həm gənc, həm də gözəldi;
Boreadlar isə qətiyyətli, cəld.
Ağılda, kamalda Yazon – sağ əldi,
Ona qadınlar da bəslərdi rəğbət.
Orfeyse çox zərif, çox təvazökar,
Həm də ehtiyatlı, üzügülərdi.
Lira çalmaqda da bu gənc sənətkar
Həmişə hamıya üstün gələrdi.
Uzan görən Linkey qayalıqlardan
Gəmini keçirən bir hünərvərdi.
Qorxu üz verəndə hamı atar can,
Hamı qəhrəmanı tərifləyərdi!

F a u s t

De Herkulesdən də, barı bir kəlmə!

X i r o n

Yox, gəl, dərdlərimi heç təzələmə!
Mən heç bir allahı, nə o Germesi,
Nə Febi görmüşdüm, nə də Aresi.
Göz açıb mən onu görmüşdüm ancaq.
Onu Allah kimi təriflərdi xalq,
Elə bil, anadangəlmə şahdı o,
Gözəl yeniyetmə bir uşaqdı o.
Mətindi qardaşa sədaqətdə də,
Gözəl qadınlara itaətdə də.
Qeya Olimp üçün dünyada bir də
Belə bir qəhrəman doğmayacaqdır.
Onu dastanlarda, adi mərmərdə
Təcəssüm etdirmək səyi nahaqdır.

F a u s t

Onun surətləri olan çox heykəl
Bənzəmir, əlbəttə, bu sən deyənə.
Ən gözəl kişini dedin... İndi gəl,
Ən gözəl qadını təsvir et mənə.

X i r o n

Qadın gözəlliyi! Nəyə dəyər ki?
Çox vaxt o həm cansız, həm soyuq olur.
Tərifə layiqdir o gözəllər ki,
Canlı, gülərzüzlü, qaynar, şux olur!
Gözəl məftun olar özü özünə,
Afət əsir edər özgəni, hökmən!
Bax, belə bir afət Yelena idi,
Onu öz belimdə aparanda mən.

F a u s t

Onu aparıbsan?

X i r o n

Bəli, belimdə.

F a u s t

Heyrət içindəyəm! İnanmır ürək!..
Onun oturduğu yerdə oturmaq –
Nə böyük səadət!

X i r o n

O da sənın tək
Bərk-bərk yapışmışdı saçından o vaxt.

F a u s t

Ah, ağlım az qalır çıxa başımdan!
Danış! Ürəyimi çəkib qopardın...
O mənım yeganə arzumdur, inan!
De görüm, sən onu hara apardın?

X i r o n

Dayan, cavab verim bu suala mən:
Udmayıb təhqirin acılarını
Dioskurlar, kiçik bacılarını,
Quldur tək qaçırmış namərd əlindən
Xilas elədilər çox məharətlə.
Qızı oğurlayan tərəf hiddətlə
Qovmağa başlarkən bu vaxt onları,
Keçilməz Elevzis bataqlıqları
Onların yolunu kəsdi dəhşətlə.
Qardaşlar lehmədən çıxana qədər
Sıçradı boynuma o zərif dilbər.
Çıxartdım quruya qızı üzərək...
Çiyinimdən tullanıb yerə sürətlə,
İslanmış saçımda əl gəzdirərək,
Təşəkkür elədi çox hərarətlə.

Üzündə bir zərif təbəssüm vardı!
O zaman bir qoca nəzərində o
Çox lətif, çox gözəl, çox füsunkardı!..

F a u s t

Deyirlər on yaşı varmış o vaxtlar!

X i r o n

Xeyr, görürəm ki, o filoloqlar
Həm səni aldatmış, həm özlərini...
Əsatir qadını – başqa varlıqdır.
Şairlər çox zaman, – demək artıqdır, –
Qələmə alırlar öz sözlərini...
Belə təsvirlərdə qadın dünyada
Görürsən, ya heç vaxt qocalmır, ya da
Heç həddi-buluğa belə yetməyir...
Gənckən qaçırılır... Qocalıqda da
Eşqi ürəklərdən yenə getməyir...
Çünki heç bir şair öz istəyini
Zaman qanununa tabe etməyir.

F a u s t

Qoy tabe olmasın o da zamana!
Gərək ki, Axill də bir vaxt arada
Zaman şərtlərini atıb bir yana,
Axtarıb tapmışdı onu Ferada.
Taleyin ziddinə belə bir eşqə
Nail olmaq özü bir səadətdir.
Məndə – bu gözəli bir də həyata
Qaytarmaq arzusu dəli həsrətdir!
Eşqin ehtiraslı arzularıyla
Olmayacaqdımı o mənə qismət?
Bir zaman o görmüş olduğun afət –
O gözəl olduğu qədər də kübar,
İşıqlı olduğu qədər –füsunkar,
Allaha bərabər şux xilqətiylə,

Eyni gözəlliği, ləfətiylə
Mənim də gözümə göründü səhər...
Bütün varlığıma hakim o dilbər
Bil, mənim olmasa, məhv ollam aşkar!

X i r o n

Ey yad elli! Sənin bu məftunluğun
Adamlar içində adi bir haldır.
Lakin sən şüuru olan məxluqun
Gözündə dəlisən! Çünki bu sevdə
Onların zənnincə əmri mahaldır.
Bu xoş təsədüfdən görünür, ancaq,
İş sənin xeyrinə həll olunacaq,
Vaxtında gəlibsən çünki buraya...
Adətən, mən ildə bir gün çaparaq
Gərək Eskulapın qızı Mantoya
Baş çəkəm... o indi sidq ürəklə
Keçirir gününü dua etməklə.
Çağırır köməyə atasını o,
Bəlkə təbiblərin zəkasını o
İşıqlandıra ki, onlar da barı,
Qırıb tökməyələr bu adamları.
Əslində, bir odur sivillalardan
Ürəyə yatırı, xoşum gələni.
Sən onun yanında qalsaq, əlbəttə,
O şəfəverici otlarla səni
Müalicə edə bir az müddətə.

F a u s t

Müalicə nədir? Sağlamam ruhən!
Hamı kimi olmaq istəməzdim mən.

X i r o n

Şəfa çeşməsinə xor baxma belə!
Düş, gəlib çatmışıq daha mənzilə.

F a u s t

Yer qum, gecə zülmət, göylər qapqara.
Gətirib çıxartdın, bilirəm, hara?

X i r o n

Sol- – Olimp... Peney də sağ yanla axır.
Dağlardan ta geniş qumluqlaracan
Uzanan torpaqçun burda bir zaman
Vuruşmuşdu Roma Yunanıstanla.
Şah qaçdı, vətəndaş qələbə çaldı...
Bax, ay buludlarda işıq edir vəd.
Budur, qarşımızda birdən ucaldı
Qədim vüqarıyla əbədi məbəd.

M a n t o

(məbədin içində yuxulu halda)

At tappılıtları eşidirəm mən.
Yarımallahlardır yəqin bu gələn...

X i r o n

Düzdür! Aç gözünü, bizi yaxşı seç!

M a n t o

(ayılaraq)

Xoş gördük! Sən məni unutmursan heç.

X i r o n

Gəldim, səni gördüm, çox şükür... demək –
Məbəd yerindədir, həmişəki tək.

M a n t o

Sən də ki, yorulmaq bilməyib hələ,
Çapırsan daima belədən-belə.

Xiron

Sənin ömrün keçir dinc ibadətdə,
Mənimki daimi bir səyahətdə.

Manto

Bəli, axıb gedir sürətlə zaman,
Mən isə... Bu kimdir?

Xiron

Onu bu gecə
Atıbdır sahilə uğursuz tufan...
Yelena dəlisi!.. Deyir hər necə –
Olsa, gerek onu axtarıb tapa.
Lakin yol-iz bilmir... xəstədir tamam...
Qalıbdır çarəsi tək Eskulapa!

Manto

Mümkün olmayana can atan adam
Mənimçün əzizdir. Gəl, ey inadkar,

Xiron çapıb gedir

Burda bir qaranlıq enişli yol var...
Yol səni çatdırar Persefonaya.
Olimpin altında o axşam-səhər
Oturub gözləyir hərdən oraya
Gələn hər qonaqdan təzə bir xəbər.
Bir dəfə buradan Orfeyi də mən
Ora göndərmişəm, heç kəs bilmədən.
Gəl, bu təsadüfdən istifadə et,
Sən daha cürətlə, cəsarətlə get!

Aşağı enirlər.

YENƏ DƏ YUXARI PENEYDƏ

Sirenalar

Atılaq sahildən bir başa Peneyə.
Çırpıq sulara sərbəstcə qanad,
Üzərik dalğalar qoynunda azad,
Şirin nəğməmizi hey deyə-deyə.

Bədbəxtlər təskinlik tapar bu səslə,
Egey dənizinə üzər dəstəməz.
Yeni nəşələri yeni həvəslə
Oynaq ləpələrdə qarşılıq biz.

Zəlzələ

Çay köpükləndi, durdu.
Dalğa geriye vurdu,
Aşdı öz yatağından!
Yer titrədi, tərpəndi...
Sahildə parçalanan
Qayalar tüstüləndi.
Tez olun, qaçaq, qaçaq!
Bu möcüzədir...ancaq
Yoxdur heç kəsə xeyri.
Tez tərk edək bu yeri!
Gedək sahillərinə
Mehriban göy dənizin.
Axışır ora yenə
Ləpələr həzin-həzin.
O yerlərdə gecələr
Ay bir yox, iki olur.
Biri göydən şəh çilər,
O biri də sudan nur.
Ağlı olan dayanmaz,
Buralar qorxuludur!

S e y s m o s

(yerin altında vurnuxub deyinərək)

Çevrilib versəm təkan
Bir də çiyinimlə hərgah,
Çıxaram... Mənə o vaxt
Baş əyər bütün cahan.

S f i n k s l ə r

Gör, nə tərs təkan vurur!
Atır o yan-bu yana...
Nə qorxunc uğultudur!
Eh! Lap gətirdi cana!
Versə də hər cür əzab,
Nə çarə? Dözəcəyik!
Cəhənnəm od töksə lap,
Biz tərpənməyəcəyik!
Bu təpə nəydi, birdən
Pırtdayıb çıxdı yerdən?
Yenə odur, deyəsən, -
Dənizdə ağır çəkən
Bir hamiləyə bir gün
Sığınacaq verməkçün
Dalğalar arasından
Tez Delosu ucaldan
O ağ saçlı kişidir...
Bunlar onun işidir.
Əlini verib dayaq,
O yeni Atlant kimi,
Daşı, torpağı, gili
Çiyində qaldıraraq,
Çayın dinc yatağını
Dağıdıb alt-üst edir.
Çöllərin duvağını -
Otunu, yarpağını
O parçalayıb didir.
O yorulmaq bilmədən,

Çiyində qayaları
Qaldırsa da yuxarı,
Torpaqdadır döşəcəm.
Yox, qoymaq o daha
Bundan yuxarı qalxa!

S e y s m o s

Bütün bu işləri görmüşəm mən tək,
Bunu təsdiq edin, hər şeydən əvvəl
Silkələməsəydim, uçurmasaydım,
Dünya olardımı bu qədər gözəl?
Əgər mən yeraltı dərinliklərdə
Qaldırmasaydım o nəhəng dağları,
Axı, kim günəşli maviliklərə
Ucalda bilərdi sizin dağları?
Bunun şahididir sələflərimiz,
Görüb gözləriylə Gecə və Xaos.
Nadinlik edəndə titanlarla biz,
Əlimdə kos olub Pelionla Oss.
Bu işdə bir zaman, bezikənə dək,
Gənclik həvəsiylə dəlilik etdik.
Bir gün iki dağı iki papaq tək
Parnasın başına basıb keçirdik...
Yanında muzalar, o vaxtdan bəri
Yaşayır Apollon orada xoşbəxt.
Hətta unutmayıb mən Yupiteri
Tikmişəm ona da çox uca bir təxt.
Mən o səy ilə də bu gün, şübhəsiz,
Can atdım qayalar, dağlar yarmağa.
Gəlin, ey bu yerin sakinləri siz,
Burada yeni bir həyat qurmağa!

S f i n k s l ə r

İndicə bu qəfil qonağın əgər
Yerdən çıxdığını görməsəydik biz,
Onu burda qədim sakin zənn edərdi,

Heyrətə düşməzdik heç, yerli-yersiz.
Onu dörd tərəfdən bürüyüb meşə,
Qayalar üst-üstə qalanıb, baxın.
Sfinkslər heç ona getməzlər yaxın,
Xoşdur öz yerimiz bizə həmişə.

Q r i f l ər

Qayalar çatında hara baxırsan,
Qızıl qığılcımı, qızıl tozu var.
Qoymayın, onları edərlər talan...
Tez qazıb çıxardın, ey qarışqalar!

Q a r ı ş q a l a r ı n x o r u

Nəhənglər qaldırdılar
Sıldırımlı dağları,
Atıb xırda addımlar,
Cəld dırmaşın yuxarı
Ləngiməyin, tez olun,
Hamını tələsdirin!
Siz hər çimdik qızılın
Tez üstünü kəsdirin.
Külçə dolu bu dağda
Çalışın bütün günü.
Baxın küncdə-bucaqda
Nə var – açın üstünü,
Zərrə-zərrə, götürün,
Yığılsın qalaq-qalaq.
Qızılları getirin,
Dağa dəyməyin ancaq.

Q r i f l ər

Gedin! Yığışdırın tez, ətək-ətək,
Doldurun qızılla bucağınızı.
Biz də ən mötəbər, möhkəm qıl tək
Qoyarıq üstünə caynağımızı.

C ı r t d a n l a r

Doğrudur, özümünü
Biz də bura yıxmışığ,
Lakin bilmirik, düzü,
Necə gəlib çıxmışığ.
Bir halda ki, gəlmişik,
Soruşmayın – haradan?
Hansı yerə ki düşdük,
Bərk tuturuq oradan.
Hansı qaya versə çat,
Cırtan öz arvadıyla
Oradadır o saat.
Nümunəvi ailə
Qurmaqdır vərdişimiz.
Burda cənnətdəkindən
Heç pis keçmir işimiz.
Bizə hər bir sevinci
Tale ulduzu verir,
Torpaq – ana Şərqdə də,
Qərbdə də ruzi verir.

D a k t i l l ər

(barmaqboylar)

Bir gecədə bir ana yer üzünə bu qədər
Cırtan verərsə əgər,
Deməli, bizim kimi bapbalacaları da
Doğub törədə bilər.

C ı r t d a n l a r ı n b a ş ç ı s ı

Tez yer tutun, keçir vaxt,
Çox ləngimək əbəddir!
Cəldlik gücə əvəzdir!
Olun sülh günü sərvaxt,
Tikin dəmirçixana,
Çəki vurun sindana.
Qoşunçun qılnc, nizə,

Zireh lazımdır bizə.
 Ey zirək qarışqalar,
 Çalışqan soyunuz var,
 Girişin işə dərhal,
 Əridin, tökün metal!
 Daktillər qucaq-qucaq
 Qoy çırpı yığsın bu gün.
 Qalasın gür bir ocaq,
 Kömür hazırlamaqçün.

Generalissimus

Ox-yay götür, cüm!
 İrəli, hücum!
 Qırılsın təki
 Bütün göldəki
 Bu lovğa vağlar,
 Dəmir qalpaqlar
 Üstündə lələk, -
 Hücuma keçək!

Qarışqalar və daktillər

Hanı, kimdir xilaskar?
 Niyə dəmir çıxaraq,
 Zəncir qayırsın onlar?
 Zəncirdən azad olmaq
 Vaxtı çatmamış hələ.
 Vaxt gəlib çatana dək
 Gərək dözüb səbir ilə,
 Hələ itaət edək!

İvik durnaları (havada uça-uça)

Qətl bağırıqları!
 Min bir inilti, fəryad!
 Can çəkişən quşların

Qanad çırpıntıları –
 Gəlir göylərə!...İmdad!
 Adi bir bəzək üçün,
 Kəkil və lələk üçün
 Hamısını qırmışlar!
 Qızartmışlar gölləri –
 Al qanlarıyla quşlar.
 Onların kəkilləri
 Lələkləri yellənir
 Əyriqıç, yekəqarın,
 Qanıçon zalımların
 Dəmir qalpaqlarında...
 Siz, ey uçan durnalar,
 bizim də vağların da
 Tək bir düşmənimiz var.
 Heç kəs əsirgəməz can,
 Qisas alağ yağıdan!
 Əbədi düşmənlik biz!
 Qəhr olsun düşmənimiz!
 Bağıra-bağıra uçub gedirlər

Mefistofel (Düzənlikdə görünərək)

Şimalda ifritələr mətləbi çox uzatmır,
 Bu yad nacinslər amma heç ipə-sapa yatmır.
 Bloksberq öz evindir... Getsin irəli, geri,
 Qayıdıb tapacaqsan yenə də həmin yeri.
 Baş çəkir göyə dim-dik İlzenberq qayaları.
 Qaxılıb yerə bərk-bərk, qədimdən bu günə dək,
 Henrix dağı boylanır baxır Elendə sarı,
 Xoruldayan qayalar kimi küvüldəyərək.
 Burdasa yer tərpənir, hər yan dümdüz, göy qara...
 Azanda, nə biləsən – gəlib çıxıbsan hara?
 Keyfi kök, damağı çağ, düzlə gedirəm bayaq,
 Bir də geri baxıram – arxamda təzə bir dağ!
 Düzdür, dağ adlandırmaq olmaz belə təpəni,

Lakin sfinklərimdən ayrı saldı o məni...
Tonqalların işığı hələ gəlir uzaqdan...
Bu hiyləgər dəstə də, elə bil, rəqs edərək,
Məni tora salmağa cəhd eləyir bayaqdan.
Ona görə, çox ayıq hərəkət edəm gerek.
Mən ləzzətli tikəni göydə qapmağa varam.
Tutdu-tutmadı, bir də bəxtimi sınayaram.

Lamiller

(Mefistofeli cəzb edib dallarınca apararaq)

Tez gəlin uzaqlaşaq
Biz dayana-dayana...
Hərdən gülək, danışaq,
Baxıb o yan-bu yana;
Bu qoca günahkarı
Çəkib bu cür aparaq...
Doyunca gülək barı!
O axsay-a-xsaya
Dalımızca qaçacaq.
Axırda öz başına
Özü bəla açacaq.
Bax, çolaq ayağını
Güc ilə ata-ata,
İstəyir bizə çata!

Mefistofel

(*dayanaraq*)

Bütün kişilərin bəxtinə lənət!
Onlar tez qocalır, gec ağılır.
Adəmin vaxtından daim aldanır,
Daim gülünc olub, qazanır nifrət...
Az axmaq yerinə qoyulubsan, bəs?
Bilmirsən bu tayfa heç nəyə dəyməz?
Boyalı bir yanaq, uzun bir əndam!
Hara əl vurursan – çürükdür tamam!
Bir sağ yerləri də yoxdur, tutasan;

Doğrudur, bunları bilirsən, ancaq
Yenə də birisi sənə göz vurcaq,
Atılıb ortaya oynayacaqsın.

Limilər

(*dayanaraq*)

O tərəddüd edir! Gəlin dayanaq,
Çıxar əlimizdən... gözdən qoymayaq.

Mefistofel

(irəli gedərək)

İrəli! Tərəddüd olmaz bu qədər,
Bir belə götür-qoy etməyə dəyməz!
Dünyada olmasa bu ifritələr,
Şeytan da heç şeytan olmaq istəməz.

L a m i l æ r

(nəvazişlə)

Gəlin, bu qoçağı dövrəyə ala;
Bizdən birimizə onun qəlbində
Yəqin ki, məhəbbət alovlanacaq.

Mefistofel

Mənə, bu toranda elə gəlir – siz
Hamınız füsunkar gözəllərsiniz...
Onunçün sizinlə xoş davranıram.

Empuza

(irəli soxularaq)

Yəqin ki, məni də – belə sanıram –
Qəbul edərsiniz bu gözəllər tək...

Lamilær

O tamam artıqdır...Eybəcər gərək –
Həmişə pəl qata oyunumuza!

Empuza
(Mefistofelə)

Qoy eşşək ayaqlı xalan Empuza
Xoş gəldin eləsin, sənə əzizim.
Sənin bir ayağın at ayağıdır.
Bacımız oğlusan, axı, sən bizim.

Mefistofel

Mən elə bilirdim qarşıma çıxan
Tək yadlar olacaq... Xeyr-a! Budur!...
Sən demə ki, Harsdan Elladayacan
Bu tərəf elliklə mənə qohumdur.

Empuza

İstədiyim zaman öz surətimi
Tez-tez dəyişməkdir mənim də peşəm.
Sənə bildirməkçin öz hörmətimi,
Eşşək başı ilə bura gəlmişəm.

Mefistofel

Görürəm burada adamlar yaman
Qohuma yanandır... Çox sağ olsunlar.
Lakin öz eşşəkbaş qohumlarımdan
Mən üz döndərirəm – agah olsunlar!

Lamilər

Heç işin olmasın bu eybəcərlə,
Bütün gözəllərçin o qorxuludur.
Kimə yaxın getsə, dərhal yox olur,
Sanki nəfəs alır ölümlə, şərlə.

Mefistofel

Baxıram tövrünə yığnağınızın,
Az qalır qəlbimə şübhələr dola.

Qorxuram qızılgül yanağınızın
Altında gizlənmiş min bir eyb ola!

Lamilər

Biz çoxuq, yaxın gəl, gen qaçma bizdən
Udarsan, ürək et, tut birimizdən...
Bu boş söz-sovu da tulla bir yana!
Köhnə arvadbazsan, bunu unutma,
Özün də burnunu yuxarı tutma,
Böyük adamlar tək girmə yüz donal
Aha, isinişib, deyəsən, dindi...
Bir-bir maskanızı çıxarın indi,
Necə var, eləcə görünün ona!

Mefistofel
(Lamilərdən birini tutur)

Deyəsən, tutduğum ayrı afətdir!

(qucaqlayaraq)

Nə sərt süpürgədir! Bu ki, dəhşətdir!

(Başqa birisini qucaqlayır.)

Vay, vay görməyəydim, kaş, heç üzünü!

Lamilər

Sən buna layiqsən! Öymə özünü!

Mefistofel

Yapışım indi bu körpə gözəldən...
Pah! Kərtənkələ tək sivişir əldən,
Bir cüt hörüyü də sanki ilandır...
Bəlkə bu uzun tutum...cavandır!
Yox canım, bir quru əsa ya qəmiş!

Yaxşı, bəs nə sayaq olacaq bu iş?
Tutaq bu yoğundan, nə ola-ola!
Bəlkə babat çıxdı, gətirdik yola...
Get-gedə pis gəlir... seçmək nahaqdır!
Bu qurbağa kimi yupyumşaqdır.
Lap Şər q zövqü ilə... Vay! Vay! Əl dəycək,
Partladı bir yağış göbələyi tək!

L a m i l ə r

Yel olun! Şimşək olun!
Cumun üstünə onun!
Qoyun bağı yarılısın
Bu ifritə oğlunun!
Səssiz, kor yapalaq tək
Uçun... bax, qorxdun sizdən.
Xoşbəxtkdir ki, qurtardı
Bu dəfə əlimizdən.

M e f i s t o f e l

(üst-başını çırparaq)

Ağıllanmamışam, deyəsən, hələ.
Bura da şimalın tayıdır elə!
Bunlar da eybəcər, ifritələr də...
Şairlər axmaqdır, adamlar beşqat!
Gəzirsən, görürsən, yenə hər yerdə
Eyni rəqs, pozğunluq, eyni maskarad
Mən istədim seçim bir nazəndə yar,
Hamısı puç oldu lakin əl vurcaq.
Bəzən xəyala da aldanmaq olar,
Bir şərtlə – çox uzun sürməyə ancaq.
(Qayalar arasında yolu itirir)

Hara gəlib çıxdım? Yolu görmürəm.
Yol-iz alt-üst olub, qarışıb aləm!
Bayaq düz çığırla gəlmişdim... Budur,
İndi daş qayadır... keçmək də olmur,
İstədim dırmaşım, sürüşdüm geri,

Di gəl tap, sfinksin olduğu yeri!
Belə ağılsız iş ağla gələrmə?
Bir gecə ərzində dağ yüksələrmə?
Görünür, bu yerin ifritələri
Çaparkən Ellada düzləri ilə,
Gətirib gəlirlər şənlik yerinə
Broken dağını özləri ilə.

O r e a d a

(təbii bir qaya üzərindən)

Çıx bura, yanıma! Getmə çox uzaq.
Dünya yaranandan burdadır bu dağ.
Dayan, ehtiram et, qaya uludur,
Qocaman Pindanın lap son qoludur.
Pompey məğlub olub qaçanda burdan,
Bax, həmin bu yolla çıxdı aradan.
O kabus bir heçdir bunun yanında.
Yox olar birinci xoruz banında.
Birdən zühur edib, qeybə çəkilən
Çox kabus görmüşəm bu aləmdə mən.

M e f i s t o f e l

Hörmət və ehtiram! Ey palıdların
Himayə etdiyi əzəmətli dağ!
Ən işıqlı ayın ziyasını da
Görməz bu ağaclar altında torpaq.
Lakin mən, deyəsən bu kolluqlarda
Görürəm parlayan bir əcaib nur,
Tanıdım, tanıdım, bu Homunkuldur!
İşə bax, gör yenə rast gəldik harda!
Körpə dost, bir dayan, hara gedirsən?

H o m u n k u l

Vururam özümü ora-bura mən,
Kolbamı sındırıb lap azad olum,
Və əsil mənada – tamam doğulum.

Lakin indiyədək bu gördüklərim
Məni cəlb etmir ki, cürət göstərim.
Qoy öz aramızda deyim: mən bu gün
İki filosofun – iki müdrükün
İzinə düşmüşəm... Eşitdim bayaq-
“Təbiət, təbiət” deyərkən onlar.
Düşmək istəmirəm onlardan uzaq.
Onlara məlumdur, yəqin, çox əsrar.
Onlardan məsləhət almalyam mən:
Görüm-harda məskən salmalıyam mən.

M e f i s t o f e l

Öz ağılnla iş gör, yaxşısı budur.
Filosof dediyin ruhla məşğuldur.
Fəzilət göstərmək namına, o da
Ortaya min sual atacaq... ya da,
Yer əvvəlkilərə edirkən darlıq.
Meydana qoyacaq bir dəst də varlıq.
İnsan səhv etməklə məhz, dönə-dönə,
Ağıl kəsb eləyib, çıxar ağ günə.
İstəsən həqiqi bir varlıq olmaq,
Özün öz ağılna arxalan ancaq.

H o m u n k u l

Yaxşı məsləhətdən çevirməzlər üz!

M e f i s t o f e l

Eləysə, yaxşı yol! Danışarıq biz!

Aynılırlar.

Fales və Anaksaqor gəlirlər.

A n a k s a q o r

(Falesə)

Səni döndərməkçün qənaətindən
Başqa dəlilə də getirimmi mən?

F a s e l

Küləklər dalğanı oynatsa da, məhz,
Qayanı yerindən tərpədə bilməz.

A n a k s a q o r

Qayanı yaradan od var, atəş var!

F a l e s

Sudan həyat tapır bütün canlılar.

H o m u n k u l

(onların arasına keçərək)

Müsaidə edin sizinlə gedim.
Mən də canlı varlıq olmaq istərdim.

A n a k s a q o r

Ey Fales, bir gecə ərzində, heç sən
Belə dağ yarada bilibsən lildən?

F a l e s

Təbiət qoynunda heç bir yaranış
Bir gecə ərzində, bir anda getmir.
Tədricən təşəkkül tapır hər naxış,
Təbiət bu işdə güc tətbiq etmir.

A n a k s a q o r

Lakin qəfil oldu burdakı token.
Pluton dərinə qaladı ocaq,
Eol buxarları püskürdü, o an-
Yerin düz səthində uçaldı bu dağ.

F a l e s

Fərz edək! Hər halda bu dağ yaranmış,
Hamı çıxarılan bəs, son nəticə?

Bu mübahisələr çox vaxt uzanmış,
Lakin səmərəsi az olmuş, mənəcə.

A n a k s a q o r

Orası da var ki, dağın tərəkindən
Çıxdı bu arada tez-mirmidonlar.
Saldı cırtıdan, daktıl, qarışqa məskən...
Bütün dərələri, yalı-yamacı,
Bütün yarpaqları götürdü onlar
(Homunkula)

Sən tək ömür sürsən öz zindanında,
Heç vaxt böyüklüyə nail olmazsan.
Hökmlənlik eşqi olsa qanında,
Səni şah qoyaram, bu dağa, inan!

H o m u n k u l

Fales necə baxır buna, görəsən?

F a l e s

Məsləhət görmürəm bunu. Çünki sən
Xırdalar içində tap xırdalanar,
Böyüklər içində amma artarsan.
Bax, qara bulud tək gəlir durnalar...
Cırtıdanlar keçirir qorxu, həyəcan.
Onlara fəlakət üz vermiş yaman!
Durnalar tapdayıb ayaqlarıyla,
Qırıb dimdikləri, caynaqlarıyla
Xırda məxluqları, bax, yerə sərdi.
Hökmdar olsaydın, həmin fəlakət
Sənin də başına gələ bilərdi!
Artıq bir tufanlı ildırım kimi
Vermiş qərarını fələyin hökmü!
Cırtıdanlar bu sakit gölə sığınan
Vağları ox atıb qırarkən tamam,
İndi heç zirehin, tunc qalxanların,
Polad nizələrin faydası yoxdur.

Hanı oxu-yayı bəs cırtıdanların?
Vağlara sancılan oxlar ki, çoxdur.
Qanıqən canilər görünmür gözə,
Qaçıb gizlənibdir hərə bir yanda.
Qoşun pərakəndə dağılıb düzə,
Qərar tuta bilmir daha meydanda.

A n a k s a q o r

(bir qədər sükutdan sonra təntənə ilə)

O yeraltı qüvvələrə çatdı duam,
İndi göylər aləminə üz tuturam.
Ey əbədi qüvvə olan, qocalmayan,
Üç simalı, üç şöhrətli, nur asıman!
Ey uca Ay, ey Hekata, ey Diana,
Ey qəlblərə ümid verən böyük ana,
Fəryadım la çağırırım səni yenə
Bu qəhr olan ümmətimin köməyinə.
Ey qəlblərə ümid verən, xoş nur saçan,
Nüfuzdən baxışıyla mir sirr açan!
Göstər gizli aləmlərin qüdrətini,
Yağdır göyün qəzəbini, nifrətini!

(Bir anlıq sükutdan sonra)

Məgər duam göyə belə tez çatdımı?
Bütün göyü mehərindən oynatdımı?
Odur, odur, hey get-gedə böyüyərək,
Göy üzündə bir yuvarlaq xətt ucalır,
Baxın bizi o dəhşətə gətirəcək
Qızartı da indi tutqun bir rəng alır.
Ey qüdrətli, möhtəşəm Ay, dayan, dayan!
Məhv olarıq! Əsər qalmaz yerdən, sudan!
Görünür ki, səni Fəsal cadügeri
Məhvedici bir qüvvəyə çevirməyə
Doğrudan da qadir imiş çoxdan bəri.
Nurlu səthi tutqunlaşdı baxın, baxın,
Parçalandı o şimşəkli odlu axın.
Bu şaqqıltı, bu fısqıltı nə səsidir?

İldırımli tufanınmı nəbəsidir?
Üzüquylu yerə düşüb yalvarıram,
Ey ilahə, gəl bağışla, rəhm et, bütün-
Bunlara mən səbəbkaram, günahkaram!
(Üzüquylu düşür.)

F a l e s

Bu nələr danışır? Hansı əsasla?
Axı, nə gördü bu, nə eşitdi bu?
Mən o deyənləri görmədim əsla.
Məndə baş vermədi bu sərsəm duyğu
Dünya öz yerində tutubdur qərar,
Ay da göy üzündə süzür, – necə var.

H o m u n k u l

Cırtanların olduğu o təpəyə bax,
Əvvəl yuvarlaq idi, indisə, şişdir.
Bir şaqqıltı eşitdim, yaqin ki, bayaq
Aydən düşən sal qaya ora dəymişdir.
O haqlıya-haqsıza əsla baxmadı,
Qırdı-tökdü hamını, sağ buraxmadı.
Lakin təsir gücüylə yerin və göyün,-
Bir gecənin içində yarın qatları,
Mən, belə dağ yaradan bir sənətkarı
Düzü, tərif etməyə bilmərəm bu gün!

F a s e l

Sakit ol! Bu, onun xəyalıdır, bil!
Tamam məhv olsa da o məxluq hərgah,
Bu, elə dəhşətli fəlakət deyil.
Yaxşı ki, olmadın sən onlara şah.
Dəniz şənlikləri gözləyir bizi,
Gəl, gedək, seyr edək bir az dənizi!
gedirlər.

M e f i s t o f e l

(O biri tərəfdən təpəyə dırmaşaraq)

Palıd köklərinin, sal qayaların
Üstüylə dırmanıb çıxdım güc-bəla.

Xoş qatran iyi var Harsda şamların,
Burda o da yoxdur, adam həzz ala.
Əslində, dünyada kükürd iyindən
Sonra bir qatrandır mənə xoş gələn.
Bu yunanların da cəhənnəmi var...
Bu çox maraqlıdır, orada onlar
Bəs, odu nə ilə alışdırırlar?

D r i a d a

Öz ölkəndə istədiyin qədər sən
Əllaməlik, kürlük edə bilərsən.
Yad ölkədə əqlin çatmaz buna, bil.
Həsərət çəkib öz yurdunu anma heç.
Bu müqəddəs palıdlara baş əy, keç!

M e f i s t o f e l

Hara adət etsən, ora cənnətdir,
Fikrin tərk etdiyin diyarda qalır.
Bəs, o mağarada bir-birlərinə
Sığınmış üç kölgə nədir, qaralır?

D r i a d a

Forkiadalardır! Qorxmursan əgər,
Yaxın get, onlarla danış bir qədər.

M e f i s t o f e l

Niyə də getməyim? Baxıram... Yox! Mən
Donuxdum! Quruyub qaldım heyrətdən!
Xəyalım nə qədər geniş olsa da,
Ağılıma gəlməzdi yox, yox, dünyada!
Bunlar, necə deyim, lap dəhşətdirlər!
Mandraqordan da bədheybətdirlər.
Bax, bu üç bacının yanında bütün-
Qorxunc qovuqlarda bir heçdir bu gün.
Yox, bu bacıları bizim ön murdar
Cəhənnəm küncünə belə qoymazlar.

Amma eybəcərlər, antik deyilən
Gözəllik yurdunu ediblər vətən!
Yaxınlaşdığımı tez hiss edərək
Onlar tərpeşdilər yarasalar tək.

F a r k i a d a

Bacılarım, gözümüzü verin, baxım birçə an,
Bu məbədə cürət edib, gələn kimdir bu zaman?

M e f i s t o f e l

Bir iltimas üçün hər üçünüzdən,
Müsaidə edin, yaxın gəlim mən.
Yad tək müraciət edirəm sizə,
Lakin əminəm ki, araşdırılsa,
Qohum olduğumuz çıxacaq üzə.
Çox qədim və böyük allahları mən
Burada ziyarət etmişəm şəxsən.
Opsaya, Reaya gedib dəymişəm,
Təzim də etmişəm, baş da əymişəm,
Sizin üç bacınız parkları ancaq
Görmüşəm ikicə, üçcə gün qabaq.
Lakin heç birisi onların tək-tək
Sizlə müqayisə edilə bilməz
Ona görə də mən vəcdə gələrək,
Deməyə söz tapmır, dururam dinməz.

F o r k i a d a

Deyəsən, ağıllı, cürətli ruhdur.

M e f i s t o f e l

Təəccüblüdür ki, hələlik bizdə
Sizə şeir yazan şair də yoxdur.
Mənə rast gəlməyib heykəliniz də...
Yunona, Pallada, Veneraların
Yonulub, mərmərdən, çoxlu surəti.

Nə üçün bilmirəm sənətkarların
Sizdə sınanmayıb hələ qüdrəti!

F o r k i a d a l a r

Qaranlıqdır, tənhalıqdır nəşib olan biz üç qıza,
Ona görə, belə şeylər heç gəlməyib aqlımıza.

M e f i s t o f e l

Hardan gələ bilər? Bir halda ki, siz
Aləmdən kənara çəkilirsiniz.
Nə siz görürsünüz hamını gündə,
Nə də başqaları sizi görürlər.
Gözəllik mülkündə, sənət mülkündə
Gərək ömür sürə belə pərilər.
Orada ki, hər gün bir parça mərmər
Tez heykəli olur bir qəhrəmanın,
Orada ki...

F o r k i a d a l a r

Sus, sus! Bütün dünyanın
Eşqini doldurma ürəyimizə!
Əbəddir bundan çox bilməyimiz də...
Bizi zülmət doğub, yerimiz zülmət,
Nə öz-özümüzü tanıyırdıq biz,
Nə bizi tanıyır aləmdə bir fərd.

M e f i s t o f e l

İndi ki, belədir şəxsiyyətiniz, -
Bir çarə tapırıq... görürəm sizin
Üçünüzün - bir göz, bir dişiniz var.
Onda, üç varlığı, - versəniz izin, -
Hələlik edirik biz iki varlıq.
Əsatir ruhuna çox uyğun olar
Bizim etdiyimiz bu saxtakarlıq.
O vaxt mən olaram üçüncü surət
Və təmsil edərdim sizi bir müddət.

Forkiadalar dan birisi
(*o birilərində*)

Necə bilirsiniz? Bu olan işdir?

O biriləri

Sınayanıq. Ancaq dişsiz və gözsüz!

Mefistofel

Əsas əlamət də o gözlə işdir.
Bunlarsız oxşarlıq alınmaz. Sözsüz.

Forkiadalar dan birisi

Niyə, öz gözünün birini yumsan,
Dişinin birini çıxartsan üzə,
Sən yandan baxanda, oxşayacaqsan
Bacı-qardaş kimi, onsuz da bizə.

Mefistofel.

Bu mənə şərəfdir! Olsun! Razıyam.

Forkiadalar

Hə, biz də razıyıq!

Mefistofel

(*özünü profildən Forkiadağa oxşadaraq*)

Qorxunc Xaosun
İstəkli oğlu tək, budur, hazıram!

Forkiadalar

Doğma qızlarıyıq biz də lap onun.

Mefistofel

Lakin rüsvay edib cinnədcəklər-
Məni hermofradit zənn edəcəklər...

Forkiadalar

Baxın, gözəlləşdik birdən-birə biz,
İki gözümüz var, iki dişimiz!

Mefistofel

İndi olmalıyam hər gözdən uzaq,
Yoxsa, cin də görse, qorxub qaçacaq.
(*Gedir.*)

EGEY DƏNİZİNİN QAYALIQ SAHİLLƏRİ

Ay həmişə baş üzərində, ucada.

Sirenalar

(*qayalar üzərində oturaraq, fleyta çalır və aya üz tutub oxuyurlar*)

Fessallı cadugərlər
Səs-sənə verə-verə,
Dəhşətlə endirdilər
Səni o gecə yerə.
İndi göyün tağları-
Altından uzaqları
Seyr et, nur səpə-səpə.
Gözəl ay, qoy hər ləpə
Şəfəqlənsin nurunla.
Edirik sənə səcdə,
Gətir bizləri vəcdə
Şəfqətin, qürurunla!

Nereidalar və tritonlar
(*dəniz nəhəngləri görkəmində*)

Uca, kəskin sədalarla bağırın,
Qoy titrətsin dənizləri səsiniz.
Dərindəki sakinləri çağırın!
Tufanların nərəsini duyub biz

Çəkilməşdik dənizlərin dibinə.
 Valeh etdi bizi sizin nəğməiniz,
 Gəldik... Baxın bəzənmişik biz yenə.
 Görün, üzük, qızıl qolbaq, mirvarı,
 Necə tutur bu daş-qaşlı kəmərlə!
 Siz dənizə səpirsiniz bunları,
 Bizdə tapıb çıxarıyıq hünərlə.
 Siz, ey dəniz iblisləri, hər zaman
 Tufanlarda sahillərə baş vuran
 Yolçuları çaşdıranda nəğməiniz,
 Qayalıqda parçalanıb qərq olan
 Gəmiləri bir-bir udur ac dəniz.

Sirenalar

Dərin sularında mavi dənizin
 Bilirik, balıqlar gəzir sərazad,
 Hər böyük arzuya, ehtirasa yad.
 Lakin həyəcanlı, şən dəstəninizin
 Görüb cəlalını, istəyərdik biz,
 Balıqdan da artıq olasınız siz.

Nereidalar və tritonlar

Bəli, bura üzüb gəlməmiş hələ
 Bizi düşündürmüş həmin məsələ...
 Di, gəlin baş vuraq suya sürətlə
 Gərək sübut edək bu səyahətlə
 Ki, bərkdir, möhkəmdir bizim canımız,
 Soyuq balıq qanı deyil qanımız.
 Gözdən itirlər

Sirenalar

Bir göz qırpımında vida etdilər,
 Elə həmin səmtə əsən küləklə.
 Samofrakiyaya üzüb getdilər,
 Lakin nə məqsədlə, hansı diləklə?
 Böyük kabirlərin səltənətində
 Onlar nə eləmək fikrindədirlər?

Qəribə Allahdır onlar, deyirlər,
 Dünyaya gətirir öz-özlərini,
 Nə olduqlarını amma bilmirlər.
 Ey həlim, gözəl ay, qərar tut, dayan!
 Gecəməz uzansın qoy şəfqətinlə.
 Hələ qoy gəlməsin o bizi qovan
 Gündüz öz günəşi, öz şəfqətiylə!

F a l e s

(sahildə, Homunkula)

Mən indi Nereyin yanına səni
 Apara bilərəm, sahil boyunca
 Onun mağarası bura yaxındır,
 Lakin yaman tərsdir deyingən qoca.
 Adamdan qaçandır, bir qədər, həm də.
 Bir də nə baş versə bütün aləmdə,
 Pisləmək, söyməkdir onun verdişi...
 Lakin gələcəyi görəndir kişi.
 Hamı, buna görə, edir ehtiram,
 Gəlir məsləhətə ona çox adam.

H o m u n k u l

Döyək qapısını! Hə bir kəs qınar,
 Nə işiğin söner, nə şüşəm sınar!

N e r e y

Deyəsən, qulağıma dəydi bir insan səsi!
 Yenə də ürəyimdə kin baş qaldıracaqdır.
 İnsanların özünü Allaha bənzətməsi
 Nahaqdır!... O necə var, elə də qalacaqdır.
 Yaxşılara yaxşılıq eləmək meyili əgər
 Mənə xas olmasaydı, bir güşəyə çəkilər,
 Mən də allahlar kimi dinc yaşardım bir ada...
 Mənim məsləhətimin xeyri nədir onlara?
 Bütün etdiklərimi göz önümə gətirib
 Görürəm ki, kar etmir məsləhət insanlara!

Ey dəniz ağsaqqallı, onlar əl çəkməz heç vaxt.
Sən müdrik bir qocasan, qovma qapından bizi.
İnsan surətindəki bu kiçik alova bax,
Bu da səndən məsləhət almağa gəlib, düzü.

N e r e y

Məsləhət! Heç məsləhət eşidəndir ki, insan?
Kar qulaqlar neyləyir nəsihət sözlərini?
Dəlillər göstərir ki, bu insanlar çox zaman
Rüsvay edirlər ancaq özləri özlərini.
Bu tayfa necə vardı qalır elə inadkar.
Dönə-dönə Parisi etmədimmi xəbərdar?
Vaxtında demədimmi ona mən bir ata tək
Bu yadelli qadının ehtirasına uyma,
Gəl, bu həvəsdən əl çək!
O yunan sahilində durmuşdu mütəkəbbir.
Mən ruhumun gözüylə nələr olacağını
Görür və gördüyümü deyirdim ona bir-bir.
Baş verəcək qırğını görürdüm qabaqcadan.
Keçirdi göz önündən o dəhşətli səhnələr:
Neçə-neçə şairin dastanında canlanan
Və min illərdən bəri hamıya məlum olan
Troyanın məhşəri! Qətl. Qarət, ölüm, qan,
Yanğınlar, vuruşmalar, tüstülər, nələr, nələr!
Bu qocanın sözləri zarafat gəldi ona
Ehtirasa qapılıb nə hədd bildi, nə də sədd.
İlion məğlub oldu, əzabı yetdi sona;
Ac Pind qartallarına bir yem oldu o cəsəd!
O vaxt mən ulissə də sirseyanın məkrini,
Vəhşi təpəgözlərin niyyətini, fikrini,
Özünün ləngliyini, yaxın adamlarının
Yelbeyinliklərini deməmişdimmi məgər?
Nə çıxdı? Xeyri oldu? Xoş bir təsadüf əgər
Dalğalar qucağında atıb belədən-belə,
Onu çıxarmasaydı bir uğurlu sahilə,
Məhv olmayacaqdımı?

Əlbəttə, belə şeylər müdrik bir şəxsiyyəti
Məyus eləyə bilər... lakin o, yenə gərək
Xeyirxah əməllərə sövq etsin cəmiyyəti.
O vaxt nəcib məsləhət şərə üstün gələcək
Və hər kiçik təşəkkür sənə ləzzət verəcək...
Bu körpənin sözü var – mənasız şeydir, – demə.
İstəyir tamam-kamal nəşvü nüma taparaq,
O təzədən doğrulub, qədəm qoysun aləmə.

N e r e y

Gəlin ovqatımı təlx etməyin siz!
Bugün ayrı cürəm, kama yetmişəm.
Çünki dənizlərdən mən bütün əziz,
Gözəl qızlarımı dəvət etmişəm.
Nə Olimp və nə də sizin yer üzü
Belə nazəndələr görməyib hələ.
Zərif Doridalar əndamda düzü,
Tənə edə bilər hər bir gözələ
Dəniz nəhənginin belindən onlar
Zərif bir cəldliklə sıçarlar qaçan
Neptun atlarının çıpaq belinə.
Elə yüngüldürlər, deyərsən, bu an
Uçarlar qoşulub dəniz yelinə.
Odur, Veneranın min rəngə çalan
Al-əlvan sədəfli təxti-rəvanı.
Onda gətirirlər şux Veneradan
Sonra ilahə tək təqdis olunan
Gözəllər gözəli Qalateyanı.
Kipridadan sonra təxti-rəvan da,
Məbəd şəhəri də ona keçmişdir.
Çıxıb gedin burdan! Belə xoş anda
Söyüş, kin ataya yaraşmaz işdir.
Proteyi tapın, falçı cadüger
Şəkildən-şəkilə düşüb, müttəsil,
Dünyaya gəlməni sizə öyrəder.

(Dənizə tərəf gedir)

F a l e s

Hayıf cəhdimizdən çıxmadı bir şey!
Tapa bilcək, belə qoca Protey
Sivişib yenə də yoxa çıxacaq.
O öz yaxasını versə də ələ,
Bizi hər sözüylə çaş-baş qoyacaq.
Nə çarə!... Gəl, gedək, axtaraq hələ.

Gedirlər.

S i r e n a l a r

(qayanın başından)

Nədir o narın-narın
Uzaqda ağarısan,
Köpüklü dalğaların
Qalxıb üstündən aşan?
Bu, dəniz pəriləri.
Gözəllər dəstəsidir.
Düşün, aşağı gedək,
Bu onların səsidir.

Nereidalar və tritonlar

Şənlik xoş keçmək üçün
Nə gətiriblər, görün,
Sizinçin tritonlar:
Xelonanın cilalı
Çanağında nəqş olub
Allahların cəlahı!

S i r e n a l a r

Xırdadır fitrətiniz,
Böyükdür qüdrətiniz.
Dənizdə batanları
Xilas edirsiniz siz!

Nereidalar və tritonlar

Onları gətirdik ki,
Şənlik dinc keçsin bir az.
Kabirlər harda olsa,
Orada tufan olmaz.

S i r e n a l a r

Biz sizə veririk şərəfli yeri!
Siz, tufana düşən gəmi batanda,
Yenilməz qüvvəylə cumur bir anda.
Xilas edirsiniz dənizçiləri.

Nereidalar və tritonlar

Budur, gətirmişik üçünü hələ,
Dördüncü yaxanı vermədi ələ.
Dedi: hamısının böyüyü mənəm,
Hamının dərini mən çəkməliyəm

S i r e n a l a r

Allahlara nə var, istəsə bu gün
Onlar bir-birini eləyər bədnam.
Başımıza belə açmamaq üçün
Biz gerek hamıya edək ehtiram.

Nereidalar və tritonlar

Deyələndə görə, yeddidir onlar.

S i r e n a l a r

Bəs üçü? Hardadır yerdə qalanlar?

Nereidalar və tritonlar

Biz deyə bilmərik. Bilmək istəyən
Xəbər tutmalıdır ancaq Olimpdən.
Çünki səkkizinci ordan verər səs.
Amma bir şey bilmir hələlik heç kəs.

Onların da bura gəlmək fikri var,
Lakin hazır deyil hələlik onlar.
Bu misli olmayan Kabirlər ancaq
Daima can atır, şey edir vara-
Ağıl irməzlərə, əl çatmazlara.

S i r e n a l a r

Bütün allahlara edirik səcdə,
Olsun yerdə, göydə, günəşdə, ayda.
Bu, bizi daha da gətirir vəcdə,
Duadan görürük həmişə fayda.

N e r e i d a l a r v ə t r i t o n l a r

Gəlin xoş keçirək şənliyimizi,
Yalnız o, şərəfə çatdırır bizi!

S i r e n a l a r

Olmamış sizin tək şərəfə çatan
Qədim qəhrəmanlar dövründən bəri.
Qızıl yun gətirib onlar bir zaman,
Sizcə pak, müqəddəs, bu Kabirləri.
(hamı nəqərat kimi təkrar edir.)

Qızıl yun gətirib onlar bir zaman,
Sizcə pak, müqəddəs, bu Kabirləri.

H o m u n k u l

Bu varlığı əcayib sirr olan şey,
Qədim sınıq kupələri andırır.
Üstlərində yüz illərdən bəri hey
Alimlər öz başlarını sındırır.

F a l e s

Əsil mətləb də, bax, orasıdır:
Sikkənin qiyməti onun pasıdır!

P r o t e y (görünmədən)

Qoca gəvəzəyəm, köhnə biaram,
Belə zarafata, şuxluğa varam!

F a l e s

Protey! Haradasan?

P r o t e y

(Dodaq tərpətmədən danışan adamlar kimi gah yaxından,
gah uzaqdan səs verərək)

Mən burdayam!
Mən ordayam!

F a l e s

Mən bu zarafatı bağışlayıram!
Bilirəm, səs gələn səmtə deyilsən.
İşim var, yerə qoy bu şuxluğu sən

P r o t e y (uzaqdan səs verir kimi)

Salamat qal!

F a l e s (Homunkula, pıçıltı ilə)

Burda, lap yaxındadır.
Bir az da ətrafı sən işıqlandır,
Balıq tək işıqla maraqlanandır.
Göstərib qərribə işığa maraq,
Qoca harda olsa üzə çıxacaq.

H o m u n k u l

İşıq artırıb, salaram işə,
Ancaq çox qorxuram, partlaya şişə.

Protey

(Nəhəng bir tıbağa surətində)
Nədir bu parıltı? Nədir bu işıq?

Fales

(Homunkulu örtərək)

Çox yaxşı! Göstərə bilərəm onu,
Bir şərtlə zəhmət çek, dəyiş bu donu,
Adam surətində qarşımıza çıx.
Kimin gizli şeyi görmək meyili var,
Əvvəlcə qazansın gərək etibar.

Protey

(Nəcib bir insan surətində)

Yenə əl atırsan hiyləyə-fəndə.

Fales

Sifətdən-sifətə düşürsən sən də
Homunkulu örtükdən çıxararaq

Protey

(heyrat içində)

İşıqlı cırtıdanmı? Görülməyən iş!

Fales

O səndən məsləhət almağa gəlmiş.
Doğulmaq istəyir lap tamam-kamal...
Onu qane etmir bu yarımçıq hal.
Bu qarşında duran tifil aləmə
Qərribə bir tərzdə gəlib, sən demə.
Qüsuru yoxsa da ruhi cəhətdən,
Cismani əzadan naqisdir ancaq.
Hələ mayasını tutmayıb bədən...
De görək, şuxluğu qoyub bir yana,
Necə gələ bilər, a ətə-qana.

Protey

Bəkəret oğlusən! Vaxtından erkən
Dünyaya gəlibsən, haqqın yox ikən.

Fales

(yavaşcadan)

O biri yandan da olun mültəfit
Şübhəm var ki, çıxsa o, hermafrodit.

Protey

O halda heç fikir etməyə dəyməz,
Hansı uyğun gəlsə, odur, əlqərəz...
Qaldı əsil mətləb, çara var buna:

(Homunkula)

Sən atıl dənizin geniş qoynuna,
Daimi hərəkət, sonsuz təlaşla
Öz uzun inkişaf yolunu başla!
Özündən kiçiyi hey uda-uda,
Ən xırda canlı da böyüyür suda.

Homunkul

Buranın nə gözəl, xoş havası var!
Mənə ləzzət verir bu yaşıllıqlar.

Protey

Yox, səhv eləmirsən! Haqlısən, qoçaq,
Dənizdən əsən meh xoşdur, həlimdir.
O yarımadaanın havası, ancaq
Bundan da ətirli, xoşagəlimdir!
İndi gəl, dənizə uzanmış ensiz
O yarımadaya tərəf gedək biz,
Üzüb gələnləri yaxından görək.

F a l e s

Keçib, mən də sizə qoşulam görək.

H o m u n k u l

Üçqat gözəl olar üçlükdə getsek.

Rodos telxinləri. Neptunun üçbaşı əsası ilə dəniz atlarının
və əjdahalarının belində üzüb gəlirlər.

X o r

Biz döyüb, qayırmışığ Neptuna bu əsanı,
O, bununla yatırdır dalğaları, tufanı.
İldırımlar saçan Zevs buludları qovaraq,
Göylərdə hiddətilə gurultu qoparaq;
Kükreyən dalğaları göyə qarşı qoyaraq,
Neptun tufan qaldırır o saat okeanda.
Yerlə-göy arasında hər nə varsa, yox edir,
Atıb-tutduğu hər şey dəniz dibinə gedir.
Əziz bayramımızı sakit keçirmək üçün,
O, üçbaşı əsanı bizə veribdir bu gün.

S i r e n a l a r

(telxinlərə)

Günəşə, gündüzə səcdə edərək,
Ömür sürürsünüz siz ibadətlə.
Biz aya sitayiş eləyənlər də
İndi baş əyirik sizə hörmətlə

T e l x i n l ər

Ey gecə ilahəsi! Qardaşının şənini
Nəğmələrdə eşitcək, gülür işıqlı üzün.
Gözləyirsən Günəşin əbədiyyət himnini
Oxusun xoşbəxt Rodos xoş səsiylə gündüzün.

Yolunun əvvəlindən axırına dək Günəş
Bizə eyni alovlu, odlı nəzərlə baxar.
Allahların sevdiyi təpələr, çöllər, sular
Onu açıq bir üzlə, sevincə salamlayar.
Göyləri bulud alsa, dağidar şəfəqiylə,
Meh əsdirib təmizlər havanı şəfqətiylə.
Adada hara baxsa, dəyər gözüne onun
Gənc, həlim, əzəmətli heykəlləri, şübhəsiz.
Allah əzəmətini ilk dəfə Apollonun
Təcəssüm etdirmişik insan surətində biz.

P r o t e y

Hay-küydür onların bu boş sevinci!
Müqəddəs Günəşin həyatverici
Şüası önündə bu şeylər ancaq
Görünür mənasız, cansız oyuncaq.
Günlərlə əlləşir, əridir metal,
Hazır qəliblərə tökürlər dərhal.
Sonra bağırırlar, öyünürlər hey...
Guya yaratmışlar müəzzəm bir şey.
Özünü öyməkdən lakin nə çıxar?
Dürar əzəmətlə büt öz yerində,
Amma yer tərpəncək günün birində,
O bütü ilk təkən kökündən yıxar.
Əridib yenidən tökərlər onu.
Quruda belədir hər işin sonu,
Həyatçın su daha əlverişlidir.

(Homunkula)

Qoy Delfin-Protey alıb boynuna
Aparsın səni də sular qoynuna
(Çevrilib tez delfin olur.)

Dənizlə bağlayıb öz ülfətini,
Taparsan sularda səadətini!
Mən hazır, gəl, otur dalımda, gedək.
Qovuşsun dənizlə körpə bir ürək.

F a l e s

Bu gözəl arzuya cüretlə giriş,
Gərək ibtidadan başlama bu iş.
Cəld ol, al indidən özünü ələ
Təbə ol əbədi qanunlara sən,
Şəkildən-şəkilə çox düşəcəksən.
İnsanlığ həddinə çox qalır hələ.
Homunkul delfin – Proteyin dalına minir.

P r o t e y

Sən, ey bədənsiz ruh, dənizə inan,
Keç coşqun dalğalar burulğanından.
Cəld olsan, hər səmtə əlin yetəcək.
Dənizdə azadsan, səy elə, batma.
Lakin yüksəyə də heç vaxt can atma,
Bil ki, insan olsan, işin bitəcək!

F a l e s

Niyə? Pis ha deyil dünyada qoçaq
Çalışqan, xeyirxah bir insan olmaq?

P r o t e y

(Falesə)

Bəli, olsa əgər o, sən biçimdə,
Şeksiz başa vurur qərinələri.
Seçilir həmişə kütlə içində
Sənin şəxsiyyətin illərdən bəri

S i r e n a l a r

(qayalar üzərində)

Nədir o, bulud tək ağ,
Ayı dövrəyə alan?
Ağ göyərçinmidir, ah.
Bir dəstə qanad çalan!
Pafos öz quşlarını

Bura göndərib, demək.
Bununla da, xoş keçən
Bayrama xitam verək!

N e r e y

(Falesə yaxınlaşaraq)

Ayı müşayiət edən haləni
Buxar zənn edərdi gecə yolçusu.
Lakin biz ruhlar, bu mülahizəni
Tamam rədd edirik, düz deyildir bu!
onlar ağ Venera göyərçinləri,
uçurlar qızımı müşayiətlə.
Yaxşı təlim görüb, qədimdən bəri
Süzürlər xüsusi bir məharətlə.

F a l e s

Sənintək hörmətli şəxsiyyətlərin
Sevdiyi nə varsa, bəyənimən mən.
Qədim və müqəddəs rəvayətlərin
Dinc yuva tapması çox xoşdur, əslən!

P s i l l a l a r v ə m a r s a l a r

Dənizlər allahının
Tufanlarından uzaq.
Seysmosun yeraltı
Təkanlarından uzaq.
Üstündən bulud keçən
Qoynunda yellər əsən
Kiprin yalçın, kimsəsiz
Mağaralarından biz,
Yenə qədimdəki tək
Sakit ömür sürərək,
Qoruyuruq adanın
Sevdalar yuvasını,
Sevimli Kipridanın
Sədəf arabasını.
Gecə pıçıldışırkən

Dalğalar həzin-həzin,
Gəzdiririk ən gözəl
Qızını biz dənizin.
Ayıq mühafizlərik,
Bu dünyada nə xaçdan,
Nə hilaldan qorxuruq;
Nə bir qanadlı şirdən,
Nə qartaldan qorxuruq!
Qırğınlar, çekişmələr
Son həddinə yetmə də
Şəhərlər məhv etsə də,
Pozmaz vüqarımızı.
Biz heç nəyə baxmadan.
Gəzdirərik qorxmadan
Öz hökmdarımızı.

Sirenalər

Ahəstə yırğalanıb, çox tələsmədən,
gəhbir yarımdairə şəkli alaraq,
gah ilan tək uzanıb, hey qıvrılaraq,
sədəfli arabanın yanınca gedən
məftunedici, gözəl nereidalar,
ey sadə, şux qadınlar, gənc doridalar,
gətirin o füsunkar Qalateyanı,
öz gözəl anasına çox oxşayanı!
Siz ciddiyyətinizlə müqəddəs olan
Əbədi allahlara çox oxşarsınız,
Lakin insan soyunun qəlbə od salan
Gözəl qadınları tək füsunkarsınız!

Doridalar

(Hamısı delfinlərin üstündə Nereyin yanından üzüb keçə-keçə)

Ay, bizə bol işıq ver,
Xoş görkəm, yaraşıq ver.
Nura qərq elə bizi.
Öz gənc ərլərimizi
Atamıza göstərək.
(Nereyə)

Bu gəncləri tufanın
Dışindən qopartmışıq
Qamışlıqda yosunlar
Üstündə uzatmışıq.
Qızdırıb can vermişik
Qayğıyla, hərarətlə.
İndi gerek öpələr
Bizi çox nəzakətlə.
Gözəl ay, nəcib hilal!
Dön bu gənc oğlanlara
Xeyirxah bir nəzər sal!

Nerey

İkiqat qiymətlidir, mənəcə, bu nəcib əməl:
Həm şəfqət göstərdiniz, həm zövq aldınız gözəl.

Doridalar

Layiq bilsən, ay ata, bizə bu hərəkəti,
Rəva görsən, haqqımız olan bu səadəti,
Onlar da ölməz olub, qoy, bizim soyumuzda,
Əbədi bir rahatlıq tapsınlar qoynumuzda.

Nerey

Zövq ala bilərsiniz öz əsirlərinizdən,
Mən heç əsirgəməzdim bu səadəti sizdən.
Lakin qadir deyiləm, Zevsin hökmündədir bu.
Əslində, laylay çalıb, sizi yırğalayan su
Möhkəm məhəbbət üçün bünövrə ola bilməz.
Qoy bilsin bunu hər kəs.
Bir aşiqanə hissdır bu aldadıcı oyun...
Siz onları aparıb, səssiz sahilə qoyun.

Doridalar

Gözəl gənclər, siz bizimçün çox əzizsiniz,
Bu xoş vüsəl yetir indi kədərlə sona.
Əbədi bir sədaqətə inanırdıq biz,
Yol verməyir lakin böyük allahlar buna.

Cavan oğlanlar

Əzizləyib cəsur, cavan dənizçiləri
Təki daim sevəsiniz siz gələcəkdə
Heç vaxt belə xoş keçməyib ömrün günləri,
Bundan artıq bir arzumuz yoxdur ürəkdə.

Qalateya bəzəkli arabaya çevrilmiş balıqqulağı içinde gəlir.

Nerey

Sənsənmi, sevimli qızım?

Qalateya

Ata can!

Xoşbəxtəm!...Delfinlər, dayanın! Aman,
O baxış zəncirlə məni ram edir.

Nerey

Hamısı üzərək yanımdan, gedir...
Könül fəryadıyla nə işləri var!
Getdilər...Ah, niyə aparmadılar,
Bilmirəm, məni də özləri ilə?
Bu ötəri görüş, bu ani baxış
Təsəlli olacaq bütün bir ilə!

Fales

Alqış!...Mən həqiqət və gözəlliyin
Əsil mənasını anladım! Alqış!
Dünyada hər bir şey sudan yaranmış!
Hər şeyə can verib, hifz edən sudur!
Ey dəniz, əbədi dövr eləyib dur!
Əgər sən buludlar göndərməsəydin,
Onları yağışa, bulağa, çaya,
Sellərə, sulara döndərməsəydin,
Rövnəq verərdimi dağ-daş dünyaya?
Həyatı yaradan, hifz edən sənsən!

Əks-səda

(birgə xor)

Həyatı yaradan, hifz edən sənsən!

Nerey

Dalğalar qoynunda yırğalanaraq,
Qayıdır gəlirlər... Bu dəfə ancaq,
Bayram qaydasınca, dövrə vurarkən,
Bir də baxışımız rastlaşmayacaq.
Sonsuz karvan kimi o böyük axın
Bir zəncir halında uzanır, baxın!
O sonsuz izdiham içinde belə
Mən Qalateyanın sədəfli, məğrur
Təxti-rəvanını görürəm hələ.
Doğma bir ulduz tək saçır mənə nur.
Uzaqda olsa da, parıldayaraq
O mənə yaxından şəfəq salacaq.

Homunkul

Xoşdur nur səpdiyim dupduru sular...
Burda hər şey gözəl, hər şey füsunkar!

Protey

Bu həyatverici suyla həmahəng,
Şölən dalğalara nur səpir qəşəng.

Nerey

O nədir, sürətlə üzən karvanın
İşıq sala-sala önündə gedir,
Ayağı altında Qalateyanın
Bütün sədəf təxti nura qər q edir?
O gah parıldayır, gah zəif yanır,
Gah da eşq odu tək lap alovlanır.

Yəqin Proteyin məsləhətiylə
 Yanıb əldən düşən Homunkuldur o.
 Böyük bir arzusun ulviyyətiylə
 Özünü bu parlaq təxtə vurur o.
 Bir inilti gəlir, bir də cingilti...
 Sınacaq! Budur, o şimşək tək çaxır.
 Bax, yanır! Od-alov sulara axır...

S i r e n a l a r

Dənizdə baş verən möcüzəyə bax!
 Dalgalar çarpdıqca bir-birlərinə,
 Qılgımcı saçaraq, parıldayaraq
 Alov su səthindən keçir dərinə.
 Sayrışır od tutan suların qoynu.
 Hər şeyin əvvəli, hər şeyin sonu
 Eros hökmrandır hissə-duyğuya!
 Eşq olsun dənizə, eşq olsun suya!
 Alqış birliyinə su ilə odun!
 Müqəddəs atəşə, suya eşq olsun!
 Eşq olsun baş verən bu hadisəyə!

H a m ı b i r y e r d ə

Alqış xoş havanın sərinliyinə,
 Alqış yerin sirli dərinliyinə!
 Alqış təbiətin dörd qüvvəsinə,
 Onun cəlalına, təntənəsinə!

SPARTADA MENELAYIN
SARAYI QARŞISINDA.

Yelena Troyalı əsir qızlar xorunun və xor başçısı
 Pantalidanın müşayiəti ilə daxil olur.

Y e l e n a

Çox təriflər, tənələr eşidən mən yelena
 Gəldim yan aldığımız sahilədən bura birbaş.
 Poseydonun, evrosun səyi, mərhəmətiylə
 Uzaq Frigiyanın cansız dülzərindən
 Doğma sahilə qədər, aramsız şahə qalxan
 Köpüklü dalgaların çiyində gəlmişik biz.
 Sahildə şah Menelay qəhrəman qoşunuyla
 Vətənə döndüyünü bayram edərkən indi,
 Sən məni xoş bir üzlə qəbul et, ey bir zaman
 Atamız Tindareyin, vətənə qayıdarkən
 Pallada təpəsində tikdirdiyi uca ev!
 O zaman qardaşlarım, Kastor, Polluks, bacım, mən
 Burada boy atırkən, kədərsiz, qayğısız, şən,
 Bu bina Spartada ən yaraşlıq evdi.
 Salam, ey tunc qapılar! Vaxtilə siz mehriban
 Qonaqpərvərlik ilə açıldınız taybatay
 Ki, bütün adlı-sanlı igidlərin içindən
 Mənim sevib-seçdiyim nişanlım gənc Menelay
 Bu qəsrə daxil olsun. Siz qarşımda yenidən
 Taybatay açılın ki, şah ərimin əmrini,
 Onun arvadı kimi ciddiyyət-ləyaqətlə
 Yerinə yetirim mən! Açılın, ey qapılar,
 Qoyun saraya girim, örtülün yenə lay-lay.
 Qoyun bu günə qədər bütün qəza-qədər
 Başıma gətirdiyi arxada qalsın tamam!
 Öz müqəddəs borcunu yerinə yetirməkçün,
 Son dəfə mən bu qəsrə qayğısızca tərk edib
 Sitera məbədinə gətirdiyim və orada

Bir alçaq Frigiya qulduru tərəfindən
Qaçırıldığı andan,
Nələr baş verməmişdir, nələr, nə macəralar!
Ağızlarda gəzərək əfsanəyə çevrilən
Macəranı danışmaq, özgələrin xoşsa da,
Başına gələn üçün eşitmək çox ağırdır!

X o r

Gözəllik bənzəməz şana-şöhrətə,
Dünyada yeganə xoşbəxtsən, güman.
Bu qibtə oyadan hüsnə-qamətə,
Gülüm, belə həqir baxma heç zaman!
Çıxar igidlərin adı dünyada
Qəhrəman şeniylə özünü öyer.
Lakin zəfər çalan məğrur qəhrəman
Gözəllik önündə gəlib baş əyər!

Y e l e n a

Üzüb gəldim ərimlə... Lakin, nədənsə, mənə
Sahilə çıxan kimi, bura göndərdi birbaş...
Nə məqsədlə, bilmirəm! İndi onunçün kiməm?
Arvadımı? Məlikəmi? Yoxsa mənim ucumdan
İllər boyu çəkdiyi əzab, əziyyət üçün,
Yunanlara üz verən böyük müsibət üçün
Ayrılmış qurbanmıyam? Əsirəm, yoxsa azad?
Bilə bilmirəm, heyhat!
Allahlar bu füsunkar gözəlliyimə yoldaş
İkibaşlı, uğursuz bəxt də şöhrət də vermiş...
Onlar bu astanada dəhşətə salır mənə.
Ərim gəmidə ikən gözlərini çevirib
Nə bir üzümə baxdı, nə də xoş bir söz dedi;
O, bəd bir iş haqqında, elə bil, düşünürdü.
Lakin gəlib biz Evrot limanına çatarkən,
Qabaqdakı gəmilər sahili salamlarkən,
Elə bil, allahların təlqini ilə dedi:
"Qoşunlarım burada sahilə çıxacaqdır.
Mən sahilə onları gözdən keçirməliyəm.

Sən yoluna davam et. Atları bol meyvəli
Evrot sahilləriylə, göy çəmənliklə sürün,
Dağlarla çevrələnmiş məhsuldar torpaqlara,
Lakedemon salınan düzə çatana qədər.
Orda uca qülləli padşah sarayına gir.
Sonra, tədbirli qoca saray baxıcısıyla
Kənzlərə də baş çək. Qoy o, atandan qalan
Və mənim müharibə, sulh zamanı artırır
Yığdığım xəzinəni göstərsin sənə bir-bir.
Sən hər şeyi sahmanla öz yerində taparsan.
Əslində padşahın hökmü də bundadır ki,
Evinə qayıdarkən hər şey yerində olsun.
Şahın səlqişini kölə dəyişə bilməz!

X o r

Qoy artan xəzinə, artan cavahir
Artırsın qəlbinin xoş sevincini.
Solmaz gözəllik tək, qoy saxlasınlar
Hər boyunbağını, hər bir incini.
Xar et öz hüsnünlə onları, gəl, sən.
Qoy kənardan baxıb dünyalar desin
Onlarmı gözəldir, sənmi gözəlsən?

Y e l e n a

Sonra hökmdar dedi: "Elə ki, sən hər şeyin
Yerində olduğundan arxayın oldun, o vaxt
Qurban mərasiminə nə ki lazımdır, ayır.
Anbardan sacayaqlar, qazanlar, piyalələr,
Qablar, boşqablar götür. İri küpələrə də
Qoy müqəddəs bulaqdan su doldursunlar, təmiz.
Ocaq qalamaq üçün quru odun hazırla,
Bir də yaxşıca daşa çəkilməmiş iti bıçaq!
Qalanları da sənə öhdənə buraxıram".
Belə tapşırıq verib, mənə tez yola saldı.
Lakin o allahlara verəcəyi qurban
Söz açmadı nədənsə. Mən bundan narahatam.

Bu məni min xəyala, min fikrə salır... Ancaq
İnsanların xeyir-şər hesab etdiklərindən
Asılı olmayaraq, Allah bilən yaxşıdır!
Əbədi allahların qərarına gərək biz
Fani insanlar dözək
Kahin öz baltasını, çox zaman, qurbanların
Üstünə qaldıranda, endirə bilməmişdir.
Ya qılınc çəkib gələn düşmənlər mane olmuş,
Ya da qadir allahlar icazə verməmişdir.

X o r

Alına yazılanı, yox, heç kəs, bilə bilməz!
Ey məlikə, çəkinmə,
Cürətlə gir içəri!
Heç bir kəs bilə bilməz
Qəflətən üstümüzü alacaq xeyri-şəri!
Bizə olacaqları deyəndə, inanmırıq.
Troyanı xatırla!
Biz ki, odu, ölümü gözlərimizlə gördük.
Məgər, de, sağ deyilik?
Qarşında dayanmırıq?
Məgər göylərdə yanan günəş deyilmi par-par?
Qarşımızda dayanmış dünya gözəli, dilbər,
Sən deyilmisən məgər?
Xoşbəxtik, ah, nə qədər!

Y e l e n a

Qoy nə olacaq olsun! Daha nə qorxu, nə qəm!
Bu saray qapısını mən açıb girməliyəm.
Çoxdan tərək edib, hər an həsrətini çəkdiyim,
Bir də dönəcəyimə inanmadığım bu ev
Bax, budur, qarşımdadır.
Qız vaxtı uça-uça çıxdığım pillələrdən
İndi çıxıb bilmirəm, bükülür dizim hərdən!
(Pillələri çıxıb saraya girir.)

X o r

Ey yazıq əsir qızlar?
Boynunuzu bükməyin!
Göz yaşları tökməyin!
Kədəri, qəmi atın.
Siz də bu xoş saatin
Sevincini bölüşün.
Səadət Yelenanı
Götürüb qucağına,
Gec də olsa, aparır
Öz ata ocağına!
Eşq olsun, son verərək
Fəryadlara ahlara,
Qərbləri vətənə
Qaytaran allahlara!
Əsirlikdən qurtulan,
Əzablar diyarından
Tez qanad açıb uçar.
Dustaq qalan, məhbəsin
Diş-diş divarlarından
Göylərə əl uzadar.

Onu, allah İlion
Xərabəliklərindən
Tutub ata mülkünə
Gətirmiş ki, yenidən
Gənclik xatirələri
Dil açıb səadətlə,
Onun məyus qəlbini
Oxşasın tərəvətlə.

P a n t a l i d a

(xor başçısı kimi)

Bacılar! Sevinməyin hələ vaxtından əvvəl.
Dayanın! Bir çevrilib qapıya tərəf baxın.
Görürsünüzmü? Odur, iri addımlar ilə

Geri dönmürmü xanım?
Böyük məlikə, səni məyus edən nə oldu?
Doğma ata evində səni sədiq kənizlər
Təbrikdən başqa, nəylə qarşılaya bilərdi?
Sənin üzündən ancaq heyrət və qəzəb yağır!

Y e l e n a

(həyəcanlı bir halda qapını açıq qoyur)

Zevsin qızı qapılmaz adi qorxu hissənə.
Məğrur bir qəlbi boş şey qorxuya sala bilməz!
Lakin qədim, əzəli gecə zülmətlərindən
Qopmuş dəhşət, müxtəlif surətlərdə canlanıb
Od püskürən dağlardan qalxan yanar bulud tək,
Qorxmaz qəhrəmanları belə sarsıda bilər.
Yeraltı səltənətin qorxunc, şər qüvvələri
Məni, bu illər boyu həsrətini çəkdiyim
Evə arzuolunmaz qonaq kimi saldı ki,
Onun astanasından qayıdıb, uzaqlaşım?
Ey şər qüvvələr, məni qovmaq çətindir daha!
Mən təqdis mərasimi keçirərəm, o zaman
Ocağımın işığı, odu ev sahibini
Və ev sahibəsini razılıqla qarşılar.

X o r b a ş ç ı s ı

Ey alicənab qadın! Sənə ehtiram edən
Bu kənizlərə aç, de, içəridə nə oldu?

Y e l e n a

Əgər uğursuz gecə özünün yaratdığı
O qorxunc bədheybətə qoynuna çəkmədisə,
Orada gördüyümü siz indi görərsiniz.
Lakin, qoy deyim, bilin:
Şahın tapşırığını yerinə yetirməkçin
Mən saraya fərəhlə qədəm qoyduğum zaman,
Möhtəşəm salonların, içəri otaqların

Kimsəsiz səssizliyi məni heyrətə saldı.
Qabağıma hamını xoş üzlə qarşılayan
Nə bir qulluqçu çıxdı, nə yüyürüb tələsik
Yır-yığış edənlərin ayaq səsinə duydum...
Nəhayət, mən ocağa yaxınlaşdıqda, sönmüş,
Kül basmış bir ocağın qırağında bürünüb
Fikrə-xəyala getmiş, bir adama oxşamaz,
Uca boylu qadının oturduğunu gördüm.
Ev sahibəsi kimi bu qadını səslədim,
Elə bildim o, saray işlərinə baxandır,
Bir ehtiyat üzündən təyin edibdir ərim...
Lakin o örtüyünün altında hərəkətsiz
Oturmaqdaydı hələ... Mənim hədələrimin
Cavabında, nəhayət, qaldırıb sağ əlini
O elə tərpətdi ki, elə bil, məni qovur...
Mən ondan üz çevirib, istədim pillələrlə
yuxarıya xəzinə olan otağa qalxam.
Lakin qorxunc bədheybət tez yerindən qalxaraq
Amiranə bir halda, öz dəhşətli görkəmi
Və ürəyə işləyən qanlı baxışlarıyla
Gəlib yolumu kəsdi.
O bədheybət surəti
Söz ilə təsvir etmək mümkün deyildir, əsla!
Odur, özünüz baxın! Baxın, o utanmadan
İşığa çıxmağa da cürət edir, sən demə!
Lakin şah gələnədək burda bizik hökmran.
Gözəllik havadarı, quvvətli, qüdrətli Feb
Bu gecə kabusunu qovacaq cəhənnəmə!

F o r k i a d a qapı astanasında görünür

X o r

Saçımız qıvrımdır, azdır yaşımız,
Lakin çox bəlalər çəkib başımız:
Biz müharibənin dəhşətlərini
Görmüşük İlion məğlub olanda,
O gecə zülmətlər qanad çalanda...

Döyüş meydanını bürümüş qara
Toz buludlarının dalından qalxan,
Şəhər divarları üstünə axan
Döyüş sədaları vermirdi ara.
Duyurduq vahimə içində, şeksiz,
Qorxunc çağırışını allahların biz.

Şəhər divarları
Hələ dururdu,
Qonşudan-qonşuya
Keçirdi yanğın.
Alovlar baş çəkib, göyə vururdu,
Alışb qoynunda zil qaranlığın.

Qəzəbli, heybətli allahların biz
Tüstülər, alovlar,
Odlar içindən
Öz qorxunc və iri kölgələriylə
Qaçışdıqlarını
Görürdük hərdən
O qorxunc kabuslar həqiqətdimi,
Yoxsa bu çaxnaşma içində onlar
Vahimədən doğan bir dəhşətdimi?
Bunu qəti demək çətindir bizə.
Lakin indi burda gördüyümüzə
Şübhə ola bilməz! Baxın, o mənfur,
Dinməz qarşımızda dayanıb durur.
İyrənməsə idik, tutar yağını,
Bağlardıq bu saat əl-ayağını.
Forkisin qızışan, bilirik, murdar!
Lakin, de hansısan? Onlar üçdülər...
Üçü də ağ saçlı doğulubdurlar,
Üçünün bir gözü və bir dişi var.
Bir gözü növbəylə taxırlar onlar.

Dünyanın bədheybət eybəcəri, sən
Gözəllik timsalı hesab edilən

Surəti tay bilib indi özünə,
Gözəllər sərrafi Febin gözüne
Demək, görünməyə cürət edirsən?
Yox, o nə kölgəylə gələr göz-gözə,
Nə də dönüb baxar çirkin bir üzə.
Lakin taleyimiz biz bədbəxtləri,
Sənin həm eybəcər, həm də çox kifir
Üzünə baxmağa, bil, məcbur edir.

Mənfur görkəminlə qarşıya çıxır,
İndi ki, yayırsan
Sən öz şərini.
O halda, allahlar iradəsilə
Xoşbəxt xəlvə olunan biz gözəllərin
Eşit lənətini,
Nifrinlərin!

F o r k i a d a

Dünyada köhnəlməyən çox qədim bir məsəl var:
Həya ilə gözəllik həyatın yollarında
Əl-ələ gedə bilməz!
Dərin nifrət bəsləyər bir-birlərinə onlar.
Yollarda, təsadüfən, rast gəldikləri zaman,
Hər biri üz çevirib bir ayrı səmtə varar...
həya məyus, gözəllik özündən çox bədgüman:
barışdırma bilməsə onları qocalıq da,
ta orkus öz qaranlıq qoynuna çəkənə dək
bu hal davam edəcək.
Məncə yad ölkələrdən gəlmiş siz həyasızlar
Boğuc bir səslə göydə ahəngsiz bağırışan
Yadelli durnalara bənzəyirsiniz ancaq.
Sizin də bağırıntınız yolçunu baş qaldırıb
Bir an göyə baxmağa, əlbəttə, vadar edər,
Lakin nə fayda, yenə yolçular öz yoluyla,
Durnalar üz tutduğu səmtə baş alıb gedər...
Siz də öz yolunuzla getməlisiniz bu gün!

Deyin, siz kimsiniz ki, sərxoş menadallar tək
Sarayda səs salmağa cəsarət edirsiniz?
Axı, siz kimsiniz ki, it aya hürən kimi,
Saray baxıcısına çımxırır, hürürsünüz?
Ya elə bilirsiniz, sizin hansı tayfaya
Mənsub olduğunuzdan xəbərim yoxdur mənim?
Siz hər b törəmələri, satqın quzğunlarsınız,
Yedirilib bəslənən cavan pozğunlarsınız,
Ey azar yayan, hər is və şorgöz aludələr!
Bir yerə yığılanda, elə bilirəm ki, siz
Göy zəmiyə daraşmış acgöz çəyirtkəsiniz,
Nemətləri məhv edən, qarınqulu marallar,
Əldən-ələ satılan pəsməndə, köhnə mallar!

Y e l e n a

Hər kim ev xanımının yanında cürət edib,
Nökər ya naibini onun məzəmmət etsə,
O, ev sahibəsinin hüququnu tapdalar.
Çünki cəza verməyə, tərifi etməyə ancaq
Tək xanımın haqqı var.
Bir vaxt mühasirəyə alınarkən İlion,
Sonra qoşunlarıyla məğlub və məhv olarkən,
Birlikdə çox əzablı günlər keçirmişik biz.
Mən, hər bir kəsin, ancaq öz hayına qaldığı
Dar ayaqda həmişə sınamışam onları.
Onlardan mən indi də sədaqət gözləyirəm.
Sahibkar öz qulunu görkəminə görə yox,
Sədaqətinə görə qiymətləndirir ancaq.
Ona görə, sus, daha diş qıcama onlara!
Əgər ev sahibəsi olmadığı müddətdə
Sən şahın sarayını yaxşı qoruyubsansa,
Mükafatlanacaqsan.
Lakin indi o özü qayıdıb gəlib, budur,
Mükafat əvəzinə cəza almamaq üçün,
Səlahiyyəti qaytar, özün də kənara dur!

F o r k i a d a

Cəza vermək haqqdır, allahlar tərəfindən
Təqdis edilmiş ali hökmdar arvadının.
Ev xanımı bu haqqı, ev təsərrüfatına
Uzun illər başçılıq etmək ilə qazanır.
İndi ki, qayıdıbsan köhnə xanımlığına,
Bütün səlahiyyəti yenə öz əlinə al,
Yenə hökmranlıq et, sahib dur xəzinəyə.
Lakin hər şeydən əvvəl, mən qoca xidmətçini,
Sənin durna hüsnünün qarşısında həmişə
Yoluq qaza oxşayan bu axmaqlardan qoru!

X o r b a ş ç ı s ı

Kifir, lap kifir olur gözəllər yığnağında!

F o r k i a d a

Axmaq da gülünclər olur ağıllının yanında!
Xor qızları bir-bir, növbə ilə irəli çıxıb cavab verirlər

B i r i n c i q ı z

Axmaq anan Gecədir, atan Ere b necədir?

F o r k i a d a

Niyə sevimli bacın Seillanı demirsən?

İ k i n c i q ı z

Sizin ki, öz nəsliniz başdan-başa kifirdir.

F o r k i a d a

Yeri, sən öz nəslini indi Orkusda axtar!

Ü ç ü n c ü q ı z

Oradakı ölümlər səndən cavan olarlar!
Get, qoca Trezini tap, cəhənnəmdə mazaxlaş!

Dördüncü qız

Orionun dayəsi lap nəvən yerindədir!

Forkiada

Səni Qarpi bəsləyib öz tör-töküntüsüylə!

Beşinci qız

Sən öz sısqalığını nə ilə saxlayırsan?

Forkiada

Əlbəttə ki, sən çox içdiyin qanla deyil!

Altıncı qız

Meyit yeyənsən ki, sən meyidə oxşayırsan!

Forkiada

Bax, bax, murdar ağzında xortdan dişə ağarır.

Xorbaşçısı

Sənin kim olduğunu desəm, ağzın yumular...

Forkiada

Əvvəl də, kimsən özün, bilinsin sirrin, sözün!

Yelena

Bu deyişməni kəsin, bəsdır! Hırsılənməsə də,
Bu münəqişələrdən adam çox məyus olur...
Kənzilər arasında olan gizli ədavət
Evçün, təsərrüfatçun hər şeydən qorxuludur.
Belə hallarda əmrin təcili icrası da
Səsin əks-sədası kimi xoş səslənməyir.
Bu didişmə, deyişmə çox vaxt ev sahibini
Yersiz məzəmmətlərə, cəzaya məcbur edir.

Sizsə, həddini aşan qəzəb içində indi
Burada elə iyrənc surətlər, mənzərələr
Təsvir etdiniz ki, mən vətənimin bu gözəl
Çöllərindən qaçaraq, özümü lap Orkusun
Qatı zülmətlərinə atmağa hazır idim!...
Bütün bunlar nə idi, həqiqət, yoxsa, rəya?
Şirin xülyalarımın acı aldanışımı?
Mənim keçmişimdir? Yoxsa ki, indi buyam?
Doğrudanmı, görəsən, şəhərləri dağdan
Ağılsız əsgərlərin gələcək rəyasında
Müdhiş kabus olacaq o qorxunc qadın mənəm?
Bunları yada salan qızlar dəhşətə gəlmiş...
(forkiadaya müraciətlə)

İçlərində yaşlısı və ən sakiti sənsən,
Səndən ağıllı bir söz eşitmək istərim mən!

Forkiada

Hər kim anarsa ömrün ötən səadətinə,
Keçmiş ona görünər həmişə rəya kimi
Tanrıların əzizi olduğunçun, hamısı
Tökdü sənin başından hər nazü nemətini.
Rast gəldin ehtiraslı məşuqlara həyatda.
Onlar sənin yolunda hər tədbirə əl atdı.
İlk eşqin, Herkules tək boy-buxunlu Tezeyin
Qəlbində odlu, acgöz bir ehtiras oyatdı.

Yelena

Körpəcə bir maralı alıb qaçıran kimi,
O məni on yaşımda qaçırdı, hələ o vaxt...
Sonra məni Afidndə sarayda gizlətdilər...

Forkiada

Lakin Kastorla Polluks azad etdikdən sonra,
Bir çox qəhrəmanın da sən istəklisi oldun.

Y e l e n a

Bəli, onlardan ən çox mənim xoşuma gələn
Mərd Pelidə bənzəyəm Patrokl olmuşdur ancaq.

F o r k i a d a

Atanın iradəsi səni cəsur dənizçi
Və yaxşı evdar olan gənc Menelaya verdi.

Y e l e n a

Bəli, həm öz qızını, həm xətti-səltənəti
Etibar etdi ona
Sonra dünyaya gəldi qızımız Qermiona.

F o r k i a d a

Lakin ərin sonralar Kridi fəth edərkən,
Vaxtı pis keçirmədin gözəl bir qonaqla sən...

Y e l e n a

Niyə yada salırsan yarıdul günlərimi
Və o vaxtdan üz verən müsibətləri bir də?

F o r k i a d a

Sənin bu hərəkətin məni azad doğulmuş
Krit qızını çünki kölə edib, xar edib!

Y e l e n a

Yox, saray baxıcısı təyin etməklə, mənə,
Ərim sənə xəzinə, saray etibar edib.

F o r k i a d a

Bəli, o şeyləri ki, sən İlion qalası,
Səvgi zövqü-səfası yolunda tərk elədin...

Y e l e n a

Zövqü-səfa deyirsən! Bəs nə üçün çəkdiyim
Əzabı, müsibəti, qəm-qüssəni demirsən?

F o r k i a d a

Deyirlər bənzərin də olubdur, eyni vaxtda
Səni həm İlionda görüblər, həm Misirdə.

Y e l e n a

Çox şeylər uydurulmuş olub-keçənlər haqda,
Bəri fikirlərimi alt-üst eləmə bir də.

F o r k i a d a

Deyirlər Axilles də əvvəlki ehtirası,
Odlu məhəbbətiylə, kölgələr aləmindən
Qalxıb gəlmiş sənənlə vüsala yetişməyə.

Y e l e n a

Lakin, deyirlər, o vaxt mən bir kölgə imişəm.
Kölgə ilə kölgənin bu vüsali yuxudur...
Bunu haqqımda olan əfsanə təsdiq edir.
Ah, kölgəyə dönürəm... huşum başımdan gedir...
(hissiz bir halda xor qızlarının qucağına yığılır.)

X o r

Sus, gözündən şər yağan,
Sözündən zəhər yağan,
Böhtançı, qoca kaftar!

Belə çirkin ləçərin.
Tək dişli cybəcərin
Ağzından xoş söz çıxar?

Qoyun dərisi geymiş
Yırtıcı bir canavar,

Üçbaşı quduz itdən
Daha qorxulu olar

Əsirik həyəcanla,
Harada, necə, nə vaxt
Maskalanmış xəyanət
Qarşımıza çıxacaq?

Sən o qəlbə təsəlli
Verməliyə, qanatdın,
Bir ömrün ən zədəli
Yerlərinə əl atdın.
Bu günə kölgə saldın,
Gələcəyi qaraltdın.
Sus! Sus ki, məlikənin
Uçmağa hazırlaşan
Ruhu burada qalsın.

Günəş də bu vaxtacan
Belə gözəl görməmiş;
Gəlin, biz qoymayaq qəm
Bu hüsnə kölgə salsın!

Yelena özünə gəlir və yenidən onların ortasında dayanır.

F o r k i a d a

Ey qəm-kədər buludunda bizi valeh edən günəş,
Çıx buluddan, öz hüsnünlə, gülüşünlə göz qamaşdır.
Mənə kifir desələr də, mən gözəllik sərrafıyam,
İlk baxışda tanıyıram bu nə qızıl, bu nə qaşdır!

Y e l e n a

Boşluqlardan çıxıb sanki, bax, özümə gəlirəm mən.
Çox yorğunam, huşsuz yatar, dincələrdim bəlkə hələ.
Lakin gərək hamı kimi, bir təhlükə qarşısında
Məlikə də mərd dayanıb, tez özünü alsın ələ.

F o r k i a d a

Sən öz hüsnün, qüdrətinlə qarşımızda mərd durursan
Ey məlikə, mən hazıram, nə əmr etsən, nə buyursan.

Y e l e n a

Deyişmədə, didişmədə vaxt ki, itdi bu gün bunca,
Tələs qurban mərasimi keçsin şahın arzusunca.

F o r k i a d a

Evdə hər şey hazırlanıb! Kasa, balta, su, sacayaq,
Ətriyyat da, buxurdan da, sən qurbanı göstər ancaq.

Y e l e n a

Mənə qurban barəsində bir kəlmə söz deməyib şah.

F o r k i a d a

Deməyibmi? Eyvah! Eyvah!

Y e l e n a

De, nə oldu? Niyə saldı nigaranlıq səni dərdə?

F o r k i a d a

Qurbanlığa, demək, ancaq səni tutub o nəzərdə!

Y e l e n a

Məni?

F o r k i a d a

Səni və bunları!

X o r

Ah, nə dəhşət! Nə fəlakət!

Forkiada

Onlar səni itilənmiş balta ilə öldürəcək.

Yelena

Ürəyimə dammışdı bu...

Forkiada

Bu taledir, çarə nədir!

Xor

Bəs, biz? Bizim başımıza nə gələcək bu meydanda?

Forkiada

Məlikəniz şan-şərəflə öləcəkdir. Sizi isə,
Tora düşmüş qaratoyuq kimi, bir-bir asacaqlar,
Bax, bu damın dirəyindən!...

Yelena və xor geriye çəkilib dəhşət və heyrət içində quruyub qalırlar.

Forkiada

Ey kabuslar! Görürəm, söz ölüm qorxusundan
Cansız heykəllər kimi, quruyub qalıbsınız.
Kabuslardan heç əskik olmayan adamlar da
Dünyadan xoşları ilə ayrılmaq istəirlər.
Lakin qəza-qədərdən aman yoxdur heç kəsə!
Bunu hamı bilsə də, itaət edən azdır.
Qurtuluş yoxdur sizə!
Tezəcə işə başlayın, siz ey əlaltılarım!
(Əlini əlinə vurur.)

Qapıda onun ömrlərinə müntəzəm maskalı cırtdanlar görünür.

Tezəcə buraya gəlin, ey şər dağarcıqları!
Keyfiniz istədiyi qədər şər işləyiniz!
Burada səliqəli bir qurbangah düzəldin.

Murdar qana bulaşan hər şeyi yumaq üçün
Küpələri doldurun təmiz, büllur su ilə.
Şahanə diz çökəcək həşəmətli qurbanın
Ayaqları altına gözəl xalı sərin ki,
Vurulmuş başla onu sonra bir yerdə büküb
Ləyaqətlə aparıb dəfn etmək mümkün olsun.

Xor başçısı

Məlikə fikrə gedib dayanmış bir tərəfdə,
Biçilmiş otlar kimi, qızlar soluxub tamam.
Bu qızların içində ən yaşlısı olan mən,
Səninlə danışmağı özümə borc bilirəm,
Sən ağıllı, xeyirxah və çox təcrübəlisən.
Dəstəməz əvvəl sənin üstünə düşdüsə də,
Xeyirxahsan, de görək, bizim çarəmiz nədir?

Forkiada

Demək asandır! Lakin həm özünün, həm sizin
Xilas yolunuz indi tək onun əlindədir.
Ancaq onda qətiyyət, qətiyyət olmalıdır!

Xor

Bəxt ilahələrinin şövkətli Sivillası!
Həyat tellərimizi kəsmə, yol göstər bizə.
Məhəbbətçin yaranmış zərif vicudumuzun
Və bütün əzəminin necə soyuduğunu,
Asılıb qaldığını hiss edir, boğuluruq.

Yelena

Onların həyəcanı, qorxusu bağışlanar.
Mən də pəjmürdə halam, amma qorxu duymuram.
Lakin sən də bir çıxış yolu bilirənsə, de,
Biz onu qəbul edək, çox minnətdar olarıq.
Mümkün olmayan hər şey mümkündür müdriklərə.
Bir de görək, sən bizə nə məsləhət görürsən?

X o r

Ah, de görək, de görək, axı, boğazımızı
O kəndir ilməsindən necə qurtaraq, necə?
Biz bədbəxtlər o iyrənc ölüm həmayilinin
İndidən boynumuza keçdiyini duyuruq.
İlahələr anası böyük Reanın bizə
Mərhəməti yetməsə, boğular, məhv olarıq!

F o r k i a d a

Mənə qulaq asmağa səbiriniz çatacaqmı?
Uzun olacaq mənim hekayətim bir qədər...

X o r

Çatar! Uzun söhbətlə sən ömrümüzü uzat!

F o r k i a d a

Kim evində oturub qorusa var-yoxunu,
Köhnə divarlarını evini təzələsə,
Yağış döyən damını vaxtında təmir etsə,
O rahat yaşayacaq, ömrü uzanacaqdır.
Hər kim yüngüllük edib, öz evinin müqəddəs
Astanasından keçib, yad ölkələrə gedər,
Geri dönəndə, görər ev öz yerindəsə də,
Lakin hər şey dağılıb, dəyişmişdir orada.

Y e l e n a

Hamıya məlum olan söhbətlər nəyə lazım?
Olmazmı nəql edəsən, heç kəsə sataşmadan?

F o r k i a d a

Olmuş əhvalatları demək, sataşmaq mıdır?
Dəniz qulduru kimi uzaq yad adalara,
Yad sahillərə basqın edən ərין Menclay
Soyduğu var-dövləti bu saraya daşıdı.

İlion ətrafında, düz on il vaxt keçirdi,
Necə ilə qayıtdı evə onu bilmirəm,
Bu müddətdə Tindarey mülkü nə hala düşmüş?
O böyük səltənətdən, gör, nə qalıbdır indi!

Y e l e n a

İrad tutmaq, pisləmək sənın xislətindədir,
Acı zəhər qatmasan, bir söz çıxmaz dilindən.

F o r k i a d a

Spartadan şimala, uca Taygetə doğru
Qədim zamandan bəri bir vadi uzanardı.
Dağlardan gələn evrot axardı düzənlərə,
Qamışlıqlar boyunca üzərdi qu quşları.
Orada günəşli, ucqar dağ vadisində
Şimal gecələrinin sakinlərindən olan
Cəsur bir tayfa gəlib, məskən salıbdır indi.
Onlar orada möhkəm bir qala ucaldaraq,
Əllərinə alıblar bütün hakimiyyəti.

Y e l e n a

Yox, inana bilmirəm! Bunu necə, ediblər?

F o r k i a d a

Bu işçün iyirmi il heç az müddət deyildir.

Y e l e n a

Çoxdurlarmı? O quldur dəstədə başçı varmı?

F o r k i a d a

Onlar quldur deyillər, lakin başçıları var.
Düzdür, mənə bir qədər pisliyi keçibsə də
Amma onun haqqında pis söz deyə bilmərəm.
Əlbəttə, istəsəydi, çox yer tuta bilərdi,
Lakin az bir yer ilə kifayətlənibdir o.

Y e l e n a

Boy-buxundan necədir?

F o r k i a d a

Mənim xoşuma gəlir
Çox cəsur, şən, diribaş, ağıllı bir adamdır.
Yunanlar arasında beləsi az-az olur.
Bu tayfanı, nədənsə, vəhşi adlandırırlar,
Lakin daşqəlblilikdə heç birisi deyildir
Troyanı mühasirə edənlər kimi qəddar.
Rəis çox alicənab və mötəbər adamdır.
Hələ qalalarını görəsən, nə ucadır!
Bu, sizin atanızın tikdirdiyi qala tək,
Yöndəmsiz, yonulmamış daşların, necə gəldi,
Bir-birinin üstünə qalanması deyildir.
Bu qaladakı daşlar sapa düzülmüş kimi,
Hamısı hamarlanıb səliqəylə hörülmüş.
Kənardan baxasınız! Düz göylərə baş çəkir!
Qüllələri polad tək, ayna tək parıldayır.
Dırmanmaq nədir? Çıxan sürüşüb gəlir yerə...
İçəridə də gözəl heyətlər, uca tağlar,
Balkonlar, gizli yollar və gerblər...

Y e l e n a

Gerblər nədir?

F o r k i a d a

Ayaksın qalxanında, xatirinizdə varsa,
Bir-birinə sarılmış ilanlar çəkilməşdir...
Fivə qarşı vuruşan yeddiyərdən hər biri,
Üzərinə mənəli şəkillər həkk edilmiş
Qalxan gəzdirərdilər... Burada: aylı gecə,
Ulduzlar, ilahələr,
Məşəllər, pilləkənlər, qılınclar, qəhrəmanlar,
Sakit şəhərlər üçün qorxulu hər nə varsa,

Hamısı da naxışlar, qabartmalar şəklində...
Sonra dedə-babadan irsi keçən, cürbəcür
Rəngə çalan nişanlar
O qalada yaşayan döyüşçülərdə də var.
Siz oradakı gerblər arasında şir, qartal,
Camış buynuzu, caynaq, əlvən tovuz lələyi,
Qızıl güllər, qanadlar, eləcə də qızılı,
Gümüşü qara, mavi zolaqlar görürsünüz.
Hamısı cərgə-cərgə salonlarda asılmış...
Salonlar da ki, meydan! Lap rəqs et, lap yallı get...

X o r

Rəqqaslar, necə varmı?

F o r k i a d a

Var! Lap yaxşıları var!
Qıvrımsaç oğlanlar ki, lap gənclik ətri gəlir.
Vaxtilə məlikəylə yaxından görüşərkən
Belə bir gənclik ətri Parisdən də gələrdi.

Y e l e n a

Cızığından kənara çıxma, son sözünü de!

F o r k i a d a

Son söz sənindir indi! Əgər sən ciddi, qəti
“Hə” desən, mən bu saat səni həmin qalaya
Yetirməyə hazıram!

X o r

(Yelenaya)

O bir kəlmə sözü də,
Özünü də, bizi də qurtar bu təhlükədən!

Y e l e n a

Necə? Yox, inanmıram! İnana bilmirəm ki,
Mənəylə mənə belə amansız divan tuta.

Forkiada

Yadımdan çıxıb məgər sənın Deifobunu,
Parisın vuruşmada ölən o qardaşını,
Səni ələ keçirib, girov saxladığıyçun,
Doğram-doğram etdirib, onun qulaqlarını,
Burnunu necə kəsib eybəcər hala saldı?
Meyidinə baxanda, tüklərin ürpərir.

Yelena

Bəli, o mənə görə divan tutdu yazığa.

Forkiada

İndi də ona görə sənə divan tutacaq!
Gözəl bölünməz olur, onu məhv eləməyi
Şərikli saxlamaqdan üstün tutarlar hər vaxt.

Uzaqdan şeypur səsləri gəlir. Qızlar əsirlər.

Necə bu şeypur səsi qulağı partladırsa,
Qısqanclıq da eləcə bir vaxt əldə edilmiş,
Sonradan həmişəlik itirilmiş bir şeyin
Ağrısı, acısıyla ürəkləri parçalar.

Xor

Şeypurları eşitmir, qılınc parıltısını
görmürsənmi, məlikə?

Forkiada

Hökmdara salamlar! İndi məmnuniyyətlə,
hesabat verim sənə!

Xor

Biz necə olacağıq?

Forkiada

Özünüz bilərsiniz. Gözünüz qarşısında
Əvvəlcə o öləcək, sonra da sırayla siz!
Mən sizə heç bir kömək edə bilməyəcəyəm.

Sükut.

Yelena

Mən çox götür-qoy etdim, qərara gəlmək üçün...
Mənim etibarımı pisliyə çevirəcək
Ziyankar şəhər iblisi olduğunu duyuram.
Lakin mən o dediyin qalaya gedəcəyəm.
Məlikənin fikrini, qəlbindəki məramı
Heç kəs bilməyəcəkdir. Tez apar bizi ora!

Xor

Ah, necə də həvəslə
Biz ora can atırıq.
arxada qorxunc ölüm,
qarşımızda möhtəşəm
bir qala!... Sanki dağdır!
Yalnız hiylə yoluyla
Alınan, əzəmətli
İlion qalası tək,
Bu möhtəşəm divarlar
Bizi qoruyacaqdır.

Ətrafa duman yayılır, ön planın arxa hissəsini bürüyür.

Bu nədir, bu nədir, bacılar!
Bir baxın! Nə oldu, ay aman!
Göy təmiz, üfüqlər açıqdı,
Haradan qalxdı, bəs, bu duman?
Evrotun qamışlı sahili
Nə oldu? Durduru suların
Görünmür üzündə sonalar.

Lakin mən onların səsini
 Lap aydın duyuram uzaqdan.
 Deyirlər: qu quşu harada
 "Qa" desə, qan düşər orada.
 Kaş yalan olaydı bu söhbət!
 Baxıram, a qızlar bayaqdan,
 Bizim də uca, ağ sinəməiz,
 Vüqarlı boyumuz, boynumuz.
 O zərif quşları andırır.
 Məlikə qu quşu qızıdır.

Hər tərəf dumana bürünür...
 Nə qızlar, nə yol-iz görünür.
 Gedirik, dururuq yoxsa biz?!
 Yox, uçur, uçuruq, şübhəsiz.
 Hamıdan qabaqda o gedən
 Qermesin özüdür, deyəsən?
 Əlində öz qızıl əsası
 Bu, odur... O tufan qoparır,
 Bizi boş, fərəhsiz, qaranlıq
 Yeraltı aləmə aparır.
 Seyrəlik buludlar... amma göy qaralır,
 Qarşıda keçilməz divarlar ucalır.
 Dörd tərəf daş hasarbağlanıb hər yol, iz...
 Bu xəndək həyətdir, yoxsa bir dar məzar?
 Hər nədir qorxuruq, qorxuruq burda biz.
 Bacılar, biz əsir düşmüşük, bacılar!

QƏSRİN İÇƏRİ HƏYƏTİ

Dörd bir yanda orta əsr üslubunda tikilmiş zəngin və gözəl binalar.

X o r b a ş ç ı s ı

Sevinci, bədbəxtliyi təsadüf oyuncağı,
 Lap xalis arvadınız, siz
 Yelbeyin, şüursuz!
 Nə sevinci, nə qəmi təmkinlə qarşılamaq

Əlinizdən gəlməyir... oturur-durur ancaq
 Daim bir-birinizin ziddinə gedirsiniz.
 Yalnız bircə fərəhli-qəmli vaxtlarınızda
 Bir ahəngdə gah gülür, gah fəryad edirsiniz.
 Bir susun, imkan verin, böyük məlikə görə,
 Müdrik zəkası ilə nə qərara gələcək.

Y e l e n a

Haradasan, səs ver, ey əsil adı bilinməz,
 Pifonissasan, nədən?.. çıx qəsrin zil qaranlıq
 Tağlarının altından...
 Əgər, sən mənə layiq qəbul düzəltmək üçün,
 İgidlər başçısının yanına gedib-sənsə,
 Çox sağ ol! Bil ki, ancaq yol məni əldən salıb...
 Ləngimə, tez gəl, məni onun yanına apar!
 Mən indi dincəlməyə, rahatlığa möhtacam!

X o r b a ş ç ı s ı

Məlikə, nahaq yerə sən onu axtarırsan.
 Xoşagəlməz o kabus dumanda yoxa çıxdı.
 Dumanlıqdan bu yana bir addım atmamış biz,
 Bilmirəm, necə oldu ki, gəlib bura çıxdıq...
 O, ya dumanda azıb, ya da qəsrin dolanbac
 Yollarıyla ağanın hüsuruna gedib ki,
 Sənə şahənə qəbul düzəltdirsən burada.
 Bax, məlikə, sütunlu eyvanda, pəncərədə,
 Qapılarda adamlar görünür, yəqin onlar
 Səni ləyaqət ilə qarşılamağa gəlir.

X o r

Ürəyim sakit oldu! Ora baxın: nizamla
 Gözəl oğlanlar gəlir sırayla, intizamla,
 Onlar sakit və sərrast addımlarla enirlər.
 Bəs, kimin əmri ilə bu cavanlar dəstəsi
 Belə tez, müştəşəkil hazır çıxdı qabağa?
 Onların qəşəngliyi nədədir? Boy-buxunda,

Nizamla yeriməkdə, bəyaz alınlarına
Tökülən saçlarında, yoxsa bir azca pörmüş
Şaftalı yanaqların zərif qızartısında?
Adam bu şaftalımı az qalır ki, dişləsin.
Mən dişləyərdim, amma deməyə də qorxuram,
Qorxuram bütün ağzım qəbir tozuyla dola...

Oğlanlar indi səf-səf,
Gəlirlər bizə tərəf.
Gör, onlar nə gətirir:
Bir xətt, bir xətt pilləsi,
Zərif yataq örtüyü,
Əlvən çadır pərdəsi.
Cavanlar enir, enir...
Bulud çələngi kimi
O pərdə məlikənin
Başı üstə yellənir.
Odur, məlikə çıxıb
Xətt üstündə oturdu.
Siz də aramla qalxıb
Onu dövrəyə alın!
Var olsun bu qəbulçün,
Ey hökmdar, cəlalın!

Xor nə xəbər verirsə bir-bir icra olunur. Uzun sıraya düzülmüş pajlar və
silahdaşıyanlar endikdən sonra Faust orta əsr cəngavəri
qiyafəsində yavaş-yavaş aşağı düşür.

X o r b a ş ç ı s ı
(*Onu başdan-ayağa diqqətlə süzərək*)

Allahlar bu adama nəzakəti, qaməti
Əgər müvəqqəti yox, əbədi veriblərsə,
Həmişə kişilərlə qanlı vuruşmalarda,
Gözəllərlə baş verən kiçik toqquşmalarda
O qalib gələcəkdir. Mən çox adam görmüşəm,
Yox, bu, gördüklərimin hamısından yaxşıdır.
Budur, o yaxınlaşır təmkinlə, ehtiramla,
Məlikə, indi sən də dönüb ona tərəf bax!

F a u s t
(*Özü ilə qandallı Linkeyi gətirir*)

Məlikə? Təntənəli təbrik sözü yerinə
Mən sənə hüzuruna qandallı qul gətirdim.
O borcunu unudub, qaydanı pozduğundan,
Məni də öz qaydamı pozmağa məcbur etmiş.

(*Linkeyə*)

Gəl! Böyük məlikənin, keç, qarşısında diz çök
Və nə ki, təqsirin var, özün öz boynuna al!
Uzağı yaxşı görən bu adamın, məlikə,
Vəzifəsi budur ki, ən uca bir qüllədə
Dayanıb ayıb-sayıq göz qoysun dörd bir yana.
O uzaq təpələrdən, düzlərdən qəsəre tərəf
Gələn qoşun, ya qoyun, nə görsə, fərqi yoxdur
Tez xəbər verməlidir. Çünki bu hallarda biz
Qoşundan qorunuruq, sürünü qoruyuruq.
Lakin bu gün bu adam sizin gəlişinizi
Lap gözəldən qaçırbdır.
O, bizə bu barədə xəbər verməliydi ki,
Qəbul edəydik sizi ali bir ehtiramla.
Yaşamaq hüququnu o itiribdir artıq,
Əslində o, qanına boyanmalıydı çoxdan...
Onun cəzalanmağı bağışlanmağı indi
Ancaq sənə arzundan əmrindən, asılıdır.

Y e l e n a

Hərçənd ki, məlikəlik və ali hakimiyyət
Səlahiyyətlərini,
Sən məni imtahana çəkmək üçün verirsən,
O halda, bu birinci hakimlik vəzifəmi
Yerinə yetirməkçün,
Əvvəlcə müttəhimə qulaq asmalıyam mən.

(*Linkeyə*)

Danış görək.

Qala gözətçisi Linkey

Əmr elə, diz çöküm sənin qarşında,
Ya həyat bağışla mənə, ya et xar!
Sənin hökmündədir bütün varlığım,
Ey böyük Məlikə, böyük hökmdar!

Həmişəki kimi xeyrə açılan
Sübhü gözləyirdim bu gün də şərqdən.
Lakin birdən-birə bu səhər gördüm
Günəşin cənubdan doğduğunu mən.

Nə qüllə gözümde oldu, nə də yol,
Nə dərəcə baxdım, nə dağa-daşa:
Yalnız gözlərimi zilləyib sənə,
Sənin camalına etdim tamaşa.

Meşələrdə olan vəhşi vaşağın
Gözündən itidir mənim gözlərim.
Toplandı o anda gözüm, nədənsə,
Dilim də tutmadı adi sözləri.

Huşumu itirən kimi oldum mən,
Qüllələr dumana-çənə büründü.
Mazgallar, meydanlar yox oldu... Yalnız
Qarşımda ilahi bir nur göründü.

Döndüm şəfəqlənən o nura tərəf,
oişıqlı günəş, mən adi quldum.
O göz qamaşdıran hüsnün önündə
Mən bədbəxt, elə bil, tamam kor oldum.

Vəzifəm nə idi, unutdum tamam.
Yadıma düşmədi şeypur heç mənim.
Budur, ya qətlimə fərman ver indi,
Ya da günahımdan tamam keç mənim.

Y e l e n a

Yox, sənin günahına səbəbkar olduğumçün,
Sənə cəza verməyə heç haqqım yoxdur mənim.
Fəlakətimə bir bax! Gör, nə bəd taleyim var,

Kişilərin qəlbinə bir tufan salıram ki,
Nə özgəyə rəhm edir onlar, nə özlərinə!
Hiylə ilə, güc ilə, əsir almaqla mənə,
Allahlar, sərkərdələr, iblislər, qəhrəmanlar,
Vuruşmaya gedəndə, geriyyə çəkildə,
Yürüşlərdə həmişə mənə də diyar-diyar,
İllərlə dallarınca gəzdirdilər bir zaman.
Əvvəllər dünyaya bir fəlakət gətirərdim...
Sonra ikiqat, üçqat, dördqat artıq müsibət,
Bədbəxtlik və fəlakət gətirdim yer üzünə.

(Linkeyi göstərərək)

Bu qandallı adamı azad et! Allahların
Kor etdiyin adama heç bir cəza verilməz!

Linkey gedir.

F a u s t

Günəş üzlü Məlikə! Mən heyret içindəyəm:
Valeh edən də burda, qəlbən valeh olan da;
Yay çəkib ox atan da qəlbi yaralanan da...
Sən elə sərrast atan mahir bir ovçusan ki,
Yaydan atdığı hər ox düz ürəyə sancılır...
Təsəvvür edirəm ki, sən bu sarayda olsan,
Vıyıldayan oxların necə uçar dörd yana.
Mən qorxuram sarayı qiyama qaldırasan,
Qoşunum tabe ola, həmişə qalib gələn
Qüdrətli bir qadının mətin iradəsinə.
Əslində mənim üçün indi bir o qalır ki,
Özümü, özümünkü hesab etdiklərimin
Hamısını könüllü verim ixtiyarına.
İcazə ver, mübarək qədəmlərin önündə
Və xalqın qarşısında mən səni təbrik edirəm.
Sən bura ayaq basıb, təşrif gətirən kimi,
Həm qəlbləri fəth etdin, həm də bu səltənəti!

L i n k e y

(əllərində sandıqçalar olan bir neçə adamla gəlir)

Məlikə, qayıdıb gəldim, bağışla!
Nə edim, adamı sən bir baxışla
Edirsən həm yoxsul könlü qubarlı,
Həm də şahlar kimi dövlətli-varlı.

Mən indiyə qədər nə idim? Nəyəm?
İndi bundan sonra nə etməliyəm?
Baxışım od olub yaxsa da yeri,
Dəyib təxt-taca dönəcək geri...

Biz, bir tufan kimi, qalxanda şərqdən,
Qərb tab gətirmədi, düşdü rəvnəqdən.
Bu başsız axında qabaqda uçan
Tamam xəbərsizdi arxadakından.

Düşmən ön sıradan vursa birini,
İkinci o saat tutar yerini,
Üçüncü tez oxu qoyardı yaya.
Heç kəs ölənləri almazdı saya.

Bu axın bir yerdə tutmazdı qərar;
Bugün sən olardın burda hökmdar
Sabah bir başqası qarət edərdi,
Dağıdar, yandırır, soyar gedərdi.

Kimin harda nəyi tutsaydı gözü,
Gözəl bir qadını, ya bir öküzü,
Dartıb aparardı, elə o saat.
Ən böyük qənimət sayıldı at.

Belə qarətlərə mən heç getməzdim,
Getsəm də, heç nəyə tamah etməzdim,
Çox vaxt öz payımdan belə keçərdim,
Mən nadir, qiymətli şeylər seçərdim.

Lakin ləl, cəvahir axtaranda mən,
Heç bir şey qaçmazdı bu gözlərimdən.
Mən hər düşüncəyə, sandığa baxar.
Zənn ilə bilərdim ciblərdə nə var.

Çoxlu lülə qızıl yığdım bir ara,
Lakin sonra keçdim nadir daşlara...
Onlardan köksünə layiqi ancaq,
Zənnimcə, bu nadir zümrüd olacaq.

As, dəniz dibinin damcısı olan
Bu mirvariləri qulaqlarından.
Sənin yanağının yanında, bişək,
Bu yaqut rəngini lap itirəcək.

Qanlı qırğınların məhsulu olan,
İllərlə yığılıb sandığa dolan
Bu xəzinəni mən kül edib bütün,
Ayağın altına səpirəm bu gün.

Bu gətirdiklərim çox olsa da, bil,
Mənə qalanlar da bundan az deyil.
İzin ver, birləşsin həyat həyatla,
Anbarlar doldurum cəvahiratla!

Sən təxtə çıxınca qaldı heyrdə
Ağıl da, dövlət də, hakimiyət də;
Dünya məlikələr məlikəsinə
Hörmətlə baş əyib, diz çökdü yenə.

Al, bu xəzinəni sənə verirəm.
Mən onun üstündə əsərdim hər dəm,
Böyük şey bilərdim mən bu dövləti...
İndi görürəm ki, yoxmuş qiyməti.

Bütün xəzinəmin dövləti-varı,
Biçilmiş ot kimi tamam oldu xar.
Sən gəl, bir mehriban baxışla, barı,
Onun qiymətini özünə qaytar.

F a u s t

Cəldlik və cəsaretlə bu çalıb-çapdığını
Tez yığışdır, mükafat, məzəmmət gözləmədən.
Onsuz da saraydakı hər şey məlikəninindir,
Bu bir ovuc hədiyyə həm gecdir, həm də yersiz.
Apar göz qamaşdıran bu əlvən daş-qaşla sən
Yerdən tavana qədər zinət ver salonlara.
Gözəl bir lövhə yarat, cənnət kaşanəsi tək,
Qoy tağlar nur çiləsin, buludsuz göylər kimi.
Qoy bu cəvahiratın cansız gözəllikləri
Ömrünü hərəkətsiz salonlarda keçirsin.
Qoy böyük məlikənin qədəmləri altına
Canlı güldən-çiçəkdən zərif xalı sərilsin.
Tək allahlar gözünü qamaşdırma bilməyən
Bir parıltı oxşasın onun nəzərlərini

L i n k e y

Cənab! Bu asan işi
Görə bilər hər kişi.
Onsuz da demə sirdir
Sarayda nöker-nayib
Hamı ona əsirdir.
O qoşunu ram edir,
Qılınclar əyilərək,
Ona ehtiram edir.
Ürəklərdəki eşqi
Bu gözəlin böyükdür.
Bu gözəlin yanında
Günəş belə sönükdür
(Gedir.)

Y e l e n a (Fausta)

Səninlə danışmaq istəyirəm mən.
Qalx bu pillələrlə, yanımda otur.
Mənim yanımdakı bu boş yer, əslən,
Kim məni qoruya bilsə, onundur.

F a u s t

İzin ver, əvvəlcə nəcib məlikə,
Sədaqət andıyla diz çöküb öpüm
Məni uca təxtə qaldıran əli.
Sən əgər öz sonsuz səltənətində
Vəzirin olmama versəydin qərar,
Həm sənə sadıq bir əsgər olardım,
Həm naib, həm kölə, həm pərəstişkar!

Y e l e n a

Mən çox möcüzələr gördüm burada.
Heyrət içindəyəm. Doğrusu, sizdən
Çox şey xəbər almaq istərdim... Ancaq
Siz, hər şeydən əvvəl, söyləyin, görüm,
Niyə bu adamın ləhcəsi mənə
Həm çox xoş gəlirdi, həm çox qərribə?
O, sözü söz ilə elə həmahəng
Bağlayır ki, çalır hər kəlmə min rəng!

F a u s t

Bizim ilk mehriban söhbətimizdə
Xoşuna gəliрсə dilimiz, demək,
Ruhuna yatacaq nəğmələrimiz,
Sənə xoş gələcək musiqimiz də
Tapıb qarşılıqlı söz hər ikimiz,
İndi o ahənglə, gəl danışaq biz.

Y e l e n a

Axı, mən bilmirəm, necə sizin tək,
Eyni hərarətlə danışım qəşəng.

F a u s t

Söz ürəkdən gəlsə, bu çox asandır...
Könül arzularla dolu olanda
Dünyanı bağrına basar.

Y e l e n a

(Faustun sözünü kəsir və cavabı onun sözləri ilə qafiyələnir)

Bir anda.

F a u s t

Boylanmaz keçmişə öz adət ilə,
Yaşar tək bu gündü...

Y e l e n a

Səadət ilə.

F a u s t

Həyatın fərəhi budur, gözəlim!
Düzdür? Ver əlini!

Y e l e n a

Bu mənim əlim!

X o r

Bu, qəsrin sahibinə öz dost əlini
Verdiyi üçün,
Kim bizim bu hökmdar xanımımızı
Qınayar bu gün!
Troya məğlub olandan bu günə qədər,
Biz hamımız yurdsuzuq... Yurdsuz, dərbəder...
Qadınlar yaxşı bilir nədir dünyada
Məhəbbət, ilqar.
Lakin seçmək və sevmək azadlığından
Məhrumdur onlar.
Bizim zərif və titrək bədənimizi
Qismət, təsadüf
Bəzən atır qoynuna ya bir çobanın,
Ya da qalın tük basmış qara şeytanın.
Budur, onlar get-gedə bir-birlərinə
Yaxınlaşırlar...

(Faustla Yelenanı göstərirlər)

Bax, bax, çiyin-çiyinə, tamam diz-dizə
Oturub onlar.

Yapışır bir birindən mehriban əllər...
Şahların nəzərində bir heçdir, tamam,
Bu qədər adam.
Gizli görüşdəki tək çox şaddır onlar
Hər qayğıdan-qüssədən azaddır onlar!

Y e l e n a

Mən həm çox yaxınam, sənə, həm uzaq...
Yanında olmaqla xoşbəxtəm ancaq.

F a u s t

Nəfəsim çatmır, bu yuxudur güman;
Yoxdur mənim üçün zaman və məkan!

Y e l e n a

Yaşımın ötdüyü bu illərdən mən
Eşqinlə dünyaya gəldim yenidən.

F a u s t

Varma bu sevgidə təfərrüata,
Yalnız zövq al, yaşa, bağlan həyata!

F o r k i a d a

(Cəld daxil olaraq)

Ah, siz burda məhəbbət
Əlifbasını bənd-bənd
Hələ oxuyursunuz?!
Məgər o yaxınlaşan,
Qəzəblə əsib-coşan
Tufanı duymursunuz?

Şeypurlar salır **haray?**
Şığıyır alay-alay
Qoşunuyla **Menelay.**
Silah alın, döyüşün!
Bu əyləncələr **üçün**
O səni Deifob **tək**
Tikə-tikə edəcək.
(*Arvadları göstərir*)

Əvvəl ucuz malları
Boğazlarında **xalta**
Çəkəcəklər **yuxarı...**
(*Yelena işarə ilə*)

Əsil qurbana **balta**
Sonra itilənəcək!

F a u s t

Yenə əngəl çıxdı! **Özü də qəfil.**
Nə olsa, tələsmək **adətım deyil.**
Pis xəbər, ən gözəl **qasidi belə,**
Gözümüzdən salır, **çirkinləşdirir.**
Sən isə, əslində lap **eybəcərsən.**
Bəd xəbər gətirmək **peşəndir, amma,**
Bu dəfə sevinə bilməyəcəksən.
Yox, qorxu təhlükə **bizdən uzaqdır.**
Nə desən, yel alıb **aparacaqdır!**

Səhnə arxasında siqnallar, **yaylım atəşləri, marş**
sədaları, böyük bir qoşunun **yürüşü.**

F a u s t
(*Yelenaya*)

Səni qorumaqçün, **odur gəlir, bax,**
Polad sıralarla mərd **qəhrəmanlar.**

Qadınlar lütfünə layiqdir ancaq
Onların yolunda qılınc vuranlar

(*Qoşun dəstələrindən ayrılıb ona yaxınlaşan sərkərdələrə*)

Atılın döyüşə, siz, ey şimalın,
Şərqi mərd, qəhrəman, gənc oğulları!
Quduz düşmənləri lərzəyə salın,
Cəsur bir həmləylə kəsin yolları.

Zirəhli, silahlı gur axınların
Önündə ordular olar tarımar...
Ayağı altında harın atların
Yer lərzəyə gələr, göylər guruldar.

Pilosa çatınca, bizim müzəffər
Ordumuz nestora vermədi aman.
Bütün şahlıqları məğrur igidlər
Etdi bir həmlədə yer ilə yeksan.

Quldur Meneyalı bu divarların
Yanından püskürdüb tökün dənizə.
Çapqınçılıq etsin qoy harın-harın,
Sahil sularında o üzə-üzə.

Düşməni dəf edilsə, şöhrətimizin
Günəşi hər yana işıq salacaq.
Bu ucsuz-bucaqsız torpaqlar sizin,
Saray hökmdarın mülkü olacaq.

Korinf körfəzini təpələrəcəm
Nəzarət altına alar germanlar.
Qotlar axayyada dərələrəcəm
Bütün torpaqları ələ alarlar.

Frank qoşunları Elidə varar,
Edər Messeniyaya sakslar nəzarət.

Dəniz yollarını tutar normanlar,
Tapar Arqolida yenidən şöhrət.

Siz öz müdafiə qüdrətinizlə,
Qədim Spartaya şəfəq saçınız.
Məlikə fəxr edib şöhrətinizlə
Qoy olsun tanınmış dövlət başçınız.

Sizin şəxsinizdə o, görəcəkdir
Müttəfiq bir ölkə, müstəqil dövlət.
Yalnız onun hökmü gətirəcəkdir
Bu gözəl torpağa işıq-səadət!

Faust təxtdən aşağı düşür, sərkərdələr onu əhatə edirlər ki,
əmr və sərəncamları təfərrüatı ilə eşitsinlər.

X o r

Gözələ vurulan, güvənməlidir
Tək öz silahına, öz qüvvətinə.
Təriflər deməklə nail oldu o
Dünyanın ən böyük səadətinə.

Lakin narahatdır...çünki yaltaqlar
Onu ala bilər əlindən hər vaxt.
Quldurlar girəvə tapsa qaçırar...
Yox, gərək olasan həmişə sərvaxt!

Tərifə layiqdir bizim hökmdar.
Onda hünər də var,
Ağıl, kamal da.
Elə müttəfiqlər tapdı ki, onlar
Ona kömək olsun
Hər qilü-qalda.

Yerinə yetirib onun əmrini,
Həm torpaq qazanır onlar, həm şərəf.

Hökmdar bildirir təşəkkürünü,
Bündən xeyir görür hər iki tərəf.

Belə şəraitdə onun əlindən
Gözəl məlikəni kim ala bilər?
Onun olmalıdır məlikə, onun.
Hamı tək bizim də arzumuz budur.
Onun qəsri, bürcü, bütün qoşunu,
Çox minnətdarlıq ki, bizi qoruyur.

F a u s t

Mükafat olaraq hər biri bizdən
Aldı bərəkətli böyük bir torpaq.
Qoy yola düşsünlər, biz də bu gündən
Mərkəz vilayətin qeydinə qalaq.

Onlar bir-birinin bəhsinə, hələ
Qoruyacaq səni üç yandan dəniz,
Bir yandan avropa dağları ilə
Həmsərhəd ölkəni, şeksiz, şübhəsiz.

Qoy olsun bu qədim günəşli torpaq
Ölkələr içində ən xoşbəxt diyar.
Yaşasın orada məskən salacaq
Xalqlar gələcəkdə azad, bəxtiyar.

Bu yer məlikənin olacaq, inan,
Çünki o, dünyanı burda çaşdırmış;
O, burda Ledanın yumurtasından
Çıxıb, öz hüsnüylə göz qamaşdırmış.

Bu ölkə səninçün keçir varından,
Hər nə neməti var, sənindir bütün.
Lakin dünyadakı torpaqlarından
Gərək vətəninə tutasan üstün.

Uca zirvələrdə dağ keçidləri
Yay-qış buz bağlayar, yel qarı çırpır...
Ondan aşağıda dağ keçiləri
Qaya dibindəki otları qırpır.

Dağdan şəlalələr axıb tökülür,
Düzdə zərif yunlu sürü otlayır.
Dərələr, təpələr, yamaclar gülür...
Günəşdən zövq alır çəmən, çöl, çayır.

Enir dağ aşağı çox ehtiyatla
Dırnaqlı, buynuzlu iri mal-qara.
Mallar sığınmaqçın dağlar səbatla
Orda hazırlayıb neçə mağara.

Qoruyur onları bu dağlarda Pan,
Verir dərələrə pərilər həyat.
Orda qol-budaqlı, gövdəli, şümşad
Ağaclar göylərə can atır hər an.

O qədim meşədə qocaman, nəhəng
Palıdın zirvəsi göyləri sökür.
Şirin şirələrlə dolu şux, qəşəng
İsfəndan ağacı göyə baş çəkir.

Təbiət bir ana məhəbbətilə
Süd verir körpələr, quzular üçün.
Çöllər aşıb-daşır öz nemətilə,
Dolu pətəklərdən bal sızır hər gün.

Var-dövlət burada nəsilliklədir,
Bax, qıpqırmızıdır, üzlər, dodaqlar.
Hamı allahlar tək orda ölməzdir,
Həyatdan-taledən razı, bəxtiyar.

Bu göylər altında tez boy ataraq,
İgid bir ər olur hər körpə, cavan.

Biz görüb onları heyrət edirik:
Görəsən, Allahdır bunlar ya insan?

Burada Apollon, bax, bir zamanlar
Yaşarkən bir çoban qiyafəsində,
Bənzədi bir müddət ona çobanlar...
Sirr var təbiətin hürr qüvvəsində.

(Yelena ilə yanaşı oturaraq)

Güldü üzümüdə bizim səadət,
Daha keçmişlərin adını tutma.
Allah nəslindənsən. Bununla fəxr et!
İlk yarananlardan biri!... Unutma!

Sən qalın divarlar dalında deyil,
Azad təbiətin qoynunda, xoşbəxt,
Əbədi bir gənclik ölkəsi olan
O Arkadiyada yaşarsan hər vaxt.

Sən o bərəkətli torpağa can at,
Nurlu bir taleyə qoy qovuşaq biz.
Yaşıl köşklərdə yaşayaq rahat,
Olsun bu azadlıq səadətimiz.

Səhnə tamam dəyişir. Sıldırım qayalıq boyunca mağaralar, örtülü köşklər,
uca qayalıqlara qədər uzanan kölgəli meşələr görünür. Faust və Yelena
görünmürlər. Xor qızları dəstə-dəstə orda-burda uzanıb yatırlar.

F o r k i a d a

Nə vaxt yuxuya gedib bu qızlar, heç bilmirəm?
Mənim öz gözlərimlə həyatda gördüklərim,
Heç görəsən, bunların yuxusuna girərmə?
Qoy onları oyadım! Mən təsəvvür edirəm.

Bu gənclər və salonda oturaq saqqallılar,
Bu möcüzə-nağılın nə cür bitəcəyini

Səbirsiz gözləyənlər necə heyrət edəcək!
Qalxın qızlar! Oyanın! Görün, bir, nə deyirəm!...

X o r

De görək, nə olubdur? Nə möcüzə baş verib?
Sən bizə ağlagəlməz şeylər danış bir qədər.
Bu qayalar içində ürəyimiz sıxılır.

F o r k i a d a

Yuxudan ayılan tək ürəyiniz sıxılır!
Ay qızlar, təbiətin bu azad qoynundakı
Qədim mağaralarda, bu köşklərdə isə,
Ağa ilə xanımın əbədi məhəbbəti
Özünə yuva tapıb, sığınmış...

X o r

Necə? Burda?!

F o r k i a d a

Bəli, bəli, bu hicra guşəyə çəkilərək,
Məni çağırıdılar ki, qulluq edim onlara.
Mən isə etibarlı qulluqçuya xas olan
Bir görməməzlik ilə, həmişə kənar gəzib,
Ağac kökləri, yosun, dərman otları yığıb,
Bir iş görüb, onları daim tək buraxırdım.

X o r

Sən nağıl uydurursan. Sözündən bu çıxır ki,
Bu mağara içində çaylar, göllər, meşələr,
Günəy çəmənlər də var...

F o r k i a d a

Bəs necə! Əlbəttə, var!
Onun dərinlikləri heç kəsə məlum deyil.
Siz isə, çox sadələvh təcrübəsizlərsiniz!

Mən fikirli-fikirli o yerləri gəzərkən,
Hey saraydan-saraya, zaldan-zala keçmişəm...
Bu gün də mağaradan bir qəhqəhə eşitdim.
Dönüb gördüm bir uşaq körpə oğlan uşağı,
Anasının dizindən atasının dizinə,
Oradan da geriye tullanır gülə-gülə.
Şirin sözlər, laylalar, fərəhli, xoş nidalar...
Qəhqəhədən-gülüşdən az qalır qulaq bata.
Bu çılpaq, bu qanadsız qüdrətli körpə allah,
Vəhşi kobudluqları olmayan balaca favn,
Döşmə üzərində hey atılır-düşürdü.
Möhkəm döşmə onu tullayırdı havaya.
İki-üç sıçrayışda körpə tavana çatdı.
Qorxub qışqırdı ana: Nə qədər istəyirsən,
Atıl-düş, tullan, amma uçmaq fikrinə düşmə,
Göylərdə azad uçmaq sənincün qədəğəndir!

İstəkli atası da hey nəsihət verirdi:
Ucalmaq qüvvəsini sənə bu torpaq verir.
Yer oğlu Antey kimi ayağın yerə dəycək
Ondan qüvvət alırsan. Yalnız yerə arxalan!

Lakin uşaq sıldırım qayanın üzərində
Bir top kimi bu başdan-o başa tullanırdı.
Uşaq birdən yox oldu!
Bizə elə gəldi ki, artıq məhv oldu tamam!
Ana fəryad qoparıb, ata təskinlik verir!
Mən isə qorxu-dəhşət içində dayanmışam.
Lakin bir də nə görsəm yaxşıdır: həmin uşaq
Dayanıb qarşımızda cavahirat içində.
Orada cavahirat xəzinəsini varmış?
Bu paltar, zinəti, bəs, haradan tapdı o?
Çiyinlərində neçə gül-çiçək hörükləri,
Boynunda dalğalı lent, əlində qızıl lira,
Eynən balaca bir Feb!
Dayanmış şən və gümrəh uçurum kənarında.
Hamımız heyrətdəyik! Ata-ana sevincək
Qucaqlaşır, gülüşür...

Bəs uşağın başında o parıldayan nədir?
Qızıl ya qeyri-adi ilahi bir şəfəqmi?
Duruşu- oturuşu indidən bildirir ki,
O sənəd və gözəllik hökmdarı olacaq!
Axır damarlarında əbədi bir tərənə...
Görəcəksiniz onu indi heyrətlə siz də.

X o r

Ey Kritli, sən bunu
Möcüzəmi sanırsan?
Yoxsa eşitməmişsən
Nə bir nağıl, nə dastan?
Allahlar barəsində
De, azmıdır nəğmələr?
Yunan əsətirindən
Xəbərin yoxdur məgər?

Nə baş verirsə indi
Bizim dünyada tək-tək,
O, ulu babaların
Və gözəl əyyamların
Xoş sədasıdır, demək.
Düzdür, bu gördüklərin
Nə yalan, nə böhtandır,
Lakin Maya nağılı
Daha ağılatandır.
Onun bir oğlu vardı
Sağlam, qəşəng bir uşaq.
Onu bahalı, yumşaq
Yorğana bələrdilər.
Lakin bu güclü dəcəl
Vurnuxub, çabalayıb
Bələyini açardı.
Baramadan çıxan bir
Körpə kəpənək kimi
Qanadlanıb uçardı.
Bu cəld, kələkbaz uşaq
Qoşuldu şuluqlara.
Dənizlər hökmdarı

Qüdrətli Poseydonun
Gizlətdi yabasını
Zarafatla bir ara...
O, Febin oxlarını,
Aresin qılıncını,
Kefestin maşasını
Oğurlaya bilirdi,
İstədiyi saatda.
Atəşdən qorxmasaydı,
Zevsin şimşəklərini
Çırpışdırardı, hətta!
Erosla gülüşərkən
Kələkbaz bir badalaq
Vuran kimi, aşdı o.
Danışıb, gülüşərkən,
Veneranın belindən
Kəmərinə açdı o.

Mağaradan gözəl arfa səsləri eşidilir. Hamı həyəcanla qulaq asır.
Musiqi aşağıda qeyd olunan pauzaya qədər davam edir.

F o r k i a d a

Eşidin! Bu tərənə, mənəcə, daha gözəldir
Sizin hekayənizdən.
Allahlar haqqındakı təmsilləri unudun,
Onlar köhnəlmiş, əslən.
Bir yerdə dayanmadan, zaman baş alıb gedir,
O sevməz sizi, şəksiz.
Ürəkdən qopub gələn bir sənət tələb edir
İndi ürəklərimiz.

(Mağaraya gedir)

X o r

Mütəəssir olursa
bu tərənədən ərdo,
gör nə təlatüm salır

bizim qəlbimizə o!
Qəlbimiz işıq olsa,
Yaşarıq günəşsiz də.
Həyatda olmayanı
Taparıq qəlbimizdə.

Felena, Faust, Evforion.

E v f o r i o n

Arabir çalanda-oxuyanda mən,
Görürəm, min fərəh duyursunuz siz.
Atılıb-düşəndə, elə bil, hərdən
Sizin də atılıb düşür qəlbiniz.

Y e l e n a

İki məhəbbətin birləşməsiylə
Sevdanın hər anı bir səadətdir.
Məhəbbət ilahi, xoş nəşəsilə
Üçlük yaradarkən lap qiyamətdir!

F a u s t

O halda bəxtimiz gətirib bizim:
İndi mən səninem, sən də mənimsən!
Həyat təhrik etdi bizi, əzizim,
Buymuş taleyimiz hökmi-əzəldən.

X o r

Dünyaya gələli bu qəşəng uşaq,
Daha xoşbəxt olmuş bu sevgililər.
Bu böyük məhəbbət, möhkəm ittifaq
Qoy davam eləsin hələ çox illər!

E v f o r i o n

Tullanmaq istəyirəm!
Göylərə baş vuraraq...

Ah, burax, məni burax!
Mən yüksəklərə uçmaq,
Arzusundayam,
Uçmaq!

F a u s t

Ölç-biç!...həddindən artıq
Aludə olma ancaq!
Ümitsiz bir cəsarət,
Oğlum, kimə gerəkdir?
Çalış yıxılmayasan,
Bu, bədbəxtlik deməkdir...
Bizi məhv edərsən, ha!

E v f o r i o n

Bədir, bezikdim daha...
Danışmayın bu haqda!
Dizin-dizin sürünmək
İstəmirəm torpaqda!
Mənə yaxın durmayın...
Saçıma əl vurmayın!
Dəyməyin paltarıma,
Mənimdir bunlar, mənim...

Y e l e n a

Ağlını başına yığ!
Sən kiminsən? Kimik biz?
Üz verən hər ayrılıq
Olar fəlakətimiz!
Məhv olarıq, dağılar
Bu səadət tifaqı!

X o r

Qorx ki, qorx ki, dağılsın
Məhəbbət ittifaqı!

Yelena və Faust

Cilovla öz gücünü,
Olma qüvvət əsir.
Yoxsa bizi məzara
Gömərsən diri-diri.
Gül yerin şadlığıyla,
Dünya azadlığıyla.

Evforion

Razı salmaq üçün hər ikinizi,
Hələ o həvəsdən əl **çəkəm** gərək.

(Xor dəstəsinə qarışıb hamını **rəqsə** ruhlandırır.)

Budur, uçub gəldim, **qoşuldum** sizin
Bu şən dəstənizə, gəlin **rəqs** edək!
Xoşdur mənim üçün **təranənizin**
Xoş ahəngi ilə atılıb **düşmək**.

Yelena

Bax, bu çox gözəldir,
Hay-haray qopar,
Yallı dəstəsini
Dalınca apar!

Faust

Ürəyimcə deyil
Bu oyunları...
Axırı xeyirlə
Qurtarsın, barı!

Evforion və xor oxuya-oxuya, **rəqs** edo-edo,
çal-çarpaz cərgələrlə **fırlanırlar**.

Xor

Qıvrım saçlarını
Bir az geri at,
Bizi sağ qolunda
Yüngülcə fırlat.
Möhkəm, yaraşıqlı
Qamətinlə sən,
Hərdən yanımızdan
Süzüb keçərkən,
Qəlbin qəlbimizi
Cəzb edir sanki!
Ayağın dəyməyir
Yerə, inan ki,

Evforion

Dağlar cüyürü kimi
Siz çox, mən tək köməksiz.
Gəlin, şikar oyunu
Oynayaq indi də biz.
Mən bir ovçu, siz cüyür,
Ovçu gəldi qaç! Yüyür!

Xor

Bizi tutmaqsa qəsdin,
Oğlan, yel olub əsmə.
Nahaq bərəni kəsdin,
Yox, yox qaçma, tələsmə.
Arzumuz, əvvəl-axır,
Sənə şikar olmaqdır!

Evforion

Yox, ovçu meşələrdən
Dağlardan keçə gərək!
Asan öldə edilən
Ovla soyumaz ürək.

Şikardan qanla-tərlə,
döyüşlərdən zəfərlə!

Y e l e n a v ə F a u s t

Bu nə özbaşınalıq,
Nə çılgınlıqdır belə?
Bax, meşədə o, artıq
Döndü bir əsən yelə.
Düşüb haray, qışqırıq
Səsi meşəyə, çölə!

Xor

Qızlar tez bir-bir qayıdıb gəlirlər.

Hamını ötdü, keçdi,
Elə bil qaçmır, uçar.
Ən bərk qaçanı seçdi...
Tutub gətirir, budur!

E v f o r i o n

(gənc bir qızı qolundan tutub çəkə-çəkə gətirir)

Bunu dil gücünə yox,
Bax, zorla gətirirəm.
Yaxın qoymasa da çox,
Gücümü, iradəmi
Göstərmək istəyirəm!

Q ı z

Dayan! Dəymə! Mənim də
Gücüm var, iradəm var!
Zəifəm? Qollarına
Etmə çox da etibar!
Sıx bacardığın qədər...
Səni, əylənər, gülər,
Yandıraram, ay axmaq!

Od tutub alışır və alov kimi yüksəlib göydə yanır.

Arxamca havaya qalx!
Azad göylərə yüksəl!
Yerin qatlarına en!
Gəl! Mənim dalımca gəl!

E v f o r i o n

(Alovun qalıqlarını üstündən cırparaq)

Ah, qəlbim sıxılır, baxıram hara
Qayadır, meşədir hər yan qapqara!
Mən gəncəm, güclüyəm, möhkəməm hələ,
Hardasa küləklər belədən-belə,
Budur, eşidirəm, uğuldayır, bax!
Dalğalar, tufanlar guruldayır! Bax,
Mən ora, göylərə can atmalıyam!

(Qayadan-qayaya sıçrayıb yüksəklərə qalxır.)

Y e l e n a, F a u s t v ə x o r

Dağ keçisi kimi hara çıxırsan?
Bizdə can qoymadın, düş, yıxılırsan!

E v f o r i o n

Daha uzaqları görmək üçün, sən
Daha yüksəklərə qalxasan gərək.
Yox, indi bilirəm haradayam mən.
Pelops ölkəsində, odur, tənha, tək
Bir ada görünür burdan çox uzaq,
Onu yaratmışdır dənizlə torpaq.

X o r

Sevinc azmıdır məgər
Bu sərin meşələrdə?
Alma, əncir, üzüm dər,
Gəz bu dinc güşələrdə.
Yay-qış yamyaşıl olan

Dərələri seyrə dal.
Gəl, getmə, gözəl oğlan,
Bu sakit yerlərdə qal.

E v f o r i o n

Sakitlik, dinclik, düzü,
Boş xülyanın səsidir,
Döyüş zamanın sözü,
Qələbə nəgməsidir!

X o r

Kim sülh zamanı hərbə
Çağırırsa elini,
Səadət ümidindən,
Deyin, üzsün əlini!

E v f o r i o n

Bu torpaqda doğulub,
Boya-başa çatanın,
Bu torpaqçün özünü
Təhlükəyə atanın,
Döyüş meydanlarında
Qanını axıdanın
Qisməti qələbədir!

X o r

Baxın uca zirvədə
Nə əzəmətlə durur!
Elə bil, qələbənin
Timsalıdır o, məğrur!

E v f o r i o n

Nə istehkam, nə divar?
İgid güvənər qola!
İgid sinəsi ki, var,
Odur ön möhkəm qala!

Azadlıq istəyirsən,
Qorxmaq nədir? Silahlan!
Hər qadınamazonka,
Hər uşaq bir qəhrəman!

X o r

Yerin şeiyyəti
Ucalt göyə, vüqarla!
Gözəl bir ulduza, dön,
Sonsuz göylərdə parla!
Olsan da xeyli uzaq,
Səsin bizə çatacaq!

E v f o r i o n

Dünyaya körpə deyil,
Dəliqanlı gəlmişəm.
Azad ruhlu cəsurlar
Fövqünə yüksəlmişəm.
İrəliyə, oraya.
Oradan da yuxarı!
Qarşımda açılbıdır
Şərəf, şöhrət yolları!

Y e l e n a v ə F a u s t

Yenicə göz açırsan
Sən ki, dünyaya hələ,
Bəs, bu başgicəllədən
Arzular nədir, belə?
Bəs, bizə acımırsan?
Nədir bu coşqun həvəs?
Biz yazıq deyilik, bəs?!

E v f o r i o n

Dənizlər guruldayır,
Torpaqlar uğuldayır.
Əzab, ölüm, qoynuna

Gedir bütün ordular.
Əsgər evdəmi durar?
Ölüm bir qanun olub
Çağırır qoçaqları.
Bunu dərk edin, barı!

Yelena, Faust və xor

Dəhşət!... Ölüm doğrudan
Səninçün qanunmudur?

Evforion

Demək, yeri yusun qan,
Sən tamaşa edib dür!?
Harda təhlükə, əmək,
Mən orda olam gərək!

Yelena, Faust və xor

Təhlükə bir də qürur!
Onlar birləşsə harda,
Bil ki, ölüm var orda!

Evforion

Qoy olsun! Ənginlərə
Uçmağa qanadım var!
Getməliyəm o yerə!
Görək, kim qalib çıxar!..

*(Özünü qayadan atır. Paltarları onu bir qədər havada saxlayır.
Başı işıq saçır. Dalınca havada bir işıq zolağı görünür.)*

Xor

Ah, dəhşət! İnar.. İkar!..
Yerin nə çox dərdi var!..

Yerə gələn gözəl oğlan ata-anasının qabağına düşür. Ölünün sifəti başqa tanış
bir surəti xatırladır. Tezliklə bütün cismi yox olur. Axan ulduza
bənzər bir halə göyə ucalır. Yerdə lira ilə paltar və rida qalır.

Yelena və Faust

Bir anlıq səadət, sonra min əzab!

Evforionun səsi

(yer altından)

Yeraltı zülmətdə, ana, məni tap!
Burada tək qoyma!

Xor

(matəm nəğməsi)

Qorxma, tək qoymarıq, tək getdinsə də,
O pak ülvyyəti anacağıq biz.
İşıqlı dünyanı tərk etdinsə də,
Tərk etmiyəcəkdir səni qəlbimiz.

Qismətin arzun tək həşəmətliydi,
El gərək qibtəylə tərənnüm edə.
Qəlbin, nəğmələrin əzəmətliydi
Fərəhli gündə də, qəmli gündə də.

Şanlı babaların məğrur nəvəsi!
Gəlmişdin dünyaya səadət üçün.
Susdu xoş ilhamlı bir ömrün səsi,
Sən öz gəncliyini məhv etdin özün.

Hanı o səndəki könül rıqqəti,
Hanı o baxışlar, hanı o sözlər?
Hanı qadınların o məhəbbəti,
Sirri sənə məlum nəğmələr, sözlər?

Sən özün can atdın qəza-qədərin
Qurduğu hər tora, hər fəlakətə.
Özün nifrət etdin qərinələrin
Qoyduğu qanuna, hökmə, adətə!

Zəka verdi sənə qüvvət, cəsərət,
Tufanlar önündə heç əyilmədin.
Böyük bir iş görmək istədin, fəqət
Sən ona müvəffəq ola bilmədin.

Kim ona müvəffəq ola biləcək?
Susur yenə tale duman içində...
Lakin öz əzmindən çəkinməyərək,
Bütün xalq vurur al qan içində.

Qaldırın qəm əymiş başlarınızı,
Ucalsın yeni bir nəğmənin səsi.
Qoy təzə nəğmələr yaratmış həyat
Göstərsir yenidən öz qüvvəsini!

Dərin sükut. Müsiqi kəsilir.

Y e l e n a

(Faust)

Təəssüf ki, düz çıxır qədim atalar sözü:
Səadətlə gözəllik heç vaxt birləşə bilməz!
Çözülür həyat ilə səadətin bağları...
Mən onlara ağlayıb səndən dəf ayrılıram.
Sən dəfə ağuşuna atalıb, sənənlə mən
Vidalaşıram artıq...
Ey Persefona, məni oğlumla bir qəbul et!

(Faustu qucaqlayır. Cismi yox olur. Faustun
əllərində onun paltarları ilə duvağı qalır.)

F o r k i a d a

(Fausta)

Qoyub getdiklərindən sən indi bərk-bərk yapış.
Əlindən yerə qoyma onun paltarlarını.
İndi qorxunc yeraltı iblislər dartışdırıb

Can atırlar yeraltı aləmə aparmağa...
İlahə getdisə də, paltarından bərk yapış,
Necə olsa, hamısı ilahəninkilərdir.
Bu böyük mərhəmətdən, bacar, istifadə et,
Uç get. Sən bu duvağı saxlaya bilənədək,
O səni hər rəzalət və alçaq qabalıqdan
Yüksəyə qaldıraraq, aparar uzaqlara...
Görüşərik bir də biz, burdan çox-çox uzaqda.

Yelenanın paltarları buluda çevrilib, Faustu hər tərəfdən
bürüyür və onu yüksəklərə qaldırıb aparır.

F o r k i a d a

(Evforionun paltarını, lirasını və plaşını yerdən götürür,
səhnənin qabağına çıxır və ölüdən qalmış şeyləri yuxarı
qaldırıb camaata müraciətlə deyir.)

Yaxşı bir şey tapmışam! Odu sönmüş olsa da,
Ona tamah eləyən çox olacaq dünyada.
Şairlərə burovuz dahi paltarı tikib,
Aralarına hasad, ziddiyyət salacağam.
Özgənin köhnə-nimdaş geyiminə bürünən
Fərsizlərə istedad borc verə bilməsəm də;
Bir dəst burovuz paltar verməli olacağam!

(Səhnənin qabağındakı sütunların yanında oturur.)

P a n t a l i d a

Qızlar, tez olun daha! Axır ki, biz bu qoca
Fessalya qarşısının cadusundan qurtardıq.
Biz təkcə bir sehrkar, mənfur ifritədən yox,
Şüura-duyguya yad o qulaqbatırıcı
Mənasız səslərin də zülmündən qurtulmuşuq.
Gəlin! Gəlin! Tələsin, məlikənin dalınca
Enək biz də qaranlıq yeraltı səltənətə.

Sədaqətli kənzilər gərək həmişə onu
Addım-addım izləsin! Gəlin, tapacayıq biz
Onu Ağılırməzin təxti yanında, şəksiz.

X o r

Bəli, məlikələrçin hər yerdə xoş keçəcək,
Çünki cəhənnəmdə də var öz cəmiyyətləri.
O, Persefona ilə yeraltı səltənətdə
Tay-tuş kimi görüşüb, tutacaq yaxşı bir yer.
Amma bizlər! Asfodel çəmənlərində bomboz,
Meyvəsiz söyüdlərin, quru qələmələrin
Altında vaxtımızı necə keçirəcəyik?
O boz səhrada ancaq
Qəmli kölgələrimiz kor yarasalar kimi,
Bir-birlərilə hərdən səssiz pıçılacaq.

P a n t a l i d a

Kim ki, özünə ad-san nəcabət qazanmayıb,
Tabedir təbiətin qara qüvvələrinə.
Tez olun! Məlikəyə çatdıraq özümüzü,
Sədaqət də ucaldır rəşadət kimi bizi.

X o r

Biz dünya işığına müvəqqəti dönmüşük,
Biz bir də canlı məxluq olmayacağıq heç vaxt.
Bilirik, hiss edirik yeraltı aləmə də
Qayıtmayacağıq biz...
Lakin ölməz təbiət hər şeyə əncam çəkir.
Biz onun qoynundakı ruhlar izdihamıyıq,
Öz qoynunda yer verib o bizi yaşadacaq.

X o r u n b i r h i s s ə s i

Minlərlə xışıldayan budaqda gizlənərək,
Biz kökdən pucurlanan yaşıl şaxələrdək
Şirin həyat şirəsi daşıyacağıq, müdam.

Saçlarımız çiçəklə, yarpaqla bəzənəcək.
Ağaclardan yetişmiş meyvələr töküləndə,
Allahların önündə diz çökdükləri kimi,
Bizim də qarşımızda diz çökərək adamlar,
Yığacaq, dişləyəcək, dadına baxacaqlar.

X o r u n o b i r i h i s s ə s i

Biz də hamar qayalar səthinə sığınaraq,
Burda bütün səsləri, sədalrı dinlərik.
Hər quş civiltisinə, qamış xışiltısına,
Ya da Panın səsinə durub qulaq verərik.
Xışiltıya xışiltı, gurultuya gurultu,
Və o qulaqbatıran göylər şaqqıltısına
İki, üç və daha çox əks-səda halında
Bir-birinin dalınca on cavab qaytarırıq!

X o r u n ü ç ü n c ü h i s s ə s i

Bacılar! Mütəhərrik, qıvraq olduğumuzçün
Gəlin biz də çaylara qoşulub, axaq-gedək.
Bax, əl edib çağırır uzaq təpələr bizi.
Eniş doğru daha sürətli, dərin axıb,
Tarlaları, bağları otlaqları suvaraq.
Baş çəkib iki cərgə göylərə göy sərvlər,
Çayın yataq xəttini uzaqdan nişan verər.

X o r u n d ö r d ü n c ü h i s s ə s i

Siz harda istəsəniz, yaşayın! Biz də sabah
Sıx tənəkli təpəni aralığa alırıq.
Orada bütün günü bir bağban çalışaraq
Yer qazır, külüng vurur, yerə çubuq basdırır.
Meynə kəsir, bağlayır... O bütün allahlara
Və günəş allahına dua edib yalvarır.
Lakin ərköyün Baxus çalışqan nökrinə
Heç qayğı göstərməyir. O, yarpaqla örtülü
Sərin bir mağarada gənc favn ilə oylənir...

UCA DAĞ SİLSİLƏSİ

Sıldırım dağ zirvəsi. Uçan buludlar dağın irəli çıxmış hissəsindəki açıqlığa çökür. F a u s t buluddan çıxır.

F a u s t

Dağlar, dərin dərələr ayağım altındadır...
Məni sonsuz dənizlər, torpaqlar üzərindən
Bu, keçirib gətirən buluddan ayrılıram.
Budur, parçalanmadan uzaqlaşib gedir o,
Bir ağ şara dönərək üz tutur Şərqə tərəf.
Gözüm istər-istəməz dikilir arxasınca...
Dalğatək qalxır, enir o, burula-burula;
Görünür, indi başqa bir şəkil alacaqdır.
Gözlərim aldatmayırlar! Qarlı dağlar günəşi
Bax, əlvən şəfəqini buludlara salıbdır.
Orada, asimanda, ağ balınc üzərində,
Elə bil ki, ilahibir gözəl uzanıbdır.
Ledamı, Yunonamı, yoxsa Yelenamıdır?
Hər cizgisi tanışdır o şahanə gözəlin!
Lakin nə tez yox oldu! Buluda sevrilərək,
İndi göz qamaşdıran ağ buz dağları kimi
Sanki ötən günlərin nurunu əks etdirir...
İndi soyuq alnımı, köksümü oxşayaraq,
Məni şəffaf bir duman zolağı bürüyür, bax!
Başqa bir şəkil alıb yüksəklərə qalxır o.
Yox, mən yanılmıram, yox, o gənclik günlərimin
İtirilmiş əzəli eşqi-səadətidir!
Ömrün şəfəq çağından, sönməz cavahirət tək,
Qəlbin dərinliyində qalmış, ey şux baxışlar!
İlk sevdadan könlümə həkk olmuş hər xətirə,
Elə bil, indi mənə bir dünyanı bağışlar!
Saxlaya bilsə idim, o sevdalı gözlərin
Parıltısı, hər şeyi kölgədə buraxardı.

Yarımsərxoş bir halda xülyaya dalsın deyə,
Onun şərabküpləri, tuluğları, qədimdən
Gələcək illər üçün orada saxlanılır.
Allahlar, ilk növbədə Helios rəhm edəndə,
Küləklər və yağışlar salxımları günəşlə
Saf qızıla tutanda, bütün bağ cana gəlir.
O sakit meynəlikdə bütün gün səs-küy olur,
Demək, bu il bağbanın əməyi itməmişdir.
Dolu-dolu səbətlər, badyalar, ayaqyalın
Qıvraq, şən rəqqasların çənlərinə daşınır;
Onlar iri giləli salxımları əzirlər,
Bu vaxt, üzüm şirəsi fışqırır, köpüklənir;
Sinclərin- təbillərin səmindən qulaq batır,
Demək, Dionis artıq çıxır sırt pərdəsindən.
Keçiyəq kişi və qadınların dalınca
Silenanın anqıran uzunqulağı yortur.
Abır-həya tapdanır, heç nəyə yoxdur aman.
Bütün hisslərə hakim bir baş gicəllənməsi!
Sərxoşlar əllərini piyaləyə azadır...
Mədələr başlar dolu! Lakin bəzi ayıqlar
Öz səyilə bir az da qarışdırır aranı.
Onlar təzə şərabı doldurmaq üçün tuluğa,
Tökürlər ki, içilsin dibindəki qalıqlar.

Pərdə düşür.

F o r k i a d a nəhəng qamətini düzəldir, koturnlarından düşür, maskasını,
örtüyünü açıb atır və Mefistofel surətində görünür ki,
lazım gələndə, pyesi epiloqda izah etsin.

Könüllər dünyasının gözəlliyinə bənzər
O xəyal fəzalara yüksələrək, özüylə
Könlümün ən saf, təmiz hissəsini apardı!

Dağa div addımları ilə gələn bir tay nəhəng çəkmə enir, dalınca
da o biri tayı gəlir. Mefistofel onların içindən çıxır.
Çəkmələr yenə yollarına davam edirlər.

M e f i s t o f e l

Çatdım bu yerişlə, gör, sənə harda!
Yaxşı, nə gəldi ki, ağlına birdən
Düşdün bu sıldırım qayalıqlarda?
Görən tək tanıdım bu yerləri mən.
Tək bu nöqtə deyil, bütün bu dağlar
Cəhənnəm dibi ydi hələ o vaxtlar...

F a u s t

Bir şey uydurasan görək həmişə...
Yenə yalanları sal, görək, işə!

M e f i s t o f e l

(ciddi)

Bir günah üzündən bir vaxt yaradan,
Dibsiz dərinliyin dərinliyinə
Qovub, məhrum etdi bizi havadan.
Orda öz-özünə yandırır yanan
Əbədi alovlar vermirdi aman.
Cəhənnəmin dibi hədsiz işıqdı.
Lakin çox narahat, çox qarışıqdı...
Şeytanlar üfləyib hey altdan-üstədən,
O qədər asqırıb, öskürdü bu dəm
Kükürd qoxusundan, turşudan, hisdən
Başladı şişməyə bütün cəhənnəm!
Bu dəhşətli haldı! Şişib bir azdan
Qorxunc gurultuyla partlayan qazdan
Oldu yer qabığı çat-çat dalbadal...

Biz öz yerimizi dəyişdik dərhal.
Kim ki, dibdə idi qalxdı zirvəyə!
Yarandı dağların yalçın zirvəsi.
İnsanlar, bu da bir qanundur, deyə,
Düzəltdi çevriliş nəzəriyyəsi.
Lakin heç kəs bilmir burda nə sirt var...
Bu sirt açılacaq hələ sonralar"

F a u s t

Bu məğrur zirvələr laldır əzəldən.
Mən heç soruşmuram necə yarandı.
Təbiət özünə rəvnəq verirkən,
Əvvəl bilirəm ki, yer yumrulandı.
Zirvə, təbiətin xoşuna gəldi,
Nəhəng qayaları düzdü yan-yana...
Dərələr yarandı, dağlar dikəldi.
Saldı təpələri sonra sahmana.
Fəci partlayışsız, püskürtüsüz də,
Hər yan yaşllaşdı dərədə, düzdə.

M e f i s t o f e l

Belə düşünürsən? Zənnincə, demək,
Hər bir şey sənənin aydıdır gün tək!
Lakin öz gözüylə bunu görənlər,
Şübhəsiz ki, başqa fikirdədirlər.
Mən özüm görmüşəm həmin çağları...
Yaxşı yadımdadır necə o zaman
Alov püskürərdi yer qatlarından.
Molox çəkiciylə vurub dağları
Bir-bir bərkidərkən, parçalanmış dağ
Sıçrayıb gedərdi hərdən çox uzaq!...
Bəli, çox yerlərdə belə daşlar var.
Necə şərh olunsun, bəs, bu çevriliş?
Filosof girişən iş deyil bu iş...
Qəbul ediləcək, demək, bu iqrar.
Odur ki, harada bir qaya görsək,

Hardan düşüb? deyə sındırıq baş.
Qara camaatsa, hamıdan qəşəng
Bilir ki, əslində nə daşdır bu daş.
Onu öz fikrindən döndərmək olmaz!
Ya hesab edəcək bunu möcüzə,
Ya da çatıbdırsa kamala az-maz,
Bu şeytan işidir, deyəcək sizə.
Qoltuq ağacına söykənib dinin,
Mənim bu zəvvarım, gənclik yaşıdan,
Qocalana qədər, hey söz salacaq
Şeytan körpüsündən, şeytan daşından

F a u s t

Danış, mənim üçün çox maraqlıdır,
Şeytan təbiətə necə bağlıdır?

M e f i s t o f e l

Mənim təbiətlə nə işim? Ancaq
Burada bir şərəf məsələsi var.
Biz böyük işlərə qadirik: vuraq,
Dağıdaq, uçuraq, edək tarımar!
Sübut buyur, budur, göz qarşısında,
Bir köməkçi kimi iştirak etmiş
Şeytan təbiətin yaranmasında.
Lakin bu söhbəti ya kəsək, ya da,
Bir açıq de, görüm, sənin dünyada
Nədən xoşun gəlir?... bu yer üzündə
Bütün səltənətlər, bütün şöhrətlər
Sənə məlum ikən, de bəs, özündə
Bir arzu, bir niyyət, duymusan məgər?

F a u s t

Niyə? Arzum da var, niyyətim də var.
O nədir? Özün tap!

M e f i s t o f e l

Tapmağa nə var!
Mən sənin yerinə olsaydım, gözəl
Bir paytaxt tikərdim özümə əvvəl.
Köhnə şəhərlər tək küçələri dar,
Kirəmitli damlar, adam əlindən
Tərpenmək olmayan basırıq bazar:
Vız-vız vızıldaşib milçəklər qonan
Qəssab dükənləri, qənarədə öt;
Yanında göyerti, kələm, turp, soğan...
Boğucu bir hava, bürkü, üfunət...
Bazardan o yana varlı əyanlar,
Kübarlar küçəsi, təmiz və geniş.
Uca daş binalar, yaşıl meydanlar,
Səhərdən axşama hey gəliş-gediş.
Ondan da o yana azad, geniş çöl,
Uzaq dinc güşələr: çəmənlər, çiçək, gül...
Yüzlərlə kareta çapır durmadan
Hey o yan- bu yana yollarda hər gün.
Qarışqa yuvası kimi qaynaşan
Bu başsız axını seyr etmək üçün,
Hər dəfə münasib bir vaxt seçərdim,
Gəlib kareta ilə hərdən keçərdim.
Məni görənlər kimi, minlərlə adam
Hörmətlə baş əyib, verərdi salam.

F a u s t

Bu bir istək deyil!.. Xoşdur, əlbəttə,
Kütlənin həyatda və məişətdə
Necə öz-özünü yüksəltdiyini,
Xalqın necə, bilik kəsb etdiyini
Görəsən... Bu yolla, ancaq qorx ki, sən
Onlardan qiyamçı yetişdirəsən.

M e f i s t o f e l

O vaxt mənzərəli bir güşə seçər,
Saray tikdirərəm özümə, saray.
Ətraf meşəliklər, göy çəmənlilər
Bir parka çevrilərortalıqda çay.
Divarlar boyunca orada lək-lək
Çiçəklər əkdirrəm hər qış, hər bahar.
Coşğun şəlalələr nəgmə deyərək.
Qayadan-qayaya tökülüb axar.
Parkın ortasında mərmər hovuzlar,
Sularda əks edər bütün göy üzü...
Bir uca fəvvarə göyə baş vurur,
Onun dövrəsində şırıldar yüzü.
Gözəl xanımlarçün ev tikirəm ki,
Kam alım gözəllər vüsalında mən.
Mən "xanımlar" dedim, gözəli çünki
Təsəvvür edirəm cəm halında mən.

F a u s t

Köhnə və çox mənfur! Tfu, Sardanapal!

M e f i s t o f e l

Sənin xəyalını kəşf etmək məhal
Və müşkül bir işdir! Bu çırpınısla
Yəqin böyük şeylər həsrətindəsən?!
Dayan, əl çatmayan bu cəld uçuşla
Yoxsa, aya uçmaq niyyətindəsən?

F a u s t

Əsla! Yer kürresi xeyli genişdir
Cəsarət və hünər göstərmək üçün.
Mənim düşündüyüm böyük bir işdir...
O səni heyrətə salacaq bir gün.
Duyuram özümdə bu qüdrəti mən!

M e f i s t o f e l

Şöhrət eşqindəsən! Məlum, dönürsən
Qəhrəman qadınlar cəmiyyətindən.

F a u s t

Yox, şöhrət boş şeydir! Mənə mülkiyyət,
Qüvvət, hakimiyyət, torpaq gərəkdir!
Mənim əsil arzum, işdir, əməkdir!

M e f i s t o f e l

Sözləri mədh edib göyə qaldıran
Şairlər, əlbəttə, olub, olacaq.
Belə axmaqlığın oduyla, inan,
Hələ çox sərəməlik alovlanacaq!

F a u s t

Yox, insan qəlbinin arzularını
Sən başa düşməyə qadir deyilsən!
İnsanın yaratmaq iqtidarını
Bu murdar, zəhərli xislətinlə sən
Anlaya bilməzsən, duya bilməzsən!

M e f i s t o f e l

Qoy, sən deyən olsun! At hirsini, kini...
Aç de, mən də bilim qəlbindəkini!

F a u s t

Bir dəfə sahilə durub, diqqətlə
Dənizə baxırdım. Qəzəbli sular
Qabarıb, kükrəyib nəki gücü var,
Sahili döyürdü kinlə, şiddətlə.
Həmişə özgənin hüququna mən
Hörmət etdiyimçün, bu zorakılıq

İnsanlığ hissimə toxunub, artıq
Məni çıxarmışdı təbiətimdən.
Əvvəl bir təsadüf zənn etdim bunu,
Dəniz əvvəlki tək yenə məğrurdu.
O geri çəkildi, qabardı, sonra
Özünü sahilə hiddətlə vurdu.
Hər dəfə qalxdıqda şaha dalğalar,
Bu hücum yenidən olundu təkrar.

M e f i s t o f e l

(*tamaşaçılara müraciətlə*)

Mən dedim, görəsən, nə tapıb təzə!
Bu ki, yüz min ildir, məlumdur bizə...

F a u s t

(*ehtirasla sözünə davam edərək*)

Dalğalar hücumə keçib min yerdən,
Gəlir pusa-pusa, elə bil, hərdən;
Sahil qumlarını tamam yuyaraq,
Ona bəhrəsizlik gətirir ancaq...
Bəli, hökmranlıq edib, bu qayda,
Dalğa sahil boyu döyür hər yeri;
Gah cumur irəli, gah dönür geri...
Lakin bu hiddətdən kimə nə fayda?!
Ah, bu kor-təbii qüvvə!.. Baxırsan,
Qəlbə əzab verir, qəzəb oyadır...
Və belə anlarda, nədənsə, insan
Özündən yüksəyə daim can atır.

Döyüşmək istərdim mən bu meydanda!
Sanma coşan dəniz tez aram olur...
Lakin mütiləşib o da ram olur
Kiçik bir təpəcik mane olanda!
Dərinlik özünə çəkir suları.
Kəsir ləpələrin qabağını sədd...
Geri oturtmaqçın gur dalğaları,
Görək dənizlərə qoyula sərhəd.
İstərdim dənizi geriye atım,

Çəkilsin dalğalar öz sərhəddinə;
Torpaqlar fəth edim mən addım-addım...
Bacarsan, bu işdə kömək et mənə!

Arxadan təbil və hərbi marş səsləri eşidilir.

M e f i s t o f e l

Əcəb asan işdir!.. Təbillər!.. baxın!

F a u s t

Yenə müharibə! İstila! Axın!
Buna zidd olubdur müdriklər müdam!

M e f i s t o f e l

Müharibə ya sülh, ağıllı adam
Hər vaxt öz xeyrini güdəcək, baxma!..
Sən dur, məqam gözlə, həmişə sərvaxt,
Fürsət düşən kimi, əldən buraxma!
İndi lap məqamdır! Gəl, itirmə vaxt!

F a u s t

Nə fürsət, nə məqam? Açıq de! Hərdən
Mən başa düşmürəm, sən nə deyirsən!

M e f i s t o f e l

Mən bura gələndə, yolda dedilər
Bizim imperator həzrətlərinin
Müşkülə düşübdür işi bir qədər...
Yadımda, onu əyləndirirən
Dəst-dəst saxta kağız pulları hərdən
Yazığın başından yağdıranda biz,
Hazırdı şadlanıb, gülüb, az qala
Bütün bu dünyanı o satın ala.
Təxtə çox gənc çıxdı, zənn etdi şəksiz
Şübhəsiz, eys-ışrət, fərəh onunçün
Şahlıqla bir yerdə olacaq mümkün!..

F a u s t

Bu səhfi çoxları etmiş!...Hökmdar,
Uca tutmalıdır hökmdarlığı.
Təkcə ürəkdəki nəcib arzular
Gərək ola onun bəxtiyarlığı!
Heç kəs məramını bilməməlidir...
Gərək hökmü qanun ola, əlbəttə.
Hər əmr yerinə yetirildikdə,
Zəkası aləmi qoya heyrətdə!
Ancaq beləliklə ali hökmdar
Ucaldar şənini, nəcabətini.
O vaxt ki, o zövqə, səfaya dalar,
Salar eys-ışrətlə öz hörmətini!

M e f i s t o f e l

Yox, o belə deyil, keyf çəksin deyə,
Başladı əvvəlcə lap eys-ışrətdən.
Başsızlıq çevrildi hərc-mərcliyə,
Səltənət sarsılıb düşdü qüdrətdən.
Başlandı hər yerdə qırğın-qiyamət.
Ədavət qoymadı daş üstündə daş.
Döyüşdü şəhərlə şəhər, nəhayət,
Qalxdı vuruşmaya qardaşla qardaş.
Sənətkar zidd getdi zadəganlığa,
Keşişlər boğuşdu dünyəvilərlə.
Kilsə fıtva verdi hər nadanlığa,
Tacirlər soyulub qayıtdı yoldan,
Artdı, zorakılıq, həyasızlıq hey.
Yaşadı hər kim ki, güclüydü qoldan...
Getdi özbaşına axınla hər şey.

F a u s t

Getdi... Səndələyib sərildi tirtap,
Qalxmağa qalmadı daha onda tab.

M e f i s t o f e l

Əslində, heç kəsin bu vəziyyətdən
Şikayət etməyə haqqı da yoxdu.
Çünki ləyaqəti olan-olmayan,
Özünü qüdrətli bilib hamıdan,
Yuxarı pilləyə can atan çoxdu!
Artdı hərc-mərclik, başıpozuqluq...
Ağlı olan kəslər anladı ki, yox,
Axmaqlıq həddini aşındır daha!..
Onlar üsyan edib bağırır bar-bar:
"Asayış yaratsın gərək hökmdar!
İmperator bunu bacarmır, gərək
Yeni imperator intixab edək,
Yaratsın ölkədə əmin-amanlıq,
Etsin ədalətlə haqq hökmranlıq!"

F a u s t

Xalis möizədir. Keşiş sözüdür!

M e f i s t o f e l

Bəli, qarnı üçün, əslinə baxsan,
Xalqı təhrik edən, qiyam qaldıran,
Həmin keşişlərdir! Onlar özüdür!
Onlar maraqlıdır bu işdə ən çox.
Onları çaxnaşma salan bu yurda...
Dostun imperator gəlir... O, söz yox,
Gəlir vuruşmağa son dəfə burda.
O yazıq çəkilə-çəkilə geri,
Buranı bilibdir son pənah yeri.

F a u s t

Yazıq!.. Çox mehriban açıq qəlbi var...

M e f i s t o f e l

Gəl, çara axtaraq, axtaran tapar...
Həmişə ümidlə yaşayır adam!

Çalışıb, gəl onu qurtaraq dardan,
Bir dəfə qurtulan, qurtulur tamam!
Bəxti gətirdimi yenə hər yandan
Axışıb gələcək müti vassallar...

Onlar o biri dağa dırmanıb, dərədə qoşunların necə
yerləşdirildiyinə fikir verirlər. Aşağıdan
təbil və marş səsi gəlir.

Mövqeyi pis deyil, qoşunu da var.
Biz kömək eləsək, qalib gələcək.

F a u s t

Nəylə edəcəyik biz ona kömək?
Sehr ilə, ya gözə toz üfürməklə?

M e f i s t o f e l

Bəli, hərbi hiylə, hərbi kələklə.
Lakin məqsədindən əl üzmə, görək,
Əgər imperator həzrətlərinə
Öz xətt-tacını qaytara bilsək,
Yıxılıb mübarək qədəmlərinə,
Mükafat olaraq, zəfər günü sən
Ondan lən və keyfin istəyən qədər
Sahil ərazisi ala bilərsən.

F a u s t

Nə olar? Çıxıbsan çox keşməkeşdən,
Yenə çıx zəfərlə bu son döyüşdən.

M e f i s t o f e l

Yox, zəfər sənindir! Bax, bu meydanda
General da sənsən, baş komandan da!

F a u s t

Lap mənə yaraşır o rütbə, o yer!
Başın çıxmasa da otur, ömr ver!

M e f i s t o f e l

İşlə məşğul olan baş qərargahdır.
İşi qərargaha tapşırıb dərhal,
Olar hər qayğıdan azad general.
Həmin müharibə fəlakətini
Yaxşı ki, hiss edib bir az əvvəldən,
Hərbi şuraların son heyətini
İgid dağlılardan düzəltmişəm mən.
Onları bir yerə yığana əhsən!

F a u s t

O gələnlər kimdir? Silahlıdırlar.
Yoxsa təhrikinlə silahlanaraq,
Ayağa qalxıbdır bütün dağlılar?

M e f i s t o f e l

Tamam hamısı yox! Peter Skvens tək,
Sən lap qaymağını seçmişəm, tək-tək.

Ü ç p ə h l ə v a n g ə l i r

Budur fitnə-fəsad döyüşçülərim!
Müxtəlif geyimli, müxtəlif yaşlı,
Müxtəlif silahlı hər hünərvərim
Səninçün köməkdir, əməlli-başlı!
(*tamaşaçılara müraciətlə*)
Bəli, cəngavərin dəmir geyimi
Hamıya xoş gəlir bu son vaxtlarda.
Güman ki, xoş gələr, igidlər kimi,
Sizə alleqorik bu qoçaqlar da.

R a u f e b o l d

(*gənc, yüngül silahlı, ala-bəzək geyimli*)

Kim mənim gözümin içinə baxsa,
Qalar gicgahında bir yumruq yeri.
Qaçıb qurtarmağa əgər can atsa,
Saçından yapışdı dartaram geri!

Q a b e b a l d

(orta yaşlı, yaxşı silahlanmış, yaxşı geyinmiş)

Uşaq əyləncəsidir bütün bu dava-dalaş,
Bununla öz vaxtını itirər, ancaq, adam.
Bircə soyğunçuluqdan gərək açılmaya baş...
Qarət və soyğunçuluq! Qalan boş şeydir tamam!

Q a l t e f e s t

(yaşlı, ağır silahlı, yüngül geyimli)

Qarətlə var-dövlət yığa bilməzsən.
Vurub həyat seli çıxarar əldən...
Düzdür, yaxşı şeydir soymaq, talamaq;
Ondan da yaxşıdır yığıb saxlamaq.
Yaşlı kişilərin işidir bu, məhz,
Ondan heç kəs heç nə qopara bilməz!

Hər üçü dərəyə enirlər.

DAĞ ƏTƏYİNDƏ

Aşağıdan təbil və şeypur səsləri gəlir. İmperator üçün çadır qurulur.

İ m p e r a t o r, b a ş k o m a n d a n, m ü h a f i z l ər.

B a ş k o m a n d a n

Zənnimcə qoşunların bu xəlvət, dar dərədə
Cəmləşməsi ağıllı hərbi tədbir deməkdir.
Mən ümid edirəm ki, bizimçün ilk növbədə
Döyüşdə üstünlüyü o təmin edəcəkdir.

İ m p e r a t o r

Nə olacaq görərik! Amma döyüşdə dərhal
Geri çəkilməmizdən hələ narazıyam mən.

B a ş k o m a n d a n

Bu sağ cinahımıza, şahım, dön, bir nəzər sal.
Onun tutduğu mövqe hər nöqteyi-nəzərdən

Bizə əlverişlidir: çünki həmin təpələr
Nə çox maili deyil, nə çox sıldırım təhər...
O bizə həm istehkam, həm də hücum yoludur;
Bu dərə-təpəlikdə qoruna bilər hər kəs.
Düşmən üçün əksinə, çətin və qorxuludur.
Bizə hücum etməyə onlar cəsarət etməz.

İ m p e r a t o r

Tərifləyiqdir, mənəcə, bu nəqşə,
Burda güc sınaq olar döş-döşə.

B a ş k o m a n d a n

Bu cəmənləkdəsə, piyada qoşun
Hazırdır düşməni edə tarımar.
Budur, nizələri parlayır onun
Dumanları yaran günəşdə par-par.
Səflər ağır-ağır edir hərəkət,
Rəşadət eşqiylə vurur min ürək.
Bax, göz önündədir özəmət, qüdrət!
Düşməni onunla sarsıdam görək!

İ m p e r a t o r

Mərhəbə! Hücumə keçsən onunla,
Vuruşar ikiqat artıq qoşunla.

B a ş k o m a n d a n

Sol cinahımızdan olma nigaran,
Burda ordumuzun mərd, qılınc vuran,
Pusquda dayanmış qüdrətli qolu
Qoruyur dərəyə girən dar yolu
Bir ehtiyatsızlıq ya səhv üzündən
Burada çox itki verəcək düşmən.

İ m p e r a t o r

Riyakar qohumlar gəlirlər tək-tək
Mənə qardaş, əmi, bacanaq deyib,

Hətta gündən-günə cürətlənərək,
Qurd tək səltənəti içindən yeyib
Öz aralarında çarpışıb hərdən
Ölkəyə çaxnaşma, nifaq salanlar.
Axırda hamısı birləşib birdən
Hər yandan üstümə qalxışdı onlar.
Qətiyyətsiz olan xalq da ürkərək,
Qoşuldu gur selə, həmişəki tək.

B a ş k o m a n d a n

Kəşfiyyatdan dönür bu sədiq əsgər,
Barı gətirəydi bir xeyir xəbər.

B i r i n c i c a s u s

Hər cür hiyləgərlik və cəsarətlə
Gedib xəbər tuta bildim hər yerdən.
Lakin təəssüf ki, ümumiyyətlə,
Yaxşı bir xəbərlə gəlməmişəm mən.
Yenə də zahirdə üzde itaət,
Daxildə əvvəlki narazılıq var.
Qorx ki, bu daxili narazılıqlar
Dönüb xalq qiyamı ola nəhayət.

İ m p e r a t o r

Özünü qoruyub hərə dünyada
Sədaqət, vəzifə, şərəf, məhəbbət,
Minnətdarlıq hissi düşməyir yada.
Göstərməz qonşusu yanında qeyrət,
Özü yanmayacaq sanki bu oda.

B a ş k o m a n d a n

İkinci casus da qayıtdı, budur,
Bax, bədəni əsir, elə yorğundur!

İ k i n c i c a s u s

Başsızlıq görürdük əvvəl, hər yana
Yol tapıb, bir oğrun nəzər salınca...
Təzə imperator çıxacaq meydana,
Camaat axışdı onun dalınca.
Xəyanət bayrağı altına qaçıb
Hamısı yığıldı tez bir araya.
Bu vaxt camaatın qoyun xisləti,
Qoyun təbiəti çıxdı ortaya.

İ m p e r a t o r

O imperatorun mənə xeyri var,
Ortaya çıxandan o saxta, nankor,
Onun sayəsində mən hiss edirəm
Özümü həqiqi bir imperator.
Budur, qəhrəmanlıq göstərmək üçün
Əsgərtək zireh də geymişəm bu gün.
Bir vaxt şənliklərdə olsa da hər şey,
Təhlükə olmazdı, bunu duyurdum.
Qılinc məşqləri keçirəndə hey
Həqiqi turnirlər arzulayırdım.
Əgər olmasaydı tutub saxlayan
Qəhrəman olmuşdum indi mən çoxdan.
Müstəqilliyimi hiss etdim ancaq
İlk dəfə o böyük maskarad günü
Odlarla əhatə olunduğum vaxt...
Düzdür, bu oyundu, lakin o qorxunc
Təbiət qüvvəsi məni hər yandan
Dəhşətlə dövrəyə aldığı andan
Düşübdür başıma şöhrət arzusu.
Məni, indiyədək çox xor baxdığım
Böyük əməllərə ruhlandırır bu!

*(Saxta imperatoru təkbətək döyüşə çağırmaq üçün
heroldları düşmən qərargahına göndərir.)*

F a u s t başdan-ayağa dəmir paltar geyinmiş və üzündəki niqabı
yarıya qədər salmış halda gəlir. Əvvəlki geyimlərində olan üç
s i l a h l ı p ə h l ə v a n d a onun dalısınca addımlayır.

F a u s t

Pis qarşılamaqdan qorxmuruq, ancaq
Lazımdır hər halda tədbirli olmaq.
Sənə məlumdur ki, dağ sakinləri
Ömürləri boyu, qədimdən bəri
Sirli qayalara yazılanlara,
Dağ süxurlarından qazılanlara
Çox maraq göstərir, diqqət yetirir.
Çünki düzənləri tərk edən ruhlar
Dağa, qayalara pənah gətirir...
Onlar dərələrə nəzər salaraq,
Dolambac yollardan keçib gedirlər.
Metal buxarıyla nəfər alaraq,
Zəngin yataqları tədqiq edirlər.
Sirli gücə malik barmaqlarının
Yüngül təmasıyla onlar təmiz, saf
Kristal yaradır və onun şəffaf
Gözüylə aləmə nəzər salırlar,
Gələcək günləri seyrə dalırlar.

İ m p e r a t o r

Bütün dediklərini eşitdim, inanıram;
Lakin niyə bunları nəql edirsən, qanmıram.

F a u s t

Nursiya nekromantı Sabinyalı cadugər,
Sənin sadıq nökrin, yadındadırsa əgər,
Böyük bir təhlükəyə bir gün məruz qalmışdı...
Qatranlı çırpı, odun üst-üstə qalanmışdı,
Göylərə baş çəkirdi tonqalın alovları...
Nə camaat, nə Allah, nə də şeytanın özü
Xilas edə bilməzdi bu oddan günahkarı.

Lakin uca-müəzzəm təxtin bir kəlmə sözü
Xilas etdi, od almış düyünləri açaraq.
Bu hadisə baş verib uzaq Romada bir vaxt.
O zamandan özünü sənə borclu bilərək,
Addım-addım izləmiş səni ta bu günədək.
Özünü unudaraq, ulduzların o hər gün
Sirrinə vaqif olmuş tək sənin xatirinçün.
Köməkçün indi bizi bura göndərən odur.
Dağ yerində dağ əhli daha qüdrətli olur.
Çünki onlar təbiət gücünə arxalanır...
Lakin keşişlər bunu axmaq bir cadu sanır.

İ m p e r a t o r

Xoş bayram günlərində əziz qonaq gələndə,
Biz qonağı həmişə fərəhlə salamlırıq...
Salonları hər dəfə hay-küylü, şən görəndə
Saray darlıq edəndə, adətən, şad olarıq.
Lakin taleyimizin həll olunduğu gündə
Gələn xoşniyyət qonaq olacaq daha əziz.
Bu təntənəli anda ancaq düşmənin önündə
Qılınca əl atmağa hələ tələsməyiniz.
Siz minlərlə adamın lehimdə, əleyhimdə
Döyüşə girəcəyi vaxtı gözləyin ancaq.
Ləyaqətli şəxs özü özünü qoruyacaq.
Qoy təxti-tacı ələ keçirmək istəyən də
Göstərsin hünərini, hünəri varsa hərgah.
Hakimiyyətimizə qarşı qiyam qaldıran
O kabus, nə ad qoyur-qoysun özünə ya şah,
Ya vassallarımızın qüdrətli süzereni,
Ya sərkərdə bu əsla maraqlandırmır məni...
Mən vuruşub onunla bu meydana təkbətək,
Vasil edəm ölümlər səltənətinə görək!

F a u s t

Sənin səyin, bu ali məqsədə yetmək üçün
Tərifə layiqsə də, ancaq başını bu gün

Hər cürə təhlükədən möhkəm hifz etməlisən.
 Rəiyyəyə, lələklə bəzədilmiş dəbliqən
 Ruh yüksəkliyi verər, baxıb ruhlanar əsgər...
 Başsız bədən neyləyər? Dövlət başçısı əgər
 Ruhdan düşərsə xalq da ümitsizliyə uğrar.
 Onu yaralasalər ağrısını xalq duyar.
 Onu sağlam görəndə bütün ölkə ruhlanar...
 Əl yenə qalxanını qaldırır mətanətlə,
 Sıyırır qılıncını qınından cəsarətlə,
 Düşmən yerə sərilər, bu vaxt qəzəblə ayaq
 Düşmənin peysərindən basar, tapdalayaraq.

İ m p e r a t o r

Sönməz hirsim, qəzəbim, o məğrur başı hərgah,
 Ayağımın altına kürsü etməsəm sabah!

H e r o l d l a r

(Qayıdaraq)

Məhəl qoymadılar heç birimizə.
 Sənin çağırışını eşitcək, düzü,
 Onlar bərkdən-bərkdən güldülər bizə...
 Nəhayət bu oldu onların sözü:
 Sizin imperator qeyb oldu birdən...
 Salanda biz onu arabir yada,
 Yalnız nağıl kimi anarq hərdən
 Ki, biri var imiş, biri yox imiş,
 Bir imperator da varmış dünyada...

F a u s t

Əslində sənin də tərəfdarların
 Bundan yaxşı cavab gözləmirdi heç.
 Düşmən yaxınlaşır, gecikmə saqın,
 Əmr et, siqnal verir, tez hücumə keç.

İ m p e r a t o r

(baş komandana)

Mən komandanlığı verirəm sənə,
 Buyur, başla indi öz vəzifənə!

B a ş k o m a n d a n

Qoy sağ cinahımız qabağa getsin,
 Düşmən yüksəkliyə can atır ancaq.
 Qüvvəmiz möhkəmdir, qoy, ha cəhd etsin,
 Hər halda o geri oturdulacaq.

F a u s t

(Raufuboldu göstərərək)

İzin ver bu cavan, diribaş oğlan
 Qoşulsun hücumə keçən dəstəyə.
 Bu döyüş hərisi olan pəhləvan
 Çox kömək eləyə bilər hissəyə

R a u f e b o l d

(irəli çıxaraq)

Üzümə baxmağa cəsarət edən
 Çənəsi ezilmiş evə dönəcək.
 Kim arxa çevirsə, düz peysərindən
 Elə vuracağam, sərələnəcək.
 Qılıncı, çomaqla bütün əsgərlər
 Mənim tək vuruşa bilsələr əgər,
 O zaman çox çəkməz, bir də görərsən
 Öz mürdar qanında boğulur düşmən.

(Gedir.)

B a ş k o m a n d a n

İndi mərkəzdəki qoşun hissəmiz
 Keçsin ehtiyatla hücumə görək.
 Sağda üstün gəlir bizim qüvvəmiz.
 Düşmən nəqşəsini alt-üst edərək.

F a u s t

(ortada duran Qabebaldı göstərərək)

Buna da iş tapşır, döyüşə göndər,
Diribaş oğlandır, zirək, hünərvər.

Q a b e b a l d

(irəli çıxaraq)

İmperator qoşunu vuruşub qeyrət ilə,
Gərək döyüşdən dönə böyük qənimət ilə.
Düşmən imperatorun zəngin çadırı, şeksiz,
Olmalıdır döyüşdə bizim ilk hədəfimiz.
O dəstənin başında mən cumsam qərargaha,
Öz təxtində o xain otura bilməz daha!

A y l e b o y t a

(ordu baqqalı-qadın Qabebaldın qoluna girərək)

O kəbinli ərim deyildirsə də,
Ondan gözəl dostum yoxdur cəbhədə.
Bizim olacaqdır bu günkü bəhər...
Qarətdə, soyğunda arvaddan, ancaq
Güzəşt və mərhəmət gözləmə heç vaxt.
Hər şeyə yol verir müharibələr!
İrəli! Cürətlə! Bizimdir zəfər!

Gedirlər

B a ş k o m a n d a n

Düşmən sol cinahı çəkir döyüşə,
Bunu qabaqcadan duyurdum mən də.
Keçidi qorumaq lazım gələndə,
Vuruşa gedəcək orda döş-döşə.

F a u s t

(sola işarə edərək)

Gəl, bu qoçağı da ora göndərək.
Gücü, təzə güclə bərkidək gərək.

Q a l t e f e s t

Qorxma sol cinahdan. Harda olsam mən,
Orda qənimətin mühafizəsi
Təmin olunmuşdur, deməli, hökmən!
Bu qoca hər nəyi keçirsə ələ,
Ondan ala bilməz ildırım belə!

(Gedir.)

M e f i s t o f e l

(dağdan enərək)

Düşmən arxasında, baxın, o yanda
Ensiz çıxırlarla enirlər dağdan...
İndi o dərədə, o sıx dumanda
Silahlı qoşundur, zirehdir hər yan.
Saysız qalxan, zireh, nizə, qılınc, qın
Çəkibdir elə bil uca bir divar.
İndi hücum əmri gözləyir onlar.
(işdən xəbərdar kimi, yavaşdan)
Bunlar hardan çıxdı, heç soruşmayın.
Siz onu bilin ki, vaxt itirmədən,
Qədim saraylardan bir-bir, arxayın,
Onları buraya gətirtmişəm mən.
Orada, nə vaxtdı, at üzərində
Ya da ayaq üstə dayanırdılar...
Bir zaman hökmdar bu cəngavərlər
Kral və ya prins adlanırdılar.
Onlardan quruca bir qovuş qalmış.
Kabuslar doluşmuş içinə hər gün...
Onlar adamları qorxuya salmış
Canlı orta əsri göstərmək üçün.
Fərqi yox, geyinsə hər hansı sarsaq,
O eyni təsiri bağışlayacaq.

(Bərkdən.)

Odur, dəmir, polad şaqqıltısından
Yenə qulaq batır, qızıqır meydan.

Ağaclar başında qalan cındırlar
Bax, yenə yellənib dönüb bayrağa.
Bir sözlə nəki o köhnə-kültə var,
Hamısı qalxıbdır bu gün ayağa.

Yuxarıdan adamları dəhşətə salan şeypur sədaları gəlir.
Düşmənin ordusu içərisində qorxu, həyəcan hiss olunur.

F a u s t

Üfiq o tərəfdə tamam qaralıb,
Tək-tək orda-burda qızartı qalıb...
Sanki bütün aləm qaya, çöl, meşə,
Göylərin özü də qarışıb işə.

M e f i s t o f e l

Sağ cinah möhkəmdir, üstün gələcək.
Saçıb zərbəsilə dörd bir yana od,
Odur, bax, vuruşur öz bildiyi tək
Bizim uzundraz Hans Raufebold.

İ m p e r a t o r

Görürdüm, bayaq da hey coşurdu o.
Mənə elə gəlir bir əllə deyil,
On iki əl ilə vuruşurdu o.
Bir sirr var nə isə burda, elə bil...

F a u s t

Sən məgər Siciliya sahillərində
Hərdən qeyri-adi duman zolağı
Gözə dəydiyini eşitməyibsən?
Yayılib havaya günorta çağı,
Xüsusi bir mehlə toqquşan zaman,
Qərribə bir görkəm alır bu duman.
Gah naməlum şəhər görünür gözə,
Gah bir əfsanəvi bağ çıxır üzə,
Və birdən-birə bu səmavi ada
Görünüb-yox olur açıq havada.

İ m p e r a t o r

Çox qərribədir ki, o cinahda, bax,
Ağır qalxanlardan bir az yuxarı,
Bütün qılınc, tiyə, nizə ucları
Kiçik odlar saçır işıldayaraq.
Mənə elə gəlir bu sehr işidir.

F a u s t

Yox, bunlar, hökmdar, məhv olub getmiş
Köhnə varlıqların ən son izidir.
Hələ keçmişlərdə, qədim zamanda
Dəniz qasqabaqlı, tutqun olanda,
Dioskurlar bu cür işıq salardı.
Gəmiçi tufanda işığı görcək
Sevinib sahilə tez yan alardı...
Bu od uğurludur, bu od nurludur!

İ m p e r a t o r

Bəs, sirli təbiət qüvvələrini
Döyüşə göndərən kimdir belə tez?
Bəs, kimə minnətdar olmalıyıq biz?

M e f i s t o f e l

Bütün varlığıyla səni izləyən
O mürşiddən başqa kim ola bilər?
Düşmənlərin səni təhdid etməsi
Narahat etmişdir onu bir qədər.
Bir vaxt onu xilas etdiyin üçün,
Nəyin bahasına olursa-olsun,
Xilas etməlidir səni o, bu gün.

İ m p e r a t o r

O zaman Romada mənə hörmətlə
Görüş təntənəsi düzəltmişdilər.
Ürəyim doluydu xoş mərhəmətlə...

Özümü sınamaq üçün, müxtəsər,
Ağsaqqal kişini əfv eləyib mən
Çıxardım tonqalın, odun içindən...
Keşislər pərt olub incidilər bərk.
Pərtlik davam edir ta bu günədək...
Lakin doğrudanmı bu yaxşılıqçün
Mənə havadarlıq edəcək bu gün?

F a u s t

Yaxşılıq gətirir birə yüz bəhrə.
Dön, bir yuxarı bax nə qiyamətdir!
Ordan göndərilir səadət yerə.
Gördüyün, çox yaxşı bir əlamətdir.

İ m p e r a t o r

Qartaldır, görürəm, süzür sürətlə.
Bir kərkəs izləyir onu hiddətlə...

F a u s t

Diqqətlə göz yetir, fəhm et, gör nədir!
kərkəs qədim quşdur, boş əfsanədir.
Heç dözmək olarmı belə bir hala
Özünü tay etsin o da qartala?

İ m p e r a t o r

Onlar göydə geniş dairə vurur,
Bax, yaxınlaşırlar get-gedə... Budur,
İndi bir-biriylə tutuşacaqlar...
Qana bulaşacaq iti caynaqlar.

F a u s t

Gördün? Demədimmi o yoluq kərkəs
Heç zaman qartalla vuruşa bilməz.
Öz şir quyruğunu o qısıb bərk-bərk,
Çəkildi meşəyə, gözdən itərək.

İ m p e r a t o r

Bu quşlar məni də qoydu heyrətdə...
Yəqin bir mənə var bu əlamətdə!

M e f i s t o f e l

(sağ tərəfə dönərək)

Güclü təziqimiz önündə, fəvrən,
Geri çəkilməyə başlayır düşmən.
Ümitsiz dəf edir o həmlələri.
Geriye çəkilən ön dəstələri
Yığılır sağ cinah mövqelərinə.
Bu da qarışıqlıq yaradır yenə...
Bizim hissəmizin qabaq dəstəsi
Bir ildırım kimi şığıyıb sağa,
Yarır ön xətləri, cumur qabağa.
Bax, hər iki tərəf sərt tufanların
Şahə qaldırdığı cilovsuz, harın
Nəhəng dalğalar tək gəlir baş-başa.
Bundan əzəmətli, böyük tamaşa
Təsəvvür eləmək çətindir...bu gün
Ordumuz döyüşdə gələcək üstün!

İ m p e r a t o r

(sol tərəfə baxaraq, Fausta)

Burda vəziyyəti pis görürəm mən.
Bizim mövqeyimiz möhkəm deyildir.
Yağan daş-qaya da gözümə dəymir.
Aşağı qayanı tutubdur düşmən,
Yuxarıları da tərk etmişik biz.
Düşmən axıb gəlir lap maneəsiz...
Bəlkə də dar keçid tutulub çoxdan,
Hər kim ki, bir düz yol tutub getmədi,
Axırı, bax, belə olur hər zaman!
Yox, sizin cadunuz kömək etmədi!

M e f i s t o f e l

Budur, uçub gəlir yenə cüt qarğam,
Görəsən, nə xəbər gətirir onlar?
İş pis olduğundan mən də qorxuram.

İ m p e r a t o r

Haradan çıxdı bu bəduğur quşlar?
Qalxıb vuruşmanın qızgın yerindən,
Açıb hər birisi qara bir yelkən
Onlar bu tərəfə niyə uçurlar?

M e f i s t o f e l

(qarğalara müraciətlə)

Qulaqlarıma yaxın çiynlərimə qonun,
Himayəniz məhvinə yol verməyəcək onun!
Çox faydalı olacaq sizin məsləhətiniz.

F a u s t

(imperatora)

Eşitmiş olarsan, uzaq ellərdən
Uçub balasının yanına dönən,
Yuvasına dönən göyərçinlər var.
Bu da eyni şeydir. Fərq budur: onlar
Ancaq sülh quşudur dinc, xeyirxəbər,
Bunlar müharibə qasididirlər.

M e f i s t o f e l

İşlər doğrudan da yaxşı gətirmir...
O qaya üstündə, fikir verin bir,
Qalıb bizimkilər pis vəziyyətdə.
Dörd tərəf düşməndir, onlar tamam tək.
Düşmənlər keçidi tutsa, əlbəttə,
Vəziyyət daha da çətinləşəcək.

İ m p e r a t o r

Aydındır, deməli aldadılmışam...
Yox, hiss edirdim ki, bu işlər sonra
Məni dolaşdırıb salacaq tora!

M e f i s t o f e l

Həç ruhdan düşməyin əsil fəlakət
Hələ üz verməyib... ümid azalmır.
Lakin görürəm ki, qurtuluş üçün
Səbir və hiylədən başqa yol qalmır.
Başlamaq asandır, qurtarmaq çətin,
İzin ver, əmr edib vuruşum-mətin!

B a ş k o m a n d a n

(özünü yetirərək)

Əvvəldən sənin bu şarlatanlara
Uymağın xoşuma gəlmirdi, düzü.
Bel bağlamaq olar o yalanlara?
Gör, nə vəziyyətə saldılar bizi!
İndi həç özüm də bilmirəm necə,
Nə ilə qazanmaq olar döyüşü?
Onlar başlayıblar bu həngaməni,
Qoy onlar da başa çatdırsın işi.
Marşallıq əsamı qaytarıram mən.

İ m p e r a t o r

Hələ saxla onu, bir vaxta qədər,
Bəlkə bəxt gətirdi, düzəldi işlər.
Nə mənə xoş gəlir bu çirkin-murdar,
Nə köməkçiləri qara qarğalar.

(Mefistofelə)

Sənə rütbə, əsa verilməyəcək
Lakin başçılıq et, işə əncam çek!
Hər necə bilirsen ver işi yola...
Daha çarə yoxdur, nə ola-ola!
(Baş komandanla birlikdə çadıra girir.)

M e f i s t o f e l

Qoy onu qorusun axmaq bir əsa.
Onun xeyri yoxdur, onsuz da bizə.
Üstündə bir xaç da göründü gözə...

F a u s t

İndi biz nə edək?

M e f i s t o f e l

Çıxış yolu var!

(qarğalara)

Qara balalarım, indi durmadan,
Birbaşa dağ gölünə uçun buradan.
Salamlar yetirin Undinalara,
Mənim xahişimi deyın onlara:
Qoy tez uydursunlar burda bir daşqın.
Axı, qadındırlar onlar da... Qadın
Elə ustalıqlar işlədər hərdən,
Uydurma seçilməz heç həqiqətdən.
Sükut.

F a u s t

(uzaqlara baxaraq)

Deyəsən, qarğalar dilə tutaraq,
Su pərilərini gətirib yola.
Odur, bax, çeşmələr şırıldayaraq,
Hər qaya üstündən axır bir kola.
Düşmənin hücumu heçə dönəcək!

M e f i s t o f e l

Çox yerinə düşdü bu sular gerçək,
Dağa dırmaşanlar çaşıb durdular.

F a u s t

Budur gur sellərə döndü gür sular!
Daşlar yumarlayan bu güclü axın
Dərədə necə də burulur, baxın.
Sular sıçradıqca dağdan aşağı
Görünür havada bir göy qurşağı.
Qayalar içilə axıb hər yerdə
Sular işıldayır düzənliklərdə...
Edərkən kükrəyən sel hökmranlıq,
Nə mərdlik, nə hünər, nə qəhrəmanlıq?
Heç nə tab gətirmir vəhşi hiddətə...
Bu xaos məni də salır dəhşətə!

M e f i s t o f e l

Məncə bu xəyalı tamaşalarda
Qorxulu heç bir şey görmürəm! Nə var?
Belə hoqqalarla siz insanların
Ancaq gözlərini aldatmaq olar.
Odur, quru yerdə durub axmaqlar
Necə vurnuxurlar, guya batırlar.
Bax, suda boğulan adamlar kimi
Necə də gülməli əl-qol atırlar!
Gör, nə vahimədir, gör, nə gəclikdir!
Tamam qarğaşalıq, hərc-mərclikdir!
(qayıdıb gələn qarğalara)

Sizin mərdliyiniz haqqında bu gün.
Məlumat gedəcək yuxarılara.
Lakin özünüzü daha cəld, üstün
Göstərmək meyliniz olsa, bir ara
Gərək uçasınız siz birbaşa, düz,
Qoçaq cırtanların hey gecə-gündüz
Qılgılcım saçdığı, körük basdığı
Dəmirçixanaya... Gərək onları
Dilə tutasınız inandıraraq,
Deyəsiniz işıq saçan odları

Tez işə salsınlar, qızıqsın ocaq.
Yayda biz görmüşük gecə göylərdə
Çox axan ulduzlar, çaxan şimşəklər...
Amma kol dibində, torpaqda, yerdə
Bir ulduz, bir şimşək, ya od görənlər
Şübhə yox, dəhşətə gələr. Di gedin,
Əvvəl ehtiramla deyın ricamı,
Sonra lazım gəlsə, hətta ömr edin!

Qarğalar uçub gedirlər. Sonra hər şey
Mefistofelin dediyi kimi baş verir

Əvvəl qoy düşməni бүrsün duman,
Onu əldən salıb, tamam çaşdırın.
Sonra da bataqlıq alovlarının
Şöləsi gözləri tez qamaşdırın.
Söz yox ki, bunların hamısı yaxşı,
Təsirli, faydalı, gözəl olacaq.
Ancaq pis olmazdı bir də onların
Qeyzli səslərlə bağrını yarmaq!

F a u s t

Qədim qəslərdən gətirdiyimiz
Zirehlər, geyimlər təmiz havada
Yenə əl-qol açıb, bu gün davada
Tamam diriliblər, fikir veriniz.
Yenə qulaq batır zireh səsindən,
Nizə, qılınç, qalxan cingiltisindən.

M e f i s t o f e l

Daha cilovlana bilməz o tufan,
O fəhşi cəngavər dəlisovluğu.
Elə bil, qayıdıb bir qədim dövrən
Oyadıb onlarda bu coşğunluğu,
Hər dizə, dirsəyə geyilən zireh
Toqquşur qəzəblə, kinlə, hiddətlə,

Eynən qvelflər və qibellinlər tək,
O köhnə ədavət gedir şiddətlə.
Nəsildən-nəsilə bu gün də yenə
Onlar düşməndirlər bir-birlərinə.
Bu hay-küyə baş alıb getmiş çox uzaq...
Onların höcəti, kini, nifrəti
Daim çəkişmələr doğurmuş ancaq,
Daim təhdid etmiş bu cəmiyyəti.
Bürümüş indi də, uzaq və yaxın
Hər yanı o qorxu, vahimə, baxın!
Lap iblis kinidir bu kin, ədavət.
Odur, bütün düzü götürüb dəhşət!

Orkestrin mənasız gürultusu axıra yaxın
təntənəli qələbə marşına çevrilir.

S A X T A İ M P E R A T O R U N Ç A D I R I N D A

Təxt. Zəngin müxəlləfat.

Q a b e b a l d və A y l e b o y t a

A y l e b o y t a

Bura hamıdan tez çatdıq ikimiz.

Q a b e b a l d

Çünki qarğadan da cəld uçuruq biz.

A y l e b o y t a

Gör, burda nə qədər dövlət var, atam!
Çaşıb, bilmir nədən başlasın adam.

Q a b e b a l d

Çadır ağzınacan dolu!... Amma mən
Bilmiyəm, əl atıb yapışam nədən?

Ayleboyta

Xalı lap karıma gələr, babatdır,
Nə vaxtdır yatağım çox narahatdır.

Qabebald

Bu toppuz bir polad əsadır, möhkəm.
Lap çoxdan mən onun həsrətindəyəm.

Ayleboyta

Zərli, işləməli qəşəng bir plaş!
Götürüb, düz evə gedəsən birbaş.

Qabebald

(silahı götürərək)

Hə, bu əla şeydir, kəsərli, gözəl.
Vur-öldür, arxayın yoluna düzəl!
Bunca pal-paltarı yığdığın halda,
Qiyətli heç nəyin yoxdur çuvalda.
At köhnə-kültəni, tez ol, vaxt ötür;
Gəl, bu sandıqlardan birini götür.
Ordu xəzinəsi, dövlət puludur.
Hamısı qızılla, pulla doludur.

Ayleboyta

Pah, bu çox ağırdır! Gücənsəm də mən,
Qaldıra bilmərəm onu yerindən!

Qabebald

Əyil, tez çiyinə aşırım, əyil!
Ayrı cür aparmaq heç mümkün deyil.

Ayleboyta

Vay!.. Bunun altına girmək nahaqdır!
Vay! Vay! Tut, belimi sındıracaqdır!
Sandıq yerə düşüb açılır.

Qabebald

Qızıldır!.. Gördünmü? Di qoyma, tez ol,
Götür ovuc-ovuc, qarmala bol-bol!

Ayleboyta

(çömələrək)

Hamısından yaxşı, gen ətəyim var,
Doldurum, bəsimdir, nə tutar-tutar!

Qabebald

Bəsdir, daha tez ol! Bəxtimiz yarmış!

Ayleboyta ayağa durur

İşə bax! Ətəyin yırtığı varmış...
Yolumuz hayana düşsə dağ, təpə,
İndi gedəcəyik pul səpə-səpə.

İmperatorun mühafizləri

Necə imperator çadırında siz
Xəzinə yarmağa cürət etdiniz?

Qabebald

Biz muzdlu əsgərik... Muzdlu əsgərlər
Düşmənin çadırından rastına düşən
Qənimət payını götürə bilər...
Həmişə bu belə olub qədimdən.

Mühafiz

Belə qayda yoxdur, bunu yaxşı bil;
Əsgər nə soyğunçu, nə oğru deyil!
Gərək imperator ordusunun hər
Döyüşçüsü olsun namuslu əsgər!

Q a b e b a l d

Bilirik, məlumdur dediyin namus,
Kontribusiyadır adı da gərək!
Bircə şüarınız var sizin: Ver! Sus!
(Ayleboyta)

Götür, nə yığıbsan, götür, gəl gedək;
Biz qonaq qalası deyilik burda

Gedirlər.

B i r i n c i m ü h a f i z

Belə həyasızın ağzından o dem,
Bilmirəm, nə üçün vurmadin? Vur da!..

İ k i n c i m ü h a f i z

Nə üçün qalxmadı əlim bilmirəm?!
Sanki yuxuluydum, bu necə haldı?

Ü ç ü n c ü m ü h a f i z

Mən heç yaxşı görə bilmədim, düzü;
Gözlərim nədənsə birdən qaraldı.

D ö r d ü n c ü m ü h a f i z

Düzü, baş açmıram, necə oldu bu?!
Bürküdən heç nəfəs almaq olmurdu.
Bir o yadımdadır bu çaxnaşmada
Qılınclar, nizələr uçur havada,
Zərbə endirirdi zərbə üstündən.
Düşmən yığılırdı... Bu ara, birdən
Tutdu gözlərimi tüstü pərdəsi,
Qopdu qulağımda vızıltı səsi...
Bütün gün, bu qayda... yığıla-dura,
Necə gəlib çıxdıq, bilmirəm, bura!

Dörd sərkərdənin müşaiyəti ilə imperator gəlir.
Mühafizələr uzaqlaşır.

İ m p e r a t o r

Nə deyirsiniz-deyin, yenə biz çaldıq zəfər,
Dağıdıb düşmənləri, saldıq tamam dərbədər...
Xain aradan çıxmış, boş qalmışdır xətt-tac.
Budur, sandıqlardadır ölkədən aldığı bac.
Yanımda əyanlar, dövrəmədə mühafiz,
Xalqın elçilərini gözləyirik indi biz.
Hər yandan gəlməkdədir bir şad xəbər, xoş pəyam,
Sakitlikdir, ölkədə yatırılmışdır qiyam.
Doğrudur, sehrbazlar əl qatdılar bu işə,
Lakin, hər necə olsa bizdik gedən döyüşə.
Düzdür, kömək edirdi təsadüflər də hərdən:
Gah daş yağırıdı göydən, gah bulud qan saçırıdı..
Qorxunc mağaralardan gələn qəhqəhələrdən
Biz ruhlanırıdık, ancaq düşmən qorxub qaçırdı,
Məğlublar həmişəlik gülünc olub qalacaq,
Qaliblər şan-şərəflə, şöhrətlə ucalacaq!
Allahın kərəminə min dəfə şükür edərək,
Hamı: Ey xaliq, səni mədh edirik, deyəcək.
İndi mən qələbəməçün həm şadam, həm bəxtiyar...
Könüldə baş qaldıran eşqə salıram nəzər,
Görürəm, günlərini qayğısız, gənc hökmdar
Müəyyən dövrə qədər keyfdə keçirə bilər...
İllər vaxtın qədrini bilməyi öyrədəcək.
Ona görə, evimi, qəsimi, dövlətimi
İdarə etmək üçün, mən bu gündən sizin tək
Dörd mötəbər əyanla ittifaq quram gərək.

(Birinciyə)

Ey sərkərdə, qoşunu sənə idarə edən,
Sülh vaxtı da ordunu istəyəm bu cür görəm,
Sənə ali feldmarşal qılınıcı verirəm!

Feldmarşal

Ölkənin daxilində vuruşur qoşun hələ,
Sərhəddi bərkitməyə, elə ki, etdik həmlə,
Babalar salonunda düzəldərik zifayət.
Mən bu hakimiyyətin əbədi mühafizi
Hökmdarla yanaşı dayanaraq, nəhayət,
Sırıyıb bu qılıncı, qoruyacağam sizi.

İmperator (İkinciyə)

Sən isə rəşadətlə nəzakəti özündə
Birləşdirdiyin üçün Baş kamerqer olarsan,
Xidmətçilər rəisi!... Vəzifən deyil asan!
Qulluqçular korlanır çəkişmələr üzündən...
Hökmdara, saraya xidmətdə, itaətdə,
Sən hamıya nümunə olmalısən, əlbəttə.

Baş kamerqer

Hökmdarın məramı həyata keçsin gərək:
Yaxşıya kömək edib, pisə ziyan verməmək,
Hər bir işdə düz olmaq hiyləsiz və yalansız.
Ey hökmdar, sən mənə etibar elə, yalnız!
Mən o şənliklər haqda, qoy düşünum indidən:
Süfrəyə buyurarkən tutaram qızıl ləyən,
Barmaqdan çıxardığın üzüyünü saxlaram.
Sən əllərini yuyub bir az sərinləyəndə,
Təzim edib, fərəhlə əl-əl üstə bağlaram.

İmperator

Sən düşün! Mənsə ciddi işlə məşğulam, düzü,
Şənliklər də aparır ali məqsədə bizi.
(Üçüncüyə)

Sənə süfrə ağası rütbəsi verirəm mən.
Ov, quş, ferma, mal-qara sənə baxır bu gündən.
Mənim ən çox sevdiyim xərəklərdən, cürbəcür,
Fəslə görə bişirtmək sənənin öhdənə düşür.

Süfrə ağası

Təamlardan, süfrədən razı qalmayınca sən,
İnan ki, bir damcı şey dilimə vurmaram mən.
Süfrəndə cəm olacaq dünyanın hər neməti?
Hər fəslin öz meyvəsi, öz təamı, ləzzəti.
Bilirəm, yad təamlar cəzb etmir sizi heç vaxt,
Sizə sadə və sağlam yemək xoş gəlir ancaq.

İmperator (dördüncüyə)

Yenə də gəldi söhbət ziyafət üstə, canım!
Gəl, sən də baş saqım ol, ey cavan qəhrəmanım!
Hünər göstər, səy elə, şərab işinə göz ol,
Doldur zirzəmiləri əla şərəblə gen-bol.
Şənliklərdə qonaqlar içib nəşələnərkən.
Həmişə hədd-hüdd bil, öz nəfəsini gözlə sən!

Baş saqi

Gənclərə bir vəzifə ediləndə etibar,
Ey hökmdar, kəmalə yetir o dəm cavanlar,
Söhbət ki, ziyafətdən düşüb, bayaqdan bəri,
Gətirirəm xəyala mən də o şənlikləri:
Ziyafət süfrəsinə verəcəkdir yaraşlıq
Qızıl sürahilərlə, gözəl gümüş qədəhlər.
Venetsiya büllurundan bir qədəhnaxışı zər,
İmperator əlində salacaq ərzə işıq.
Bu ecazkar qədəhdə, şərab gəlir gözə xoş,
Təmkinlə içiləndə, etmir içəni sərxoş.

İmperator

Bu ali, həm çox mühüm, çox ciddi zamanda siz
Verdiyim fərmanlara inana bilərsiniz.
Ən mötəbər hökmdar imperatorun sözü.
Lakin dediklərimi bir daha təsdiq üçün,
Fərmanlar hazırlanar, imzalayaram bu gün.
Bu işi kansler görər. Budur, gəlir o özü.

Tağda yuxarı daşlar baş-başa gələn zaman,
O binanın yüz illər qalacağına inan!
Bax, dörd əyan görürsən, əzizim, sən burada,
Biz saray işlərindən danışdıq bu arada...
Səni əlavə etsək, beş olcaqsınız siz.
Siz torpaq mülkiyyəti cəhətdən, heç şübhəsiz,
Üstün olmalısınız başqa sərkərdələrdən.
Ona görə təcili sərəncam verirəm mən:
Axıra qədər mənə sadıq qaldığınızçün,
Xainlərin torpağı hesabına, siz bu gün
Torpaq mülklərinizi genişləndirəsiniz!
Zəbt edin, satın alın, hər necə istəsəniz!
Ədliyyə yoluyla da sizə verirəm izin.
Öz məhkəməiniz olsun, indi hər birinizin.
Özünüz hakim kimi çıxarın qəti qərar,
Şikayətə olmasın heç bir kəsdə ixtiyar,
Özünüz duz vergisi, baş vergisi toplayın,
Pul kəsin, hətta, fəxri məyyəət də saxlayın.
Minnətdarlıq hissimi çıxarmaq üçün üzə,
İmperator hüququ verdim, az qala, sizə!

Arxiyepiskop-kansler

Hamımız minnətdarlıq! Təəssüflənmə ancaq,
Biz gücləndikcə, sənin qüdrətin də artacaq.

İmperator

Beşinizə də yüksək hüquqlar veriləcək
Allahın köməyiylə, görürsünüz ki, sağam
Və ümid edirəm ki, hələ yaşayacağam.
Lakin babalarımın o son aqibəti tək,
Vaxt gələr, mən də bir gün ayrılıb dostlarımdan,
Onların cərgəsinə qoşuluram... O zaman,
Beşiniz varis seçib xəttə çıxarsınız,
Cənglə başlanan işi sülhlə qurtararsınız.

Müti sərkərdələrin, ürəklərində qürur.
Ey dünya hökmdarı, sənə baş əyib durur!
Sadıq nöqərlərin damarlarındakı qan
Nə qədər donmayıbdır, biz bədənlik, sən ruhsan!

İmperator

Verdiyimiz qərarlar, tütün qərinələrçün
İmzam və möhrüm ilə təsdiqlənəcək bu gün.
Bir şərtlə-mülkiyyətə keçən bu yeni torpaq
Sizin olub qalacaq və parçalanmayacaq!
Torpağınız nə qədər artacaq, qoyun, artsın,
Sizdən sonra gərək o, böyük oğluna çatsın!

Arxiyepiskop-kansler

İndi mən çox fərəhlə bu mühüm fərmanları
Perqamentə yazaram. Dəftərxana onları
Necə ki var, köçürər səliqə ilə bir-bir,
Və sizin imzanızla başa çatır bu tədbir.

İmperator

Mən sizi buraxıram, hər kəs gedib, bu günün
Necə gün olduğunu, qoy təklikdə düşünsün!
Əyanlar gedirlər.

Arxiyepiskop-kansler

(Təntənəli bir ibarə ilə)

Kansler getdi. Hüzurda indi yepiskop durur.
O, səni təhlükədən sağındırmaqçün, inan,
Öz ata ürəyində dərin bir ağrı duyur...

İmperator

Belə fərəhli gündə, nədir ürək ağrından?

Arxiyepiskop – kansler

Məni çox məyus edən bir məsələdir ancaq:
Niyə şeytanla gərək bağlayaydın ittifaq?
Möhkəmləndi, doğrudur, təxt-tac, hakimyyə, Lakin, gör, nail oldun buna nə yolla? Dəhşət!
Allaha və papaya xəyanətdir bu, bişək.
Papa xəbər tutdumu sənə cəza verəcək!
O, səni yerə cırpar ıldırım lənətilə.
Yəqin, sən bu təxtə təzə qədəm qoyduğun,
O tənənəli gündəsehrbaza uduğun,
Ona rəhm etdiyin də yaddan çıxmayıb hələ.
Şölə saçdı tacıyın ilk mərhəmət şüası,
Can qurtardı ölümdən din düşməni, o asi!
Günahlarını dərk et, tanrı əfv etsin deyə,
Ver öz mülkiyyətindən bir hissə də kilsəyə:
Həmən o təpədəki, çadırın qurulub, bax,
Orda ki, başın üstə şər ruhlar uçuşaraq,
Sənə məsləhət verib, ona qulaq asıbsan,
Bütün o təpəliklər, o sıx meşəli dağlar,
Otlaqlar, göy yamaclar, bolu balığı olan
Göllər, saysız-hesabsız xırda çaylar, bulaqlar,
Bir də o vadi özü – o çöl, çəmən nə ki var...
Tanrı mərhəmətinə sığınaraq sabahdan,
Bununla tövbə edər, qurtularsan günahdan!

İ m p e r a t o r

Hələ heç bir şey məni qorxutmamışdı belə!
Bütün sərhəd-sınırı özün müəyyən elə!

Arxiyepiskop – kansler

Həmin ağır günahın baş verdiyi o yerdə
Dua etməkçin, gərək, məbəd tikilə, bir də.
Budur, təsəvvürümdə daş divarlar yüksəlir,
İlk şəfəqlə sayrısan xor xəyalıma gəlir...
Xaç şəkilli bu bina çox müəzzəmdir, baxın

Birinci zəng səsiylə möminlər axın-axın
Qapılara yönəlir... Göydələn qüllələrin,
Zəngləri eşidilir dağların, dərələrin
Qoynundakı kəndlərdə... Sübh ibadət başlanır,
Günahkar dua edir, günahı bağışlanır...
Allahın köməyiylə, ümidvaram ki, bunlar
Tac qoyduğun günədək, tez başa gələcəkdir;
Təşrifin açılışı zinətləndirəcəkdir!

İ m p e r a t o r

Alqış et yaradana, tez tikdir bu məbədi.
Azad elə ruhumu günahlardan əbədi!
Daha bəsdir! Yüngüllük hiss edir indi ürək...

Arxiyepiskop – kansler

İndi bir kansler kimi, izin verəsən gərək
Bütün bunları bir-bir rəsmiyyətə keçirəm.

İ m p e r a t o r

Sən aktları tərtib et, tez sənədləri düzəlt,
Hamısını hazırla, gətir, mən qol çəkərəm.

Arxiyepiskop – kansler

(təzim edib çıxmaq istərkən, bir də qaydır)

Bir də deyilənlərdən aydın olur, şübhəsiz,
O yerin nə ki, vergi və cərimə pulu var,
Onları həmişəlik məbədə verirsiniz...
Məbədi bu gəlirlə ancaq saxlamaq olar.
Bir də ki, tikintiyə təcili başlamaqçün,
Bu düşmən pullarının bir hissəsini bu gün
Beh ver, pulsuz inşaat vəsaiti buraxdır.
Bu işi camaata bunu demək nahaqdır,
Sən haqsız-muzdsuz, biyar gördüdürsən gərək.
Kilsə, kömək edəne xeyir-dua verəcək!

(Gedir.)

İ m p e r a t o r

Bu murdar sehrkarlar, məlunlar ucbatından
Günahlarım da artır, xərc də artır anbaan.

Arxiyepiskop – kansler
(qayıdıb təzadən təzim edərək)

Bağışla, ey hökmdar! Cadugərə sən o gün
Dəniz sahələrindən verdin bir xeyli sahil...
Günahdan qurtarmaqçün, gərək o yerin bütün
Vergisi, mədaxili kilsəyə çata hər il.
Yoxsa həmin torpağı kilsə lənətlər müdam.

İ m p e r a t o r
(narazı bir ifadə ilə)

O torpaq hələ yoxdur, su altındadır tamam!

Arxiyepiskop – kansler

Sən əmr et, səbri olan öz haqqını güdəcəkdir.
Hələlik razılığın lazımdır...
(Gedir.)

İ m p e r a t o r
(tək)

Belə getsə,
Mən bütün bu dövləti onlara verəm gərək.

BEŞİNCİ PƏRDƏ

KƏND YAXINLIĞINDA AÇIQLIQ BİR YER

Y o l ç u

Bu həmin cökəlikdir!
Bura kölgəli yoldu...
Şükür, bu yeri görmək
Bir daha qismət oldu.
Dəyişməmiş o vaxtdan
Nə bu yer, nə bu koma...
Məni atmışdı tufan
Bax, bu sahilə quma.
Bu evdə yaşayanlar
Göstərdi mənə imdad.
Dururmu o qocalar
O mehriban ər-arvad?
Qapılarını döyüm?
Ya səsləyim onları
Mərhəmətli, qayğıkeş,
Xeyirxah insanları?

B a v k i d a
(qocalıb əldən düşmüş bir qarı)

Səs salma, əziz qonaq,
Ərim gedib yuxuya...
Qoca gərək yata ki,
Canında qüvvət duya.

Y o l ç u

Burda gənc bir oğlanı
Ölümlərdən qurtaran
Və həyata qaytaran
Bir qarı var...o hanı?
Yoxsa, məni dirildən
Bavkida qarı sənən?

Ah, sən Filemonmusan?
Xilaskarım olmusan!
Bilsən, tufanda gecə
Bu mayakın ziyası,
O zənglərin sədası
Dadıma çatdı necə!
Qoyun, irəli gedim,
Dənizə baxım bir az...
Diz çöküm, dua edir,
Yoxsa qəlb rahat olmaz!
(Sahilə tərəf gedir.)

Filemon
(Bavkidaya)

Sən bağda, çiçəklikdə
Süfrə aç... hələ qonaq
Sahilləri gördükdə,
Lap heyətdə qalacaq.
(Yolçuya yaxınlaşaraq)

Orda ki, dalğa, külək
Atmış səni sahilə,
O qumluqlar behiştək
Bağ olmuş ildən-ilə.
Mən qocaydım, zəng çalar,
Baş çəkərdim mayaka.
Bir də gördüm dalğalar
Çəkilib lap uzağa...
Ağıl, əmək cəsarət
Töküb alın tərəni,
Bir-bir ələ keçirdi
Dəniz sahələrini.
Bu salınan bağlara,
Kəndlərə, otlaqlara,

Təzə meşələrə bax!
İndicə gün batacaq.
Yelkənlər, yenə tək-tək
Ağarışır dumanda...
Onlar gecələyəcək
Yaxındakı limanda.
Odur, görünür dəniz,
Amma çox uzaqlarda...
Dənizin dibindəydi
Bir vaxt o torpaqlar da.

BAĞDA ÜÇLÜKDƏ SÜFRƏ BAŞINDA

Bavkida
(yolçuya)

Susursan, hey baxıb bu düzə,
Ay oğul, niyə heç yemirsən?

Filemon

Mat qoyub onu bu möcüzə...
Dildən ki, pərgərsən, ay qarı,
Nə üçün nəql edib demirsən?

Bavkida

Bəli, mən əzəldən bunları
Sirli bir möcüzə sayıram.
Zənnimcə burada bir haram,
Şübhəli, qorxulu, əl də var.

Filemon

Verib bu sahili hökmdar,
Bir günah iş görüb, olmaya?
Məgər bu xəbəri carçılar
Car çəkib demədi hamıya?

Gəldi ilk sakinlər burada
Çadırdı, komada yurd saldı.
Sonra tez zamanda orada
Göylərə bir saray ucaldı.

B a v k i d a

Səhərdən axşama balta, bel
Götürüb başladı işə kənd.
Gecələr işıqlar oldu sel,
Səhərlər ucaldı təzə bənd.
İnsanlar işləyir, qırılır...
Gecələr ah fəğan, qalmaqal!
Dalğalar alov tək qıvrılır...
Sübh demək hazırdır bir kanal.
Dinsizin biridir... İndisə,
Göz dikib bu kiçik təpəyə.
Kiminlə qonşuluq eləsə,
Gərək o, ağaya baş əyə.

F i l e m o n

Niyə ki, o, yeni sahədə
Bizə çox yaxşı yer verəcək.

B a v k i d a

Otur öz evində, təcədə,
O dəniz dibindən lap əl çək!

F i l e m o n

Gəl gedək qülləyə, oradan
Qürubu seyr edib, həzz alağ.
Diz çökək, yalvaraq, zəng çalaq,
Haqqı hifz eləyər yaradan!

FAUSTUN SARAYI

Düz və geniş bir kanal sahilində bağ. Çox qocalmış F a u s t bağda gəzinir.

L i n k e y

(Gözetçi qülləsində rupora deyir)

Gün batır. Yelkənlər üzür kanala,
Yaxınlaşmaqdadır böyük bir gəmi...
Bir baş iskələyə gəlir yan ala,
Xoşdur bayraqların əlvən görkəmi!
Budur, dorağacı durur vüqarla,
Gəmi tapdı artıq dinc sığınacaq.
Bosman indi böyük bir iftixarla
Körfəz sahibini salamlayacaq!

Sahildəki qum təpəsindən zəng sədaları gəlir.

F a u s t

(hirsələnmiş)

Bu lənətə gəlmiş zəng sədaları,
Elə bil, bağrıma saplayır bıçaq.
Qarşımda gülürkən ümid diyarı,
Arxamda səslənir bu zənglər ancaq.
Elə bil, acıqla salır yadıma
Ki: haqqın yoxdur heç o mülkiyyətdə!
O bir neçə gökə, o kiçik koma,
O kilsə mənimki deyil, əlbəttə.
Hərdən o yerlərdə çıxıb gəzərkən,
Adamlar mil olub gözümə batır...
Torpaq tikan olub dizimə batır.
Uzaq, mümkün qədər uzaq o yerdən!

L i n k e y

(Əvvəlki kimi)

Axşam küləyinin qovduğu qıvrıq,
Ala-bəzək gəmi yan alır, budur;

Quş kimi fərəhlə uçursa da, bax,
Gəmi ağzınacan yüklə doludur.

Yad ölkələrin malları yüklənmiş qəşəng bir yelkənli gəmi sahilə yan alır.

M e f i s t o f e l v ə ü ç b a h a d ı r sahilə çıxırlar.

X o r

Qayıtdıq bir uzaq
Səfərdən tamam!
Bizdən ağamıza
Salam, ehtiram!

Yükləri boşaltmağa başlayırlar.

M e f i s t o f e l

Eşq olsun, doğrudan, bu igidlərə!
Ağa "əhsən" desə, yeridir, yeri,
İki gəmi ilə çıxıb səfərə,
İyirmi gəmiylə dönürük geri.
Ruh azadlıq sevir, açıq dənizdə,
Hər cür ehtiyatdan, qorxudan uzaq,
Necə böyük işlər gördüyümüz də
İndi yükümüzədən məlum olacaq.
Açıq dənizinki sürətli ovdur,
Birdir ya balıq tut, ya gəmi ovla.
Əlində üçü var, lap qovhaqovdur!
Dördüncü gələcək mütləq tilovla.
Beşinci də belə, çox maraqlıdır,
Nə ad soruşurlar indi, nə mənşəb,
Nəyin var, onu de, onu, müxtəsər.
Dəniz quldurluğu, ticarət və hərbi
Bir şeydir, yoxsa heç etməmə səfər!

Ü ç p ə h l ə v a n

Nə salam verir ağa,
Nə "sağ ol" deyir ağa.
Gətirmişik xəzinə

Bu, ona azdır yenə!
Üzü sərt, zəhmi ağır,
Üzündən zəhər yağır.
Gəlmişik qənimətlə,
Qarşılayır nifrətlə.

M e f i s t o f e l

Daha gözləməyin
Mükafat, ağça.
Hamı öz payını
Almış qabaqca.

Ü ç p ə h l ə v a n

Xeyr, bizə onları
Veriblər elə-belə.
Ağa bütün o varı
Gərək bərabər bölə!

M e f i s t o f e l

Nə ki, var qiymətli,
Nadir qənimət,
Düzün saraydakı
Gen salonlara.
O, baxıb onlara
Qoyarsa qiymət,
Ziyafət dalınca
Verər ziyafət.
Sübh, qalan gəmilər
Üzüb gələcək...
Mən elə bir tədbir
Tökəm ki, gərək
Hamı razı qala...

Yükləri gomidən boşaldıb daşıyırlar.

(Fausta)

Nə üçün alnını qırıqdıraraq
 Baxırsan taleyə gəc bir nəzərlə?
 Sahili dənizlə barışdıraraq,
 Çatıbsan arzuna sən ki, zəfərlə.
 Sənin ki, bir gəmin düşmür tufana.
 Üzüb gedə bilir indi, hər yana.
 Saraydan uzanan qadir əllərin
 Dolanır boynuna bütün ellərin.
 Buradan başlandı böyük tikinti,
 Burada qazıldı birinci xəndək;
 Qayıqlar keçdikcə sıçradır kürek
 Orada bərq vuran suları indi.
 Sənin arzuların, əməllərinlə,
 Qulların əməyi sayəsində biz,
 Mükafat olaraq, budur, seyr elə,
 Hər torpaq qazandıq burda, həm dəniz.
 Bu yer...

F a u s t

Lənət olsun bu yerə! Ancaq
 Ürəkdə artıran odur ağrımı!
 Elə bil, bir bıçaq üstündən bıçaq
 Sancılıb doğrayır bütün bağrımı.
 Yox, dözə bilmərəm. Demək də olmur...
 Sənin bu işlərdə məharətin var.
 Mənə əzab verən dərd, yalnız odur:
 O qum təpəsində olan qocalar...
 Onlar köçürülsün gərək, oradan!
 Meşə istirahət yerim olacaq.
 Mənim öz torpağım, mülküm olmayan
 O meşə dünyamı korlayır ancan.
 Mən o ağacların budaqlarından
 İstərdim özümə bir qüllə hörüm,
 Baxanda, bu dəniz torpaqlarından
 Ta üfiqlərəcən hər yeri görüm.
 Bu dövlət içində pozulur ahəng,

Bir şey çatmayanda, nisgili qalır.
 O cökə qoxusu, o çalınan zəng,
 Yadıma kilsəni, ölümü salır.
 Qadir iradəmin azad gülşəni
 Yoxsa məhv olacaq bu qumluqlarda
 O zənglər özümdən çıxarır məni,
 Harda dinclik tapım, de, harda, harda?

M e f i s t o f e l

Şübhəsiz, bu xoşa gəlməyən şeylər
 Sənin həyatını zəhərləyəcək.
 Nəcib, həssas qulaq, kim bilmir məgər
 Ki, bu zəng səsinə nifrət edəcək.
 Hər axşam gətirir bu zəng, bu "dan-dan"
 Buludsuz göylərə bulud çən, duman,
 Təsir etmədiyi bir şey yox imiş!
 Körpənin dünyaya gəldiyi gündən
 Axır mənzilədək həyatı, həmə
 Bu zəng sədası tək boş bir yuxuymuş.

F a u s t

Onların inadı olub bir mərəz,
 Sanki bu cəlalı çəkir zillətə;
 Az qalır, axırda, istər-istəməz,
 Bezib tüpürəsən hər ədalətə.

M e f i s t o f e l

Onlar kimdir, səni narahat etsin?
 Köçür təzə mülkə, qurtarsın-getsin.

F a u s t

Di, yaxşı, bu işi tezliklə görün...
 Qoca ər-arvadı səssiz köçürün
 O bağlı-bağatlı malikanəyə.

M e f i s t o f e l

Elə köçürərlər, inan, onları,
Bir göz qırpımında canın qurtular.
Təzə evlərinin axar-baxarı
Onlara hər şeyi tez unutdurar.
(*Kəskin bir fit çalır. Üç pəhləvan gəlir.*)

Ağanın əmrini tez icra edək,
Sabah o ziyafət, şənlik verəcək.

Ü ç p ə h l ə v a n

Yaxşı üz göstərmir bizə aғamız,
Qoy qonaqlıq versin, bitsin davamız.

Gedirlər.

M e f i s t o f e l

(*tamaşaçılara*)

Qədimdə olmuş işlər indi də baş verir, bil:
Navufey üzümlüyü təzə məsələ deyil!

G E C Ə D Ə N X E Y L İ K E Ç M İ Ş

L i n k e y

(*gözetçi qülləsində oxuyur*)

Doğuldum görmək üçün,
Bir qala qülləsində
Ömür-gün sürmək üçün.
Gecə oyaq qalıram,
Ulduzlara dalıram,
Baxıram uzaqlara.
Ayın işıq saçdığı,
Maralların qaçdığı
Talaya, otlaqlara
Baxmaqdan heç doymuram!

Gözəlliği duyuram!
Heyrətdəyəm özüm də
Uzaq görən gözümdə
Aləm nura bürünür,
Necə gözəl görünür!..

Sükut

Yox, sevinclə üz-üzə
Gəlməz həmişə heç kəs...
Nədir o xəyal kimi
Uzaqda görünən bəs?
Odur, qığılcım saçan
Bir alov, ağacların
İkiqat zülmətində
Kükrəyir harın-harın.
Ah! Bədbəxt qocaların
Komacığı da yanır!
Kömək!.. Yox, gecdir, daha,
Alov ərşə dayanır!
Daim alovdan-oddan
Qorxan yazıq qocalar
Od içindədir, aman!
Yanır o köhnə damlar
Pula dönür divar-daş.
O rəhmdil adamlar
Bu cəhənnəm odunda
Qurtula biləydi kaş!
Od şimşəkli zolaqlar
Yarpaqlar və budaqlar
Arasıyla qalxaraq,
Zirvələrə çatdı, bax!
İri gövdəli, ağır
Ağaclardan od yağır.
Nə üçün uzaqgörən
Doğubdur anam məni?
Uçurtdu yanib düşən

Budaq kiçik kilsəni!
İlanvari şölələr
Alışır zirvələrdə.
Yanır kökünə qədər
Düynlü gövdələr də.

(Uzun bir sükutdan sonra yenə oxuyur)

Orada nə qaldı ruhu oxşayan?
Bir ovuc kül oldu yer ilə yeksən!

F a u s t

(Qum tapələrinə baxan eyvanda)

Kəsildi gözətçim Linkeyin səsi...
Ağlayıb sızlamaq gecdir, əlbəttə.
Qəlbimi doğradı qəmli nəğməsi.
Tələsdim bir qədər mən o babətdə.
Lakin tüstülənən meşə yerində
Möhtəşəm daş qüllə hörüləcəkdir.
Qüllədən ətrafa göz yetirəndə,
Üfiqlər aydınca görünəcəkdir.
Hətta, görünəcək tərs qocalara
Verdiyim təzə ev, gözəl bağ-bağat.
Sayəmdə onlar da son günlərini
Başa vuracaqlar asudə, rahat!

Mefistofel və üç pəhləvanaşağıda.

M e f i s t o f e l

Gəlmişik lap tənənfəs...
Əfv et, iş gətirdi tərs!
Qapılarını döydük,
Açan olmadı. Söydük,
Danladıq, hədələdik;
Boğazımız cırıldı.
Qapını silkələdik,
Qapıları qırıldı...
Başa düşmədik niyə
Yumdular gözlərini,

Qoydular özlərini
Lap eşitməməzliyə.
Biz uzatmadıq işi...
Köç məqamı ki yetdi,
Qorxub arvadla kişi
Ruhunu təslim etdi.
Evdə gizlənmiş qonaq
Atıldı vuruşmağa,
Biz olduq əlbəyaxa,
Tez işi bitdi ancaq.
Döyüş çəkdi bir anlıq...
Od düşüb o arada
Yandı köhnə samanlıq.
Yel bu odu orada
Vurub belədən-belə,
Alovlandırır hələ.

F a u s t

Mən tapşırıq verəndə, siz karmışsınız, əlbət!
Mən dedim ki, zorla yox, xoşluqla edərsiniz...
Vəhşi zorakılıqçün lənət, sizlərə, lənət!
Bax, bunu aranızda bölüşə bilərsiniz!

X o r

Köhnə bir məsəl var, köhnə bir məsəl,
Qüvvətə tabe ol, get yolunda düz!
Özündən güclüyə qaldıranda əl,
Bütün ev-eşikdən, həyatdan əl üz!

Gedirlər.

F a u s t

(eyvanda)

Buludlar sıxlaşır, göyü örtərək...
Od sönmür... sönməsə, belə qaralmaz.
Özüylə acı his gətirir külək...

Mən əmri verməkdə tələsdim bir az,
Məndən çox tələsdi icra edənlər...
Kimdir o kölgətək bura gələnlər?

Aşağıda ağ saçlı dörd qadın görünür.

Birinci

Mənim adım Ehtiyacdır.

İkinci

Mənim adım Fəlakət.

Üçüncü

Mənim adımsa Qayğıdır.

Dördüncü

Mənimki də Qəbahət.

Ehtiyac, Fəlakət, Qəbahət

Qapıları kilidlidir. Varlı evdir, şübhəsiz.
O evdə ki, varlı olur, orada nə işimiz!

Qəbahət

Mən orada heç olaram.

Fəlakət

Mən kölgəyə dönərəm.

Ehtiyac

Varlı qorxmaz Ehtiyacdən... Mən kül olub sönərəm.

Qayğı

Bacılarım, siz qayıdın, bağlıdır bu qapılar...
Mən Qayğıyam, keçməyə bir açar yeri tapılar.
(Qayğı yox olur.)

Fəlakət

Ağbirçəklər, gəlin gedək!

Qəbahət

Dayan, mənsiz getmə tək!

Ehtiyac

Ehtiyac da addım-addım dalınızca gələcək.

Fəlakət, Qəbahət, Ehtiyac.

Bulud alır göy üzünü! Ulduzlar da yox olur...
Uzaqlardan qardaşımız Ölüm gəlir, bax, odur!

Gedirlər.

Faust

(Sarayda)

Gələndə dörd idilər, qayıdır üçü ancaq.
Onların söhbətini başa düşmədim, bayaq.
Söhbətləri ehtiyac, fəlakət və zülümdü,
Axır qafiyəsi də sözlərinin ölümüdü.
Kabusların səsi tək səsləri batıqdı çox.
Mən hələ o buxovdan azad olmamışam, yox!
Bu ovsunu, bu sehrə yolumun üstündən, ah,
Götürüb bir kənara ata bilsəydim, hərgah,
O vaxt bir insan kimi, bir insan kimi, hökmən,
Durardım, ey təbiət, sənənlə üz-üzə mən!
Özümə və aləmə lənətlər yağdıraraq,
Zülmətdə bəzi şeylər axtarmamışdan qabaq
Mən də bir insan idim, – güclü, qüdrətli, məğrur...
Sehr ilə, cadularla indi dolubdur hər yan.
Hər kəs bilmir nə ilə yaxa qurtarsın ondan.
Gündüzlər mühakimə, şüur bizi qoruyur,
Gecələr xoşagəlməz boş rəylər qorxudur.

Çiçəkli bir qaladan dönərkən qayğısız, şən,
Bir qarğa qarıldasa, – Qorxuya düşəcəksən.
Xurafat torundayıq səhərdən axşamadək,
Neçün qorxu içində keçsin ömrümüz gerek?

(Diksinərək)

Bu nədir? Cırıldadı qapı, girmədi heç kəs.
Burada kim isə var!

Q a y ğ ı

Var! Təlaş etmə əbəs!

F a u s t

Kimsən axı?

Q a y ğ ı

Hər kiməm, qarşında dayanmışam.

F a u s t

Rədd ol!

Q a y ğ ı

Mən yerimdəyəm! Bu yerçin yaranmışam!

F a u s t

(Əvvalcə acıqlı, sonra sakitləşib, öz-özünə)

Gəl, özünü ələ al! Ovsun da etmə, ol lal!

Q a y ğ ı

Qulaq söz eşitmək istəməyəndə,
Dərd olar, ürəyə girərəm mən də.
Peşəm min don geyib, qəlb ovlamaqdır.
Hamını hər yerdə cilovlamaqdır
Həmişə quruda, suda, əzəldən
Olmuşam hamının yol yoldaşı mən.

Heç kəs anmasa da xoşbəxt anında,
Tapıbdır daima məni yanında.
O kəslər ki, məni yad edib anır,
Həm lənət oxuyur, həm yaltaqlanır.
Qayğı bilməyibsən dünyada məgər?

F a u s t

Dünyadan çaparaq keçdim bir qədər...
Hər zövqü-səfanı havada qapdım.
Çıxdı çox şeylərdən sevdamin əli...
Sevinci arzular qoynunda tapdım.
Həyatı arzumla qovdum irəli.
Əvvəllər o geniş axınla getdi,
Sonralar hər şeydən ehtiyat etdi.
Dişimə vurmuşam bu dünyanı mən.
Onun hüdundan kənara çıxmaq,
Bizə nəşib deyil. Bir para axmaq
Elə zənn edir ki, göylərdə hökmən
Özünə bərabər varlıq tapacaq.
Yerdə möhkəm dayan! Dön, ətrafa bax,
Dünya güclülərçün deyil heç də lal.
Uyma əbədiyyət girdabına heç,
Yalnız mümkün olan şeylərdən kam al.
Qorxunc kabuslara fikir vermə, keç!
Ömrü bu cür başa vurmalıyıq biz.
Aqılsən, həyatı irəli apar!
Mətin qəlb sevinci, qəmi, şübhəsiz,
Yalnız irəliyə getməkdə tapar.
Bundan artıq bir şey axtarsaq, inan,
Əzabla yanaşı xoş anlar belə
Təmin etməyəcək bizi heç zaman.

Q a y ğ ı

Toruma düşənin heç gülməz üzü...
Bürüyər hər yandan onu qaranlıq.
Qaralar günəşi, söner gündüzü,

Edər qəlb evində qəm hökmranlıq.
 Uğrayar xəzinə, dövlət zavala,
 Səadət, fəlakət qəlbini soyar.
 Min nemət içində ac qala-qala,
 Hər qəmi-nəşəni sabaha qoyar,
 Bütün fikri-zikri, qəlbi, xəyalı
 Bağlanar ümidlə yalnız sabaha...
 Gün keçər, get-gedə dəyişər halı,
 Lakin o məqsədə çatmaz bir daha.

F a u s t

Əl çək! Məni tora sala bilməzsən.
 Bir məna görmürəm boş nağıllarda.
 Çıx get! Bu mənasız yalan sözlərdən
 İtirər aqlını ağıllılar da.

Q a y ğ ı

(Onun dediklərinə fikir vermədən, sözünə davam edir)

Tərəddüd içində bilməz nə etsin,
 Geriyə qayıtsın, irəli getsin?
 Yolun ortasında qalar avara.
 İnamsız addımla üz tutsun hara?
 Get-gedə özünü lap itirəcək,
 Hər şeyi tərsinə, tutqun görəcək.
 Özünü, özgəni salıb zəhmətə,
 Hər nəfəs aldıqca boğulacaqdır.
 Ümitsiz, inamsız baxıb xilqətə,
 Hey ölüb, təzədən doğulacaqdır.
 Yox, o, nə ümitsiz, inamsız yaşar,
 Nə də tale ilə qəti bərişar!
 Ətalət sıxdıqca, doyacaq cana,
 Vuracaq özünü o yan-bu yana.
 Gördüyü işlərə tutacaq irad.
 Gah kölə olacaq rühən, gah azad.
 Gah yarı yuxulu, gah tamam oyaq,

Daima nigaran, pəjmürdə xəyal...
 Bəli, buxovlayıb bu dəhşətli hal
 Onu cəhənnəmçün hazırlayacaq.

F a u s t

Lənətə gələsiniz, ey dəhşətli kölgələr!
 Bu dünyada min əzab vermənçün insanlara,
 Nələr düşünmədiniz, indiyə qədər, nələr!
 Adi günlərinizi belə, etdiniz qara.
 Çetindir can qurtarmaq iblislərin əlindən.
 Müşgüldür o zənciri qırıb tökmək imanla.
 Lakin sən bu rəzil hökmranlığını mən,
 Ey Qayğı, heç tanımaq istəməyirəm, anla!

Q a y ğ ı

Mən səni lənətləyib, bax elə bu saat da
 Gedirəm... Qoy hökmünü hiss etdirim birçə yol;
 İnsanlar doğulandan kor yaşayır həyatda,
 Sən də, faust, ömrünün, gəl, axırında kor ol!
(Onun gözlərinə üfləyib yox olur)

F a u s t

(Gözləri tutulmuş halda)

Ətrafımda qaranlıq sıxlaşdı indi qat-qat.
 Lakin qəlbimdə yanan işıq hələ sönməmiş.
 İş başa vurmağa çox tələsirəm, heyhat!
 Sahibkar ömr etməsə, yox, qabağa getməz iş!
 İş başına! Ey mənə sadıq, hünərli qullar!
 Qalxın, gəlin hamınız cərgə-cərgə, nizamla.
 Dəmir kürəklə, bellə girişsin işə qollar,
 Böyük bənd başa çatsın möhkəm bir intizamla.
 Başladığımız işi tez başa vuraq gərək.
 Olacaq səyimizin mükafatı çox gözəl.
 Böyük işlər həmişə, inan, başa gələcək,
 Bir aqlın dediyini icra edəndə min öl.

Məşəllər.

M e f i s t o f e l iş üstündə nəzarətçi kimi qabaqda.

M e f i s t o f e l

Buraya, buraya! Bir az cəld olun!..
Siz ey tir-tir əsən bədənin, qolun
Cılız sümüklərlə, quru damarlar
Birləşməsi olan cansız Lemurlar!

L e m u r l a r

Gedək hara deyirsən,
Biz hazırq bayaqdan.
Söhbət gedir, deyəsən,
Bizə çatan torpaqdan.
Bu zəncirlə yer ölçün,
Mərz üçün də var paya.
Lakin unutduq, neçün
Yığılmışıq buraya!?

M e f i s t o f e l

Heç nə lazım deyil, axıra kimi
Götürün ölçünü siz özünüzdən:
Biri ot üstündə uzansın sizdən,
Qalanlar belləsin dörd yandan çimi.
Nə cür ki, babalar edib, eləcə,
Siz qazın bir dördkünc uzunsov xəndək.
Mənasız ömr edib insan, beləcə
Uca saraylardan dar mənzilədək!

L e m u r l a r d a n b i r i

(gülməli bir əda ilə, qəbir qaza-qaza oxuyur)

Nadinc gəncliyimin odlu çağında,
Hər şeyə çatırdı qüdrətim mənim.
Haradan bir şənlik səsi gəlsəydi.

Ora yüyürməkdə adətım mənim.
Qoltuq ağacıyla çıxdı böyürdən
Zəhrimar qocalıq, o mərdiməzar.
Büdrəyib yığıldım məzara birdən...
Ah, sən hardan çıxdın, ey soyuq məzar?

F a u s t

(saraydan çıxıb, əlləri ilə qapını axtara-axtara)

Necə fərəhlidir külünk, bel səsi!
Mənim fikirlərim həyata keçir.
Gərək bərkidilsin bəndin dövrəsi,
Bənd hücumu keçən dalğanı biçir.
Başlanmış dənizin fəth edilməsi.

M e f i s t o f e l

(kənara)

İstehkamlarınla, bəndlərinlə sən,
Bizim dəyirmanı su tökmədəsən.
Sən nə ad verirsən, ver hələ buna.
Əslində zifayət hazırlayırsan
Dənizlər şeytanı qoca Neptuna.
Təbiətdə olan bütün qüvvələr
Çoxdan müttəfiqdır bizimlə, çoxdan.
Bütün zəhmətlərin gədcək hədəri!

F a u s t

Nəzarətçi!

M e f i s t o f e l

Bəli!

F a u s t

Səy, qeyrət göstər!
Nə qədər bacarsan artıq fəhlə tök.
Ruhlandır, şirnikdir, ciddiyyət göstər.

Qabaqcadan beh ver, boğazına çök,
Mükafat vəd elə iş getmək üçün...
Mənə məlumat ver kanaldan hər gün!

M e f i s t o f e l

(lap yavaşdan)

Mən bilən, bu dəfə, bu narazılar
Xəndək yox, səninçün qəbir qazırlar.

~ F a u s t

Dağ boyu uzanan bataqlıq ki, var,
Bizə zərər verər belə durarsa.
Çürüntü qoxusu verən o sular
Əgər axıdılar, qurudularsa,
Bu, mənim son böyük xidmətim olar!
Milyonlarla insan axışb gələr.
Bu münbit, məhsuldar düzdə bir zaman
Günəşli tarlalar, zəmilər gülər...
Yaşayar insanlar azad, firavan.
Nə vaxt qorxu çöksə ürəklərinə,
Ümid bağlayarlar biləklərinə.
Ölkə başdan-başa cənnətə dönər,
Uzaqda dalgalar mədləri döyər...
Tufanlar dağıtsa harada bir bənd,
Adamlar köməyə axışar kənd-kənd.
Mən bütün ömrümü verdim bu işə.
Yaşamaq istərsən, vuruş həmişə!
Azadlıq layiqdir o adama ki,
Atılır bu yolda hər gün döyüşə!
Olmuşam həmişə mən bu niyyətdə:
Gərək yer üzündə bütün gənc, qoca,
Yorulmaq bilməyə ömrü boyunca;
Ömrü başa vura fəaliyyətdə!
Mən qaynar həyatlı azad ölkəmi
Yalnız belə görmək istərdim, inan.
Görseydim o günü, ah o aləmi,

Deyərdim: “ey zaman! Gözəlsən! Dayan!”
Zamanın sürətli axışı o vaxt
İzini silməzdi qəhrəmanların.
İndidən duyuram sevincini, bax,
Gələcək o ülvi, xoşbəxt anların!

F a u s t yıxılır. Lemurlar yapışb onu torpağın üstünə qoyurlar.

M e f i s t o f e l

Heç nədə tapmadı səadətini,
Öz xəyallarına vuruldu ancaq.
Ömrünün mənasız son saatını
Tutub saxlamağa can atdı axmaq!
Zaman dedikləri böyük hökmdar
İnadcıl qocanı etdi tar-mar.
Torpaq üzərində, budur, uzanmış!
Saat dayanmışdır!

X o r

Saat dayanmış,
Əqrəblər düşmüşdür! Susur lal gecə!

M e f i s t o f e l

Bitdi! Bitdi hər şey!

X o r

Qurtardı.

M e f i s t o f e l

Necə?

Bu nə axmaq sözdür? Necə qurtardı?
Qurtardı və – heç nə, – eyni bir şeydir.
Məgər həqiqətdə bir şeymi vardı?
qurtardı duz başa düşsək bu sözü,
demək: heç nə imiş əslində özü.

Sonu bir heç isə yaranmışların,
Mənası nə imiş yaranışların?
Olmamış kimidir o, ancaq hərdən
Küy salır ki, olub o, həqiqətən.
Mən isə, bunları heç sayıb bütün,
Əbədi boşluğu tuturam üstün!

T A B U T D A

L e m u a r l a r d a n b i r i

Dəmir kürəklə, bellə,
Bu xarabanı tikən
Görəsən, kimdir belə?

L e m u a r l a r (xor ilə)

Kətandan kəfən geyən
Lal üçün bu da çoxdur!

L e m u a r l a r d a n b i r i

Bəs nə üçün bu evin
Müxəlləfatı yoxdur?

L e m u a r l a r

Burovuzdu nəki var,
Hamısını borclular
Gəldilər, apardılar.

M e f i s t o f e l

Cismi yerdədir. Hərgah ruh qaçmaq istəsə, mən
Qanla imzaladığı müqaviləni, o dəm
Qoyaram qabağına. Ruhu şeytan əlindən
Qapmaqçün indi çoxlu üsullar var, bilirəm.
Köhnə yolda maneə lap çox çıxır qarşıma,
Təzə yolda tanımaq istəməyirlər tamam.

Əvvəllər bu işi mən görərdim təkbaşına.
İndisə köməkçilər çağırmalı oluram.
İşlər şuluqdur yaman! Sıxışdırılıq biz.
Nə qədim ənənəyə, nə köhnə hüquqlara,
Adətə bel bağlamaq olmaz indi, şübhəsiz!
Keçmişdə son nəfəsdə çıxardı ruh bədəndən,
Pusquda durub, onu lap havada qapardım.
Siçan kimi qaçmağa üz qoyduğu anda, mən
Əl atınca, onu öz caynağımda tapardım.
İndi ağır tərənir çıxmaq istəmir bəri...
Öz murdar mənzilindən ayrılmayıb acıqla.
Yalnız bir-birinə zidd təbiət qüvvələri
Oradan qovur onu indi rüsvayçılıqla.
Ruh çıxmamış, min sual çıxır ortaya hələ,
Deyirlər: nə vaxt ölmüş? Harada? Necə? Nədən?
Qoca ölüm qüvvədən heç düşməmişdi belə!
Hər dəfə şübhə doğur öldürmüş görəsən?!
Başım çəkib, görmüşəm: ölüb, soyuyub bədən,
Bir az keçmiş tərənib əl-ayağı təzədən.

Əmr verirmiş kimi, əl-qolu ilə schrlı və əcayib hərəkətlər edir.

Tez buraya! Cəld olun, ey düzbuynuz ağalar!
Ey bərkə-boşa düşmüş, əyribuynuz buğalar!
Çevirin cəhənnəmin ağzını bu tərəfə.
Doğrudur, cəhənnəmin od saçan ağzı çoxdur,
Axı, hər günahkarı cəhənnəm də hər dəfə
Adına, mövqeyinə görə fərq qoyub udur.
Tələb etməyəcəkdir, lakin bu əməliyyat
Gələcəkdə bu qədər fərq qoyma və ehtiyat.

Sol tərəfdə cəhənnəmin qorxunc ağzı açılır.

Alov ağzını açır, qılınc dişlər görünür;
Cəhənnəm tağlarından püsgürür odlu axın.
Qızıl odlar şəhəri ağ dumanla bürünür...
Əbədi yanğınların burulğanına baxın!
Qıpırmızı alovlar lap dişə gəlib çatır,

Günahkarlar yol tapıb qurtulmağa can atır,
Lakin nəhəng cəhənnəm onları bir də udur.
Onlar yenə alovlu yollara düşdü, budur!
Darısqal cəhənnəmin sonsuz ənginliyində,
Min ucqar güşəsində var min dəhşətli əsrar!
Qorxudun günahkarı, qorxudun, ürəyində
Bütün bunları xülya hesab etməsin onlar.

(Qısa və düzbuynuzlu kök şeytanlara.)

Ey isti cəhənnəmin piylənmiş yekəqarın,
Yoğun peysəri dönməz, qırmızıyanaq, harın,
Tənbəl avaraları! Yatmayın bu arada,
Görün, fosfora oxşar bir şey varmı orada?
Ruhcığaz, qanadlı ruh, tükünü didərsiniz,
Yerdə ancaq bir ətcə, cılız, murdar qurd qalar,
Mən möhrümü basaram, siz də tez onu alar,
Odlar qasırgasına aparıb gedərsiniz!

Bədəninin aşağı nahiyyəsini güdün:
Dəqiq müəyyən deyil onun olduğu yerlər.
Göz qoyun, bu tərəfdən çıxıb qaçmasın bu gün,
Çox vaxt göbəyə yaxın yerdə olur, deyirlər.

(Əyri uzunbuynuzlu sisqa şeytanlara.)

Siz də, ey tambur major caydaq hoqqabazlarım,
Havada gözətçilik edin, dinclik bilmədən.
İri caynağınızı tutun havada tarım,
Ruh pərvazlanan kimi, qapın aman vermədən.
Köhnə mənzildə indi lap bağrı çatlayacaq,
Tez çıxıb yüksəklərə uçmağa can atacaq.

Yuxarıda sağ tərəfdə parlaq bir işıq görünür.

S ə m a q o ş u n u

Göylər sizi əzizlər...
Cənnət elçisi sizlər
Günahlar əfv etməkçün,
Fənilər diriltməkçün,

Ümid şəfəqli nurla
Dağlar üstündən uçun;
Enin yerə uğurla,
Bütün yaranmışlara
Sevinc nuru olmaqçün.

M e f i s t o f e l

Bax, bu zəhlətökən zingilti, yalnız
O mənfur işıqdan ərsə yüksəlir.
Əsli, nə oğlandır onlar, nə də qız...
Lakin möminlərin xoşuna gəlir.
Biz insan nəslini kəsməyə bir vaxt,
Nə icad etdiksə günahımızla,
Möminlər bunları çarpışdıraraq,
Vurdular bizi öz silahımızla.

Riyakar zahidlər lap şarlatandır,
Onlar əba geymiş adi şeytandır.
Ayıq-sayıq durun, onunçun, hər dəm!
İndi bu işdə də udussaq hərgah,
Rüsvayçılıq olar bizimçün sabah...
Dayanın bu qəbrin başında möhkəm!

M ə l ə k l ə r i n x o r u

(qızlar güllər səpərək)

Ey ürək açan güllər,
Al işıq saçan güllər,
Göylərdən uçan güllər,
Canlılara can güllər!
Dağlar zirvələrində,
Nurlu meh olub əsin.
Mərhumun üzərində
Yarpaq qanadlı, incə
Budaqlar, qönçə-qönçə
Açılmağa tələsin.

Ey bahar, nəfəsinlə
Mərhumə cənnət gətir,
Dinçlik və rəhmət gətir!

M e f i s t o f e l
(şeytanlara)

Niyə tir-tir əsir, qovrulursunuz?
Dözün, dərinizə kül təpsələr də!
Cəhənnəmdə məgər qıç olursunuz?
Qar qasırğası tək gül səpsələr də
Qorxmayın! Bir heçdir o qarın sonu;
Odlu nəfəsiniz əridər onu!
Üfləyin! Üfləyin! Lap körük həngi!
Bəsdir! Bəsdir daha! Nəfəsinizdən
Bax, bütün güllərin soluxdu rəngi...
Kim xahiş elədi bu qədər sizdən?!
Yumun ağzınızı, ürək bulanır,
Sizlər bilmədiniz heç ölçü-biçi!
Soluxan çiçəklər alışıb yanır!
Zəhərli bir odmuş hər gülün içi.
Güllər üstümüzə uçuşur indi,
Qorunun! Göstərin min cür məharət.
Eyvah, şeytanların qəzəbi söndü...
Qəlbləri hiss etdi yad bir hərarət.

M ə l ə k l ə r
(xor)

Ey cənnət çiçəkləri!
Səadət şəfəqləri!
Təmiz, pak ürəkləri
Güldürün səadətlə!
Həqiqət pərdə-pərdə
Səslənir fələklərdə.
Əbədi mələklər də
O nəğməni hər yerdə
Oxuyur məhəbbətlə!

M e f i s t o f e l
(şeytanlara)

Lənətə gələsiniz! Qorxaq haramzadalar!
Gör, nə mayallaq vurub, hərə bir oyun açır!
Elə bil, cəhənnəmə atılmır bu gədalar,
Hamısı baş götürüb bir-bir hamama qaçır.
Qoy qaynar cəhənnəmdə çimsinlər lap doyunca!
Çimin! Səhhətlər olsun! Hələ yerimdəyəm mən.
(Uçub gələn güllərdən özünü qoruyaraq.)

Rədd ol, yolunu azmış! Dayan, gücənmə bunca;
Sən ovcumda selikdən başqa bir şey deyilsən!
Ətrafımda dövr edir! Di, rədd olacaqmısan?
Boynum yandı! Elə bil, yandırır kükürd, qatran!

M ə l ə k l ə r
(xor)

Sizinki olmayanı
Tutmağa cəhd etməyin.
Təbiətinizə zidd
Nə var yaxın getməyin
Gücə, müqavimətə
Qarşı var bizdə qüvvət.
Sevənləri cəzb edir
Yalnız göyə məhəbbət.

M e f i s t o f e l

Başım, ürəyim yanır, bağır-böyrəyim yanır,
Şeytandan güclü imiş nəsə bu hiss, hərarət!
Cəhənnəmin odundan daha pis alovlanır...
Siz ey bədboxt sevənlər! Buna görə də, əlbət,
Bunca əzaba, qəmə siz düşər olursunuz.
Rədd edildikdə belə, görməkçün bir an yarı,
Günlərlə boynunuzu yollarda burursunuz.

Yoxsa, indi mənim də başıma gəlir bu iş?
Nədənə boynum dönür daim onlara sarı,
Guya onlar əbədi düşmənlərim deyilmiş.
Mən ki, həmişə nifrət bəsləmişəm onlara.
Ancaq, nədənə, indi bu qəşəng oğlanlara
Baxmaq istəyirəm hey!... Niyə əvvəlki kimi
Dilim gəlmir onları lənətləyim, söyüm mən?
Yad duyğular yol tapıb, keçər qəlbimə birdən!?

Burda ələ salmağa indi yol versəm hərgah,
Axmaq adlandıracaq məni hamısı sabah.
Düzdür, nifrət etmişəm o tayfaya hər zaman,
Amma, bax, bu dəcəllər xoşuma gəlir yaman!

Gözəl-göycək uşaqlar! Bircə deyin görüm siz,
Olmaya lütsiferə qohumluğunuz çatır?
Zənnimcə, siz buraya vaxtında gəlibsiniz,
Şuxsunuz, adam sizi lap öpməyə can atır.
Ürəyin elə bir firavanlığı var ki,
Mən sizə hər baxanda, daha xoş gəlirsiniz.
Məndə bir gizli pişik mehribanlığı var ki...
Ah, yaxın, yaxın gəlin! Ah, necə gözəlsiniz!

M ə l ə k l ə r

Biz yaxın gəldik, amma çəkildin geri dərhal.
Gəlirik, bacarırsan, durduğun yerdəcə qal.

Mələklər irəli gəlib yavaş-yavaş hər yeri tuturlar.

M e f i s t o f e l

(səhnənin qabağına sıxışdırılmış halda)

Siz bizə xəbis ruh adı verdiniz.
Özünüzə əsil cadugərsiniz.
Bəli, çünki sizlər həm kişilərə,
Həm də arvadlara xoş gəlirsiniz.
Bu nə macərədir! Bu nə duyğudur!?
Məhəbbət deyilən, olmaya budur?
Çünki indi ancaq peysərim deyil,

Vücudum od tutub yanır, elə bil.
Siz, qalxıb enməyin pərvazlanaraq,
Enin aşağıya, enin lap yerə.
Şux əndamınızla, hey nazlanaraq,
Yerin üstündə də gəzin bir kərə.
Doğrudur, yaraşır sizə ciddiyyət,
Ancaq pis olmazdı təbəssümünüz.
Sevgililər kimi göz vurub xəlvət,
Azca dodağınız qaçsaydı, küysüz,
Qurtarıb gedərdi bütün məsələ.
Ey uzunboy dəcəl, sərt baxma belə.
Xoşuma gəliрсən. Sənin o sadə,
O məsum çöhrənə yaraşmayır heç
Keşislərə məxsus soyuq ifadə...
Barı, bir mehriban nəzər salıb keç!
Ədəb qaydasına müğayir olmaz
Əgər yarım çılpaq gəzsəniz bir az.
Bu uzun geyimlər əsarətdirlər.
Odur, üz döndərüb gedirlər...amma
Arxadan baxanda qiyamətdirlər!

M ə l ə k l ə r i n x o r u

Ey məhəbbət odu,
Alış qürurla.
Bədbəxti xilas et
Şəfali nurla.
Qoy duysun tanrının
İnayətini.
Qaldır, göydə qapsın
Səadətini

M e f i s t o f e l

(birdən ayılmış kimi)

Bu nədir? İov tək ayaqdan-başa
İrindir, yaradır bütün üz-gözüm.
Özümə baxanda, qorxuram özüm.

Lakin İov kimi, duşmur təlaşa,
Həttə, fəxr edirəm müsibətimlə,
Nəcib şeytan ruhum, təbiətimlə!
Ehtiras odları dövrəmi aldı,
Yaxşı ki, dərimi yandırdı yalnız.
Bax, bir-bir hamısı sönüb qaraldı.
Lənət! Lənət sizə! Sönün hamınız.

Mələklərin xoru

Müqəddəs alovlar!..
Həyatda ancaq
Ona qovuşanlar
Xoşbəxt olacaq.
Ey ruh, sən qovuşdun,
Göylərə ucal!
Hava təmizlənilib,
Azad nəfəs al!

Mələklər göylərə qalxıb Faustun ölməz varlığını aparırlar.

Mefistofel

(ətrafa baxınaraq)

Nə oldu? Uçdular niyə bir anda?
Bəs ruh! Yox, başıma oyun açdılar!
Yəqin qəbir üstündə dövrə vuranda,
Onlar girov ruhu qapıb qaçdılar!
İllərlə tufana, oda atıldın,
Bir cəvahir tapdın, çıxdı əlindən.
Bu qoca vaxtında sən aldadıldın!
Kimə şikayətə gedə bilərsən?
De, səni kim dinlər, de kim qaytarar
Sənə qaçırılan o xəzinəni?
Təqsir özündədir, bax, qoca biar,
Lap yerində rüsvay etdilər səni!

Abırsıqlıq etdim, budur, nəhayət
Puç oldu illərlə çəkdiyim zəhmət.

Axmaq, uşaqlara məxsus əyləncə
Şit şəhvət, ehtiras hissi, gör necə
Keçdi qatran hopmuş qoca şeytana!
Axır kələk gəldi bir dəstə uşaq
Mənim tək min bərkdən-boşdan çıxana.
Elə bil axmaqlıq etmişəm ki, mən
Lap nifrət edirəm özüm-özümdən.

DAĞLAR QOYNUNDA DƏRƏ, MEŞƏ QAYALAR, ÇÖL-BİYABAN.

Dağın dərəyə çıxan uçurum qayalarına sığınmış təki-dünya abidlər.

Xor və əks-səda

Meşə yırgalanmışdır...
Uçurumda qayalar
Üst-üstə qalanmışdır.
Kök, gövdə damar-damar
Yapışmış qayalardan.
Səs gəlmir kahalardan...
Aslanlar oğrun-oğrun
Ətrafda gəzir, baxın,
Heç biri gəlmir yaxın.

Pater exstaiçus Vəcdə gəlmiş abid (havada qalxıb enərək)

Ey əbədi məhəbbət,
İlahi od, hərarət!
Artsın könüldə ağrım,
Deşilsin oxla bağrım.
Doğrasın əmud, qılınc,
Olum toppuzla xınc-xınc.
İldırım məni vursun,
Külümü yel sovursun!
Bircə ulu qüdrət

Məndən üzü dönməsin,
Əbədi məhəbbətin
Ulduzları sönməsin!

Pater profundus
Fikrə qər q olmuş abid
(*aşağı dairədə*)

Necə ki, bu dibsiz lal dərələrin
Üstündə sallanır ağır qayalar;
Necə ki, yüzlərcə köpüklü, sərin
Xırda çay, axırda birləşib qaynar...
Necə ki, yaranan gündən təbiət
Ağaclar göylərə baş çəkib gedir,
Eləcə əzəli, qadir məhəbbət
Öz yaratdığını özü hifz edir.

Burda dağı-daşı gurultu ilə
Qatır qabağına leysan suları.
O yanda mehriban şırıltı ilə
Axır əkinlərə, düzlərə sarı.
Göylər guruldayıb, havada olan
Zəhəri yox edir... O, haqq səsidir:
O, bizi yaradan, qoynuna alan
Böyük məhəbbətin xoş müjdəsidir.

Kaş yandıra məni bu odlu şimşək,
Ruhum azad ola qəm möhnətindən.
Əbədi qurtula biryolluq ürək
Kobud duyğuların əsarətindən.
İlahi! Işıqlı əməllərinlə
Qaranlıq qəlbimi nura qər q elə!

Pater seraphicus
Mələk mən zər abid
(*Orta dairədə*)

Şamlıqlar üstündən süzülüb keçən,
O işıqlı bulud nədir, görəsən?!

Bildim nədir süzən o narın-narın:
O, bir dəstəsidir körpə ruhların!

Məsud körpələrin xoru

Dindar ata, biz kimik?
Gəlib çıxmışیق hara?
Yəqin ki, xoşdur həyat
Bütün yaranmışlara.

Pater seraphicus

Si z ruhu açılmadan
Gecə yarı doğulmuş,
Ölümü, atalara
Analara qəm olmuş
Məsum mələklərsiniz!
Sizdə, dünyada olan
Məşəqqətli yollardan
Yoxdur nə əsər, nə iz.
Xoşbəxtlər! Gəlin yaxın,
Gözlərimə qonun siz,
Dünyaya ordan baxın!

(*Onları gözləri ilə öz içərisinə çəkir*).

Bu ağacdır, bu qaya...
Baxın o axan çaya,
Zirvəldən baş alır;
Başlayıb hay-haraya
Yolunu yaxın salır.

Məsud körpələr
(*gözlərinin içindən*)

Aləm, özəmətlidir!
Burda sıxılır ürək...
Qorxuruq! Dəhşətlidir!
Ah, burax, çıxıb gedək!

P a t e r s e r a p h i c u s

Qalxın, yüksəklərə doğru ucalın,
Özünüz duymadan, boy ata-ata.
Tanrı varlığından güc, qüvvət alın,
Qovuşun əbədi saf bir həyata!
Azad meh qoy sizi ucaltsın hər an;
Alın qidanızı əbədiyyətdən:
İşıqlı səadət çeşməsi olan
Əzəli, əbədi bir məhəbbətdən!

M ə s u d k ö r p ə l ər

(ən uca zirvələr ətrafında uçuşaraq)

Gəlin əl-ələ tutaq,
Dualar, arzularla,
Fərəhlə dövrə vuraq
Müqəddəs duyğularla!
Göz alsın öz nurunu
Tanrının dərğahından,
Biz görəcəyik onu,
Duyacayıq yaxından.

M ə l ə k l ər

*(göyün uca qatlarında uçaraq Faustun ruhunu
aparırlar)*

Tanrının lütfiylə xilam edildi
Bir pak, ülvi ruh şərin torundan.
Hər kəs ki, haqq yolu qurtuluş bildi.
Onu qurtarmağa can atdıq hər an.
Ömrünü əməkdə, axtarışlarda
Başa vuranları qoymuruq darda.
Kimə lütf edərsə göy mərhəmətlə,
Mələklər qarşılar onu hörmətlə.

K i ç i k m ə l ə k l ər

Tövbə edən qadınlar
Öz ɵlləriylə ɵncə

Məhəbbət odlu, qızmar
Gül səpdi qönçə-qönçə.
Məhəbbət hərəkətli
Güldən qorxub qaçdı şəhər.
Xilas etdi qiymətli,
Pak ruhu bizimkilər.
Güllər yağdıqca çox-çox,
Şəhər ruh gətirmədi tab.
Onlara cəhənnəm yox,
Məhəbbət verir əzab.
Gül yağcaq, dəstəbaşı
Qart İblis yasa batdı.
Sevinin, haqqın işi
Zəfərlə başa çatdı!

K a m a l a y e t m i ş m ə l ə k l ər

Bax, onda cismani bir ağırlıq var,
Qaldırmaq çətinidir onu bizimçün.
Asbestdən də olsa bu adi ruhlar,
Olmaz göylərə xas paklığı mümkün
Bir qüvvət bağlayır ruhla maddəni,
Dünya yaranandan, gör, neçə ildir
qanla bağlı olan bu əlaqəni
mələklər qırmağa qadir deyildir.
Onları ayırır təkcə bir qüvvət:
Əbədi, əzəli, böyük məhəbbət!

K i ç i k m ə l ə k l ər

Yalçın zirvədəki
O zərif duman
Günahsız ruhlardır
Yenə çox güman.
Buluddan çıxdıqca
Yalçın təpələr,
Görünür o məsum,
Məsud körpələr.

Onlar zövq alırlar
Azad, firavan,
Göylər dünyasının
Parıltısından.
Göylərə qalxırkən
Ruh da bir ara
Yəqin qoşulacaq
İndi onlara.

M ə s u d k ö r p ə l ə r

Biz qəbul edirik
Fərəhlə onu.
Yuxuya getmişdir,
Əynində donu.
Ağırılıq gətirir
Ona qundağı.
Sökək bu sapları.
Açaq bu ağı.
Budur, ruh böyüdü,
Üzündə halə...
Müqəddəs həyatçün
Yetdi kəmalə.

Doctor Marianus (ən uca və ən təmiz hücrədə)

Üfüqlər geniş, səmələr aydın,
Görünür hər yan daş eyvanımdan.
Məsud, müqəddəs bir dəstə qadın
Uçub göylərə qalxır yanımdan.
Bax, içlərində başqalarından
Tamam seçilən tək bircəsidir:
Parlaq ulduzdan haləsi olan
Uca göylərin məlikəsidir.
(Vəcd ilə.)

Ey dünyamızın baş hökmdarı!
Bu mavi göylər çadırında mən,

Burax, feyz alıb əzəmətindən,
Tamaşa edim hüsnünə barı!
Məhəbbətinlə isinən ürək
Düşsün səcdinə qoy məhəbbətlə;
Qüdsiyyətidən nur əxz edərək,
Qoy vəcdə gəlsin eyni rıqqətlə.

Hökmün aləmə şəfəq salanda,
Mətin oluruq, mərd oluruq biz;
Rəhmin, şəfqətin qəlbə dolanda
Sönür adətən bütün qeyzimiz!
Ey soyu haqqa bərabər olan!
Ey şərəfətli böyük Anamız!
Əsil mənada, ey pak, təmiz qız!
Ey yerə, göyə qadir hökmran!

Bulud tək almış dövrəni yenə
Tövbə edənlər, əfv olunanlar.
Yenə qapanıb sənin dizinə
Mərhəmət, şəfqət diləyir onlar.
Hər kim yol azıb, edirsə günah,
Hər kim yalana olursa qurban,
O yalnız sənə gətirir pənah.
Ey toxunulmaz! Ey səbri ümman,
Yüngül ehtiras əsirlərini
Asan iş deyil düz yola çəkmək!
Arzu, ehtiras zəncirlərini
Kim öz gücüylə qıra biləcək?
Yerlər sürüşkən, çalalar dərin...
Kimin ayağı qaçmaz, sürüşməz?
Kim şux gözlərin, yalan sözlərin.
Yaltaq üzlərin toruna düşməz?

Materqlorioza uçub onların qabağına gəlir.

T ö v b ə e d ə n g ü n a h k a r q a d ı n l a r x o r u

Əbədi səltənətin
Ey qürubsuz sabahı!

Ey günahkar ümmətin
Tək ümidi, pənahı!
Əfv et öz şəfqətinlə,
Sonsuz mərhəmətinlə!

Magna peccatrix

Böyük günahkar qadın

Yağılar nəzərində
Alçalmaqdan qorxmadan,
Oğlunun üzərində
Tökdüyüm bir güləbdən
Göz yaşımın eşqinə...
Bir vaxt ətrə tutduğum,
Saçımda qurutduğum,
O müqəddəs, ilahi
Qardaşımın eşqinə!..

Mulier Samaritana

Yanında Avraamın
Sürüləri otlayan
O müqəddəs qoyunun;
O susuzluqdan yanan
Dodaqların eşqinə...
O şəffaf gur suların,
Bulaqların eşqinə...

Maria Aegyptiaca (Acta sanctorum)

Misirli Mariya

Oğlunun cənazəsi
Qoyulan o türbənin;
Məni qapıdan qovan
O əlin, o zərbənin;
Qırx il səhrada qalıb
Qırx il yalnız qocalıb,
Etdiyim o duamın;

Soyuq qum üzərində
Yazdığım son ricamın
Xatirinə, rəhm elə!

Hər üçü

(Qretxenə yaxın gətirərək)

Böyük günahkarları
Sən qovmayıb qapından,
Əbədiyyət baharı
Bəxş edibsən çox zaman.
Bu pak qəlbə də rəhm et,
Lütfkar nəzərlə sən.
Tək bir günahə batmış
O özü dərk etmədən.

Una poenitentium

Tövbə edənlərdən biri

(Əvvəlki Qretxen)

(onlara qısılaraq)

Ey nəzəri şəfqətli,
Ürəyi mərhəmətli,
Dön, bax səadətəmə,
Eşqimin peymanına.
İlk gənclikdə sevdiyim,
Bir də dönməz dediyim,
Əzabsız, izzətsiz
Qayıtmışdır yanıma!

Məsud körpələr

(havada dövrə vura-vura yaxınlaşırlar)

Ötdü keçdi o bizi
Lakin xidmətimizi
Mükafatsız buraxmaz...
Biz həyat qundağından
Tez ayrılmış bir az.

O, ömür qaynağından
Çox şey əxz etmiş orda...
Öyrədər bizə burda.

Tövbə edənlərdən biri
(Əvvəlki Qretxen)

Onu nəcib ruhlar almış dövrəyə,
Tanıya bilməyir özünü hələ...
Bax, yeni həyatı duymayıb deyə,
Ona yad görünür mələklər belə;
Halbuki, eynidir o, mələklərin.
Gör, yer örtüyünü necə tez atmış.
Şəffaf geyimində uca göylərin
Ruhunun ilk gənclik həddinə çatmış!
İzin ver bələdçi olum ona mən,
Bu yeni işıqdan qamaşar gözü...

Mater gloriosa
Məryəm ana

Olsun! Yüksəklərə üz tut, ucal sən,
Hiss edib dalınca gələcək özü.

Doctor Marianus
(üzü üstə düşüb dua edir)

Dikilsin gözləriniz
Göylərə rıqqət ilə.
Onun şefqətini siz
Duyun fəzilət ilə!
Sənsən qəlb xilaskarı,
Könül pənahı yalnız,
Ey göylər hökmdarı,
Allah anası, pak qız!

Chorus mysticus
Mistik xor

Fanilər rəmzdür əbədiyyətdən
Sonsuz həqiqətin
Parıltısı tək.
Orda hali olur cəmi məqsəddən,
Ağıl ırməyəyə
Etməyirsən şəkk.
Nurla, zərifliklə dolu asiman
Çəkir ruhumuzu
Ora hər zaman.

İZAHLAR

Dünya poeziyasına Nizami və Xaqani, Nəsimi və Füzuli kimi ölməz sənətkarlar vermiş Azərbaycan xalqı bütün dünya xalqlarının sənətkarlarına həmişə böyük rəğbət və məhəbbət bəsləmişdir. Vaxtilə dünya poeziyasının Şekspir və Puşkin, Firdovsi və Şiller, Bayron və Heyne kimi bir çox korifeylərinin əsərlərini sevə-sevə tərcümə edib, öz xalqına tanıtdırmağa və sevdirməyə çalışmış olan Azərbaycan ədib və şairləri böyük alman mütəfəkkir-şairi Geteyə də biganə qalmamışlar.

Hələ 1906-cı ildə "Füyuzat" məcmuəsi səhifələrində Getenin həyat və yaradıcılığı haqqında nisbətən geniş məlumatla yanaşı, "Faust"-dan da bir çox parçalar Əli bəy Hüseynzadənin tərcüməsində nəşr edilmişdi.

"Faust"-un oxuculara təqdim edilən bu tərcüməsi üzərində isə görkəmli və istedadlı şairlərimizdən Əhməd Cəmil bir neçə il işləmiş, həm alman dili və ədəbiyyatının ən yaxşı bilicilərindən filologiya elmlər doktoru Nəzakət xanım Ağazadənin almancadan etdiyi sətri tərcümədən (əsrin birinci hissəsi), həm də ruscaya sətri və mənsur bədii tərcümələrdən (A.L.Sokolovski, S.Peterburq, 1902; P.Vyenberq, S.Peterburq, 1904), eləcə də sovet dövründəki poetik tərcümələrdən (N.Xolodkovski, Moskva-Leninqrad, 1948; B.Pasternak, Moskva, 1960) müqayisə yolu ilə istifadə etmişdir. Almancadan bilavasitə edilmiş rusca poetik tərcümələr arasında az-çox mənə və ifadə fərqləri olduğu kimi, azərbaycancaya tərcümə ilə bunlar arasında da belə fərqlər vardır. Belə hallarda sətri tərcümə əsas götürülmüşdür.

Poetik tərcümə ən yaxşı halda da orijinaldan, xüsusən dəqiqlik cəhətdən həmişə müəyyən dərəcədə fərqləndiyi üçün, adətən "Faust" kimi mürəkkəb fəlsəfi məzmunlu əsərlər poetik tərcümə ilə yanaşı sətri və mənsur bədii tərcümə halında da nəşr edilir ki, bu da orijinalın dilini bilməyən oxuculara əsəri daha dəqiq öyrənməyə kömək edir.

Hər hansı bədii əsər yazıldığı zaman və məkan etibarilə bizdən nə qədər uzaq olarsa, onu xüsusən tərcümədə oxumaq və başa düşmək üçün bir o qədər çox şərh və izaha ehtiyac vardır. Lakin "Faust" kimi hətta yazılıqları dildə belə geniş izahatsız çətin anlaşılan əsərləri hərtərəfli qavramaq üçün veriləcək qeyd və izahlar, nə qədər geniş olsa da, kifayət etməz. Bunun üçün müəllifin həyat və mühitini, bəhs etdiyi həyat hadisələrin, istifadə etdiyi məxəzlərin, mifoloji, dini, əfsanəvi mənbələrin mənə və mahiyyətini, müəllifin dünyagörüşünü, ideoloji-estetik prinsiplərini bilmək də vacibdir. Buna görə də burada yalnız ən zəruri və ən müxtəsər qeyd və izahatlarla kifayətlənirik.

İTHAF

(səh.13)

"İthaf" – 24 iyun 1797-ci ildə yazılmışdır. Bununla Gete əlamətdar bir hadisəni, əsər üzərində təkrar işləməyə başladığını qeyd etmişdir.

"Onlar nəğmələrini bir də eşitməyəcək!" – "Faustun" ilk səhnələrini eşitmiş olanlardan bu zaman (1797-ci ildə) şairin bacısı Korneliya Şlosser, gənclik dostu Merk, şair Lens və bir çox yaxın adamları artıq ölmüşdür.

Eol arfası – Qədim yunanlarda Eol külək ilahəsidir. Eol arfası ifadəsi ilə xəlif küləklə ahəngdar səslənən musiqi aləti nəzərdə tutulur.

PROLOQ-TEATRDA

(səh.14 – 20)

"Deyin, kim döyüşkən bir ehtirası..." – Gete burada üç əsas ədəbi növün xülasə-səciyyəsinə verir:

*Deyin, kim döyüşkən bir ehtirası
Coşqun fırtınaya çevirir məğrur... (dram)*

*Kimin hünəriylə şəfəq süası
Nur saçır təfəkkür varaqlarına... (epos)*

*Kim sapir ilk bahar çiçəklərini
Öz məşuqəsinin ayaqlarına... (lirika)*

"Kim hörür, de, şərəf çələnglərini" – keçmişdə şöhrət və şərəf əlaməti olan dəfnə yarpaqlarından hörülən çələngləri nəzərdə tutur

Olimp – Qədim Yunanıstanda allahların məskəni sayılan dağın adı.

"Enin göy üzündən iti uçuşla,

Keçin yer qatından düz cəhənnəmə" – direktor Faustun keçdiyi yolu və onun həlak olmasını nəzərdə tutmur (Doktor Faust haqqında qədim xalq kitabından rəvayət ruhunda). O, əksinə, səhnə əsərinin mənə cəhətdən genişliyinə, doğrudan da həm yeri, həm göyü, həm də cəhənnəmi əhatə etməli olmasına işarə edir.

PROLOQ –ASİMANDA

Cənnət qoşunu – Xristian dini mifologiyasına görə, səmada Allahın əzəmətini tərifləyən məxluqlar. Gete proloqu Rafael, Cəbrail və Mikailin mədh-edici sözlərilə başlayır.

"Orda mənim əziz istəklili xalam

İlləntək torpaqda sürünəcəkdir" – dini mifologiyaya görə, şeytan güya ilan surətində Həvvanı yoldan çıxarmışdır.

BİRİNCİ HİSSƏ

G e c ə

Magistr və doktor – elmi dərəcələr.

Nostradamos – XIV əsrdə yaşamış kimyagər.

Makrokosm – *Mikrokosm* – Orta əsr mistiklərinin təliminə görə, makrokosm kainatın təmsali, mikrokosm isə, insan deməkdir.

Şehrbazlıq kitablarında makrokosm işarəsi kainatı, təbiətin canlı qüvvələrini təmsil edir.

"Kilsə zənglərinin səsi və xorla oxunan nəğmə" – (remarka) burada zəng səsləri və xor "ilahi və səmavi" deyil, pasxa gecəsi, guya İsanın dirilməsi səhnəsini təmsil edən mərasimin yaxın kilsədən gələn səsləri nəzərdə tutulur.

Ş a h ə r d ə r v a z a s ı q a r ş ı s ı n d a

"Müqəddəs Andrey gecəsi" – Alman xalq etiqadına görə, Andrey gecəsi (30 noyabr gecəsi) müqəddəs Andreyə dua edən qız öz adaxlısını guya görmüşdür.

"Zəhləm gedən şeydir hay-küy..." – Yalnız xalq ilə birlikdə camaat içində özünün insan olduğunu hiss edən Faustun əksinə, Vaqner sxolastik elmin bir nümayəndəsi kimi, bütün fikri-zikri ilə keçmişə bağlı olduğundan, xalqdan zəhləsi gedir, xalqdan ayrılmışdır.

Şehrkar mətbəx – Saxta kimyagərlərin iş otaqları.

"Qızıl şir..." – Gətə burada bütün dərdlərin dərmanı sayılan şirli zəhəri almaq üçün fantastik təcrübəni təsvir edərkən, saxta kimyagərlərin istilahlarından istifadə edir. "Qızıl şir" dedikdə kimyagərlər qızıl və ya kükürdü nəzərdə tuturdular. "Su zanbağı" dedikdə, gümüş və ya civəni, "Gənc şahzadə" adı ilə isə, panasey yəni şirli dərman – zəhər nəzərdə tutulurdu.

"Zəmidə vurnuxan qara it..." – Doktor Faust haqqındakı xalq rəvayətlərində Faustun Prextigiar adlı bir itinə də təsadüf olunur ki, bu it tez-tez rəngini dəyişir və öz sahibinə bütün kələklərində kömək edir.

F a u s t u n k a b i n e t i

Əhdi-ətq – Bibliyanın bir hissəsidir ki, burada İsanın yer üzünə gəlməsindən və xristian dininin yaranmasından danışılır.

"İlkin söz olub..." – Gətə burada İncilin ilk misrasından sitat gətirir. O, "söz" kəlməsinin mənası ilə kifayətlənməyərək, öz anlayışına görə buna verilən müxtəlif mənaları "iş" məfhumu ilə əvəz edir.

"Süleyman açarı" – Orta əsrlərdə Bibliyada adı çəkilən hökmdar-peyğəmbər Süleyman ən qüdrətli bir sehirkar sayılırdı. "Süleyman açarı" qədim yəhudi dua kitabıdır.

"Ruhlar" – Mefistofelin xidmətkarları olub, Faustu onun sehirlilə təsirləndirən xilas etməyə çalışırlar.

Sehirkarlıq rəmzlərinə görə *Səməndər* – od, *Undina* – su, *Silfida* – hava. *Ərdo* – torpaq rəmzi kimi işlənir.

İncubus (lat) – Xəzinələri qoruyan ev pərisinin adıdır.

"Bu işarə ..." – (zəfər işarəsi) İsanın (İsus Xristosun) adının ilk hərflərindən ibarət işarə.

"Üçqat adlanan..." – Burada xristian mifologiyasına görə məlum üçlük: Allah – ata, Allah – oğul (İsa) və Allah – ruh nəzərdə tutulur.

Pentaqramma – beşbucaqlı ulduz şəklində sehirlilə işarə, ulduzun hər bucağında İsanın yunanca adının bir hərfi yazılırdı. Pentaqrammanı evlərin qapısına çəkərdilər ki, guya xəbis ruhların evə girməsinin qabağını alsın. Burada guya pentaqramma düz çəkilmədiyindən, Mefistofelə Faustun otağına girməyə imkan vermişdir.

"Qurbançılar şahı" – Xalq etiqadına görə, guya şeytanlar murdar həşəratın, tufeylilərin, gəmiricilərin, qurbançılarının və sair murdar heyvanların havadarları imiş.

F a u s t u n k a b i n e t i

"Qızıl allahı Mammon" – Qədim suriyalılarda Mammon acgözlük və zənginlik – sərvət allahı sayılırdı.

Ruhların xoru – Ruhlar xəyal və ümid aləmini puça çıxarmış Faustu öz qəlbində yeni, daha gözəl bir aləm yaratmağa çağırırlar.

"Bir dəri, bir də mum..." – Burada "mum" sözü ilə dəri (perqament) üzərində yazılmış yazını təsdiq üçün vurulan mum möhür nəzərdə tutulur.

Şagirdin Mefistofel ilə söhbəti – xeyrə və elmə inanən bir idealistin bədbin və dağıdıcı xəbis ruh ilə növ mübahisəsini təsvir edir.

"İspan çəkməsi" – Orta əsr inkvizisiyasında əzab və işgəncə vermək üçün işlənən alət. Bu alət cəza verilən adamın ayağını sıxıb şiddətli ağrılara səbəb olurdu.

Encheiresis naturae (lat.) – Təbiətin təsir tərzli. (Qədim kimya termini).

Reduksiya (lat.) – Məfhumların əsas növlərə isnadını nəzərdə tutan məntiq termini.

Təsnif – Məfhumların siniflər və dərəcələr üzrə bölünməsinə ifadə edən məntiq termini.

Metafizika – (yunanca) hissi aləmdən kənara çıxmağı nəzərdə tutan idealist təlim. Gete Mefistofelin dili ilə öz acizliyini təmərəqlı sözlərlə ört-basdır etməyə çalışanların səmərəsiz və mücərrəd cümləpərdazlıqlarına istehza edir.

Eritis sicut Deus, scientes bonum et malum (lat.) – “Allah kimi” xeyir və şəri biləcəksiniz”. Bibliya əfsanələrinə görə, ilan şəklinə girmiş xəbis ruh, cənnətdə Həvvanı bu sözlərlə yoldan çıxarıb, “Bilik ağacının” meyvəsini dadmağı təklif etmişdir.

“*Kiçik aləm – böyük aləm*” – “kiçik aləm” sözləri ilə Mefistofel “Faust” əsərinin birinci hissəsindəki hadisələrin cərəyan etdiyi orta əsr şəhərciyinin məhdud mühitini nəzərdə tutur. “Böyük aləm” isə, əsərin ikinci hissəsində göstərilən Faustun dövlət və ictimai fəaliyyətinə işarədir.

Leypsiqdə Auerbaxın meyxanası

Bu səhnə ehtimal ki, 1775-ci ildə yazılmışdır. Leypsiqdə doğrudan da Auerbaxın meyxanası olmuşdur. Gete tələbəlik vaxtında tez-tez ora gedib, divarda iki qədim şəkil görübmiş. Bunların birində tələbələrle birlikdə kef məclisində iştirak edən tarixi Faust, o birində isə, Faustun çəlləyə minib uçması təsvir olunubmuş. Şair bu səhnədə alman tələbələrinin kefcil həyat lövhəsinin real təsvirini verir.

“*Müqəddəs Roma dövləti*” – Roma papasının taxtı nəzərdə tutulur.

“*Gəlin özümüə bir papa seçək*” – burada kardinallar arasında Roma papasının seçilməsinin təntənəli mərasimi lağa qoyulur.

“*Yol ayrıcında mazaxlaşma*” – Yol ayrıcı şəhər etmək üçün münasib mürdar yer hesab olunurdu.

Bloksberg – Almaniya, Harssda Broken dağı, xalq etiqadına görə, guya burada küpəgirən qarılarn yığıncaqları, kef məclisləri olarmış.

Doktor Lüter – Martin Lüter (1483–1546), din islahatçısı, katolikliyin qəddar düşməni.

“*Deyəsən axsayır hərif ayaqdan*” – Bibliya əfsanəsinə görə, şeytan guya Allah tərəfindən cəhənnəmə atıldıqdan bəri, axsayırmış. Bəzən onun bir ayağı at ayağı kimi təsvir olunur ki, bu da onun heyvani təbiətinə işarədir.

“*Hans cənabları ilə edibsiniz şam*” – Axmaq Hanssaya, sadədil adamlara ləqəb kimi verilən xalq ifadəsidir.

Kannibal – Adamıyən, vohşi, qana həris, acgöz.

“*Şərab yerə tökülüb alışı*” (remarka) – Şərabın yerə tökülüb alışı doktor Faust haqqındakı əvvəlki rəvayətlərdə göstərilir. Yəqin ki, bu motiv Getenin özünə məxsusdur.

Əraf – Katolik kilsəsinin təliminə görə, guya ölənlərin ruhu behiştə getməmişdən əvvəl təmizləndiyi yer.

Cadumatbəxi

Meymunlar – Qədim zamanlardan bəri meymunlar xəbis heyvanlar cərgəsindən sayılır. Buna görə də Gete meymunları küpəgirən qarının xidmətçiləri kimi verir.

“*Bundansa, min körpü salam mən*” – Xalq əfsanələrində deyilir ki, guya dağlarda körpüləri şeytan qurmuş (Şeytan körpüsü).

“*Bu ələk nədir belə?*” – Alman xalq etiqadına görə, divardan mıxdan asılmış ələyin yanına oğrunu gətirdikdə, guya ələk özbaşına hərhlənməyə başlamış.

“*Nədir bu gördüyüm ilahi surət*

Sirli güzgüsündə bu cadugərin?” – Faust güzgüdə Yelenanın surətini görür.

“*Yaradan sərf edib altı gün əmək*” – Bibliya əfsanəsinə görə guya Allah kainatı altı gündə yaradıbmış.

“*Söz sözü yetirəndə, bəxtimiz gətirəndə...*” – Şeir qoşan qafiyəbaz heyvanların simasında Gete məzmunundan artıq şəkll əhəmiyyət verən şəkllə bəzəməyə istehza edir.

“*İki qarğa*” – Qədim almanlar günəş allahı Votana sitayiş edər, onu iki qarğa ilə birlikdə təsvir edərldilər. Sonralar xristian mifologiyasında qarğalar şeytanın yoldaşları kimi təsvir olunur.

“*Vurma cədvəli*” – Bu anlaşılmaz “vurma cədvəli” müxtəlif dini təlimlərdə rəmz kimi işlənən rəqəmlər hoqqabazlıqlına istehza kimi verilmişdir. Xüsusilə Gete xristianlıqdakı üçlük doqmatizmini lağa qoyub, vahid Allah simasında üç şəxsin mövcudiyyəti bərsindəki nağıla istehza edir.

“*Bir və üç, üç və bir*” – Burada Gete Mefistofelin dili ilə dini kitablarda təsadüf edilən ziddiyyətlərdən danışır və yenidən üçlük doqmatizmini lağa qoyur.

Sivilla – Antik dünyanın əfsanəvi fəlcisi. Xristian kilsəsi onu İsanın gəlişini xəbər verən bir fəlc hesab edir.

“*O çıxıb elmdə hər mərtəbəni*” – Burada bakalavr, magistr və doktor elmi dərəcələri nəzərdə tutulur.

“*Bax, bu da nəğmədir, al oxu hərdən*” – burada monzum dualamaya işarə edilir.

“*Kupidon qəlbinə yol tapar bir baş*” – Cupidon qədim romalılarda sevgi allahıydı.

Qretxenin iştirak etdiyi bütün səhnələr kimi bu səhnə də 1775-ci ildən əvvəl yazılmışdır. Sonralar qismən işlənmişdir. Səciyyəvidir ki, Gete öz qız qəhrəmanını yalnız faciəli, ağır və lirik səhnələrdə Qretxen, qalan yerlərdə isə Marqarita adlandırır.

"*Mən nə xanım qızam, nə də gözələm*" – O zamanlar yalnız dvoryan qızlarını "xanım qız" adlandırırdılar. Marqarita isə, dvoryan sinfinə mənsub deyildi.

"*Axt hər şey mənim hökmümdə deyil*" – Mefistofel bu sözləri yalnız bir bəhanə kimi söyləyir ki, Faustun Marqaritaya məhəbbətini daha da artırsın.

"*Bir neçə xəzinə yeri bilirəm*" – Doktor Faust haqqındakı xalq rəvayətlərində Faust həm də xəzinəaxtaran kimi göstərilir. Alman xalq etiqadına görə, şeytan bütün yerə basdırılmış xəzinələrin, dəfinələrin sahibi kimi təsvir olunur.

A x ş a m

"*Fulada bir kral yaşardı bir vaxt*" – Fula kralı haqqında nəgmə "Faust"-dan asılı olmayaraq, 1774-cü ildə yaradılmışdır. Fula qədim romalılarda əfsanəvi bir ölkənin adıdır.

G ə z i n t i

Bu səhnədə Getenin ruhanilərin acgözlüyünə satirik münasibətini xüsusilə qeyd etmək lazımdır. Bu motivə "Faust"-un ikinci hissəsində də rast gəlmək olur.

"*Kilsənin mədəsi iridir, sazdır,*

Ölkələr, şəhərlər udsə da, azdır" – Bu parça Almaniya islahatçılığı və kəndli müharibələri zamanında ruhanilərə qarşı yaranmış antidin siyasi ədəbiyyatdan alınmışdır.

Q o n ş u n u n e v i

Paduya – Şimali İtaliyada qədim bir şəhər. Orada müqəddəs Antoni kilsəsi vardı.

"*Ərimin öldüyü haqda bir kağız*" – və "*İstərdim qəzetdə oxuyam onu*" – Bu, anaxronizmdir; XVI əsrdə nə metrik şəhadətnaməsi, nə də ölüm barəsində vəsiqə yox idi. Həmçinin hələ qəzet də mövcud deyildi (İlk alman qəzeti XVIII əsrin əvvəllərindən çıxmışdır).

Sancta simplicitas! – (Müqəddəs sadəlik) – Bu sözlər çex milli-dini siyasi hərəkət başçısı Yan Qusun sözləridir (1369–1415). Onu tonqalda yandırdıqları zaman, dindar bir qarının tonqala bir tutam odun atdığını gördükdə, bu sözləri söyləmişdir. Dindar qadın belə güman edirmiş ki, bu "mürtədin" tonqalına odun atmaqla, guya cənnətdə özünə yer qazanırmış.

Sofist (yunanca) – Burada yoldan azdıran mənasında işlədilmişdir. Ümumiyyətlə, qəsdən yalan dəlillərlə fikrini sübut etməyə cəhd edən adam nəzərdə tutulur.

M e ş ə v ə m a ğ a r a

"*Kolluqlarda, havada, sulara, dalğalarda*

Doğma qardaşlarımı fəhm ilə tanıyım mən" – Bir naturalist filosof kimi Geteyə çox yaxın olan Herderin təliminə görə, heyvanlar insanın ən qədim qardaşlarıdır.

"*Misilsiz bir gözələ qəlbimdə məhəbbəti*

Odlandırıb, yandırıb mənə onun həsrəti" – Burada Faust bu sözlərlə Marqaritanı deyil, Yelena surətini nəzərdə tutur. ("Cadu mətbəxində" səhnəsi).

"*Qibtə edirəm ki, o gül dodaqlar*

Dadacaq İsanın cənəzəsini" – burada katoliklərin təbərrük çörəklə müqəddəs şərab içmə ayını nəzərdə tutulur ki, kilsənin təliminə görə, guya bu zaman İsanın bədəninin bir zərrəsini dadır – yeyirmişlər.

M a r t a n ı n b a ğ ı

Bu səhnə 1775-ci ildən əvvəl yazılmışdır. Faustun Marqarita ilə din barəsində söhbəti açıq-aşkar avtobiografik mahiyyətdədir. Getenin xristian dininə münasibəti ilə bir çox dostları maraqlanırdılar. Kestnerin qeydlərində bu barədə belə yazılmışdır: "O heç kilsəyə duaya və günahlarını etiraf etməyə getmir... Xristian əxlaqına hörmət bəsləyir, ancaq bunu kilsənin təlqin etdiyi mənada yox, öz bildiyi mənada başa düşür".

"*Hissiyat hər şeydir, sonsuz ümmandır,*

Ad isə quru səs..." – "*Fırtına və təzyiq*" cərəyanına mənsub olan yazıçılar üçün hissiyata pərəstiş yalnız estetik nöqtəyi-nəzərdən deyil, etik baxımından da əsas prinsiplərdən biridir.

Katexizis (yunanca) – Xristian dininin əsaslarının sual-cavab şəklinə müxtəssər izahı.

"Qoy indi canilər geyən libasda

Durub qarşısında o camaatın... – Kilsə qanunlarına görə, qeyri-qanuni uşaq doğan qadınlar bu cür tövbə etməli idilər. Bu ayın Getenin təkidilə 1786-cı ildə Veymar cinayət qanun məclləsindən ("yalnız anaları öz uşaqlarını öldürməyə vadar etdiyi üçün") ləğv edilmişdir.

"Gənclər qapıb qaçar toy çələngini,

Biz saman səpərik qapılarına – Belə bir adət var idi ki, ərə getməmişdən qabaq qızlığını itirmiş gəlinlərin başından toy çələngini qoparıb atarlarmış. Həmçinin onun qapısının ağzına saman səpərlərmiş.

Şəhər bürcü qarşısında

"*Mater dolorosa*" – (lat.) ("Kədərli ana") – Xaçın aşağısında Məryəm ananın şekli. Marqarita pis vəziyyətə düşdükdən sonra bu surətin önündə tövbə edir.

Gecə. Qretxenin evinin qabağında küçə.

"İşıqlar dan yeri,

Katixen, qayıt geri... – Mefistofelin oxuduğu bu nəğmənin birinci bəndi "Hamlet" əsərində Ofeliyanın nəğməsinin birinci bəndi ilə uyğun gəlir. Gete bir məktubunda qeyd edir ki: "Mənim əsərimdə Mefistofel Şekspirin yazdığı nəğməni oxuyur. Şekspirin nəğməsi burada məhz mənim demək istədiyimi ifadə etdiyi üçün, zəhmət çəkib yenidən yazmağa nə ehtiyac var?" Sonrakı bəndləri isə, Gete özü yazmışdır.

"Ey siçan ovçusu, yaramaz məlun,

Kiminçin oxunur bu gözəlləmə? – Valentin burada Almaniya məşhur olan əfsanəvi siçovultutan Qammelnə işarə edir. Rəvayətə görə, guya o, tütək çala-çala, siçovul əvəzinə aldadıb uşaqları tuturmuş.

"Qızıl zəncir taxıb, bir də heç zaman

Kilsədə ibadət etməyəcəksən – XV əsrdə Almaniya özlərini yaxşı aparmayan arvadlara yaxşı geyinmək, qızıl-gümüş taxmaq və kilsəyə ibadətə gəlmək qadağan edilmişdi.

Kilsə

Bu səhnədə vicdan əzabı çəkən Marqarita iki ölümün: Mefistofel tərəfindən verilmiş zəhərdən ölən anasının və Faust tərəfindən vuruşma zamanı öldürülmüş qardaşı Valentinin yasını tutub ah-nalə edir.

Kilsə xoru – günahkarları gözləyən məhşər günü barəsində katolik himnini oxuyur. Bu himn cənazə duası kimi də icra olunur.

"*Dies irae, diev illa*

Solvat saeculum in favilla" – "Qəzəb günü, bu gün bütün dünyanı külə döndərəcəkdir".

"*Judex ergo cum sedobit,*

Quidquid latet, adparebit

Nil inultum remanebit" – "Böyük hakim taxtına oturduqda, bütün sirlərin üstü açılacaq və heç bir şey cəzasız qalmayacaq".

"*Qui sum miser tunc dicturus?*

Quem patronum rogaturus?

Quam vix justus sit securus?" – "Bəs onda mən bədbəxt nə söyləyəcəyəm. Hətta möminlər də qorxudan titrədiyi bir zamanda, mənə kim havadar çıxacaqdır?"

Valpurgiya gecəsi

Bu səhnə 1797-1802-ci illərdə yazılmış və 1806-cı ilin aprel ayında son şəklini almışdır

"*Valpurgiya gecəsi*" ifadəsi monastır başçısı iquemen Valpurgiyanın adından gəlir. Katolik ölkələrində onun xatirəsi mayın birinə keçən gecə baharın gəlməsi və təbiətin oyanması şərafinə xalq bayramı kimi keçirilərdi. Xristianlıqdan sonra Almaniya bu qədim bayram dinsizlik və bədpərəstlik kimi rədd və qadağan edilmişdi. Bu bayramlarda iştirak edənlər şeytan xidmətçiləri kimi təkfir olunardı.

"*Bataqlıq alovu*" – Xalq etiqadına görə bataqlıqdakı oynaq alovlar yolları aldadıb bataqlığa salar və xəbis ruhlara kömək edərdilər.

"*Necə şafəq saçır indi görərsən,*

Sıldırım dağların qoynunda Mammon" – Dağda dəfinə və qızıl mədənləri olmasına işarədir.

"*Əyləmiş taxtında Urian özü*" – Urian şeytanın almanca adlarından biridir.

"*Baxın, baxın, gəlir Baubo özü*" – Baubo (yunan mifologiyasına görə) Ədəbsiz zarafatlarla oylənən yer ilahəsi Demetranın dayəsi. Gete Baubonu həyasız küpəgirən qarıların başçısı kimi təsvir edir.

"*Gəldim İlzenşteyn qayasıyla mən*" – Hars dağlarında alman imperatoru II Henrixin sevgilisi şahzadə qız İlzanın adı ilə adlanmış bir qaya. Həmin qayanın yaxınlığından İlza adlı çay axır.

"*Körpənin bağı çatlar,*

Sancıdan ana partlar" – Basabasda küpəgirən qarılardan biri, o birini zədələyib, bətnindəki körpəni öldürür.

"Bu məlhəmi kim sürtsə, qəlbinə qüvvə olar" – Küpəgiren qarıların guya süpürgə, yaba və sairə üzərində uçmaq üçün çəkdikləri şəhirlə yağın məlhəmin adı.

İnkoqno – Naməlum, gizli.

"Bizlərdə olmayıb sarğı ordeni" – Sarğı ordeni ingilislərdə ən yüksək ordendir.

General, sonra nazir, parvenu – (fransızca layiq olmadığı yeri tutan adam, görməmiş) və *müəllif*. – Bütün yeniliklərə düşmən olan köhnəlik tərəfdarları.

"Əntiqəfűrüş ifritə" Əntiqəfűrüş ifritə surəti heç bir elmi qiyməti olmayan cürbəcür zirzibili tədqiqlə məşğul olan tarixçi və arxeoloqlara qarşı köndəldilmiş satiradır.

Lillit – Yəhudi əfsanəsinə görə, Adəmin birinci arvadı, xəbis və aldadıb yoldan çıxaran. Onun adına orta əsr əfsanələrində tez-tez rast gəlmək olur.

Proktofantasmist – Gete bu ad ilə alman nəşir və ədəblərindən F.Nikolaiyə istehza edir. Şair onu ən küt və ən istedadsız bir adam hesab edirdi. Nikolai Berlin elmlər akademiyasının elmi iclasında bir dəfə demişdi ki, oturan yerinə qoyduğu zəliflər ilə onu narahat edən xəyalatdan canını qurtarıbmış. Həmin adın birinci hissəsi – proktos – yunanca "dal" mənasına gəlir və həmin əhvalata işarədir.

"Tegeldə, çardaqda görünüb cinlər" – Tegel məşhur alman təbiyyatçılarından Qumboldtun malikanəsidir. Burada guya gözə cürbəcür xəyalətlər görünürmüş. Bu da Nikolainin bir az əvvəl qeyd etdiyimiz çıxışına səbəb olubmuş.

"Yəqin ki, Meduza əfsanəsindən

Xəbərsiz deyilsən... – Meduza yunan mifologiyasına görə, başlarında saç əvəzinə ilan olan üç Qorqon qızlarından biridir. Meduzanın baxışından insanlar daşa dönərmiş.

"Zərif ağ boynuna tiyə ağzıtək

Nazik, qırmızı bir sap dolanmış – Qretxenin cəllad baltası ilə boynunun vurulmasına işarədir.

"O başı kəsmişdi bir zaman Persey" – Yunan mifologiyasına görə, əfsanəvi qəhrəman Persey Meduzanın boynunu vurmuşdur.

"Prater parkı kimi qaynayır ora" – Prater Vyanada böyük bir park olub, xalq şənlikləri burada keçirmiş.

Servibilis (latınca "xidmət göstərən") – ədəbiyyat və incəsənətə dayaz həvəskarlıq meyli göstərən tip.

"Yeddi tamaşadan axırıncısı" – Gete burada müxtəlif dinlərdə yeddi rəqəminin mistik bir surətdə izahına (yeddiqat göy, yeddi planet və i.ə.) istehza edir.

VALPURGIYA GECƏSİNDƏ YUXU

"Valpurgiya gecəsində yuxu" adı Şekspirin "Yay gecəsində yuxu" əsərinə təqlidlə verilmişdir. Burada iştirak edən bəzi personajlar, məsələn, Oberon və Titaniya, elflərin şah və mülkəsi hoqqabaz elf Puk buradan gəlir. İşıqlı hava ruhu Ariel də Şekspirin "Fırtına" əsərindən alınmışdır.

"*Midinq oğulları*" – Veymar teatrının rejissoru Midinqin adından – Midinq oğulları həvəskar aktyorlar deməkdir.

Jutti fortissimo (italyanca) – musiqi istilahı, bütün alətlərin çox bərkdən çalmasını göstərir.

Solo (italyanca) – musiqi əsərinin tək bir səs və ya alətlə icra edildiyini göstərən musiqi istilahı.

"*Yaranmaqda olan ruh*" – Sözbazlıq, cümləpərdazlıq və qafiyəbazlıq edən mənasız istedadsız şairlərə istehzadır.

"*Bir cüt*" – Qarışıq olaraq şeir və nəslə sentimental cümləpərdazlığa istehza və eyni zamanda iki müəllifin səmərəsiz əməkdaşlığına işarədir.

"*Hər şeylə maraqlanan səyyah*" hər yerdə gözüne iezuitlərin kələkbazlığı görünən Nikolaiyə işarədir.

Ortodoks – (yunanca – mömin, möhkəm dindar deməkdir) – Qədim mədəniyyəti inkar ilə, Yunanıstan allahlarını şeytanlar cərgəsində hesab edən qəddar katoliklərə qarşı yönəldilmiş satiradır. Gete xüsusi olaraq, burada öz müasiri qraf Ştolberqi nəzərdə tutur. O, dindar bir fanatik olub, Şillərin "Yunanıstan allahları" şeirinə qarşı çıxış edərək, onları "murtəd" şeirləri adlandırmışdır.

"*Purist*" – (latınca – "təmizlik tərəfdarı") pedant ədəblərə qarşı yönəldilmiş satira.

Yelqovan – yenə həmin qraf Ştolberqə qarşı satiradır. O da gəncliyində Gete kimi qədim incəsənətin tərəfdarlarındandı. Sonra isə, yelqovan kimi yönünü dəyişdirib, mütəəssib dindarlar tərəfinə keçmişdir.

Kseniyalar – Gete və Şillərin, düşmənləri adam sancan həşarat kimi təsvir edilmiş acı epigrammaları.

Henniqs – Gete və Şillərin "Kseniyalarına" hücum edən "Zamanın dühası" adlı məcmuənin nəşiri.

Muzaget – (yunanca "ilham pərilərinin başçısı") – Henniqs bu ad altında şeirlər məcmuəsi nəşr edib, burada Gete və Şillərin "kseniyalarında" acı-acı lağa qoyulan şeirlər dərc etmişdi.

Parnas – Qədim Yunanıstanda ilham pərilərinin məskəni hesab edilən bir dağ.

Durna – Mürtəce alman keşislərindən Lafaterə qarşı yönəldilmiş satıradır. Gete Lafaterin uydurduğu “fizioqnomika” (“elmi-sima”) əsərinin firıldaqdan ibarət olduğunu bildikdən sonra, onunla əlaqəsini kəsmişdi.

Orfey – Yunan mifologiyasına görə, ecazkar lirasında çaldığı havalarla hətta vəhşi heyvanları ram edən qədim yunan nəğməkarı.

Doqmatik – Dayaz düşünən filosof, quru pedant və formal məntiqçilərə qarşı yönəldilmiş satıradır.

İdealist – Getenin müasiri olan idealist alman filosofu Fixtəyə qarşı satıra. Fixte iddia edirdi ki, insan “mənliliyindən” xaricdə dünya mövcud deyil, yəni dünya obyektiv bir varlıq olmayıb, yalnız subyektiv idrakin məhsuludur.

Realist – Gete bu ad altında özünü nəzərdə tutur, bununla bərabər realist yüngül kinayə ilə verilmişdir.

Supernaturalist – (həddən artıq naturalist) hissiyyatdan xaric bir aləmin də varlığına inanan filosof. Bununla Gete öz müasiri filosof Yakubiyyə işarə edir.

Skeptik (yunanca) – hər şeyə şübhə ilə yanaşan adam. Burada dəfinə-xəzinə tapmaq ümidilə sayrışan alovların dalınca qaçan filosoflara istehza edilir.

“Ey milçəklər, ey hünülər,

Siz əsil çalğıçısınız” – Musiqi çalanlar filosofların danışığılarından mür-güləməyə başlayırlar. Bir qrup siyasi maska çıxış edir. Bunların bəziləri mahir, yəni mühitə uyğunlaşan, bəziləri isə, bacarıqsız, yəni həyat və siyasətə uyğunlaşa bilməyənlərdir.

Sans so uci – (fransızca “qayğısız”) – uyğunlaşanların şüarı.

Bataqlıq alovu – (sayrışan işıqlar) – Yəqin ki, 1789-cu ildə, burjua inqilabı zamanı Fransadan qaçmış fransız aristokratları nəzərdə tutulur.

Axan ulduz – Deməyə, müvəqqəti müvəffəqiyyət qazanan adam nəzərdə tutulur.

Yekəpərlər – Vurub dağıtmaq instinkti coşmuş insan yığını.

Pianissimo (italyanca) – Lap yavaşdan. (Musiqi istilahı).

Çiskinli bir gün

Getenin “Faust” əsərində saxladığı yeganə mənsur parça 1775-ci ildən əvvəl yazılmışdır.

Tənqid burada xronoloji uyğunsuzluq olduğunu göstərir: Valentin öldürülən gecə Mefistofel deyir ki, Valpurgiya gecəsi sabah yox, o biri gün olacaqdır. “Çiskinli bir gün” səhnəsindəki hadisələr Valpurgiya gecəsinin səhəri baş verir: beləliklə, Valentinin öldürüldüyü gecədən sonra vur-tut üç gün

keçir. Bu üç gündə aşağıdakı hadisələr baş verir: Qretxen uşaq doğur, onu çaya atıb boğur, sonra “uzun müddət sərsəri gəzir”, onu tuturlar, uşaq qatili kimi mühakimə edir və ölüm cəzası verirlər, – bütün bu hadisələr, əlbəttə, üç günə sığmaz. Buna görə Valpurgiya gecəsini simvolik şəkildə uzun bir müddət kimi təsəvvür etmək lazımdır ki, bu müddətdə Mefistofel əlindən gələn bütün vasitələrlə Faustun başını qarışdırıb, onu Marqarita barəsində düşünməkdən cəkəndirməyə çalışır.

Zindan

“İçəridən nəğmə” – Alman xalq mahnılarının işlənilmiş bir variantıdır.

“Zalımlar haqqında qoşub şeirlər,

Nəğmə oxuyurlar...” – Ağlını itirmiş Marqaritaya elə gəlir ki, xalq mahnıları onun barəsində qoşulmuşdur.

“Odur, zəng səsləri gəlir, elə bil,

Odur, qırdı artıq hakim əsanı” – XVIII əsrin sonlarına qədər davam edən adətə görə, edam hökmü yerinə yetiriləndə “günahkarlar zəngi” çalınarmış. Hakim hökmü oxuduqdan sonra əsanı sındırmış ki, bu da edam hökmünü yerinə yetirməyə işarə imiş.

İKİNCİ HİSSƏ

BİRİNCİ PƏRDƏ

Gözəl mənzərəli yer

“Gecə dörd pilləyə bölünür” – Qədim romalılarda vaxtın hesablanması nəzərdə tutulur. Onlar sutkanın yarısını axşam saat altıdan səhər saat altıya qədər dörd yerə böldülər. Sonradan Gete bu hissələri şərti olaraq belə adlandırdı: *Serenade* (axşam), *Notturmo* (gecə *Mattutino* (sübh), *Reveil* (səhər).

“Leta sularının şəbnəmlərindən

Şəfqətlə alınma çiləyin...” – Qədim yunan mifologiyasına görə, yeraltı aləmdə unutqanlıq nəhri, onun sularında ölümlərin ruhları dünya əzablarının unudarlarmış.

“Qulaq verin, səs salan orlardır” – Orlar qədim yunan mifologiyasına görə, zaman ilahələridir.

Febin göy arabası səs-küylə uçub gəlir” – Febrqədim yunan mifologiyasına görə, günəş allahı.

"Sən yaşamaq eşqini oyadıb yenə

Məndə, həyata sövq edirsən..." – Faust günəşi insana müyəssər olmayan əbədi və absolyut həqiqətin rəmzi kimi dərk edir. O, güman edir ki, "həqiqət" insana yalnız inikas şəklində görünə bilər (necə ki, insanın gözü günəşə baxmağa qadir olmadığından, işığı yalnız gün işığının əks etdiyi əşyanın üzərində görür).

İmperator sarayı

"O nədir ki, qarşılanar həm lənət, həm ehtiramla" – İlk dörd misradakı tapmacanın mənası axmaqlıqdır.

"Kansler" – Eyni zamanda baş yepiskop, müqəddəs Roma imperatorluğu adətlərinə görə, kansler vəzifəsi baş yepiskopa həvalə edilmişdir.

"Qibellinlər də, qvelflər də..." (italyanca) – Qibellinlər orta əsr İtaliyasında imperator hakimiyyətinin tərəfdarı, – papanın dünyəvi hakimiyyətini müdafiə edən qvelflər partiyasının əleyhdarları.

Kastelyan – Orta əsrlərdə qəsrin və təsərrüfatın mühafizəsi kastelyana həvalə olunurdu.

"Axınlar, yanğınlar, müharibələr..." – Bütün Avropanı hun ordularının istila etdiyi dövr, xalqların böyük köç dövrü nəzərdə tutulur.

"İmperatorundur bütün torpaqlar,

Onundur torpağın altında nə var" – Qədim Alman hüququna görə kotanın işlədiyi dərinlikdən aşağıda olan bütün sərvətlər kralın hesab olunurdu.

"Günəş göy üzündə ən saf qızıldır" – Münəccimin söylədiyi bu dumanlı sözlərin mənasını başa düşmək üçün nəzərə almaq lazımdır ki, qədimdə məlum olan yeddi planetdən hər biri müəyyən mödən rəmzi sayılırdı; günəş – qızıl, merkuri – civə, Venera – mis, ay – gümüş, mars – dəmir, yupiter – qalay, saturn – qurğuşun.

"Gah mandraqordan, gah qara itdən,

Gah cadugərlikdən bəhs edir hamı" – Orta əsr etiqadlarına görə, mandraqorun kökləri dəfinə olduğu yeri göstərir. Mandraqorun kökünü yalnız qara it qaza bilər. Oranı qazıb çıxarmağa cürət edən adam tələf olar.

"Hərgah qıdıqlansa ayağın altın..." – Xalq etiqadına görə torpaq üzərində gəzərkən, adamın ayağının qıdıqlandığı yerin altında dəfinə basdırılmış olur.

"Sən yeri qazdıqca, qızıl danalar

Sürü-sürü çıxıb ləzzət verəcək..." – Bibliyada "qızıl dana" barəsindəki rəvayətə işarədir. Rəvayətə görə, Musa Sina dağına gedərkən, yəhudilər həmin qızıl danaya səcdə edənlərmiş. Burada sərvət rəmzi kimi verilmişdir.

Maskarad

"Sonra o papanın çəkmələrindən

Öpərək, gətirdi özünə bir tac" – Alman krallarının başına imperatorluq tacı qoymaq mərasimi əvvəllər Romada icra edilirdi. İmperator tərəfindən papanın ayaqlarından öpmək mərasimi katolik kilsəsinin imperator hakimiyyətinə üstün olduğunun əlaməti idi.

"Gözəl Sereranın hədiyyələri..." – Serera Yunan-Roma mifologiyasına görə, əkinçilik ilahəsidir. Onun hədiyyələri qızıl sünbüllərdir.

Teofrast (Bizim tarixdən əvvəl III əsr) – Yunan filosofu. Nəbatat elminin banisi kimi tanınmışdır.

Polişinellər – İtalyan, xüsusilə neapolitan maskalar komediyasında şən maskalar.

Parklar – Yunan-Roma mifologiyasına görə, insan həyatının saplarını hörən tale ilahələri.

Furiyalar – Yunan-Roma mifologiyasına görə, intiqam ilahələri.

Asmodey – Yəhudi mifologiyasına görə, ailə ittifaqını pozan şeytanın adı.

Zoila-Tersit – İki paxıl adamın adlarının birləşməsi: Zoila – bizim tarixdən əvvəl III əsrdə yunan dilçisi – Homeri pisləyən adam, Tersit – "İlliada" əsərində qorxaq və paxıl iştirakçılardan biri.

Sürücü oğlan – Gətenin izahına görə bu, tragediyanın üçüncü pərdəsinin dəkisi Linkeydir.

Plutus – Yunan-Roma mifologiyasına görə, yeraltı aləmin (Aidin) hakimi – Pluton. Onun mahiyyətində qədim mifologiya, personajları fənlər, satirlər, nimfalar, nercidlər və təbiət allahı Pan ilə yanaşı, alman mifologiyası personajları olan qnomlar, metal və qiymətli mədənləri qoruyan metalçılar, dəmirçilər və sairə də iştirak edir. Burada Pluton Aid hakimi kimi deyil, daha çox qiymətli mədənlərin allahı kimi verilmişdir.

"Yatmaq istəyəndə günorta xətri,

Tərpənmir budaqda bir yarpaq belə" – Yunan mifologiyasına görə, günorta Pan yatdığı zaman bütün təbiət yatır.

Parkda

"...Gur dalgələrdən tikilmiş füsunkar bir saray" – Mefistofelin fantastik sualı aləmi barəsindəki rəvayətləri Gətenin "Rəng haqqında nəzəriyyə" elmi əsərindəki müşahidələrə əsaslanır.

"Bu yeni Peleyin gəlmək xəbəri

Çatcaq Fetidaya..." – Fetida – dəniz porisi. Peley – Fetidanın öri və Axillin atası.

"Onlar Analardır..." – Analar haqqındakı əfsanə Gete tərəfindən Plutarxın "tərcümeyi-hal" əsərində alınmış təsir altında yazılmışdır.

Çıraqbən salonlar

Ruhların çağırılması səhnəsi doktor Faust haqqındakı xalq rəvayətlərindən alınmışdır. Burada Faust imperatorun hüsurunda böyük İskəndər və arvadının ruhlarını çağırır, sonra isə, tələbələr məclisində gözəl Yelenanın ruhunu da dəvət edir. Faust haqqındakı əfsanənin sonrakı variantlarında da ruhların çağırılması səhnələri vardır.

"Ayağı ayaqla sağaldırıq biz" – Gete burada qomeopat müalicəsinə istehza edir. Bu müalicənin şərtlərindən biri "bənzər şeyləri bənzərləri ilə müalicə etməkdən" ibarətdir.

Cəngavərlər salonu

Atlant – Yunan mifologiyasına görə, Zevs tərəfindən göy qübbəsini çiyinlərində saxlamağa məhkum edilmiş nəhəng.

"Nə qədər baxıram, adi çobandır,

O nə şahzadədir, nə də əyandır" – Yunan əfsanələrinə görə, Paris atasının sürüsünü otardığı zaman üç ilahə: Gera, Afrodita və Afina onun yanına gəlib, içlərindən ən gözəlini seçməyi təklif etmişlər.

"Boylu-buxunludur, diqqətlə baxsan,

Bədəninə görə başı kiçikdir" – "Yaşlı qadının" bədən quruluşunun təsvirinə aid bu tənqidi mülahizə Faustun dəvət etdiyi Yelena surəti haqqında təkrar olunur. Bu fikir Roma alimi Böyük Plininin (bizim tarixdən əvvəl 23-79-cu illər) Lisippin qədim heykəlləri haqqında söylənmişdir.

"Ay və Endimiondur eynən bu lövhə" – Gözəl ovçu gənc Endimion ov ilahəsi Diananın və Ayın sevgilisi imiş (Yunan-Roma mifologiyasına görə).

Dueniya (ispanca) – Gənc qızların yanında gedən və onların əxlaq və rəftarına nəzarət edən yaşlı qadın.

İKİNCİ PƏRDƏ

Faustun əvvəlki kabinet

Famulus (latınca) – Professorun yanında və ya laboratoriyada çalışan elmi işçi.

"Müqəddəs Pyotrun açarları var" – Xristian əfsanələrinə görə, cənnətin açarı müqəddəs Pyotrdə imiş.

Bakalavr – Burada bu bakalavr həmin tələbədir ki, "Faust"un birinci hissəsində Mefistofel ona hiyləgərcə nəsihətlər verir. İndi o qədər kobudlaşmış və öz aləmində yüksəlmişdir ki, əvvəlki təvazökar gəncə əsla bənzəmir.

"Çıxdı qabağıma bir keçisaqqal" – Tələbələr arasında "keçisaqqal" professorlara, xüsusi filosoflara deyilirdi.

"Lakin o fəlsəfi absolyut ki, var,

Onu məişətə gətirməkdən qaç" – Mefistofelin bu sözləri də idealist filosof Fixtenin təliminə istehzadır.

"Təcrübə? Köpükdür! Tüstüdür, hədə" – Gete burada yenə Fixte ilə Şellinqin fəlsəfəsini nəzərdə tutur. Onlar təcrübənin faydasını rədd edib, təfəkkürün intuitivliyinə inanırdılar.

"Yaş çatdı otuza, ölüsən demək" – İnsanda qabil olduğu fikirlərin xarici aləm təsirilə oyanmasının yalnız 30-35 yaşına qədər mümkün olduğunu iddia edən maarifçi filosof Helvesinin (1715-1771) sözlərinin istehzal təkrarıdır.

Filister (almanca) – Abıvatel, meşşan, bayağı adam.

Orta əsr üslubunda
laboratoriya

"Rast gəlmişəm mən kristallaşdırılmış

Adamlara da..." – Ömrü boyu kristal kimi donub qalmış, məhdud görüşlü birtərəfli adamlara istehzadır.

Homunkul – Saxta kimyagərlərin laboratoriyasında süni surətdə yaradılmış insanabənzər məxluq. Bu söz lüğəti mənada "insancıq" (xırdaca insan) deməkdir. Belə bir məxluq yaratmağın mümkün olduğunu saxta kimyagərlər müxtəlif əsərlərində iddia edirdilər. Bunlardan filosof və həkim Fefrast Paraselsin (1493-1541) əsərləri Geteyə yaxşı məlum idi.

"Faust"un ikinci hissəsində verilmiş surətlərin içərisində Homunkul surəti hamısından dumanlı olub, çox çətin izah edilə bilər. Gete 16 dekabr 1829-cu ildə Ekkerman ilə söhbətində demişdir: "Siz görəcəksiniz ki, Mefistofel Homunkul ilə müqayisədə çətin vəziyyətdə qalır. Homunkul ona yalnız gö-

rüşlərinin aydınlığı ilə deyil, gözəlliyə meyili və fəaliyyətinin səmərəliliyi etibarilə də üstündür". Lakin bu mülahizə şairin yaratdığı alleqorik surətin mahiyyətinə aid deyil.

Şübhə yoxdur ki, Homunkul surətini yaradarkən, Gete o zaman alman cəmiyyətində dərin kök salmış Kant, Fixte və Şelling kimilərin idealist fəlsəfəsinin abstrakt və qeyri-həyati olduğunu nəzərdə tutmuşdur.

"A, sən də burdasan, kaləkbaz əmi?" – Homunkul Mefistofeli "kələkbaz əmi?" adlandırmaqla, yəqin ki, özünün dünyaya gəlməsində şeytanın əli olduğunu işarə edir.

Peney – Qədim Yunanıstanda Fessaliyada bir çay.

Farsal – Qədim Yunanıstanda bir yer adı.

"Axır ki, asılı oluruq yenə

Yaratdığımızın aqibətindən" – Bu sözlərlə Mefistofel Homunkulun yaranmasında özünün də əli olduğuna işarə edir (Gete özü də bu yeri belə izah edir).

Klassik Valpurgiya gecəsi Farsal düzənləri

Erixto – Roma sərkərdəsi Pompeyə birinci Roma imperatoru Yuli Sezara qarşı mübarizəsinin fəlakətlə nəticələnməyini əvvəlcədən xəbər verən fessaliyalı falçı, sehribaz qadın.

Yuxarı Peneydə

Qriflər – Başları və qanadları qaraquş, bədənləri aslan şəklində olan fantastik məxluqlar. Onlar guya xəzinələri qoruyurlarmış.

Qarışqalar – Qarışqalar surətini Gete qədim yunan tarixçi və coğrafiyaşünası Herodotdan almışdır. O, qarışqaları qızıl tozunu yağın məxluqlar kimi vermişdir.

Arimasplar – Skif qəbilələrindən olan əfsanəvi taygöz bir xalq. Bunlardan da Herodot danışır. Bu xalq qriflərin qoruduğu qiymətli cavahirəti oğurlayırmış.

Sfinks – Başı və döşləri qadın, bədən isə aslan bədənli olan bir məxluq. Bu surət Misir mifologiyasından alınmışdır.

"Köhnə bir pyesdə vaxtilə onlar

Mənə "the old Iniquity" – *ad qoymuşdular*" – Latın hərflərilə yazılmış bu sözün mənası "köhnə yalan" deməkdir. Bu termin ingilis protstan ədəbiyyatında şeytan mənasında işlədilir.

"Sən bir varlısan ki, həm dindarların
Karına gəlirsən, həm günahkarın..." – Sfinks öz tapmacalı sözləri ilə şeytana işarə edir.

Sirenalar – Misir mifologiyasına görə yarı quş yarı qadın şəklində olan xoş səslə məxluqdur. Bunlardan Homerin "Odisseyə" əsərində də danışılır.

"Sizə kömək edərsə bu işdə Xiron" – Xiron – yarı insan yarı at şəklində çox ağıllı bir məxluq və mahir hakim.

"Alkidin oxu çatmayan..." – Alkid – əfsanəvi dərəcədə qüvvətli pəhləvan Herakl.

Stinfalid – Tükləri dəmirdən olan və lələklərini ox kimi atan, əfsanəvi yırtıcı quşlar. Bu quşları Herakl qırıb qurtarır.

Lerney – Əfsanəvi doqquzbaşlı əjdaha. Bunu da Herakl öldürür.

Lamilər – Qanıçən vampir şəklində əcinə qadınlar.

Aşağı Peneydə

"Bəli, Filiranın məşhur oğludur". – Filira təbiət hadisələrindən yazmış qədim yunan şairi Hesiodun sözlərinə görə, Xironun anası olan nimfa (pəri).

"...Burda bir zaman

Vuruşmuşdu Roma Yunanıstanla" – Burada romalıların Makedoniya hökmdarı Persey üzərində Pind yaxınlığında qələbələrini nəzərdə tutulur (Bizim tarixdən əvvəl 168-ci il).

Yenə yuxarı Peneydə

"Delosu ucaldan o ağ saçlı kişi" – Burada Zevsdən hamilə olmuş Latona haqqındakı əfsanə nəzərdə tutulur. Latona heç bir yerdə doğa bilmirmiş, çünki Zevsin qışqanc arvadı Gera Pifon ilanına ömr edibmiş ki, onu təqib etsin. Latona çarəsizlikdən özünü Egey dənizinə atır. Poseydon onun köməyinə gəlib, Delosa adasını yaradır ki, Latona burada iki uşaq doğur: Appolon və Artemida.

"Əslində kos olub Pelionla Oss" – Seysmos təsdiq edir ki, guya Parnas dağından aşağı Pelion və Oss dağlarının yaradılmasında iştirak etmişdir. İki təpəli olan bu dağların biri Appolona və Artemidaya, o biri isə Dionisə həsr edilmişdir.

Cırdanlar (piqmeylər) – Yunan mifologiyasına görə, cırdanlar qəbiləsi bütün yeraltı ruhlar və qarışqaları öz hökmü altına albmış. Seysmos kimi möğr ruhlar isə vulkan qüvvələrini təmsil edir.

İvik durnaları – İstimiya oyunlarına gedərkən, yolda quldurlar tərəfindən öldürülən şair İvkin qətl edilməsinin şahidi olan durnalar. Bunlar cinayətin müqəssirlərini göstəribləmiş. Yunan ədəbiyyatında orta əsr alman mifologiyasına

görə, durnalarla cırtdanlar biri birilə daim mübarizə halındadırlar. Getə burada bu mübarizəni "Vulkan nəzəriyyəsi" ilə "Neptun nəzəriyyəsi" arasındakı mübarizə kimi göstərir. Bu nəzəriyyələr isə, yerin mənşəyini və üzərindəki qabarıqların əmələ gəlməsinin müxtəlif nöqtəyi-nəzərindən izah edirlər.

Empuza – Taygöz əcinnəLamiyaöz çirkin zahiri görkəmini dəyişib cazibəli görkəm alır. Yunan mifologiyasına görə, onun ayaqları eşşək ayaqları imiş. Getə isə, onun qulaqlarının eşşək qulaqları olduğunu göstərir.

Oriadalar – dağ pəriləri.

"Pompey məğlub olub qaçanda burdan" – Bizim tarixdən əvvəl 48-ci ildə, 9 avqustda Farsal yaxınlığında Sezar tərəfindən məğlub edilmiş Pompeyin qaçması nəzərdə tutulur.

Ey, Hekata, Diana – Bəzi mifoloji variantlarda Hekata, Ay, artemida və ProzerpinaHeketa ilə eyni bir ilahə kimi verilir. O, göydə Ay, yerdə Artemida da yeraltı aləmdəProizerpina olumuş.

Egey dənizinin qayalı sahilləri

Nereidalar – Yunan mifologiyasına görə, Nerein qızları. Yarı insanyarı balıq məxluqlar. Nerey Poseydonun hökmü altında olan dəniz allahlarından biri. O, məşhur falçı hesab edilirdi. Yelenanın oğurlanmasının Troya üçün fəlakət törədəcəyini əvvəlcədən Parisə xəbər veribmiş.

Qalateya – Nereyin qızlarından biri, ən gözəl pərilərdən sayılır. Burada deyildiyi kimi Kipr adasında Pafos məbədində Afroditadan miras qalmış yeri tutur.

Protey – Okean ilə Fetidanın oğlu. Müdrik dəniz ağsaqqalı ("Odisseya" da belə göstərilir), həm də falçı. İstədiyi şəkllə girə bilirmiş. Getə burada onu metamorfoza (istihalə) prinsipinin rəmzi kimi verir.

"Xelonun cilalı çanağında" – Daha doğrusu Xelonun bağa çanağında. Xelon Hermes tərəfindən nəhəng bir bağaya çevrilmişdi.

Telxinlər – Rodos adasının əfsanəvi sakinləri. Bunlar metalları işləməyi kəşf etmiş, Telxində məşhur Helios heykəlini yaratmışdır. Sonrakı misralarda Protey bunun məhv olmasından danışır.

"Sən atıl dənizin coşğun qoynuna,

Öz uzun inkişaf yolunu başla" – Fales üzvü maddələr heyətinə daxil olmağa cəhd edən Homunkula məsləhət görür ki, əvvəlcə su aləminin parametrisindən keçsin. Həmin filosofun rəyincə, bütün canlılar burada suda əmələ gəlmişdir.

Psillalar və Marslar – Liviya və aşağı İtaliyada ilan ofsunlayan əfsanəvi məxluqlar.

"Bu dünyada nə xaçdan, nə hilaldan

Qorxuruq, nə bir qanadlı şirdən,

"Nə qartaldan qorxuruq..." – Xaç-xaçlı cəngavərlərin bayraqlarında olan nişan, hilal – osmanlı imperatorluğunun gerbi, müsəlmanlığın nişanı. Qartal – Roma dövlətinin gerbi, qanadlı aslan – Venesiyanın gerbi. Burada növbə ilə Egey dənizində Romanın, Venesiyanın, xaçlı cəngavərlərin və Türkiyənin hökmranlıq etdikləri nəzərdə tutulur.

"Eros hökmrandır hissə-duyguya" – Sirenaların himnlərinin son dörd misrası Erosun (məhəbbət tanrısının) şərəfinə Qalateyanın hüzurunda söylənən tərifnamədir.

ÜÇÜNCÜ PƏRDƏ

Spartada Menelayın sarayı qarşısında

"Uzaq Frigiyanın cansızlığı sahilindən" – Frigiya Kiçik Asiyada bir ölkə. Yelena dəvət olunub gəldiyi Aidi yaddan çıxararaq, güman edir ki, Troyadan yenicə qayıtmışdır.

Evr (yunanca) – Şər qüleyi.

Tindarey – Əfsanəvi Sparta hökmdarı, Yelenanın atası. Bir müddət öz qardaşı tərəfindən Spartadan qovulmuş, sonra isə vətəninə qayıdıb, üzərində Pallada (Afina) məbədinin olduğu təpənin döşündə saray tikdirmişdi.

Sitera məbədi – Troyalı Yelena haqqında əfsanələrin birinə görə şahzadə Paris onu Sitera adasında məbəddən götürüb qaçmışdır.

Forkiada – dəniz allahı Forkisin qızı. Mefistofel burada onun qiyafəsində çıxış edir.

Menada – Baxusun dəstəsindən, həmişə sərxoş, kefcil qadınlar.

"Axmaq anan Gecədir,

Atan Erebnecədir?" – Erebnvə Gecə yeraltı qüvvələrin Xaosun törəmələridir.

"İlk eşqin...Tezeyin qəlbində

Odlu ehtiras yaratdı"

Yelenanın Diana məbədinə rəqsini görüb (qədim yunan ibadətində rəqs etmək vacib idi), ona valeh olmuş və Parislə birlikdə onu götürüb qaçmışdı. Atdıqları püşgə görə Yelena Tezeyə düşmüşdü. O isə qızı öz dostuna inanıb tapşırırmış ki, müəyyən yaşa qədər saxlasın.

"Lakin ərin sonralar Kridi fəth edərkən" – Əfsanənin bir variantına görə, Menelay hökmdar Kridin oğlu imiş (Krid adası həmin hökmdarın adı ilə adlanmışdır). Atası öləndən sonra Menelay Spartanı tərk edib gedir ki, əqrabasının zəbt etdiyi irsə sahib olsun. O getdikdən sonra Yelenanı qaçırlar.

"Səni həm İlionda görüblər, həm Misirdə" – Əfsanənin bir variantına görə, Gera Yelenanın üç ilahənin yarışında qalib gəldiyindən qəzəblənib Paris ilə Yelenanın evlənməsinə mane olmuşdur. O, efirdən Yelenanın xəyali surətini yaratmışdır. Paris guya bu xəyali surət ilə Troyaya gedibmiş. Yelenanı isə Hermes Misirə Proteyin sarayına aparıbmiş.

"Deyirlər Axilles də... kölgələr aləmindən"

Qalxıb gəlmiş sən ilə vüsala yetişməyə" – Yelena barəsindəki əfsanənin bir variantına görə o, öləndən sonra Axill ilə evlənilmiş. Bu evlənmə əfsanəvi, sehirli Levka adasında olubmuş. Yelena burada Axilldən Evforion adlı bir oğul doğubmuş.

"Məlikəniz şən-şərafətə öləcəkdir,

Sizi isə...asacaqlar..." – Burada Odisseyin öz arvadı Penelodanın pis niyyətlərinə vasitəçilik edən qulluqçu qadınlara tutduğu divan mənəzəri verilir.

"Ayaksın qalxanında... bir-birinə sarılmış ilanlar" – Gete belə hesab edir ki, gerblər vəhşi cəngavər turnirlərinin qalqlarıdır. Axeyə qəhrəmanı Ayaksın qalxanı Veymar Hersoq sarayında olan qədim vazdan Geteyə yaxşı tanış idi.

Tayget – Yunanıstanda dağ silsiləsi.

Deifob – Troyalı Priamin kiçik oğlu. Menelay onu işgəncəli cəzaya məhkum etmişdi. Onun ömrilə Deifobu xırda-xırda doğramışdılar.

Qəsrin içəri həyatı

Pifonissa – Yunanıstanda Delfdə falçı qadının adı. Ümumiyyətlə falçı mənasında işlədilir.

"Adam bu şaftalını az qalır ki, dişləsin..."

Qorxuram ağzım qəbir tozu ilə dola" – Troyalı qızlar şübhələnilirlər ki, gənclər qarın Forkida tərəfindən Aiddən götürülmüş xəyalətlərdir. Buna görə də onları meyit kimi güman edirlər.

Linkey – Arqonavtlardan birinin adı. Arqo gəmisinin sükançısı. Onun çox iti gözləri varmış.

"Korinf körfəzini təpələrəcə"

Nəzarət altına alar germanlar" – Faust ardıcıl olaraq almanlara, fransızlara, sakslara (ingilislərə) və normanlara müraciət edir. Yunanıstanda yarıdılmış feodal knyazlıqlar yuxarıda adları çəkilən xalqların nümayəndələri arasında bölünmüşdür.

"O burada Ledanın yumurtasından çıxıb" – Yunan əfsanələrinə görə, Leda qu quşu şəklində alması Yupiterin oynaşı olduğundan sonra yumurtlamış və həmin yumurtadan Yelena çıxmışdır.

Pan – Yunan mifologiyasına görə, meşələrin allahı. Sürülərin havadarı.

Arkadiya – Qədim Yunanıstanda çobanlar və ovçuların yaşadığı dağlıq bir yer. Şərdə Arkadiya xoşbəxt bir ölkə kimi verilir.

Favn – Roma mifologiyasına görə, meşələrin, düzənlərin və otlayan sürülərin allahı.

Antey – Yunan mifologiyasına görə, Yer ilahəsi Geyanın oğlu, Nəhəng qüvvətini ana torpaqdan almış.

Peleps – Qədim Yunanıstan hökmdarı. Peleponnes yarımadası onun adı ilə adlandırılmışdır.

Yeforion – Faust ilə Yelenanın oğlu. Onun simasında Getenin məşhur ingilis şairi, Yunanıstanın azadlığı uğrunda mübarizədə iştirak edən və həlak olan Bayronu nəzərdə tutduğunu güman etmək olar. Getenin öz iddiasına görə Yeforionun həlak olmasına ağlayan xor müasir ideyaları ifadə edir.

İkar – Yunan mifologiyasına görə, əfsanəvi rəssam, memar və ixtiraçı Dedalın oğlu. Atasının üçün mumla bərkidilmiş lələklərdən qanadlar qayırmış. İkar bu qanadlarla uçub, o qədər yüksəlmiş ki, günəşə yaxınlaşmış. Günəşin istisindən mum əriyib, İkar da dənizə düşüb boğulubmuş.

Persefona – Yunan mifologiyasında yeraltı aləmin qadın hökmdarı.

Fessaliya qarısı – Pantalıs Forkiadanı belə adlandırırlar.

Asfodel – Zənbəq qəbilindən əfsanəvi cəhənnəm bitkisi.

DÖRDÜNCÜ FƏSİL

Uca dağ silsiləsi

"Div addımları ilə gələn bir tay çəkmə" – hər addımında yeddi mil yol gedən çəkmələr alman xalq nağıllarında verilir.

"Molox çəkici ilə vurub dağları" – Molox qədim yəhudi mifologiyasına görə, cəhənnəm alovunu təmsil edən cəhənnəm ruhudur.

"Saray tikdirərəm özümə" – Burada sonrakı misralarda Versalda XIV Lüdovik tərəfindən tikilmiş fransız krallarının iqamətgahı olan saraylar təsvir edilir.

Sardanapal – öz dəbdəbəli sarayları və zərifliyi ilə məşhur olan Asoru hökmdarı.

"Qəzəbli sular...qabarıb, kükrəyib..."

Sahili döyürdü... – Burada şüurlu insan zəhmətinin təbiət qüvvələrinə qalib gəldiyi nəzərdə tutulur və bu motiv beşinci pərdənin əsas mövzusu təşkil edir.

"Xalis moizədir, keşiş sözüdür" – İlk varianta görə, Faust Yevforionun ölümündən sonra keşişləri və rahibləri təqib etməli imiş. Bu motiv yarımqıq qalmışdır. Dördüncü pərdədə bu mövzuya işarə edən yalnız bəzi əlamətlər qalmışdır.

Dağətəyi

"Nursiya nekromantı Sabiniyalı cadugər" – Nekroman tölülərin ruhu ilə danışan sehrbaz. Nursiya İtaliyada sehirli bir dağ.

"Dəniz qasqabaqlı, tutqun olanda,

Dioskurlar bu cür işıq salardı" – Qədim yunanlıların etiqadına görə, dioskurlar, ulduzlar bürcü gəmiçilərə kömək edərmiş.

"Qartaldır, görürəm, süzür sürətlə,

Bir kərkəs izləyir onu hiddətlə" – Qartal və kərkəs imperatorun və "Düşmən imperatorun" nişan əlamətləridir.

"Budur, uçub gedir yenə cüt qarğam" – Alman xalq nağıllarına görə şeytanın iki köməkçi qarğası olarmış; bu, qədim cermen allahı Votan haqqındakı əfsanədən alınmışdır.

Saxta imperatorun çadırında

"Dörd mötəbər əyanla ittifaq quram gerek" IV Karlın hökmdarlığı zamanından qalma irsi saray vəzifələri nəzərdə tutulur. Bu yüksək vəzifələr imperatorluğun ən görkəmli ruhani və dünyəvi knyazları arasında bölünməli idi.

BEŞİNCİ PƏRDƏ

Kənd yaxınlığında açıqlıq bir yer

Filemon və Bavkida – Qədim yunan mifologiyasında biri-birilə dərin məhəbbət və dostluq şəraitində yaşamış qoca kəndlilərin (ər-arvad) adları. Yolçu qiyafəsində gəzən Zevs və Hermesə qonaqpərvərlik göstərdikləri

üçün, allahlar bunlara uzun ömür və eyni bir vaxtda ölmək bəxş ediblərmiş. Onların yoxsul daxmaları məbədə çevrilibmiş və burada onlar rahib və rahibə kimi yaşayırmışlar.

Faustun sarayı

"Navufey üzümlüyü təzə məsələ deyil" – Burada Bibliyada padşah Axava haqqındakı rəvayətə işarə edilir. O, hiylə işlədərək, öz qonşusu Navufeyin üzümlüyünə yiyələnmişdi.

Gecədən xeyli keçmiş

"Dünyadan çaparaq keçdim bir qədər" – Faustun bu misra ilə başlanan sözləri tragediyanın birinci hissəsindəki məşhur monoloqunu yada salır. Ancaq indi onun bilik və mükəmməlləşməyə olan şiddətli meyli mücərrəd, fikri seyrçilik aləmindən əməli həyatla bilavasitə bağlı olan aləmə keçmişdir.

"İnsanlar doğulandan kor yaşayır dünyada" – Orta əsr etiqadlarına görə insan küpəgirən qarılarn, sehirbazların və su perilərinin üfurməsilə kor olurmuş.

Saray qabağında böyük həyat

Lemurlar – Roma mifologiyasına görə, ölmüş pis adamların narahat ruhları və ya kölgələri.

"Dənizlər şeytanı qoca Neptun" – Orta əsrlərdə qədim dünya allahlarını şeytan hesab edirdilər. Buna görə də dəniz allahı Neptun burada dəniz şeytanı adlanır.

Tabutda

"Dəmir kürəklə, bellə

Bu xarabanı tikən görəsən kimdir?" – Buradakı dialoq Şekspirin "Hamlet" əsərində məzarçıların söhbətinə sərbəst nəziyə kimi yazılmışdır.

"Çevirin cəhənnəmin ağzını bu tərəfə" – Bütün orta əsr kukla teatrlarında "cəhənnəm ağzı" təsvir olunurdu. Cəhənnəmin sonrakı təsvirində Gete Dantenin "İlahi komediya" əsərindən alınmış ənənəvi surətləri canlandırır.

"Sizlər həm kişilərə, həm arvadlara xoş gəlinirsiniz" – Mefistofel burada mələklərin saflığına istehza ilə onları hermofrodit xonsa kimi qələmə verir.

Faustun "ölməz varlığı" – Burada "ölməz varlıq" termini orta əsrlərin dini kitablarındakı ifadələrdən alınmışdır.

"*Məsud körpələr xoru*" – Svedenborqun mistik təliminə görə gecəyarı "ruhlar saatında" doğulmuş körpələr. Bu "təlimə" görə, böyük ruhlar körpələri öz "daxillərinə" alırlar ki, onlar həyata böyüklərin müdrik nəzərlərilə baxsınlar.

"*Allahın lütfilə xilas edildi.*

Bir pak ruh, ülvi ruh şərrin torundan" – Gete Ekkerman ilə 1831-ci il 6 iyulda sözbətində demişdir: "Faustun xilas olması açarı izahı həmin bu misralardadır".

"*Doctor Marianus*" – "Doktor Marianus" (yəni qız Mariyanın ilahi seyrinə dalmış) – bir çox mistiklərin fəxri titulu belədir.

Böyük günahkar qız İncilə görə, günahkar qız Mariya Maqdalina.

"*Mulier Samartana*" – Misirli Mariya – Dini kitablara görə, misirli Mariya uzun müddət pozğun həyat keçirdikdən sonra, tövbə etmək məqsədi ilə kilsəyə gedir. Gözə görünməyən bir qüvvə onu nalayiq günahkar bir qadın kimi itələyir. Amma Məryəm ona möcüzəli bir yol ilə onu təkrar məbədə gətirir. Bundan sonra o, təkrar səhraya qayıdıb, orada qırx səkkiz il tövbə-istiğfar ilə məşğul olur və ölümündən qabaq qumun üzərinə öz xahişini yazıb, rahibə müraciət edir ki, onu xristian qaydası ilə dəfn etsinlər.

Gete – "Faust"	4
----------------------	---

FAUST

İthaf	13
Proloq – teatrda	14
Proloq – asimanda	21
BİRİNCİ HİSSƏ	26
İKİNCİ HİSSƏ	218
İzahlar	532

Buraxılışa məsul:	<i>Əziz Güləliyev</i>
Texniki redaktorlar:	<i>Rövşən Ağayev</i>
Tərtibatçı-rəssam:	<i>Nərgiz Əliyeva</i>
Kompyuter tərtibatçısı:	<i>Rəşad Həmidov</i>
Korrektorlar:	<i>Zeynəb Əmirəliyeva</i> <i>Esmira Qasımqızı</i>

Yığılmağa verilmişdir 29.04.2004. Çapa imzalanmışdır 17.11.2004.
Formatı 60x90 $\frac{1}{16}$ Fiziki çap vərəqi 35. Ofset çap üsulu.
Tirajı 25 000. Sifariş 178.

Kitab “Şərq-Qərb” mətbəəsində çap olunmuşdur.
Bakı, Aşıq Ələsgər küç., 17.

000005

